

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra pomocných věd historických a archivního studia

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kristýna Kalousková

Deníky Josefa Volfa jako sonda do československého knihovnictví

**Diaries of Josef Volf as a Probe into the Czechoslovak
Librarianship**

Kralupy nad Vltavou 2016

Vedoucí:
PhDr. Klára Woitschová, Ph.D.

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce, paní doktorce PhDr. Kláře Woitschové, Ph.D, za ochotu, trpělivost a věcné připomínky. Děkuji též Archivu Národního muzea za laskavé poskytnutí archivního materiálu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Kralupech nad Vltavou, dne 2. srpna 2016

.....
Kristýna Kalousková

Abstrakt

Pramennou základnou pro tuto práci budou dva edičně dosud nezpracované díly deníku knihovníka, historika a pedagoga Josefa Volfa (1878 – 1937) z let 1925 a 1933. Tematicky bude práce navazovat na předchozí bakalářskou práci *Knihovna Národního muzea v 1. polovině 20. století očima Josefa Volfa*. Nyní se však bude zabývat osobností Josefa Volfa z pohledu jeho pedagogického působení na Karlově Univerzitě a především na Státní knihovnické škole. V souvislosti s tím se zaměří na vznik a fungování této vzdělávací instituce a všeobecně na proces vytváření knihovnické legislativy na začátku první československé republiky. Volfův deník by měl pomoci poodhalit konkrétní nesnáze provázející zavádění zákona o veřejných knihovnách, jednání mezi odborníky i v neformální rovině a také dopad na obor knihovnictví a rozvoj a organizaci knihoven po jeho zavedení. Vedle toho bude práce reflektovat každodenní pracovní záležitosti, události, postřehy a v neposlední řadě vztahy Josefa Volfa se svými spolupracovníky a známými, jež se v záznamech odrážejí. Zároveň se pokusí porovnáním obou dílů vysledovat proměny ve všech těchto aspektech, které s sebou delší časový odstup přináší. Přihlédnuto bude rovněž k bohatému přílohovému materiálu vztahujícímu se k Volfově odborné činnosti, který dokresluje celé jeho profesní zaměření, zájmy i osobnost.

Klíčová slova

první republika, knihovnictví, Knihovna Národního muzea, muzejnictví, školství, Státní knihovnická škola, osobní pozůstalost, deník, ego-dokumenty

Abstract

Resource basis for this work will be three editorially still unprocessed diary parts of librarian, historian and teacher Josef Volf (1878 – 1937) – from the years 1925, 1933 and 1935. Thematically, the work will build on previous bachelor thesis *Library of the National Museum in the first half of the 20th century through the eyes of Josef Volf*. Now, however, will deal with personalities Josef Volf from the perspective of his teaching at Charles University, and especially at the State Library School. In this connection, will focus on the establishment and functioning of the educational institutions and the general process for creating a library legislation at the beginning of the first Czechoslovak Republic. Volfův diary should help reveal the specific difficulties of implementation of the Law on public libraries, discussions among experts in an informal level and the impact on the field

of librarianship and library development and organization after its introduction. In addition, work will reflect the daily work issues, events, insights and finally Joseph Volf relationships with coworkers and acquaintances that are reflected in the records. Also tries comparison of parts to trace changes in all these aspects that come with a long time lag brings. It will also take account of the rich material relating to Volf's professional activities, which accentuates his entire professional orientation, interests and personality.

Keywords

First Czechoslovak Republic, library science, National Museum Library, museum, education, State Library School, personal inheritance, diary, ego-documents

Obsah

ÚVOD	8
SEZNAM ZKRATEK	14
1. KANCELÁŘ KNM V 2. POL. 20. LET	15
1.1 Osobnosti dvou ředitelů KNM.....	15
1.1.1 Čeněk Zíbrt	15
1.1.2 Josef Volf.....	17
1.2 Popis registratury	19
1.3 Typologie písemností.....	21
1.3.1 Vydávané	21
1.3.2 Přijaté	21
1.4 Rekonstrukce chodu kanceláře	22
1.5 Shrnutí.....	24
2. KNIHOVNICKÝ ZÁKON	27
2.1 Stav českého knihovnictví za Rakouska-Uherska	27
2.2 Pokusy o knihovnickou legislativu	28
2.3 První knihovnický zákon	30
2.3.1 Důsledky zákona.....	32
2.3.2 Snaha o novelu.....	34
2.4 Situace na Slovensku a v Podkarpatské Rusi	35
2.5 První desetiletí knihoven v ČSR a cíle do budoucna.....	36
3. JOSEF VOLF A SVOBODNÍ ZEDNÁŘI.....	38
3.1 Jak se člověk stane zednářem	38
3.2 Členové lóže	40
3.3 Průběh schůzí.....	40
3.4 Neformální setkávání.....	41
3.5 Vztahy mezi lóžemi	43
3.6 Neshody, rivalita, skandály	43
3.7 Sociální otázka, péče o mládež.....	44
4. EDIČNÍ ÚVOD	46
5. DENÍK JOSEFA VOLFA 1925	
(4. I. 1925 – 24. XI. 1925)	50
6. DENÍK JOSEFA VOLFA 1933	
(8. I. 1933 – 18. XI. 1933)	70

7. DENÍK JOSEFA VOLFA 1935	
(1. I. 1935 – 14. XII. 1935).....	82
ZÁVĚR	103
REJSTŘÍK JMENNÝ	106
REJSTŘÍK MÍSTNÍ	133
REJSTŘÍK VĚCNÝ	135
SLOVNÍČEK POJMŮ.....	138
BIBLIOGRAFIE.....	139
PŘÍLOHY	147

Úvod

Diplomová práce navazuje na předchozí bakalářskou práci věnující se taktéž deníkům historika, knihovníka a především ředitele Knihovny Národního muzea (KNM), Josefa Volfa.¹ Zatímco ta se vedle edičního zpřístupnění deníků věnovala převážně dějinám českého knihovnictví od středověku až po současnost a samostatně pak instituci KNM, nynější práce se vedle edice dalších dílů deníku tentokrát zaměří na tři hlavní tematické roviny, které nejvíce charakterizují obsah deníkových záznamů. Zároveň jsou to témata, která v největší míře ovlivňovala Volfovu činnost jak pracovní, tak i zájmovou. Načrtnutím těchto oblastí, s jeho osobou neodmyslitelně souvisejících, autorka zamýšlí podrobněji seznámit čtenáře s Volfovou prací knihovníka, kulturního pracovníka a spoluvůrce prvního knihovnického zákona. Práce obsahuje vedle edičně zpracovaných deníků (tři díly z let 1925, 1933 a 1935) tři větší kapitoly – o kanceláři KNM, o prvním knihovnickém zákoně a o roli J. Volfa v zednářském hnutí. Ačkoliv jsou kapitoly spolu zdánlivě nesouvisející a nesourodé, jejich témata jsou bohatě zastoupena ve Volfových poznámkách a všechna jsou s ním úzce spjatá.

Cílem je prostřednictvím mozaiky vypíchnutých témat podat pohled na osobnost významného, leč pozapomenutého odborníka, který se zapsal do dějin knihovnictví, ať už drobnou prací knihovní, publicistickou a pedagogickou činností, či správou velké instituce KNM a nakonec činností v nejvyšších kruzích odborných, kde se angažoval při tvorbě prvního knihovnického zákona. Autorka doufá, že práce pomůže seznámit zájemce blíže s Josefem Volfem a zároveň ve vedlejších tématech nabídne nahlédnutí do určitých společenských, úředních a vědecko-politických kruhů, ve kterých se Volf pohyboval.

Těžištěm obsahu deníků jsou záznamy týkající se Volfovy práce v knihovně. První kapitola proto bude pojednávat o kanceláři KNM především z diplomatického hlediska. Pramenným podkladem jsou dva kartony z fondu registratury kanceláře,² nyní uložené v terezínském depozitáři Archivu NM, literatura se opírá o historiografické práce především z oblasti dějin Národního muzea,³ knihovnictví⁴ a samotné Knihovny Národního muzea.⁵

¹ Kristýna KALOUSKOVÁ, *Knihovna Národního muzea v I. polovině 20. století očima Josefa Volfa*, Kralupy nad Vltavou 2013. Bakalářská práce. Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd a archivního studia.

² Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1925, karton č. 24, nečíslováno; Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1928, karton č. 27, nečíslováno.

³ Jaroslav VRCHOTKA, *Dějiny Knihovny Národního muzea v Praze 1818–1892*, Praha 1967; Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*, Praha – Litomyšl 2001.

⁴ Jiří CEJPEK a kol., *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002; Zdeněk Václav TOBOLKA (red.), *Českolovenské knihovnictví*, Praha 1925.

⁵ Luboš ANTONÍN a kol., *Knihovna Národního muzea*, Praha 1999; Karel ŠVEHLA (red.), *Knihovna Národního muzea*, Praha 1960.

Původní záměr zabývat se registraturou výhradně v době, kdy byl ředitelem Josef Volf, se nezdařil, neboť rozsáhlý fond z neznámých důvodů bohužel neobsahuje materiály z třicátých let, kdy knihovnu a její kancelář spravoval právě on. Pro účel zkoumání byl tedy nakonec vybrán materiál z let 1925 a 1928.⁶ Jelikož se v uvedeném období vystřídali ve vedení knihovny dva ředitelé (předchůdcem Volfa byl Čeněk Zíbrt), na což je při závěrečném hodnocení obsahu registratury a zajištění chodu kanceláře též brán zřetel, jsou na úvod stručně načrtnuty jejich životopisy. Následuje popis fondu registratury z hlediska časového rozsahu a uspořádání.

Tato kapitola si klade nárok být malým odborným exkursem do problematiky diplomatického materiálu vyprodukovaného kanceláří dané kulturně-vědecké instituce v časově vymezeném období, provést rozbor nejčastějších typů písemností a následně je podle vnitřních a vnějších znaků porovnat a celkově zhodnotit. Jelikož se problematikou diplomatické produkce kanceláře KNM zatím nikdo nezabýval, není doposud ani zevrubně zpracován celý fond, slibuje se autorka tímto alespoň zčásti přiblížit dosud opomíjené téma.⁷

Postup výzkumu je v souladu s tradičními etapami historikovy práce. Jedná se o volbu tématu, zjištění, jak je téma zpracované v dosavadní literatuře, pramenná heuristika, rekonstrukce historických faktů a procesů na základě studia pramenů a literatury, analýza a syntéza výsledků a jazykové vyjádření faktů a poznatků a jejich publikování.⁸

Ke zpracování velikého množství dochovaného materiálu a výběru několika příkladů písemností poslouží metoda typologická. Umožní orientaci v široké škále písemných dokumentů prostřednictvím jejich rozřídění do diplomatických typů.⁹ Pro ilustraci je na konec práce zařazen náhled na několik příkladů písemností opatřených registrem.

Při následném porovnávání vybraných typů písemností bude užito komparativní metody, pomocí které bude možné porovnat shody a rozdíly mezi přijatými a vydanými písemnostmi. Výzkum si bude všimnout i příjemců a vydavatelů, jejich nadřizenosti/podřizenosti, proměny v závislosti na obsahu a určení nejčastějších v obou skupinách. Zároveň se pokusí zjistit, zda nastal nějaký posun v typologii, obsahu nebo formě za dobu tří let, která leží mezi vybranými částmi registratury. Rekonstrukce oběhu spisu v kanceláři je vytvořena na základě zkoumaných písemností, zejména co se týká úřednických poznámek. Podrobné informace

⁶ Rok 1928 je rokem nástupu J. Volfa na post ředitele KNM.

⁷ Podkladem pro kapitolu je dílčí studie autorky: Kristýna KALOUSKOVÁ, *Písemnosti kanceláře Knihovny Národního muzea ve 20. letech 20. stol.*, Kralupy nad Vltavou 2015. Seminární práce. Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd a archivního studia.

⁸ Josef BARTOŠ, *Úvod do metodiky a techniky historické práce*, Olomouc 1992, s. 9.

⁹ Miroslav HROCH, *Úvod do studia dějepisu IV. Metody historikovy práce*, Praha 1983, s. 84.

o jednotlivých úřednících a jejich úkonech nebyly k dispozici, proto je výsledný popis spíše odhadem, jak mohla kancelář fungovat.

Knihoven se dotýká i druhá kapitola věnovaná vytvoření prvního knihovnického zákona. Je zařazena s ohledem na Volfův jistý podíl na jeho vzniku. Konkrétní informace o Volfově činnosti v tomto ohledu se ve zvolených pramenech nenachází, jisté je však, že jako přední odborník v oblasti knihovnictví pomohl projednat a zformulovat základní paragrafy, tolik potřebné pro vzrůstající se československé knihovnictví, které se díky tomu zařadilo mezi nejvyspělejší v tehdejší světě. Pojednání je koncipováno chronologicky počínaje vyličením stavu knihoven před vznikem samostatného československého státu, přes první snahy o vytyčení základních bodů pro tvorbu návrhů a jejich neúspěšné proměně v zákonnou normu až po definitivní schválení prvního knihovnického zákona a důsledky, které měl na rozvoj československého knihovnictví. Vzhledem ke koncepci celé diplomové práce, není zdaleka tolik prostoru zabývat se vývojem knihovnického zákonodárství podrobněji a využít přitom rozsáhlého archivního fondu Ministerstva školství a národní osvěty. Pro účely práce posloužily jako pramenný podklad záznamy a dokumenty z internetového depozitáře na stránkách poslanecké sněmovny.¹⁰ Na základě tisků a zveřejněných stenoprotokolů z jednání poslanců lze docela dobře rekonstruovat proces schválení zákona a vydání dalších doprovodných nařízení. Literatura zahrnuje práce předních českých odborníků na historii knihoven, včetně těch, kteří byli tvorbě legislativy v době první republiky přítomni.¹¹

Metodologicky bylo postupováno obdobně jako v předchozí kapitole. Nejdříve byl vytyčen časový rozsah, ve kterém se při výkladu autorka bude pohybovat (zhruba přelom 19./20. stol. až 30. léta 20. stol.), následně výběr dostupných pramenů a literatury (viz výše), na základě jejichž prostudování vzniklo odborné pojednání. Pro dokreslení obsahu bylo použito prvku historické statistiky v podobě výsledků celostátního statistického šetření.

Odbočením od knihovnické tematiky je třetí velká kapitola o hnutí svobodného zednářství a Volfovy participace v něm. Do konceptu výkladu o knihovnictví nezapadá,

¹⁰ [Http://www.psp.cz/eknih/1918ns/index.htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/index.htm) (citováno 25. 7. 2016). V tištěné podobě bylo využito *Sbírky zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1919.

¹¹ Václav ŠTECH, *O veřejných knihovnách*, Praha 1899; TÝŽ, *Žádáme o zemský zákon!*, Máj, č. 10, Praha 1903, s. 156–157; Leopold CALÁBEK, *Administrativní příručka pro lidovýchovné pracovníky a knihovníky. Knihovna příruček Masarykova lidovýchovného ústavu (Svazu osvětového)*, sv. 5, Praha 1928; TÝŽ, *Příručka pro lidovýchovné pracovníky. Sbírká zákonů, nařízení a předpisů lidovýchovných*, Brno 1924; František FRIDRICH, *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919–29. Knihovní zákon, jeho provádění a výsledky*, Praha 1931; Josef POCH, *K výročí zákona o veřejných obecních knihovnách*, Česká osvěta. Lidovýchovný obzor XXXVI, Praha 1939–1940; František NOVOTNÝ, *Československé knihovnické zákonodárství. Cesta k zákonu o jednotné soustavě knihoven a jeho uskutečňování*, Praha 1962; Jiří CEJPEK – Ivan HLAVÁČEK – Pravoslav KNEIDL, *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha 1996

ovšem rozsah, jaký je v denících věnován právě zednářům nelze pominout. Záznamy týkající se zednářství zabírají takřka 50 % celkového obsahu deníků, proto je jim věnován prostor i v této práci.

Zahraničních prací na téma zednářství je nepřehledné množství od syntéz dějin zednářství¹² po výklady symbolů a dílčí témata. Také u nás řada autorů publikovala historiografické práce o zednářské organizaci.¹³ Převážná většina se přitom orientuje na obecné vylíčení historie hnutí, výkladu rituálů a symboliky a stále oblíbenějšímu tématu konspiračních teorií. Českému zednářství v konkrétním úseku dějin se pro období 18. století zabýval např. Jan Podškubka,¹⁴ nebo též Martin Javor.¹⁵ Toto průlomové období je charakterizováno pronikáním (nejen zednářských)¹⁶ idejí do českých zemí ve větší míře, které vede k zakládání prvních tajných spolků. Naopak 19. století znamená útlum, z politických důvodů celkový zákaz působení jakýchkoliv spolků. Teprve na prahu vzniku ČSR se situace značně uvolňuje a dochází ke stykům s cizinou a záhy k čilému zakládání českých lóží. Českých zednářství v období 20. století se doposud nejvíce zabývala paní docentka z ústavu českých dějin, historička Jana Čechurová, která na toto téma napsala celistvou monografii, ze které bylo čerpáno i pro tuto práci. Pro studijní účely posloužil i jeden dobový zdroj, kterým je poněkud kontroverzní spis Jana Rysa.¹⁷ Jelikož osahuje množství detailních a žádaných informací o zednářství je proto také zařazen do literatury k této práci. Avšak s ohledem na postavu jeho autora, bylo nutné přistupovat k tvrzením obsaženým v díle s dávkou opatrnosti a objektivity. Vedle zmiňované literatury poskytují mnoho informací o zednářských lóžích a životě zednářů právě Volfovy deníky, které se tak stávají de facto hlavním pramenem pro kapitulu o zednářství.

Jelikož Volf nepodává žádné podrobnější, nebo dokonce vysvětlující, informace, ať už se jedná o poslání lóží, činnost zednářů, hierarchii, rituály atd., je v kapitole podán shrnující výklad o způsobu získání členství, průběhu schůzek v lóžích, vztahy mezi členy a lóžemi navzájem. Dále je brán zřetel i na působení lóží navenek a jejich zapojení se do veřejného

¹² Jasper RIDLEY, *The Freemasons. A History of the World's Most Powerfull Society*, London 2011; W. Kirk MACNULTY, *Freemasonry. A Journey Through Ritual and Symbol*, London 1991; v českém překladu vyšlo např.: Jay KINNEY, *Svobodní zednáři. Mýtus a skutečnost. Odhalení pravdy o jejich historii, symbolech a tajných rituálech*, Praha 2010; Tim WALLACE-MURPHY, *Svobodní zednáři, dějiny hnutí a souvislosti*, Praha 2007; Jack CHABOUD, *Svobodní zednáři*, Praha 2007.

¹³ Zatím nejkomplexnější práci na téma zednářství vydal Tomáš SRB pod názvy *Řád svobodných zednářů 1. Individuální cesta k poznání skryté skutečnosti*, Praha 2001; *Řád svobodných zednářů 2. Symbolika jako prostředek hledání světla*, Praha 2003; *Řád svobodných zednářů 3. Iniciační cesta skotského ritu starého a přijatého*, Praha 2009.

¹⁴ Jan PODŠKUBKA, *České svobodné zednářství v průběhu XVIII. století*, Praha 2005.

¹⁵ Martin JAVOR, *Svobodné zednářství 18. století v českých zemích a v Uhrách*, Horoměřice 2011.

¹⁶ Všeobecně stoupá obliba tajných nauk, jako hermetismu, okultismu a dalších, které sem pronikají ze zahraničí.

¹⁷ Jan RYS, *Židozednářství – metla světa*, Praha 1938.

života. O tom všem podává Josef Volf jedinečné důkazy prostřednictvím svých poznámek, které reflektují běžné zednářské záležitosti, způsob fungování lóží a v neposlední řadě Volfovo vysoké postavení mezi zednáři.

Zde se uplatnila především metoda syntézy, kdy na základě informací z deníků společně s ověřením faktů a porovnáním s informacemi v odborné literatuře dospěla autorka k výsledné interpretaci poměrů v zednářských lóžích v prvorepublikovém Československu.

Na závěr kapitoly je vložen malý slovníček pojmů, které se v edici často vyskytují, a které pro čtenáře-laika mohou být neznámé.

Ediční část tvoří transkripce tří sešitů deníku z let 1925, 1933 a 1935 z fondu Archivu NM. Projektem edičního zpřístupnění celého souboru Volfových deníků má na starosti Klára Woitschová z ANM, která v budoucnu plánuje publikování ucelené velké edice přibližující osobnost Josefa Volfa zpracováním jeho pozůstalosti. Jelikož téměř všechny díly ze souboru celkem 13 sešitů byly již rozpracovány, dva z nich editovány ve výše zmíněné bakalářské práci, zbývaly pouze tyto tři jako doposud „netknuté.“ Obsahově se sobě vzájemně dost podobají, hlavními dvěma tématy jsou právě knihovna a zednáři. Zvláštností je u dílu z roku 1925 vedení samostatného sešitu pouze na zápisky o zednářství. V edičním úvodu je tomu věnována pozornost a taktéž v edici je na to graficky upozorněno, jakož i na rozdělení celého tohoto konkrétního dílu do několika sešitů. Deníky, tedy hlavní jádro práce, mají představovat metodu jakési hloubkové sondy do života Josefa Volfa a všech aspektů, které ho provázely. Odborně řečeno jde o zjištění povahy daného problému analýzou jeho části. Výsledek pak může posloužit pro další výzkum.¹⁸

Práci uzavírají rejstříky rozdělené na jmenný, místní a věcný. U jmenného je třeba poznamenat, že zahrnuje jména všech osob vyskytujících se v textu celé diplomové práce, tedy nejenom v samotné ediční části. Bylo tak učiněno z důvodu sjednocení celé práce. Kromě toho je mimo edici i text kapitol poměrně bohatý na výskyt jmen různých osobností, které si zaslouží zmínku v rejstříku, proto do něj byly také zahrnuty.¹⁹ Kvůli velkému množství jmen přistoupila autorka na typ rozšířeného rejstříku, tj. takového, který neobsahuje pouze jméno, příjmení dané osoby a odkazy na příslušné stránky, ale i jeho životní data a krátký osobní medailonek. Inspirací byly některé moderní edice²⁰ snažící se odlehčit už tak rozsáhlý poznámkový aparát, soustředit všechna jména přehledně na jednom místě, aby čtenář nemusel neustále listovat na předchozích stránkách. Rejstřík místní udává vedle výčtu lokalit

¹⁸ Miroslav HROCH, *Úvod do studia dějepisu*, s. 67.

¹⁹ Uvedená jména byla vyhledávaná napříč internetem, nejvyužívanějším zdrojem byla <http://www.prijmeni.cz/>.

²⁰ Stejně pojatý je rejstřík v edici Jana ČECHUROVÁ a kol., *Válečné deníky Jana Opočenského*, Praha 2001.

jejich přesnější určení pomocí okresů, krajů, příp. zemí. Věcný rejstřík eviduje názvy zmiňovaných institucí, spolků, politických stran, periodik atd.

Bibliografický seznam obsahuje všechny použité prameny a zmíněnou literaturu rozdělenou na monografie a sborníkové a časopisecké články. Nechybí internetové zdroje, na které je v práci průběžně odkazováno.

Na úplný závěr je připojena přílohová část k obrazovému doplnění předchozích kapitol. Čerpáno bylo z deníků a fondu registratury KNM.

Seznam použitých zkratk

ČAVU – Česká akademie věd a umění

ČČH – Český časopis historický

ČR – Česká republika

ČSAV – Československá akademie věd

ČSR – Československá republika

ČVUT – České vysoké učení technické

KČSN – Královská česká společnost nauk

KNM – Knihovna Národního muzea

LA PNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví

LOH – Letní olympijské hry

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeit Partei

SRN – Spolková republika Německo

UK – Univerzita Karlova

USA – Spojené státy americké

V.N.L./N.V.L. – Velká Národní Lóže

aj. – a jiné

apod./a.p. – a podobně

dr. – doktor

hl. – hlavní

ml. – mladší

např. – například

r. – rok

roz. – rozená

sl. – slečna

tj. – to je

ul. – ulice

1. Kancelář KNM v 2. polovině 20. let

Vzhledem k tematickému zaměření předkládaných deníků se nabízí prostor pro vyličen fungování stěžejní instituce ve Volfově kariéře, kterou je kancelář Knihovny Národního muzea. Vzhledem k tomu, že samotnou Knihovnou Národního muzea se podrobněji zabývala již předchozí bakalářská práce²¹ a byla již zpracována v literatuře,²² nastává zde chvíle pro bližší představení tentokrát kanceláře KNM, a to jak z hlediska správního a provozního, tak prostřednictvím diplomatického materiálu, který kancelář produkovala a rovněž přijímala. Z rozsáhlého archivního fondu byla zmapována část vztahující se časově nejbliže k deníkům, tedy dvacátá léta minulého století.²³ Ke studiu byly použity materiály z roku 1925 a 1928, aby bylo možné provést porovnání registratury v určitém časovém rozmezí. Srovnat lze nejen strukturu a typologii písemného materiálu shromážděného za oba dva roky, ale i vedení kanceláře a knihovny vůbec pod vedením dvou různých ředitelů. Zatímco v prvním uvedeném roce vedl knihovnu Čeněk Zíbrt, o tři roky později ho ve vedení vystřídal Josef Volf. Na úvod je vhodné nejprve oba zmíněné ředitele představit.

1.1 Osobnosti dvou ředitelů KNM

1.1.1 Čeněk Zíbrt²⁴

Celým jménem Čeněk Jan Zíbrt se narodil 12. října 1864 v dnešním Kostelci nad Vltavou severozápadně od Milevska v okrese Písek. Vyrůstal v rodině bohatého sedláka, avšak již jako tříletý tragicky přišel o oba rodiče. Vychovával ho pak jeho dědeček a posléze teta.²⁵ Zíbrt vystudoval písecké gymnázium a po maturitě odešel studovat do Prahy na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy klasickou filologii a češtinu. Po získání doktorátu filozofie v roce 1888 pokračoval ve studiu na zahraničních univerzitách v Německu, Polsku a Rusku. Podnikal také studijní cesty i do Paříže a Basileje. V roce 1891 byl promován docentem všeobecné kulturní historie na FF UK a byl přijat na místo písaře do knihovny

²¹ Kristýna KALOUSKOVÁ, *Knihovna Národního muzea*, s. 16–20.

²² Luboš ANTONÍN a kol., *Knihovna*, Praha 1999; Jaroslav VRCHOTKA, *Dějiny*, Praha 1967; Karel ŠVEHLA (red.), *Knihovna*, Praha 1960; Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti*, Praha – Litomyšl 2001; Jiří CEJPEK a kol., *Dějiny knihoven*, Praha 2002; Zdeněk Václav TOBOLKA (red.), *Českolovenské knihovnictví*, Praha 1925.

²³ Materiál z období 30. let bohužel ve fondu z neznámého důvodu zcela chybí.

²⁴ Marie RYANTOVÁ, *Čeněk Zíbrt jako ředitel knihovny Národního muzea* in: Čeněk Zíbrt a kulturní historie. Studie a materiály, České Budějovice 2003, s. 41–61. Nejnověji napsal o Zíbrtovi celou monografii Josef Blüml pod názvem *Kulturní historik Čeněk Zíbrt*, Pelhřimov 2014.

²⁵ Dagmar BLÜMLOVÁ – Josef BLÜML, *Život Čeňka Zíbrta* in: Čeněk Zíbrt a kulturní historie. Studie a materiály, České Budějovice 2003, s. 9–10.

Musea království českého.²⁶ Spoluzaložil kulturněhistorický a národopisný sborník *Český lid*, který i redigoval, a vydal programový spis *Kulturní historie*,²⁷ kterýžto nový obor později sám na univerzitě přednášel. V roce 1904 byl jmenován na místo knihovníka za odešlého Adolfa Pateru a po zákonném postupu se stal ředitelem knihovny (oficiálně 31. 3. 1913). V této funkci působil do roku 1928, kdy ho vystřídal Josef Volf.²⁸

Zíbrtova literární činnost byla rozsáhlá, publikovat začal již během studií na vysoké škole. Jeho zájmem byla především kulturní historie, etnografie a folklor, v čemž má zásluhu jako dlouhodobý propagátor českého národopisu.²⁹ Přispíval statěmi a drobnějšími články do různých periodik, hlavně do *Českého lidu*. Vesměs se týkaly lidových tradic a života českého venkovského obyvatelstva. Osu jeho bohatého kulturněhistorického a etnologického díla tvoří spisy *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky, až po náš věk*,³⁰ *Veselé chvíle v životě lidu českého*³¹ a *Československý národopisný rok*.³² Jedná se o neocenitelný materiál pro poznání českého národního folkloru, jeho proměn v čase a srovnání s jinými zeměmi. Vytvořil také několik prací na poli knihovnědy. Nejmonumentálnější jeho dílo je však *Bibliografie české historie*,³³ jejíž vydávání mu svěřila Česká akademie a na které pracoval víceméně celý život (po nějaký čas mu pomáhal jeho budoucí nástupce v úřadu ředitele KNM Josef Volf). Publikace je jedno z největších děl podobného druhu ve světových literaturách.

Podle zahraničních recenzí a jeho korespondence lze usuzovat, že byl známým a váženým vědcem i v cizině. Od roku 1899 Zíbrt řídil jako spoluredaktor nejstarší vědecký český časopis – *Časopis Musea království Českého* – a od r. 1905 mu byla úplně svěřena redakce tohoto důležitého muzejního orgánu. Tento post zastával do r. 1913. Veliké zásluhy má Zíbrt i o knihovnu Musea království Českého. Nejenže jí věnoval svou bohatou knihovnu soukromou, nýbrž získal jí četnými osobními styky, zejména se slavisty přicházejícími do Prahy, množství důležitých slovanských publikací.³⁴

²⁶ Dagmar BLÜMLOVÁ – Josef BLÜML, *Život*, s. 28.

²⁷ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1999, s. 410.

²⁸ Dagmar BLÜMLOVÁ – Josef BLÜML, *Život*, s. 42. Úplný výčet ředitelů v historii KNM a všech jejich zaměstnanců uveřejnil Aleš CHALUPA v článku *Zaměstnanci Národního muzea v letech 1818–1968* na stránkách *Časopisu Národního muzea 1968–1970*, s. 50–100.

²⁹ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Dějiny*, s. 410.

³⁰ Čeněk ZÍBRT, *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky, až po náš věk*, Praha 1889.

³¹ TÝŽ, *Veselé chvíle v životě lidu českého*, Praha 1909–1911.

³² TÝŽ, *Československý národopisný rok*, Praha 1928–1930.

³³ V letech 1900–1912 vyšlo postupně 5 dílů.

³⁴ Dagmar BLÜMLOVÁ – Josef BLÜML, *Život*, s. 314.

Zemřel 14. února 1932 v Praze. Jeho osobní pozůstalost je uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a část se nachází též ve Státním oblastním archivu v Písku.³⁵

1.1.2 Josef Volf³⁶

Budoucí významný český knihovník a historik Josef Volf se narodil 7. února 1878 v Příchovicích u Přeštic nedaleko Plzně (občas uváděn s přízviskem Přeštický).

Studium historie absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde byl žákem našich předních historiků, Jaroslava Golla, Josefa Kalouska a Josefa Pekaře. Aby si rozšířil znalosti nejen v oblasti dějin, spolupracoval s kulturním historikem Čeněkem Zíbrtem na Bibliografii české historie, přičemž získal mnoho materiálu pro svou další odbornou činnost. V roce 15. října 1904 úspěšně zakončil doktorské studium obhájením své disertační práce o říšských výpravách až do počátku interregna.³⁷

Od 1. října 1899 do 30. září 1900 absolvoval jednoroční vojenskou službu jako dobrovolník.

V Knihovně Národního muzea začal sloužit již od r. 1903 na pozici výpomocného úředníka. Jeho činnost spočívala v práci na výše zmíněném projektu Bibliografie. Za to dostával plat 1200K měsíčně. Ještě před ukončením studia byl ustanoven skutečným úředníkem a zůstal v knihovně natrvalo. Nejdříve pracoval jako skriptor, od 1. ledna 1914 povýšil na vrchního bibliotékaře s platem 4080K. Po dalších deseti letech získal titul náměstka ředitele knihovny a nakonec se od 1. ledna 1928 sám stal po Čeněku Zíbrtovi v pořadí pátým ředitelem KNM.³⁸

V době svého působení v knihovně Národního muzea (od r. 1903) se rozhodl vytvořit spolu s Miloslavem Novotným rozsáhlý literární archiv, který založil na moderní koncepci, a který průběžně obohacoval novými knižními i rukopisnými přírůstky. Vedle tohoto budoval ještě zvláštní slovanské oddělení pro materiály jazykově slovanské. Po celou dobu usiloval o zvelebení a obohacení fondu prostřednictvím nového knižního i rukopisného materiálu, který neúnavně sháněl. Pro získávání některých sbírek a pro podporu rozvoje instituce stýkal se Josef Volf s bibliofily a zároveň mecenáši muzejní knihovny, kterými byli např. ředitel Živnostenské banky Jaroslav Preiss, hudební skladatel Oskar Morawetz nebo průmyslník

³⁵ Literární archiv Památníku národního písemnictví, (LA PNP), fond Zíbrt Čeněk (1833–1957); Státní okresní archiv Písek (SOKA Písek), fond Zíbrt Čeněk (1884–1922).

³⁶ Portrét J. Volfa s jeho autogramem viz Příloha č. 1.

³⁷ Miloslav HÝSEK, *Josef Volf*, Listy filologické 64, Praha 1837, s. 219.

³⁸ Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Osobní spisy, Josef Volf, Osobní výkaz Josefa Volfa, nečíslováno.

Antonín Klazar.³⁹ O propagaci knihovny a jejích fondů se staral prostřednictvím pořádání odborných přednášek a tematických výstav pro širokou veřejnost. Natrvalo byl v knihovně zřízen sál cimelií, kde byly vystaveny vzácné tisky a rarity.

Josef Volf byl i mimo knihovnu neobyčejně kulturně aktivní, působil v několika organizacích a spolcích a velmi bohatá je jeho publikační činnost. Byl ředitelem Státní knihovnické školy a lektorem knihovnictví na Karlově univerzitě. Rovněž působil v knihovní radě hlavního města Prahy ve funkci místopředsedy. Účastnil se založení Spolku československých knihovníků, jehož byl prvním předsedou a zároveň spoluredaktorem Časopisu československých knihovníků. Neopomenutelné je i jeho členství ve Spolku českých bibliofilů, jehož byl také předsedou. Jakožto významná kulturní osobnost, odborník v oblasti knihovnictví, přirozeně navštěvoval i Českou akademii věd a umění a Královskou českou společnost nauk. Byl členem též zahraničních spolků, jako například The National Social Science ve Winfieldu.⁴⁰ Dobrá jazyková vybavenost⁴¹ mu umožňovala udržovat kontakty se zahraničními kolegy, dopisovat si s redaktory zahraničních deníků a rovněž je odebírat. V Čechách přispíval do německého deníku Prager Presse.

Jedním z jeho stěžejních děl v oboru knihovnictví jsou *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*.⁴² Přehled vývoje žurnalistiky u nás vylíčil v *Dějínách novin v Čechách do r. 1848*⁴³ a důkladně zmapoval i historii půjčování knih v díle *Dějiny veřejných půjčoven v Čechách do r. 1848*⁴⁴

Kromě zmíněných monografií napsal Volf řadu drobných odborných článků a drobných statí v mnoha vědeckých sbornících a časopisech.⁴⁵ Týkaly se nejčastěji dějin českého knihtisku,⁴⁶ knihkupectví,⁴⁷ nakladatelství,⁴⁸ půjčoven knih,⁴⁹ novinářství⁵⁰

³⁹ V roce 1933 poskytl Josef Volf rozhovor redaktorovi nejmenovaného deníku. Rozhovor v tištěné podobě se nepodařilo najít, avšak mezi stránkami deníku se zachoval Volfův rukopis otázek a odpovědí na ně, které si sám připravil. Otázky se týkají začátků působení J. Volfa v Knihovně Národního muzea, jeho kariérního růstu, dále fungování knihovny a v neposlední řadě o převzetí knihovny od Národního muzea do správy zemské/státní. Rozhovor je přepsán podle rukopisu se stejnými editorskými zásahy jako zde v edici. Text viz Příloha č. 9.

⁴⁰ Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Osobní spisy, Josef Volf, Úmrtní oznámení Josefa Volfa, nečíslováno.

⁴¹ Volf hovořil plynule česky, německy, polsky, rusky a částečně francouzsky.

⁴² Josef VOLF, *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*, Praha 1926.

⁴³ TÝŽ, *Dějínách novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930.

⁴⁴ TÝŽ, *Dějiny veřejných půjčoven v Čechách do r. 1848*, Praha 1931.

⁴⁵ Karel HŮNDL, *Josef Volf a jeho význam pro cs. knihovnictví*, strojopis, Praha 1987. Práce kromě Volfova životopisu obsahuje téměř úplný seznam jeho článků seřazených chronologicky podle roku vydání.

⁴⁶ Např.: Josef VOLF, *Příspěvek k dějinám knihtiskárny Sporckovy v Lysé n. L.*, Časopis československých knihovníků 11, 1932, s. 9–11; TÝŽ, *Z dějin Rokosovy knihtiskárny*, Vitřinka 9, 1932, s. 209–212.

⁴⁷ TÝŽ, *Vývoj knihkupectví v Čechách do r. 1848*, Venkov 25, 1930, 4. 10, s. 7.

⁴⁸ TÝŽ, *Přehled vývoje knihkupectví a nakladatelství v Československu do převratu*, Československá vlastivěda, sv. 7, Praha 1933, s. 565–580.

a cenzury⁵¹ Ve vědeckých pracích historických věnoval největší pozornost otázce exulantství a emigrantství, jeho příčinám a životopisům některých našich nekatolických exulantů. Dokladem je jeho *Soupis nekatolíků*⁵² a množství statí na toto téma.

Bádání o mecenáši umění, hraběti F. A. Šporkovi ho přivedlo ke studiu svobodného zednářství a tajných nauk u nás i v Rakousku. Projevil se jako „vynikající znalec literatury tajných společností a celé jejich historie“.⁵³ Sám se pak stal svobodným zednářem s významným postavením. Tomuto aspektu Volfova života je podrobněji věnována samostatná kapitola této práce.⁵⁴

O soukromém životě Volfa není mnoho známo. Dne 27. června 1918 oženil s Hermínou Tobiaschovou, se kterou měl dvě děti, syna Miloše a mladší dceru Věru. V denících pozdějších let o nich bývá pouze okrajová zmínka.

Josef Volf zemřel 12. května 1937 na Královských Vinohradech, kde se o tři dny později konal jeho pohřeb. Přestože se nepodařilo najít jeho hrob, měl by být pohřben na Vinohradském hřbitově.

V roce svého úmrtí měl ještě spoustu rozpracovaného materiálu, který po něm zůstal. V Památníku národního písemnictví je uložen jeho zatím neuspořádaný osobní fond v rozsahu 6,5 bm obsahující úřední doklady, korespondenci, rukopisy, tisky a fotografie.⁵⁵

1.2 Popis registratury KNM

Archiv registratury KNM uložený v terezínském depozitáři Archivu Národního muzea obsahuje materiály z produkce kanceláře za léta 1886 až 2004. Materiál sem začal být průběžně ukládán od 70. let 20. století. Fond zaujímající 45,08 běžných metrů (celkem 385 kartonů) je dosud podrobně nezpracován, k dispozici je pouze kartonový soupis obsahu jednotlivých kartonů.

Nejstarší část fondu tvoří prvních pět kartonů obsahujících registraturu z doby úřadování vrchního bibliotékaře Antonína Jaroslava Vrtátka, Adolfa Patery a Čeňka Zibrta.

⁴⁹ K tomuto tématu vydal nespočet článků, za všechny třeba: Josef VOLF, *Knihovny v Kutné Hoře do roku 1850*, Časopis československých knihovníků 12, 1933, s. 167–169; TÝŽ, *O knihovně Ditrichsteinské v Mikulově*, Vitřinka 10, 1933, s. 99–103.

⁵⁰ K tomu rovněž vyšlo mnoho drobných studií: Josef VOLF, *Vznik a šíření našeho denního tisku*, Typografia 40, 1933, s. 195–197; TÝŽ, *Jaké noviny odebírala královská česká kancelář v Praze v letech 1658–1691*, Časopis Národního muzea 108, 1934, s. 240–243; TÝŽ, *Noviny v kavárnách pražských na konci 18. století*, Duch novin, č. 2, 1928 a další.

⁵¹ TÝŽ, *Censurní úřad proti obálkovému vydání knihy. Geheimniss, Gold, Silber und Edelsteine in Böhmen zu finden*, Český bibliofil 15, 1922, s. 448–449; TÝŽ, *Tomek a censura*, Zvon 26, č. 19, 1926, s. 268.

⁵² TÝŽ, *Soupis nekatolíků uprchlých z Čech z roku 1735*, Praha 1907.

⁵³ Jan EMLER, *Josef Volf*, Zvláštní otisk z Ročenky Slovanského ústavu sv. 1937, Praha 1938, s. 183.

⁵⁴ Viz kap. č. 3 Josef Volf zednářem.

⁵⁵ LA PNP, fond Volf Josef, PhDr. (1893–1937).

Nachází se zde korespondence interní v rámci úřadu i mezi jednotlivci, zprávy o darech knih, zápisy ze schůzí, instrukce pro inspektora muzejní knihovny, soupis knih z pozůstalosti ředitele bohnického ústavu pro choromyslné MUDr. Bohuslava Hellicha, seznam rukopisů, tisků a archiválií v sále cimélií, různé pozvánky, vizitky, jednotliviny. Vše je povahy rukopisné. Jeden karton je věnován konceptům výročních zpráv a korespondenci úřední i osobní z let 1904–1914. K přelomu století se váže pátý karton s dodatky spisů z let 1886–1932. Do nejstaršího období chodu kanceláře patří ještě rozsáhlý jazykově německý seznam přijatých knih do knihovny muzea za léta 1822–1849.

Pro období počínající rokem 1908 následuje souvislá řada materiálu vyprodukovaného kanceláří, který je rozdělen po jednotlivých letech zvlášť, co rok to jeden karton. Zahrnuje veškerý materiál nashromážděný za každý určitý rok uspořádaný podle čísel jednacích a zároveň chronologicky. Z této řady, končící cca rokem 1953, pochází i archiválie použité pro tuto práci.

Od 47. kartonu následuje další souvislá řada návrtek a šest částí lístkového seznamu zahraniční literatury. Další kartony jsou obsahově různorodé zahrnující materiál evidenční, účetní, organizační, spisový, týkající se výměn, výpůjček, objednávek a samozřejmě i korespondence. Obsah kartonů od roku 1961 je uspořádán již podle kategorií spisového plánu. Zvlášť je vyčleněna dokumentace týkající se nákupů knih, fotografování a mikrofilmování, správy zámeckých knihoven, darů, konfiskátů a depozit, plánování úkolů, výpůjční agendy, výstavních akcí, přednášek, publikační činnosti, zahraničních cest, mezinárodních symposií atd. Obsahují též některé personálie, např. informace o dovolených či sjednání či rozvázání pracovního poměru se zaměstnanci.

Materiály ve všech kartonech jsou nesetříděné, pouze víceméně chronologicky uložené, jak se za určité období nashromáždily. Převažují dokumenty psané na stroji, pak tištěné a rukopisné. Z hlediska psací látky je ve sledovaných kartonech ponejvíce průklepového papíru, především v případě kopií odeslané korespondence.

Zkoumaným materiálem jsou dva kartony registratury z let 1925 a 1928. V prvním kartonu bylo napočítáno 132 písemností, ve druhém 142. Materiál je chronologicky uspořádán, první písemnost je datovaná 20. dubna 1925, poslední 23. prosince téhož roku. V kartonu z roku 1928 je uložen materiál za období 3. ledna až 3. prosince 1928. Charakter písemností je v obou přibližně stejný. V obou případech, co do počtu, výrazně převažují přijaté písemnosti nad odeslanými.

1.3 Typologie písemností

1.3.1 Vydávané

Mezi odeslanými písemnostmi se nachází nejvíce žádosti, úřední korespondence, různých potvrzení, oznámení, jednotlivě jsou zastoupeny zprávy nadřízeným úřadům, poděkování, návrhy, dobrozdání, v jednom případě také oběžník pro zaměstnance. Byly psány na stroji a doklad o těchto písemnostech se ponejvíce zachoval v podobě kopií na průklepovém papíře, méně často v podobě rukou psaných konceptů. V některých případech se zachoval originál odeslané písemnosti, na kterou adresát rovnou napsal odpověď a odeslal zpět do kanceláře knihovny.

Adresáty odesílaných písemností jsou jak nadřízené instituce, nejčastěji správní výbor Společnosti Národního muzea (viz Příloha č. 5), Zemský správní výbor a Ministerstvo školství a národní osvěty, tak instituce příbuzné – různé „spřátelené“ knihovny a jiné ústavy nebo úřady. Nechybí samozřejmě korespondence s jednotlivci, zpravidla soukromými osobami. Je možné se setkat rovněž s písemnostmi vydávanými pro osoby uvnitř úřadu. Týká se to hlavně zaměstnanců, jimž jsou buď jako jednotlivcům vydávána potvrzení, či jako celému kolektivu je jim v jednom případě adresován tzv. „okružník,“ což je vlastně oběžník s instrukcemi týkajícími se chodu instituce, vzešlý z podnětu ředitele (viz Příloha č. 6).

Co se týče vnitřních znaků, jedná se vždy o česky psané dokumenty. Psací látkou je papír a jedná se vždy o strojopis. Každá písemnost je opatřena vpravo nahoře datem vydání, následuje věc (někdy vynechána), pod tím číslo jednací, poté oslovení adresáta. To může být přímé, např.: „Milostivá paní!“, „Vaše Blahorodí!“ atd., nebo nepřímě vyjádřeno dativem, např.: „Ministerstvu školství a národní osvěty v Praze.“ Pod oslovením následuje samotný text členěný do odstavců, pod ním pak titul odesílatele a jeho vlastnoruční podpis. Nakonec je připojeno úřední razítko s názvem knihovny, datem a pořadovým číslem.⁵⁶

1.3.2 Přijaté

Z hlediska objemového přijímaný materiál převažuje nad vydávaným. Objevují se některé stejné typy písemností jako ve vydávaném materiálu. Nejvíce jsou zastoupeny opět žádosti, prosby, úřední korespondence, dotazy, oznámení, nabídky, pozvánky apod.

Odesílatelé představují rozmanitou skupinu jednotlivců i institucí. Z výše postavených orgánů přicházela do kanceláře knihovny korespondence z muzejního správního výboru, Zemského správního výboru, Ministerstva školství a národní osvěty (viz Příloha č. 7) či

⁵⁶ Kristýna KALOUSKOVÁ, *Písemnosti*, s. 13.

Ministerstva zahraničních věcí. Na pozici stejně postavených úřadů se jedná nejčastěji o knihovny a muzea, z nich asi nejvíce Knihovna Univerzity Komenského v Bratislavě. U jednotlivců je pak široká škála od vědeckých pracovníků, učitelů, studentů (viz Příloha č. 8), přes příbuzné veřejně známých osob, nabízející jejich pozůstalost, až po obyčejné čtenáře a v neposlední řadě kolegy a zaměstnance.

Z jazykového hlediska se jedná zpravidla o česky psané písemnosti, nachází se zde ale i pár německy psaných, většinou nabídek z německých knihkupectví a antikvariátů. Psací látka je papír, převahu mají strojopisy, ale běžně jsou zastoupeny i rukopisy. Vnější forma bývá různorodá. Některé příchozí písemnosti jsou psány na hlavičkovém papíře, někdy s předtištěnými rubrikami, některé jsou psány prostě (to se však týká především korespondence od jednotlivců). Nikdy však nechybí datum, oslovení, vlastní text a podpis. Každá došlá písemnost je opatřena razítkem knihovny s datem doručení a číslem jednacím. Častokrát je rovnou na originálu došlého listu poznamenána instrukce od ředitele pro úředníky se stručným pokynem pro vyřízení.⁵⁷

1.4 Rekonstrukce chodu kanceláře

Tak jako v každé úřední instituci, fungovala i zde podatelna. V ní odpovědný úředník přejímal všechnu došlou poštu. Nejprve bylo třeba zkontrolovat, zda obálka přišla neporušena. Pokud nebylo psaní určeno výhradně do vlastních rukou ředitele, nebo s poznámkou o důvěrnosti, rozlepil úředník obálku a zjistil obsah dopisu. Dokument orazítkoval razítkem knihovny s aktuálním datem doručení, opatřil číslem jednacím, jež také uvedl do podacího deníku, a předal dalšímu odpovědnému zaměstnanci k doručení na příslušná místa. Číslo jednacím mělo sloužit k přehledu všeho došlého a zároveň jako pomůcka pro dohledání konkrétního dokumentu. Tento postup platil pro podání zvenčí. Jinak mohla pošta přicházet z vnitřního podnětu (např. ze Společnosti Národního muzea). V takovém případě nešla přes podatelnu, nýbrž rovnou k adresátovi. Je nutné počítat i s ústním či telefonickým vyřízením.

Přijatá a zaevidovaná pošta byla doručena řediteli, který se po přečtení rozhodl, jak s ní naložit. Ve většině případů přijímaný materiál vyžadoval odpověď. Zde přicházely v úvahu dvě možnosti. Buď byla povaha dokumentu takového rázu, že ředitel knihovny byl oprávněn o jeho dalším osudu rozhodovat ihned sám, nebo bylo potřeba vyjádření stanoviska od nějakého vyššího úřadu. Ve věcech bezprostředně se týkajících knihovny nebo muzea, postupoval ředitel písemnost správnímú výboru Společnosti Národního muzea, v širším

⁵⁷ Kristýna KALOUSKOVÁ, *Písemnosti*, s. 19.

kontextu pak Zemskému správnímu výboru. V některých případech mohlo být potřeba souhlasu jiné osoby, typicky např. u žádostí o zpřístupnění knihovního materiálu pro účely bádání se k zápujčce obvykle vyjadřoval vrchní bibliotékář. Někdy byl nutností třeba znalecký posudek.

Pokud nebylo potřeba vyjádření nikoho dalšího, mohl být dán podnět k sepsání odpovědi. Viditelně se opět rýsují dva postupy. V prvním sledovaném roce ředitel Čeněk Zíbrt udával potřebné instrukce zřejmě ústně či krátkým interním sdělením – prodomátem, který byl po vyřízení jako nepotřebný skartován. Nezachovaly se totiž žádné poznámky toho druhu. Naproti tomu v druhém sledovaném roce si lze povšimnout řady originálů došlých písemností, na nichž je od ředitele Josefa Volfa stručná poznámka k vyřízení záležitosti.

Originál došlé písemnosti byl poté i s vyřizovací instrukcí předán kancelářskému asistentovi, jenž dle ní sestavil koncept. Ustálená forma stylizace zahrnovala datum v pravém horním rohu, pod tím nalevo věc, oslovení adresáta, text a označení odesílatele s vynechaným místem pro podpis. Někdy mohla být stylizace trochu jednodušší a méně formální. To když se jednalo o dopis psaný některému jednotlivci, např. známému ředitele nebo zaměstnanci knihovny. Koncepty až na výjimky mezi písemnostmi nejsou. Ve sledovaném úseku fondu byl pouze jeden revidovaný koncept pocházející od samotného ředitele knihovny. Zdá se tedy, že dále nepotřebný koncept byl vždy po vyhotovení čistopisu zničen.

Asistent poté podle konceptu napsal na psacím stroji čistopis. Ten byl rovnou vyhotoven ve dvou kopiích, jedné pro odeslání, druhé pro uložení. Oba exempláře následně ředitel vlastnoručně podepsal. Spolu s podpisem bylo otištěno na dokument razítka knihovny s aktuálním datem a číslem jednacím. Odpovědný úředník (zde pravděpodobně oficiantka) měl pak na starosti řádné odeslání čistopisu. Jeho kopie či opis byl společně s došlou písemností uložen ve spisovně úřadu „ad acta,“ tj. k ostatním písemnostem v téže věci.

Kancelář vyřizovala záležitosti rychle, doba od podání k odeslání odpovědi zpravidla nepřekračovala týden. Pokud nebylo třeba dalšího mezistupně v jednání, nezřídka dal ředitel podnět k sepsání odpovědi ještě téhož dne.

Přehled personálního stavu knihovny z 1. ledna 1928 poskytuje detailní přehled o počtu úředníků. Podle něj knihovna čítala 22 zaměstnanců, z toho byl jeden vrchní bibliotékář, deset bibliotékářů, dva kancelářští asistenti, jedna oficiantka, jeden smluvní úředník, jeden knihařský mistr, dva podúředníci a čtyři zřízenci.⁵⁸

⁵⁸ ANM, fond RNM – KNM, Registratura KNM 1928, karton č. 27, nečíslováno.

1.5 Shrnutí

Písemná agenda obsahovala všechna možná odvětví úředního styku s veřejností. A ten byl podle rozsahu fondu opravdu bohatý. Typologie a pestrost materiálu vychází z charakteru úřadu.

Žádosti můžeme shrnout jako materiál početný a dle obsahu poměrně různorodý. Zatímco do knihovny přicházely žádosti ohledně dlouhodobého zapůjčení knih a jiného písemného materiálu, směrem ven vycházely také prosby o zapůjčení vzácných publikací či rukopisů, které se nacházely v některých specializovaných knihovnách nebo archivech, např. v Arcibiskupském archivu, a dále žádosti směřované na velké podniky a čelné představitele hospodářského i kulturního odvětví v Československu, kteří byli ochotni věnovat jistý finanční obnos na zakoupení vyhlédnutého titulu (nebo spíše souboru knih) a přispět tak k obohacení knihovního fondu. Svědčí to nejen o společné snaze vybudovat z knihovny všeobsáhlou pokladnici tištěných i rukopisných unikátů a zpřístupnit širokému čtenářstvu bohatý fond literatury ze všech možných oborů, ale i obtížnost, s jakou knihovna takto široký fond budovala. Finanční rozpočet byl značně omezený, a proto si knihovna nemohla dovolit nákup zdaleka všeho, co by bývala chtěla, což dokládají i odmítnuté nabídky nakladatelství, antikvariátů či soukromníků. Velkou pomocí byla Československá mezinárodní výměnná služba, která zajišťovala vzájemnou výměnu mezi knihovnamí evropských států a k získání nových přírůstků přispěly také aktivity velvyslanectví, která rovněž spolupracovala s Knihovnou Národního muzea.

Důležitou součástí každodenní agendy byla komunikace s úřady. Směrem ven se jednalo o zodpovězení různých dotazů, vyhovění žádostem, vydání dobrozdání, potvrzení, poděkování aj. Častá byla korespondence s vyššími úřady jako např. se správním výborem Společnosti Národního muzea, Zemským správním výborem nebo Ministerstvem školství a národní osvěty. Do kategorie nadřízených úřadů patřil rovněž i Správní výbor Muzea, který řešil organizačně-správní záležitosti všech oddělení. Jej ředitelé informovali o každém přírůstku, obdržení sponzorského daru a všech záležitostmi týkajícími se zaměstnanců.

Každé důležité organizační změny byly podřízeným sdělovány prostřednictvím oběžníků. A to jak v rámci knihovny, tak celého Národního muzea. Představovaly významný nástroj v komunikaci se zaměstnanci a lze usuzovat, že jich za celou dobu existence Knihovny Národního muzea bylo vydáno značné množství.

Zaměstnanecké záležitosti a způsob jednání s nimi lze vyčíst na základě poměrně hojně se vyskytující korespondence jednotlivých zaměstnanců s vedením knihovny. Materiál obsahově nijak nevybočuje z běžného úředního styku v rámci zaměstnaneckého poměru asi

jako v každé jiné instituci. Omezoval se hlavně na žádosti o dovolenou, omluvení z nepřítomnosti a lékařské zprávy. Lze předpokládat, že ne všechny žádosti tohoto typu byly předneseny písemně, nýbrž zde jistě probíhala i méně formální ústní komunikace. Výroční zprávy podávají stav personálu k danému roku, z čehož si lze udělat představu o velikosti úřadu. Vedle toho zase jiný písemný doklad odhaluje praxi zaměstnávání praktikantů, kterých se určitě vystřídal více.

Z povahy úřadu jsou nezanedbatelnou položkou ve fondu nabídky všeho druhu, nejvíce však k odkoupení knih, ať už starších z antikvariátu či nejnovějších, vydaných některým nakladatelstvím. Časté jsou výzvy k odběru publikací nebo periodik vycházejících na pokračování. S nabídkami přicházejí i soukromé osoby, které hodlají materiál věnovat buď z ušlechtilých pohnutek, nebo jsou k tomu donuceni tíživou finanční situací. Že jimi vyřčené (zpravidla finálně nadhodnocené) nabídce nebyla knihovna pokaždé s to vyhovět, již bylo uvedeno. Přicházely nabídky i z jiných firem, které mohly knihovně poskytnout např. moderní technické vybavení. Mezi tím se našly také sezonní, a z dnešního pohledu až kuriózní, nabídky vázané na konkrétní událost v roce, jako v případě nabídky na zakoupení repliky československého státního znaku k příležitosti výročí republiky.

Sem tam plnila kancelář i nepříliš radostné povinnosti. Mimo běžné věci řešila výjimečně i záležitosti trestní, jak dokládá uchovaný protokol.⁵⁹ K úplnému proniknutí do případu nemáme všechny podklady, nicméně ze spisu je možné vysledovat podstatu a roli, kterou zastávala knihovna. Nakonec nechybí ani rozuzlení, v němž se ukázalo, že šlo o pouhé nedorozumění. Jiným, méně závažným, ovšem neméně dramatickým sporem bylo také nactiutrhacné prohlášení o porušení úředního tajemství adresované na bibliotékáře Jarmila Krecara. I v tomto případě dopadla záležitost dobře a úředníkové jméno bylo očištěno.⁶⁰

⁵⁹ Záležitost se týkala 93 domněle kradených knih, nalezených a zajištěných v bytě tajemníka Československé strany lidové, Václava Láchy, v Sušici. Dle soupisu se jednalo o jazykově latinské a německé tisky z období raného novověku, většinou historicko-teologické spisy. Mezi tím se nacházelo i několik tisků, vytištěných v Praze např. Balbínova *Diva Vartensis* nebo *Politia historica* D. A. z Veleslavína. Podle výpovědi získal Lácha knihy legálně od různých knihkupců a farních knihoven. Knihy zabavené v jeho bytě v Sušici byly z podnětu místní okresní politické správy odeslány do Knihovny Národního muzea, kde měly být za přítomnosti zástupce z ministerstva a policejního inspektora oceněny. Záležitost byla skončena výnosem Ministerstva školství a národní osvěty z 16. listopadu 1925, podle kterého měly být knihy panu Láchovi po předložení řádného dokladu o zaplacení opět navraceny. ANM, fond RNM – KNM, Registratura KNM 1925, karton č. 24, nečíslováno.

⁶⁰ Obvinění vzniklo na základě recenze na monografii o Otakarovi Theerovi uvedené v 6. sešitě V. čísla časopisu *Vitrinka* z 28. června 1928. Autor (Jarmil Krecar) se v ní podrobně dotýká Theerových deníků, jež byly po básnickově smrti zapečetěny odevzdány literárnímu archivu s povolením je otevřít až za 30 let. Vykonavatel poslední vůle, literární historik Arne Novák, tímto nařkl Krecara z jejich předčasnému otevření a porušení úředního tajemství. Po prozkoumání neporušenosti Theerovy pozůstalosti, vydala knihovna tiskem čestné prohlášení o bezúhonnosti Jarmila Krecara. ANM, fond RNM – KNM, Registratura KNM 1925, karton č. 24, nečíslováno.

Po vnější stránce odpovídají písemnosti běžné úřední produkci 20. století. Přes velký počet rukopisů celkově dominují písemnosti psané na psacím stroji. Tištěných věcí je minimum, spíše se jedná o tištěné letáky, nabídky apod. Často se objevují písemnosti psané na hlavičkovém papíře, pro některé byly vyhrazeny papíry s předtištěnými rubrikami.⁶¹

Z typologického srovnání vyplývá, že některé typy přijatých a vydaných písemností se shodují. Taktéž nejsou téměř žádné rozdíly v materiálu v odstupu tří let. Zdá se tedy, že na větší změny je to příliš krátká doba. Menší rozdílnost je spíše ve způsobu úřadování obou ředitelů v tom smyslu, že druhý z dvojice, Josef Volf, vyřizoval záležitosti o něco rychleji a se svým vrozeným smyslem pro důslednost možná lze říci i svědomitěji. Čeněk Zíbrt byl příliš zaměstnán vědeckou prací, čili mu nezbývalo tolik času na úřadování. Přesto ale ani on knihovnu nezanedbával a za jeho působení se úspěšně rozvíjela.

Knihovna jako důležitá součást Národního muzea zaujímala významné postavení mezi ostatními knihovnami i celkově v kulturním životě. Svědčí o tom velký zájem a podpora příbuzných vědeckých institucí, předních osobností z oblasti politiky, vědy, kultury či hospodářství i prostých badatelů. Snahou nejen zakladatelů a pracovníků bylo shromáždit co největší sbírku knih, rukopisů a jiného písemného materiálu obsahově souvisejícího s muzeem. Vybudovaná síť informátorů, nabídky antikvariátů, nakladatelů, pozůstalosti vědeckých a kulturních pracovníků, výměny knih, pravidelné odebírání periodik, finanční příspěvky od mecenášů a ke všemu národní zájem široké veřejnosti pomohly nashromáždit úctyhodný fond, ze kterého mohli (a stále mohou) čerpat naši i zahraniční zájemci.

⁶¹ Ty sloužily hlavně badatelům pro podávání žádostí o výpůjčku knih.

2. Knihovnický zákon

Deníkové záznamy se dotýkají knihovnického zákona pouze jednou nepatrnou poznámkou (2. II. 1933), avšak Volfův podíl na tvorbě československé knihovnické legislativy a pomoc s jeho zaváděním do praxe je nezanedbatelná. Jelikož je téma knihoven v denících stěžejní, nebude od věci připomenout poněkud komplikovaný zrod historicky prvního knihovnického zákona, na jehož návrzích odborníci pracovali již od konce 19. století a který v nezměněné podobě platil u nás až do roku 1959.

2.1 Stav českého knihovnictví za Rakouska-Uherska

První lidové knihovny byly u nás ojediněle zakládány na počátku 19. století (Zlonice 1817, Radnice 1818).⁶² Umožnil to dekret z r. 1811, který zakládání veřejných knihoven nezakazoval.⁶³ Větší ruch nastal v 60. letech po vydání spolkového zákona. Od té doby se v českých zemích bohatě rozvinul spolkový život a spolu s ním stoupl počet knihoven, jež sloužily svým charakterem i fondem především k potřebám vzdělávání členů spolků. Podle statistického šetření v roce 1910 se v Čechách nacházelo:⁶⁴

Tabulka č. 1 – Počty německých a českých knihoven v českých zemích i s celkovými počty svazků v nich uložených podle statistik z r. 1910

knihoven	počet	počet svazků
českých	3 865	1 279 009
německých	551	297 157

Na Moravě a ve Slezsku bylo sčítání provedeno až krátce po r. 1918 s těmito výsledky:

knihoven	počet	počet svazků
českých	2 593	771 412
německých	695	385 696

Vedle spolkových knihoven fungovaly při školách knihovny školní. Ty byly specifické svým zaměřením a velmi důležité, neboť neplnily úlohu pouze fondu povinné školní četby pro žactvo, ale také studnici české literatury vyhledávané českým obyvatelstvem především v době národního obrození. Částečně tak školní knihovny suplovaly knihovny veřejné. Při tvorbě knihovnického zákona se zpočátku pomýšlelo na vtělení právě školních

⁶² František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, s. 11.

⁶³ Z. V. TOBOLKA a kol., *Československé knihovnictví*, s. 212.

⁶⁴ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, s. 12.

knihoven do veřejných lidových, nakonec bylo ale rozhodnuto o ponechání jejich samostatnosti.⁶⁵

Třetí skupinou knihoven, které se u nás nacházely, byly knihovny odborné a vědecké. Mezi nejvýznamnější státem podporované patřily Veřejná a univerzitní knihovna v Praze, Knihovna vysokých škol technických v Praze, Studijní knihovna v Olomouci a Knihovna německé a české vysoké školy technické v Brně. Existovaly též vědecké knihovny nestátní, které spravovaly různé korporace. Nelze je však považovat za lidové, jelikož jejich charakter a skladba fondu předurčovaly tyto instituce úzkým vrstvám odborné inteligence. Knihovny vysokých škol se sice formálně stavěly jako veřejné, nicméně v praxi byly využívány výhradně vysokoškolskými studenty a učiteli.

Po první světové válce však řada knihoven vzala za své; přestaly být spravovány, jelikož mnoho spolků zaniklo, knihovníci se rozptýlili a knihy byly rozebrány nebo odvezeny do ciziny. Přesto lze říci, že poválečný rozvoj knihoven měl v českých zemích na co navázat.

2.2 Pokusy o knihovnickou legislativu

Potřeba zákonodárné úpravy knihovnictví vyvstala již na přelomu 19. a 20. století. Podle právníka Státního statistického ústavu Jana Auerhana se vůbec jako první touto otázkou zabýval vídeňský knihovnický spolek Oesterreichische Verein für Bibliothekswesen již v roce 1896.⁶⁶ Roku 1901 požadoval vydání říšského zákona, který by reguloval knihovnictví. Krátce na to zareagovali i na české straně. Čeští kulturní pracovníci chtěli prosadit normu šitou na míru pro české prostředí. První vypracovaný návrh podal na českém zemském sněmu mladočeský politik a právník Karel Pippich. Žádal sněm, aby konal šetření o legislativní úpravě veřejných knihoven a připravil osnovu zemského zákona.⁶⁷ Žádost však nebyla vyslyšena, a tak se konal druhý pokus prostřednictvím Václava Štecha, autora již dřívější programové práce.⁶⁸ Ten připojil návrh knihovnického řádu o 9 bodech. Jeho koncepce počítala s ústředním dozorčím orgánem, veřejnými financemi na obecní knihovny a placenými knihovníky. Zabýval se též technickými parametry. Po netečnosti poslanců vystoupil Štech ještě vehementněji v roce 1903 s požadavkem povinného zřízení obecních knihoven, tentokrát v úderném článku na stránkách časopisu Máj.⁶⁹

V roce 1905 byl založen Svaz osvětový, který si kladl za cíl všeobecnou podporu kultury. Členové tvrdili, že vzdělání obyvatelstva se šíří nejlépe skrze knihy, ke kterým by

⁶⁵ Jiří CEJPEK – Ivan HLAVÁČEK – Pravoslav KNEIDL, *Dějiny knihoven*, s. 149.

⁶⁶ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 9.

⁶⁷ František NOVOTNÝ, *Československé knihovnické zákonodárství*, s. 26.

⁶⁸ Václav ŠTECH, *O veřejných knihovnách*, Praha 1899.

⁶⁹ TÝŽ, *Žádáme o zemský zákon!*, Máj, č. 10, Praha 1903, s. 156–157.

měly mít přístup široké masy lidí, nejen vzdělanců, ale i prostých venkovských. Školní knihovny částečně mohly splnit požadavek na vzdělání, ovšem primárně byly určeny samozřejmě pro žáky, čemuž odpovídala jejich druhová skladba. Po splnění základní školní docházky obvykle lidem v malých obcích chyběla možnost dostat se snadno ke knihám a prohlubovat své vědomosti. Knihovnu v každé obci považovali členové za základ. Vznikla tedy idea na vytvoření sítě obecních knihoven, které by splňovaly tuto potřebu.

Jeden ze členů svazu, Ladislav Jan Živný, zveřejnil memorandum o potřebě knihovnického zákona, které bylo svazem předáno českému zemskému sněmu. O rok později opět Živný publikoval v časopise *Česká osvěta* návrh znění. Pokusů o prosazení zemského knihovnického zákona bylo několik,⁷⁰ iniciativu vyvíjel i moravský zemský sněm, bohužel všechny skončily bezúspěšně. Teprve po první světové nastal příhodnější čas k obnovení snahy.⁷¹

L. J. Živný v roce 1918 navázal na předválečné návrhy a v osmi bodech vytyčil zásady, které se měly stát podkladem zákonné osnovy. V nich prosazoval svobodné zřízení knihovny v každé obci, všeobecnou přístupnost knihoven pro všechny obyvatele, jejich decentralizaci, kvalifikovaný personál, technický dozor nadřízených úřadů a v každé knihovně vlastní správní řád.⁷² Následně s právníkem Státního statistického ústavu Janem Auerhanem a rovněž doktorem práv Josefem Václavem Bohuslavem, vypracoval návrh zákona, jenž Svaz osvětový předložil poradnímu sboru Ministerstva školství a národní osvěty. V rámci onoho sboru působila subkomise ustanovená speciálně pro řešení otázky lidového knihovnictví. V ní zasedali již zmíněný Jan Auerhan, Antonín Dolenský, Jan Emler, Josef Folprecht, Antonín Rambousek, Zdeněk Václav Tobolka a Josef Volf. Předsednictví vykonával Jan Thon. Subkomise návrh důkladně prodiskutovala, přičemž se členové usnesli na některých změnách v předkládaném znění, z nichž nejpodstatnější se týkala povinnosti zřizovat v každé obci knihovnu. Původní návrh v tomto ohledu počítal pouze s fakultativností. Obce měly též z obecního rozpočtu vyčleňovat určitou sumu právě na vedení knihovny.⁷³ Výsledný návrh dostal konkrétní podobu dvanácti paragrafů.

⁷⁰ Živného návrh se stal podkladem pro verzi předsedy knihovnického odboru Osvětového svazu, Ferdinanda Šrámka. Obdobně na Moravě v roce 1907 poslanec Moravského zemského sněmu, Jaroslav Budínský, podal příslušné návrhy a v r. 1908 jeho kolega, Vilém Votruba, požadoval zřízení zemské knihovnické komise s pověřením vypracování plánu na organizaci městských, okresních a přenosných knihoven (František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, s. 10).

⁷¹ Josef POCH, *K výročí zákona*, s. 110.

⁷² TAMTÉŽ, s. 111.

⁷³ Josef POCH, *K výročí zákona*, Praha 1939–1940, s. 112.

Dne 22. července roku 1919 seznámil poslanec Max Pilát Národní shromáždění s tímto návrhem.⁷⁴ Ke slovu se přihlásili dva poslanci, František Lukavský a Stanislav Kostka Neumann. Poslanec za stranu národní demokracie F. Lukavský ve své řeči poukázal na některé nedostatky v jednotlivých paragrafech, například se pozastavoval nad výší příspěvku na provoz knihovny, jež by připadal na jednoho obyvatele obce s průměrným počtem 400–500 obyvatel (návrh zákona uvádí 30h–1K). Podle Lukavského je i 500 korun ročního příspěvku málo na udržování slušné knihovny. V otázce finančních dotací navrhuje též připojit dovětek o možnosti přispívání jiných činitelů (např. peněžních ústavů), kteří by pak mohli mít zastoupení v knihovní radě. Dále připomíná, že není přesně stanoven způsob finanční správy, jelikož v návrhu má spravovat knihovnu knihovní rada, na druhou stranu je knihovna obecním majetkem, tím pádem je dozorem nad účty povinen starosta obce, z čehož by mohl plynout konflikt. Nešvar vidí Lukavský též v právu Ministerstva školství a národní osvěty kdykoliv rozpustit knihovní radu bez slyšení obecního zastupitelstva. V tom spatřuje povážlivý zásah do obecní autonomie. Na závěr poslanec vyslovuje naději na doplnění a dovysvětlení všech sporných míst v zákoně v prováděcím nařízení. Druhý jmenovaný, levicový poslanec Neumann, naopak vyzývá plénum k přijetí návrhu jednomyslně v té podobě, jak je sepsán. Lukavského námitky označil za malichernosti, kterými bude možno se případně zabývat po přijetí zákona. Nikdo další již nevznesl žádné námitky. Po druhém čtení byl zákon většinou hlasů schválen. Zákon podepsali prezident T. G. Masaryk, předseda vlády Vlastimil Tusar, ministr vnitra Antonín Švehla a ministr školství a národní osvěty Gustav Habrman. Prováděcí nařízení k němu vláda schválila 5. listopadu téhož roku.

2.3 První knihovnický zákon

První knihovní zákon byl přijat Národním shromážděním 22. července 1919 pod názvem *Zákon č. 430/1919 Sb. o veřejných knihovnách obecních*.⁷⁵ Jak vyplývá z názvu, zákon se týkal pouze veřejných knihoven, nikoliv soukromých institucionálních, jako např. školních. Hlavním tvůrcem zákona byl Ladislav Jan Živný, jenž stál v čele knihovní komise. Inspiroval se přitom v legislativě jiných evropských zemí a vycházel především z anglo-americko-skandinávských vzorů.

Dvanáct paragrafů knihovního zákona upravuje podmínky zřizování knihoven, způsob správy a povinnosti správních orgánů. Na úvod se v textu zdůvodňuje vydání zákona potřebou

⁷⁴ Záznam schůze Národního shromáždění z 22. července 1919 dostupný zde: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/066schuz/s066006.htm> (citováno 5. 6. 2016).

⁷⁵ Celé znění zákona dostupné na http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm (citováno 28. 5. 2016).

„doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva.“⁷⁶ Oproti dřívějším návrhům, ve kterých se počítalo s fakultativním zřízením obecní knihovny, nyní zákon přímo nařizuje, aby v každé československé obci vznikla do dvou let (v obcích s obecnou školou a min. 400 obyvateli do jednoho roku) veřejná knihovna financovaná z prostředků obce. Pokud už se v obci nějaká knihovna nacházela, mohla zůstat původnímu vlastníkovi, kterému byla obec povinna přispívat z obecního rozpočtu, nebo byla taková knihovna převzata obcí. Bylo též přípustné, aby se několik obcí mohlo dohodnout na společném vybudování knihovny speciálního rázu na příhodném místě, dostupném pro všechny. Každá knihovna se měla skládat z půjčovny, čítárny a příruční knihovny. V každé obci musela vzniknout knihovní rada, která měla jmenovat odpovědného knihovníka a měla se starat o vytváření a doplňování knihovního fondu.⁷⁷ Ve větších obcích nad 10 000 obyvatel měl vést knihovnu člověk příslušně vzdělaný v oboru knihovnictví, jenž se měl cele věnovat knihovní agendě, za což měl dostávat přiměřený plat. Vrchní dozor nad všemi knihovnami příslušel ministerstvu školství a národní osvěty. Ten měl pravomoci jmenovat knihovní dozorce, rozhodovat o sporných otázkách, rozpustit knihovní radu, odvolat její členy a jmenovat nové. Zákon nezapomínal ani na menšinové obyvatelstvo. Hned v druhém paragrafu se píše o nařízení zbudovat speciální knihovnu, případně zřídit příslušné oddělení s literaturou v jazyce menšiny, pokud tato má v obci menšinovou školu nebo alespoň zastoupení 400 a více obyvatel.

K zákonu je též připojena důvodová zpráva z 16. května 1919, která stručně opět vysvětluje nutnost posílit vzdělání obyvatelstva vytvořením husté knihovní sítě s odkazem na jiné evropské země, především Anglii. Shrnuje dosavadní stav knihoven na našem území v předválečném období, ve statistice za rok 1910, o které je pojednáno výše. Zajímavá čísla uvádí též ohledně rozložení knihoven dle vlastníků.

Tabulka č. 2 – Počty českých a německých knihoven nacházejících se na území Československa v r. 1918 dle zřizovatelů

	České knihovny	Německé knihovny
Okresům patřilo	80	-
Obcím	658	75
Spolkům	2935	401
Jiným a neznámým	212	90

Zdroj: Důvodová zpráva k návrhu zákona o povinných knihovnách obecních.
http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm (citováno 23. 6. 2016).

⁷⁶ http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm (citováno 23. 6. 2016).

⁷⁷ Složení a kompetence knihovní rady podrobněji popisují paragrafy 7 a 8 viz http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm (citováno 23. 6. 2016).

Z uvedené tabulky vyplývá, že do prosazení knihovnického zákona měly u nás zdaleka největší převahu spolkové knihovny nad obecními, stejně tak v případě německých knihoven. Dále předkládá situaci knihoven v ostatních evropských zemích. Ne náhodou si L. J. Živný při návrhu zákona vybírá za vzor právě Anglii. Zde již od poloviny 19. století platil zákon zmocňující města odkládáním zvláštní částky z vybraných daní za účelem zřízení veřejné knihovny. Ty sídlily ve vlastních k tomu určených budovách a o fungování se starali pouze vyškolení knihovníci.

V listopadu 1919 bylo vydáno Nařízení vlády Republiky Československé, které v 15 odstavcích podrobně rozpracovává paragrafy zákona.⁷⁸ Například uvádí, jak má vypadat skladba knihovního fondu, kolik procent z něj má tvořit naučná literatura a které druhy četby do veřejných knihoven vůbec nepatří. V tomto ohledu si ministerstvo školství vymínilo právo vydávat seznam nevhodných titulů.⁷⁹ Nařízení stanovuje vybavení místností každé knihovny, zvláštní oddělení pro dětské čtenáře a mládež, vyhovující místnost pro studium, v neposlední řadě příruční „samoobslužnou“ knihovnu.⁸⁰ K původním povinnostem knihovní rady jmenovaným v zákoně přidává článek 17 V. odstavce povinnost dohlížet na knihovny všech obecních ústavů (nemocnice, sirotčince, útulky, káznice), úřadů a velkých podniků. Veřejná knihovna má za úkol s nimi spolupracovat a půjčovat jim vybrané kolekce knih. Kompetence knihovní rady podrobně vyjmenovává článek X. Kromě toho nařízení hovoří o výpůjčních podmínkách, nákladech na zřízení knihovny, práva a povinnosti knihovníka, ústředních knihovnách,⁸¹ dozoru Ministerstva školství a národní osvěty. Předposlední odstavec se zmiňuje o zákonné úpravě knihoven na Slovensku, která měla přijít teprve později.

2.3.1 Důsledky zákona

I přes některé nedostatky byl zákon na svou dobu značně pokrokový a moderní, především díky zásadě vytvořit veřejnou knihovnu v každé obci. Proto není divu, že inspiroval další země k vytvoření obdobného. Zájem o něj projevilo např. Bulharsko, Polsko, Lotyšsko, Francie, Kanada a další země.⁸²

⁷⁸ *Sbírka z. a n.*, s. 937–944.

⁷⁹ Podle očekávání byla nepřipustná veškerá nemravná četba, tj. především knížky s pornografickým obsahem, ale i detektivky, tzv. „krváky“, indiánské povídky a braková literatura. Viz Nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919 č. 607 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních, odstavec I., článek 3.

⁸⁰ Dokonce zákonodárci mysleli i na hudební vzdělání obyvatel, když v obcích nad 10 000 obyvatel ukládají zřídit hudební oddělení. V pozdějších výnosech pak jmenovitě uvádějí co by mělo oddělení hudebnin obsahovat.

⁸¹ Ty měly sídlit v každém středisku kraje nebo župy. Jejich úkolem bylo dohlížet na menší knihovny v obcích, půjčovat knihy těmto knihovnám, zvláště těm, ve kterých knihovna chyběla, a vybírat příspěvky od obcí na vydržování ústřední knihovny.

⁸² Jiří CEJPEK – Ivan HLAVÁČEK – Pravoslav KNEIDL, *Dějiny knihoven*, Praha 1996, s. 147.

Po jeho zavedení rapidně stoupá počet knihoven až na pětinasobek. Knihovny přibývají téměř v každé obci, kde do té doby nebyly. V průměru vycházela v r. 1929 jedna veřejná knihovna na 813 obyvatel.⁸³

Tabulka č. 3 – Počty knihoven v Československu v r. 1929

V Čechách	českých knihoven	6 232
	německých	2 472
Na Moravě a ve Slezsku	českých	2 734
	německých	794
Na Slovensku	československých	2 804
	maďarských	609
	německých	87
	ruských	8
Na Podkarpatské Rusi	ruských	340
	maďarských	13
	německých	1
Celkem v ČSR		16 168

Zdroj: František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 40. Stav veřejných knihoven v Československé republice k 31. prosinci 1929.

Stoupl také počet čtenářů. Jediné, co stagnovalo, byl počet knih, zvláště v menších obcích, kde byla vybavenost knihoven nižší, a rozpočet nedovoloval častější dokupování nových přírůstků. Idea dobře vybavené knihovny v každé, i sebemenší, obci se ukázala jako nereálná vzhledem ke skromným finančním možnostem a chybějícímu zázemí. Proto se ministerstvo rozhodlo zřizovat obvodové a okresní knihovny, které dodávaly soubory knih jako tzv. putovní knihovny, které měly přispět k obohacení chudého knihovního fondu v malých obcích. Dbalo se na to, aby byla dodávána literatura „vyšší úrovně,“ knihy dražší, nebo takové, které nejsou mezi čtenáři tolik frekventované.⁸⁴

Kvůli nové potřebě kvalifikovaného personálu v knihovnách větších měst (nad 10 000 obyvatel) bylo nutné zajistit odpovídající vzdělání budoucím knihovníkům.⁸⁵ Ministerstvo

⁸³ TAMTÉŽ, s. 153.

⁸⁴ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 20.

⁸⁵ Shrnutí podmínek pro vzdělání knihovníků podle vládního nařízení k zákonu a výnosů ministerstva školství uvádí Leopold CALÁBEK v knize *Administrativní příručka*, s. 66–67.

školsství výnosem č. 64 583 z 30. ledna 1920⁸⁶ založilo na podzim roku 1920 jednoletou Státní knihovnickou školu pro pracovníky lidových a odborných knihoven. Ředitelem se stal Z. V. Tobolka, učители byli většinou knihovníci odborných knihoven, mezi nimi též Josef Volf. Zde se konaly přednášky z bibliografie, dějin knihovnictví, knihvazačství, restaurování knih, katalogizace, knihovní administrativy a jiných předmětů doplněné praktickou výukou. Na závěr posluchači skládali zkoušky (buď 5 nebo 9 zkoušek podle profilování studenta na knihovníka lidových či odborných knihoven). Paralelně k české škole byla v r. 1921 otevřena ještě německá Státní knihovnická škola v Ústí nad Labem pro knihovníky německých veřejných knihoven. V polovině 20. let přešlo vzdělávání knihovníků na Karlovu univerzitu v podobě dvouletých knihovnických kurzů. Josef Volf se v r. 1926 stal lektorem pro správu vědeckých knihoven. O rok později byla Státní knihovnická škola dočasně uzavřena, aby v r. 1928 opět začala fungovat společně pro Čechy i Němce (škola v Ústí n. L. byla mezitím zrušena). Nadále byla určena již jen pro budoucí pracovníky veřejných knihoven.⁸⁷

Situaci na začátku 30. let odráží jeden z deníkových záznamů J. Volfa z 2. 2. 1933: „*Kulturní komise Republikánské strany o otázce nového školského zákona (referent Senátu Smrčka) a o kulturních věcech. Já jsem přivedl k řeči zrušení knihovnické školy.*“ V důsledku hospodářské krize, která se citelně dotkla též knihovnictví, musela být opět dočasně uzavřena Státní knihovnická škola, na kterou scházely finance. Znovu se jí však podařilo obnovit. Zcela zanikla až v r. 1944.

Kromě škol probíhaly hojně navštěvované prázdninové třínedělní státní kurzy určené pro knihovníky menších knihoven, kterých byla většina. I zde se uplatnil J. Volf coby lektor.⁸⁸

2.3.2 Snaha o novelu

První hlasy volající po novele zákona se začaly objevovat již v letech 1921 a 1922. Krátce po schválení zákona vyvstal problém se zásobováním. Krajské knihovny nestačily rozesílat soubory knih do nově vzniklých knihoven po celém území, tudíž se jich často nedostávalo, především v malých obcích. Plánovalo se proto převést tuto povinnost na okresy.⁸⁹ Odborníci požadovali hlavně přesnější vymezení vztahů mezi obcemi a knihovními radami v oblasti správy veřejných knihoven. Druhým nedostatkem v liteře zákona byl neujasněný vztah mezi kompetencemi mezi obcemi a knihovními radami. Zvláště

⁸⁶ Leopold CALÁBEK, *Příručka*, s. 115–117.

⁸⁷ Jiří CEJPEK – Ivan HLAVÁČEK – Pravoslav KNEIDL, *Dějiny knihoven*, Praha 1996, s. 162.

⁸⁸ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 17–18.

⁸⁹ Josef POCH, *K výročí zákona*, Praha 1940, s. 38.

obecní úředníci si stěžovali na nemožnost zasahovat do činnosti knihoven. Vadilo jim, že nemají právo jmenovat knihovníky, přestože je platí a odměňují. Knihovní radové zase postrádali uložení sankcí neplaticím obcím.⁹⁰ Naráželi jednak na nedostatek financí, ze kterých měly obce přispět na obecní knihovnu, ale mnohdy i na jejich neochotu a zanedbávání povinností, proti čemuž nebyly paragrafy.

Knihovníci a další kulturní pracovníci se od r. 1923 setkávali na pravidelných sjezdech, kde se zabývali otázkou na odstranění nedostatků prvního knihovnického zákona. Z úst odborníků zaznívaly názory na vzájemnou výpomoc knihoven, na jejich spojování (proti tomu však stály malé obce, které si po vydání zákona zakládaly na tom, že mohou mít vlastní nezávislou knihovnu, byť velice malou a nedostatečnou), větší účast učitelstva a dokonce slučování veřejných knihoven se školními. Hovořilo se o krizi právní a finanční, která se ještě prohloubila v době trvání velké hospodářské krize. Teprve po jejím odeznění se začaly knihovny opět vzmáhat, přibývaly obvodové a okresní a konečně hospodářská situace dovolovala zvýšit finanční příspěvky.

Úsilí o novelu však skončilo nezdarem, proto legislativa zůstala ve stejné podobě platná ještě řadu let až do schválení v pořadí druhého knihovnického zákona dne 9. července 1959.⁹¹

2.4 Situace na Slovensku a v Podkarpatské Rusi

V těchto zemích byla situace všeobecně složitější. Po vzniku Československa nebyla ustálena politická a vojenská situace na slovenském území. Na pořadu dne byly tehdy palčivější otázky, než bylo zavádění knihovnické legislativy. Půda pro přijetí zákona nebyla připravená, neboť zde nebyl rozvoj knihovnictví, ale i školství na takové úrovni, aby bylo možno hned přikročit k takovým opatřením. Vzdělanost obyvatelstva na Slovensku nebyla zrovna nejvyšší. Podkarpatská Rus na tom byla v porovnání se Slovenskem ještě hůře. Zatímco na Slovensku žilo v r. 1921 podle statistického údaje 15% negramotných, na Podkarpatské Rusi to bylo 50%.⁹² S tím souvisí neexistence odborných knihovnických kurzů, natož škol. Na Slovensku chyběli školení pracovníci.

Slovensko sice nebylo zcela bez knihoven, uvádí se, že jich existovalo asi 100, avšak všechny zůstaly pod maďarskou správou. Naproti tomu „knihoven maďarských byl slušný počet.“⁹³ Z důvodu silné maďarizace a nepříznivých podmínek v prvních letech

⁹⁰ Josef POCH, *K výročí zákona*, Praha 1940, s. 38.

⁹¹ http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0315_01.htm (citováno 11.6. 2016).

⁹² František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 24.

⁹³ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 12.

Československé republiky muselo být provádění zákona na čas odloženo. V článku 60 vládního nařízení k tomu odkazuje věta: „Zatímní odchylky pro Slovensko budou stanoveny nařízením zvláštním.“⁹⁴ Špatné podmínky zřejmě nebyly jediným důvodem zpoždění, snad za něj částečně mohla nízká angažovanost českých úřadů. Jiří Cejpek dokonce hovoří o „liknavosti československé státní správy.“⁹⁵

Teprve poté, co se poměry zklidnily, mohlo se přikročit k úpravě. S pomocí referátu ministerstva školství bylo založeno 28 veřejných knihoven. Ty měly postačit do té doby, než se slovenská správa vzmohla na výstavbu svých vlastních. Rozběhla se čilá spolupráce mezi Čechy a Slováky. České knihovny přispívaly pravidelnými zásilkami knih na Slovensko, aby rozšířily tamní skromné fondy. Byli vysláni také zkušení odborníci, aby přímo na místě pomohli s organizací a zavedením prvního knihovnického zákona do praxe. O to se významně zasloužil Robert Balaš, pokládáný za jednoho ze zakladatelů a organizátorů slovenského knihovnictví. Knihovnický zákon začal na Slovensku oficiálně platit od r. 1925.⁹⁶

Na území Podkarpatské Rusi začal zákon platit od 1. října 1921. Podobně jako na Slovensku zde nebyly před vznikem republiky položeny základy, aby bylo na co navazovat příliš na co navazovat. V jazykově smíšené oblasti s vysokým procentem nigramotnosti vznikaly knihovny jen pozvolna. Do r. 1925 jich bylo vybudováno 69.⁹⁷

2.5 První desetiletí knihoven v ČSR a další cíle do budoucna

Do 30. let se povedlo na základě knihovního zákona vytvořit hotovou organizační síť. Během prvních deseti let probíhaly spíše hrubé práce, co se týká výstavby knihoven, organizace správy, dozoru, vytvoření knihovních pomůcek, vyškolení odborného personálu. Do dalších let vytkli si knihovníci věnovat se více vnitřnímu poslání, rozvíjet knihovny dále prostřednictvím obohacování jejich fondů hodnotnými přírůstkami, získáváním většího počtu čtenářstva a přivedením je ke čtení kvalitní literatury. Jak píše knihovník František Fridrich ve svém zhodnocení uplynulých let od zavedení zákona, bylo potřeba co nejvíce omezit příliv nehodnotné brakové literatury ve prospěch děl poučných.⁹⁸ Knihovníci se měli zaměřovat nejen na dospělé čtenářstvo, ale i děti a mládež. V tomto informuje, že řada knihoven spolupracuje s pokračovacími školami, kterým dodávají vybrané soubory četby. Aby knihovny posloužily co možná nejvíce obyvatelům a splnily tak funkci pomocníka vzdělávacím institucím, je potřeba propagace knihoven navenek. Napomáhat jí měly např.

⁹⁴ *Sbírka z. a n.*, s. 944.

⁹⁵ Jiří CEJPEK – Ivan HLAVÁČEK – Pravoslav KNEIDL, *Dějiny knihoven*, Praha 1996, s. 154.

⁹⁶ TAMTÉŽ, s. 155.

⁹⁷ Josef POCH, *K výročí zákona*, Praha 1940, s. 40.

⁹⁸ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 57.

příruční seznamy pro čtenáře, které obsahovaly soupis knih v knihovně dostupných se stručnou charakteristikou, o čem pojednávají, aby si čtenář mohl snáze vybrat. Závěrem Fridrich apeluje na všechny pracovníky od funkcionářů obecní samosprávy, knihovnických radů, učitelů, členů kulturních osvětových výborů po samotné knihovníky, aby se aktivně přičinili přednáškami, exkurzemi, pozvánkami a jinými prostředky o propagaci knihoven a zvýšení zájmu o ně mezi československým obyvatelstvem.⁹⁹ V tomto by mohl jít příkladem právě Volf, který se po celou svou kariéru snažil o totéž.

⁹⁹ František FRIDRICH, *Veřejné knihovny*, Praha 1931, s. 61.

3. Josef Volf a Svobodní zednáři

Zednářské záležitosti zabírají podstatnou část zápisů všech uvedených dílů Volfova deníku. Jednalo se o nedílnou součást všech jeho mimopracovních aktivit. Členství v zednářské lóži mělo pro Volfa zjevně velký význam, proto mu na stránkách věnuje tolik prostoru. Svědčí o tom i fakt, že si Volf v jednu dobu (okolo r. 1925) vedl odděleně dva sešity, z nichž jeden pro záležitosti výhradně zednářské a druhý pro zbylá témata.

Deník umožňuje nahlédnout pod povrch organizace svobodných zednářů a seznamuje čtenáře s každodenní činností zednářů z pohledu jednoho z významných členů. Ačkoliv Volf nikdy nezachází do detailu a ani ve svém soukromém deníku neprozrazuje rituály a tajné informace, komentuje některé události, představuje osobnosti, odkrývá vnitřní strukturu a vůbec fungování hnutí.

Přesný rok Volfova vstupu do tajného bratrstva nelze zatím vysledovat, jelikož ještě nejsou zpracovány všechny díly jeho deníku. Avšak vzhledem k tomu, že v roce 1923 se již stal Mistrem lóže a že první české lóže v samostatném Československu u nás začaly vznikat hned na počátku v r. 1918 (lóže Jan Amos Komenský přesně 28. září 1919), lze předpokládat Volfův vstup brzy po založení, cca 1919–1920.

3.1 Jak se člověk stane zednářem

Stát se svobodným zednářem může člověk v podstatě třemi způsoby. Prvním způsobem je případ, kdy některý člen lóže sezná, že má ve svém okolí známého, který by byl z hlediska svých vlastností, názorů (nejen na svobodné zednáře) a přesvědčení vhodným kandidátem na budoucího člena. Shromáždí o něm dostatek informací, které sepiše do jakéhosi dobrozdání, které pak přednese na schůzi zednářů, kde o dotyčném kandidátovi bratři společně diskutují, posuzují jeho kvality, důvěryhodnost, přínos lóži, vznášejí námitky apod. Pokud Mistr lóže souhlasí, jsou vybráni 1–2 zástupci, kteří přijdou za tímto vytipovaným člověkem a učiní mu návrh. Kandidát dostane čas na rozmyšlenou, aby vše uvážil. Pokud se rozhodne, že se o členství chce ucházet, zodpoví další dotazy a napíše o sobě „motivační dopis.“ V lóži se následně tajně hlasuje o jeho přijetí či nepřijetí. Pokud hlasování dopadne úspěšně, je uchazeč vyzván, aby se dostavil na příslušné místo (do tzv. chrámu), kde proběhne za účasti ostatních bratří slavnostní přijímací rituál, po kterém se uchazeč stává jedním z nich. Druhou cestou mezi zednáře je podnět zvěňčí, tedy uchazeč, který se chce stát zednářem, osloví člověka, kterého zná alespoň z doslechu a o němž ví, že patří mezi zednáře, a sám ho požádá o informace a doporučení, co by měl k přijetí učinit. Prostředník ho následně

seznámí se vším potřebným, informuje spolubratry a dál už to pokračuje jako v prvním případě. Třetí případ je poněkud specifický. Jedná se o syny stávajících zednářů, kteří mají vstup do lóže usnadněný, jelikož jejich otec takového syna předpokládá jistou záruku, že onen bude stejně dobrý kandidát. Jenom zřídka se tedy zednářské plénum usnese jinak, než uchazeče přijmout.

Jak se konkrétně Josef Volf stal zednářem, nevíme. Jisté je, že jeho otec k zednářům nepatřil, tudíž Volf nemohl využít příbuzenství. Zbývají tedy druhé dvě možnosti, z nichž nejpravděpodobnější bude, že se o vstup zajímal sám. Soukromé bádání o mecenáši umění, hraběti F. A. Šporkovi ho již dávno předtím přivedlo ke studiu svobodného zednářství a tajných nauk u nás i v Rakousku. Je tedy možné, že o zednářství sám usiloval a už před vstupem do lóže měl teoretickou představu, o co jde. Že to Volf se členstvím myslel vážně, je patrné z toho, že mu nešlo o pouhou skutečnost být jedním ze členů pro prestiž či získání užitečných kontaktů, nýbrž se ztotožnil s ideály zednářství a po celé své působení v hnutí se je snažil naplňovat. Jak píše historička Jana Čechurová ve své knize *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, jeho „touha vyniknout mezi zednáři (...) byla mimořádně silná.“¹⁰⁰ Pravidelně se účastnil všech schůzí, sám na nich přednášel, posléze zastával i některé funkce. V roce 1923 byl povýšen na Mistra lóže¹⁰¹ (též v r. 1926¹⁰²), v roce 1925 si zaznamenal, že se stal dozorcem (viz 26. IX. 1925) a v r. 1931 se dostal do užšího vedení Velké Národní Lóže Československé, tzv. Nejvyšší Rady, o což usiloval dlouhých devět let. Redigoval časopis Svobodný zednář a stal se předním zednářským historikem. Ve zmíněném periodiku a dále v Českém časopise historickém publikoval články právě o počátcích a vývoji českého zednářství, jakož i o zednářských tiscích,¹⁰³ protozednářských spolicích a prvních lóžích. Sbíral materiál po knihovnách nejen v Československu, ale i v zahraničí, odebíral zahraniční periodika a udržoval kontakty se zednáři z jiných zemí. Z toho všeho vyplývá, že jako zednář byl Volf jistě velmi vážen. Často se na něj obraceli četní zájemci o přijetí mezi zednáře, jelikož dobře věděli, že Josef Volf je k tomuto osobnost nadmíru povoláná.

¹⁰⁰ Jana ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři*, s. 205.

¹⁰¹ TAMTÉŽ, s. 184.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. 196.

¹⁰³ Josef VOLF, *Zednářské tisky v Čechách v XVIII. a XX. století*, Typografia 36 (1929), s. 57–63; TÝŽ, *Pokusy o obnovení svobodného zednářství v Čechách v letech 1848–1914*, Praha 1934, s. 1–6; TÝŽ, *Přehled svob. zednářství v Čechách od roku 1848 až do převratu*, Česká revue XIV/ 1921, s. 292–297, 337–347; TÝŽ, *Kdy byla v Čechách založena první zednářská lóže?*, Český časopis historický 39, Praha 1933, s. 120–124.

3.2 Členové lóže

Obecně se zednáři stávali a stávají muži¹⁰⁴ na společenském žebříčku spíše středně a výše postavení. Nachází se mezi nimi řada podnikatelů, továrníků, bankéřů, ekonomů, úředníků, lékařů, právníků, vysokoškolských a středoškolských pedagogů, ale i politiků, ředitelů různých institucí. Z tohoto pohledu lze hovořit o elitním uzavřeném společenství. Ne snad, že by zednáři odmítali mezi sebe přijmout někoho z „nižších vrstev.“ Skladba členů je dána okruhem známých již stávajících členů, mezi kterými zednáři hledali potenciální nové bratry. Další věcí je určitý přínos pro lóži. Podstatou zednářství je osobní rozvoj, především intelektuální. Zednář se má vzdělávat, poznávat, objevovat, učit se od druhých, moudřejších, a zároveň sám přispět svým dílem. To předpokládá u člena určitý stupeň inteligence a vzdělanosti a chuti rozšiřovat své obzory. V neposlední řadě šlo také o finance, kterými movitější členové disponovali a byli ochotni přispívat na různé kulturní a dobročinné akce zednáři pořádané.

3.3 Průběh schůzí

Na základě Volfových poznámek lze zhruba rekonstruovat, jak taková zednářská setkání probíhala. Frekvence návštěv lóže byla u Volfa velmi častá, účastnil se alespoň dvakrát týdně. Schůze se konaly většinou navečer, když měli všichni již po práci. Každá schůze měla stanovený program ohraničený rituálními úkony – minimálně zahájením a ukončením. Důležitou úlohu přitom plnili funkcionáři (strážce, dozorce, řečník, dveřník, tajemník, pokladník aj.), kteří měli na starosti přesně vymezené úkoly. Nejdůležitější osobou byl však Mistr, který sezení zahajoval, moderoval i ukončoval a měl vždy poslední slovo. Pravděpodobně hovořil k bratrům také jako první, aby jim sdělil své názory, postřehy, informoval je o všem důležitém atd. Hlavním bodem programu pak byly často přednášky (v zednářském slangu „desky“ nebo obecněji „práce“), referáty, jednání o různých záležitostech a proslovy jednotlivých členů na různá témata, zpravidla se nějak týkající zednářství. Přednášející tak například referovali o významných osobnostech z řad zednářů, o zednářských poměrech v zahraničí, o symbolice, rituálech a jejich významu, mohli se také vyjádřit k aktuálním otázkám, které se zrovna v lóžích řešily. Nedílnou součástí bývala diskuze. Přednesená témata svým obsahem nemusely být nutně určena pouze lóži, o čemž svědčí poznámka z 24. XI. 1925, kde Volf píše, že si psanou formu přednášky o J. A. Komenském, kterou přednesl bratr Tůma, vyžádal pro Časopis Národního muzea.

¹⁰⁴ Zednářské hnutí byla od začátku čistě mužská záležitost. Přestože dnes už existují ženské (Zur Humanität) i smíšené lóže (Le Droit Humain), většina jich stále sdružuje pouze muže.

Sám Volf často přednášel, neboť bádáním v oblasti zednářské historie, dopisováním a osobními styky se zahraničními lóžemi získal mnoho informací, se kterými měl možnost kolegy seznámit. V jednom z dílů deníku se dochoval koncept jeho přednášky s datem 27. VI. 1933 (viz Příloha č. 4), ze kterého si lze udělat obrázek, o čem se mohlo v lóži diskutovat. Volf zde přednáší o svátku sv. Jana Křtitele, patrona kameníků, kamenických hutí a od toho též zednářů. Autor v ní připomíná, jakým způsobem se od druhé poloviny 18. století tento svátek u zednářů slavil. Vysvětluje, že se jedná o svátek rozjímání, kdy má každý zednář zpytovat své svědomí, tázat se sám sebe, zda se v uplynulém roce vždy choval jako zednář, zda dodržoval zednářské zásady, jak se choval k ostatním, jak přispěl ke zvelebení lóže, co udělal pro sebe a pro druhé a zda bere členství v zednářství dostatečně vážně. Symbolem v tento den byla růže, jejíž květ si zednáři měli připnout na oblek. Volfův proslov vychází z jeho studia zednářské historie. Že je dobře obeznámen s pravidly spolku, dokazuje odkazy na Konstituci,¹⁰⁵ tj. řádová pravidla. Volf byl doopravdy přesvědčeným zednářem a dá se říci, že zednářství bral jako druh náboženství. Proto je jeho řeč velmi jímavá a zároveň apelující na ostatní bratry. Snad byl Volf do jisté míry idealista, očividně se však chtěl stát dokonalým zednářem a podněcovat k tomuto i druhé. Nic na tom nemění ani skutečnost, že zrovna zmíněnou řeč na setkání v lóži nakonec neproněsl, jelikož místo něj hovořil Mistr lóže Komenský, Alfons Mucha.

Na pořadu schůze mohla být volba o přijetí dalšího člena. Před tím vždy pověřený zednář četl žádost o přijetí sepsanou konkrétním uchazečem, seznámil bratry se všemi informacemi, co o daném člověku ví nebo zjistil, a pak se diskutuje o jeho důvěryhodnosti. Volby se uskutečňovaly způsobem zvaným balotáž (ballotage), při kterém zednáři vhazují do osudí bílé a černé kuličky na znamení pro a proti kandidátovi. Hlasování je tajné, nikdo neví, kdo jak hlasoval. Stejně probíhala i volba nového Mistra na další 1–3 roční období. Té zase předcházela zákulisní jednání ne nepodobná těm, která se odehrávají v politice.

3.4 Neformální setkávání

Kromě oficiálních schůzí v lóži probíhala také dost často neformální setkání v některém podniku. Většinou se jednalo o restauraci, klub, bar a podobně. Oblíbený byl pražský Černý pivovar na Karlově náměstí. Tam se zednáři scházeli ke společnému

¹⁰⁵ Souhrn zednářských pravidel, jakási zednářská ústava, platná pro všechny lóže na světě. Autorem byl anglický zednář James Anderson, který byl r. 1721 vyzván, aby shromáždil dosavadní zednářské stanovy a přepracoval je do moderní podoby všeobecně uznávaného zednářského zákona. Tzv. Andersonova konstituce začala platit od r. 1723 a je platná dodnes. V šesti člancích shrnuje základní povinnosti zednářů, o jejich práci, hierarchii v lóžích, zásady chování mezi členy v lóži a na veřejnosti atd. Znění stanov dostupné na: <http://u3h.webnode.cz/o-nas/> (citováno 20. 5. 2016).

debatování, které se ani nemuselo zednářství nijak týkat. V deníku je zachyceno, že si pánové pronajali menší salónek v hotelu (konkrétně Grandhotel, Ambassador), kde měli příjemné, neformální a zároveň komorní prostředí. Zde se bratři spíše lépe poznali a uzavírali přátelství, než v lóži samotné. Snáze se tak navazovaly výhodné styky a domlouvaly různé dohody. Není tajemstvím, že členství v zednářské lóži přinášelo jako cenný bonus známosti na vysokých místech, které čas od času některý bratr využil. Zpravidla se jednalo o prosbu o přímluvu za známého či příbuzného některého ze zednářů. Prosba byla směřovaná na některého vysokoškolského profesora, aby se u zkoušek přímluvil za toho neb onoho studenta. Nutno podotknout, že přestože takové případy byly, nebylo to zase na denním pořádku. Ne všichni zednáři se mezi sebou důvěrně znali a obvykle tak v těchto případech přistupovali na straně žadatele s jistou ostýchavostí a na druhé straně jim nemuselo být vždy vyhověno. Jiná situace byla třeba u Josefa Volf a právníka Jana Kaprase, kteří se potkávali ještě dříve, než se stali bratry v lóži. Zde si proto mohl Volf dovolit méně formální a mnohem přímější prosbu o shovívavost u zkoušek pro svého příbuzného.¹⁰⁶ Na oplátku Volf zašel na promoci mladého Jana Kaprase (30. V. 1935).

Zednáři si podle zednářských stanov samozřejmě měli pomáhat, ovšem nesměli toho zneužívat a ani tak ve většině případů nečinili. Ovšem našli se i tací, pro které byl vstup k zednářům pouze podmínkou k využívání kontaktů za účelem protekce pro své děti (24. XI. 1925).

Zdaleka ne všichni ale přistupovali ke členství pouze pragmaticky a prospěchářsky. Mnozí se opravdu ztotožnili s ideály zednářství a pracovali na svém zdokonalení. Ctili zásadu bratrství, vzájemného pomoci, respektu a tak k ostatním přistupovali. Zrodila se pevná přátelství, která překračovala hranice lóže. To lze vidět na příkladu oslav narozenin významných členů (viz 28. VI. 1935 slavil Alfons Mucha 75. narozeniny v lóži spolu s bratry), scházení se mimo lóži, návštěvě nemocného bratra (v lednu 1935 navštěvoval Josef Volf s dalšími nemocného kolegu Josefa Jahodu v podolském sanatoriu) a přítomností na pohřbu člena lóže, kterého se pánové zúčastnili nejen v rolích známých či kolegů z práce, ale i v rolích bratří z jedné lóže, k čemuž se pojil i smuteční projev, který vždy proslovil za všechny členy jeden z nich. Úcta k zemřelým bratřím se vůbec u zednářů dost pěstovala. Bratři se ve výroční dny scházeli u hrobu zemřelého, aby na něj položili akátovou větvíčku, navštívili vdovu a pokud zjistili, že pozůstalí se kvůli úmrtí hlavy rodiny dostali do těžké sociální situace, přispěli rodině finančně. Později k těmto účelům založili zvláštní fond.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Jana ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři*, s. 208.

¹⁰⁷ TAMTĚŽ, s. 217–218.

3.5 Vztahy mezi lóžemi

Podle zápisů se zednáři navštěvovali také napříč lóžemi. Volf se nejednou zmiňuje, že navštívil např. lóži Quatuor Coronati, Hiram, měl kontakty rovněž s německou lóží Lessing zu den Drei Ringen, kde byl navržen na čestného člena (16. VI. 1935), podobně ve Freilicht zur Eintracht. V Quatuor zase vykonával funkci pomocného Mistra (7. VI. 1935). Mimo to měl rozsáhlé kontakty i na zahraniční lóže a zednáře, což vysvítá z jeho poznámek. Pěstoval styky hlavně s jugoslávskými a chorvatskými zednáři (odebíral časopis Šestar, byl jednatelem za Československo), v roce 1925 zase dostal kontakt na americké zednářské sdružení The Philalethes Society a stal se dopisovatelem.

Našla se spousta zednářů, kteří se stýkali s kolegy z jiných lóží, někdy byli členy dvou lóží zároveň, nebo přecházeli z jedné do druhé.¹⁰⁸ Lóže v tomto nebyly uzavřené a komunikace mezi nimi probíhala. Snad to patřilo i k některým zednářským funkcím jednat s ostatními bratry, dělat prostředníka.

Zednáři se také mohli setkat při tzv. „vnosu světla,“ slavnostním rituálu, kterým se oficiálně zahajovala činnost nově vzniklé lóže. Ten prováděli vždy významní členové některé jiné lóže. Sám Volf se například v listopadu roku 1925 účastnil spolu s dalšími zednáři vnosu světla v lóži Ján Kollár v Bratislavě (1. XI. 1925).

3.6 Neshody, rivalita, skandály

Ne vždy spolu zednáři vycházeli bez problémů. A to jak v rámci jedné lóže, tak v celé zednářské společnosti. Ukazuje se, že i zde se projevovala individualita jednotlivců, rozdílné názory, ambice, přenášely se sem neshody z běžného života i vyhocené nálady ve společnosti. Volf si v deníku často stěžuje na „nebratrské chování,“ neupřímnost, jednání za zády, utváření „lóže v lóži,“ spiklenectví, zkrátka všechno to, čeho by se měl správný zednář vyvarovat.

Časté jsou narážky na vztahy mezi českými a německými zednáři. Od počátku první republiky si lóže zakládali jak čeští, tak i německy mluvící zednáři v Československu. Národnostní složení v rámci konkrétní lóže nebylo nijak striktně dané, mohl se hlásit Čech i Němec, zpravidla se ale národnostní charakter vyhranil tak, že v českých lóžích převažovali Češi, případně česky hovořící Němci, Němci zase zakládali lóže pro sebe. Neznamená to však, že by se vůči sobě vymezovali a vzájemně mezi sebou nekomunikovali. Jak už bylo naznačeno, interakce zde fungovala, jen byla někdy složitější. Jak vyplývá ze zápisů, české

¹⁰⁸ <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/2980-seznam-svobodnych-zednaru-csr-961-clenu-prvorepublikovych-lozi.aspx> (citováno: 6. 5. 2016).

lóže měly tendenci uzavírat se do sebe a k německým bratrům se chovat spíše odtažitě a nedůvěřivě. Opačně to nejspíš platilo také. Ke zlepšení nepřispělo ani nařčení německé lóže Lessing z neloajálnosti k republice a „protistátních záchvatů,“ které vyřkl Jiří Sedmík (6. V. 1935). Vzniklý incident pak musel řešit samotný Velmistr a dlouho trvalo, než se podařilo skandál urovnat.

Naproti tomu Volf vykazoval poměr k Němcům mnohem kladnější. Sám totiž udržoval s nimi častý kontakt, navštěvoval německé lóže a ty ho přijímaly vřele soudě podle čestných členství, jichž si vydobyl. Ve své „domovské“ lóži Jan Amos Komenský vyčítá bratrům jejich chování a přitom apeluje na potřebu větší otevřenosti a spolupráce s německými lóžemi. Obdobné národnostní třenice byly i na straně maďarských a slovenských bratrů. I zde proto vyzývá zednář Jaroslav Stuchlík ostatní k větší snaze o vzájemné porozumění a přátelštější přístup (1. XI. 1925).

V pokročilejších letech vlivem stále napjatější situace ve společnosti se do lóží začaly vkrádat i projevy antisemitismu. Jasně řečeno je to v poznámce z 11. VI. 1935, v níž Volf popisuje, jak přibývá štvavých anonymních dopisů namířených proti Židům. Nevraživost nepochází pouze zvenčí vesměs proti všem zednářům, někdy všeobecně hanlivě označovaným „židozednáři,“¹⁰⁹ nýbrž i zevnitř. Židovští členové si už po čase přestávali být jistí i před bratry a někteří se rozhodli vystoupit z lóže. Přijetí nového uchazeče, pokud se jednalo o Žida, také neprobíhalo hladce. Bratři potají hlasovali proti, dělali naschvály těm, kteří volbu podporovali a všemožně se stavěli na odpor. Tehdejší Velmistr, Karel Weigner,¹¹⁰ přišel dokonce s návrhem odtajnit hlasování, aby bylo jasně vidět, kdo má jaký názor, kdo se projevuje jako antisemita. Vždy zásadový Volf, tolik lpící na zednářských ideálech čestného jednání, upřímnosti, rovnosti a bratrství, takové tendence těžce nese a výstižně si povzdechuje, že „ethický podklad mizí a politika a autoritářství se vkrádá do lóží“ (16. X. 1935).

3.7 Sociální otázka, péče o mládež

Lóže občas pořádaly kulturní akce pro ostatní bratry. Činná v tomhle byla hlavně Quatuor Coronati, která často zvala na hudební koncerty. Lze se domnívat, že účelem nebyla pouhá zábava, nýbrž i ušlechtilější cíl, vybrat peníze na nějaký dobročinný projekt. Pomoc potřebným byla totiž nedílnou a důležitou součástí zednářského programu. Jednalo se spíše

¹⁰⁹ Termín v r. 1938 použil také Jan Rys, autor protizidovský a protizednářsky zaměřeného spisu *Židozednářství – metla světa*, který však i přes ideologické zabarvení podává věcný výklad fungování zednářské organizace.

¹¹⁰ Velmistrem v l. 1931–1937 viz <http://www.vlcr.cz/obedience/seznam-velmistru-vlcr-nvlcs/> (citováno 25. 7. 2016).

o jednorázovou finanční výpomoc vytipované organizaci či jednotlivci. Hromadnější a organizovanější akce pořádali bratři ve třicátých letech, kdy se hospodářská krize nepříjemně dotkla mimojiné i některých rodin zednářů. Do charitativních akcí se zapojily i ženy, manželky zednářů a společně pořádaly sbírky na chudé a nezaměstnané, shromažďovaly potraviny i šatstvo. V lóžích působili samaritáni, tj. speciální funkcionáři s úkolem zprostředkovat sociální i zdravotní péči členům v nouzi.

Zednáři se také zaměřovali na mládež (od nejmenších po odrostlejší děti) s úmyslem vzdělávat ji a působit na ni výchovně ve shodě se zednářskou filozofií. Příhodně právě skupinka zednářů z lóže Jan Amos Komenský (mezi nimi i Volf) se ujala této aktivity. Pod jejich vedením zorganizovala lóže řadu osvětových přednášek, exkurzí, výletů, besídek a koncertů. Volf například píše, že se sám s dalšími zednáři účastnil přednášky v mládežnickém spolku Amicitia, který sdružoval převážně děti členů zednářských lóží. Po vzoru západních zemí si i členové českých lóží kladli za dlouhodobý cíl vychovat budoucí generaci zednářů.

Z výše popsaného vyplývá, že Josef Volf byl v těchto kruzích osobou dosti známou, váženou a snad možno říci i nenahraditelnou, poněvadž málokdo se věnoval studiu masonství tolik jako on. Mohl se pyšnit hlubokými znalostmi o vzniku a vývoji celého hnutí, o významných osobnostech, o rituálech a jejich proměnách v průběhu doby a dalších zajímavostech. Právem mu tak náleží označení přední zednářský historik. Jak už bylo řečeno, členství vnitřně prožíval, ze všech sil se snažil nejen dosáhnout v hierarchii co nevyššího postu, ale především stát se dobrým zednářem. Věnoval tomu spoustu času a úsilí, které se mu ne vždy v plné míře vracelo. Přestože jej odborná veřejnost zná maximálně jako knihovníka a historika, svobodné zednářství se k němu váže stejně úzce, a proto si v tomto ohledu zasluhuje zmínku.

Ediční úvod

Podkladem pro edici jsou šest (díl z r. 1925 je rozdělen do čtyř knih) knihovních jednotek ze souboru uloženého v Archivu Národního muzea a dále část osobní dokumentace J. Volfa¹¹¹ uložené tamtéž.

Všechny sešity deníku mají rozměry 20 x 30 cm a jsou obalena měkkými černými deskami. Uvnitř každého se nachází cca 50 nelinkovaných listů. Stejně jako ostatní díly, jeví i tyto známky poškození vlivem špatného uskladnění v jejich původním místě uložení v Knihovně NM. Desky jsou odřené, vlhkostí zkroucené, odpadlé od knižního bloku, některé stránky volně vložené. Na konci knihy zbývá pár stránek volných. Součástí sešitů je vždy bohatá směs doprovodného materiálu v podobě novinových výstřižků (viz Příloha č. 2), pozvánek, letáků, korespondenčních lístků, vstupenek a jiných drobných tiskovin většinou volně vložených mezi stránkami, některé výstřižky jsou však i vlepené na stránku mezi jednotlivými zápisy. Pro účel zachování celistvosti edice ale byly vynechány. Ukázka doprovodného materiálu je uvedena na konci práce.

Text je až na pár německých a latinských slov psán česky s dobovým pravopisem, písmo je moderní humanistická kurzíva. Každý deníkový záznam je uvozen datací v podobě kombinace arabských a římských číslic, např.: 23. IX. (viz Příloha č. 3).

Edice se metodicky opírá o platné zásady pro vydávání novověkých pramenů.¹¹² Přepis je uskutečněn podle originálu. Text je přepsán souvisle bez přerušování, tak jak jednotlivé zápisy šly chronologicky za sebou. Členění textu je zachováno podle předlohy i s dlouhými pomlčkami značícími v textu změnu tématu. Forma datování záznamů je rovněž ponechána podle originálu, pouze v posledním díle deníku byl na několika místech vypuštěn irelevantní letopočet 1935. Písmo je dobře čitelné, přesto v některých případech se vyskytlo nečitelné slovo, především u jmen či názvů, které je tak nahrazeno otazníkem v hranatých závorkách [?]. Hranaté závorky všeobecně značí všechny editorské zásahy do textu, jedná se nejčastěji o doplnění chybějícího slova v předloze, jsou v nich doplněna ale i křestní jména pro rozlišení těch osob, kterých je v denících více se stejným příjmením. Autorovy vsuvky, dodatečné doplňky a poznámky jsou do edice zaznamenány v závorkách složených {}. Pokud autor uvedl v textu kulaté závorky, jsou v edici uvedeny stejně. Vodorovnou čarou podtržená slova v předloze jsou taktéž podtržena i v této edici. Škrtnutá slova podle pravidel editování jsou vypsána v celé podobě v lomených závorkách < >. Hranatá závorka s vykřičníkem [!]

¹¹¹ Jedná se konkrétně o osobní výkaz z Kanceláře Národního muzea a úmrtní oznámení. Oboje se nachází v Registratuře národního muzea a není zatím nijak oficiálně číslováno.

¹¹² Ivan ŠTŮVÍČEK a kol., *Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

označuje jazykově nekorektní místa či autorské omyly. Nejčastěji se tak děje u občasné záměny tvarů *mě/mně*. Občas se vyskytuje autorova neukončená výpověď. Ta je značená třemi tečkami ... bez závorek.

Grafickou zvláštností autorovou je znak malého obdélníku □, coby symbolu pro slovo *lóže*. Pro zachování autentičnosti je symbol uváděn i v edici. V deníku se vyskytuje ještě jeden specifický znak, a sice tři tečky ve tvaru pyramidy ∴, kterýžto symbol představuje slova *zednářství*, *bratr*, či *zednář*.

Autor se při psaní řídil dobovými pravidly českého pravopisu,¹¹³ přičemž v několika málo případech užívá ještě starých pravidel,¹¹⁴ která měl zažitá z dob své školní docházky. To se projevuje zejména u velkých písmen, kdy Volf při v názvech píše zpravidla všechna písmena velká (např. *Prager Presse*, *Republikánská Strana*). V tomto byla naopak pravidla z 20. let stejná jako dnešní, tj. *Prager presse*, *Republikánská strana* atd. Mezi tím však píše Volf někdy zase správně např.: *Masarykův lidovýchovný ústav*, *Národní divadlo*. Charakteristickým rysem pro starší pravopis je pak také plná koncovka *-ti* na konci sloves v infinitivu (př.: *učiniti*), která byla používaná sice ještě v meziválečném období, ale už se od ní pomalu upouštělo, respektive povolován byl i tvar *s -t*. Ten v deníku převažuje.

Přestože se jinak pravopis téměř neliší od současné podoby češtiny, byly provedeny drobné úpravy a celý text edice byl připodobněn dnešnímu jazyku a respektuje nejnovější platná pravidla.¹¹⁵ Změny se týkají rozdělení textu čárkami, které musely být na některých místech doplněny. Psaní velkých a malých písmen, které bylo upraveno na současnou podobu. Týká se to hlavně oficiálních názvů (např. *Národní Politika* > *Národní politika*, *Polední List* > *Polední list*, *Spolek Československých Bibliofilů* > *Spolek československých bibliofilů*, *Národní Sjednocení* > *Národní sjednocení*). To je porušeno u citování literatury, periodik a článků, kde je psaní písmen respektováno dle znění titulu. U slov *Velká Národní Rada/Velká Rada*, *Nejjasnější*, *Mistr/Velký Mistr*, *Velká Lóže/Národní Velká Lóže* je podle zednářského úzu psaní velkých písmen ponecháno. Velká písmena jsou také na začátku slov *Akademie*, čímž je myšlena Akademie věd, *Muzejník*, což je vžitý zkrácený název pro Časopis českého muzea, *Muzeum* ve smyslu Národní muzeum, *Rukopisy*, myšleno Rukopis královédvorský a zelenohorský nebo také *Ročenka*, pokud z textu vyplývá, že se jedná

¹¹³ *Pravidla českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů. Jediné ministerstvem školství a národní osvěty schválené vydání*, Praha 1924. První vydání těchto pravidel vyšlo v r. 1919 (dále pak 1921, 1924 a 1926). Nová pravidla vyšla až v r. 1941.

¹¹⁴ Do období Volfovy školní docházky v 80. letech 19. století spadá *Brus jazyka českého, který sestavila kommise širším sborem Matice české zřízená*, Praha 1881, nahrazena pravidly z r. 1902, která se od nich ještě příliš nelišila.

¹¹⁵ *Pravidla českého pravopisu*, Praha 2014.

o konkrétní periodikum bezprostředně předtím zmíněné. Odchyly v psaní některých názvů (např. *Quatuor coronati* X *Quattuor Coronati*) byly sjednoceny na správnou podobu, tedy *Quatuor Coronati*. Podle současné normy je upraveno psaní *s* (např. *president* > *prezident*, *museum* > *muzeum*, *periodisace* > *periodizace*, *universita* > *univerzita*). Opět je ale ponecháno v oficiálních názvech citované literatury.

Byla upravena délka některých samohlásek, které byly původně krátké a naopak (např. *lože* > *lůže*, *gymnasium* > *gymnázium*, *všimnul* > *všimnul*). Upraveno bylo psaní spřežky *k vůli* > *kvůli* a příslovce *v čas* > *včas*.

Příjmení osob byla převedena do správné podoby v případě, že je autor drobně pozměnil (např: *Paperštejn* > *Papstein*, *Großmann* > *Grossmann*, *Kutwirt* > *Kutvirt*). K tomu je vždy připojena textová poznámka označená malým písmenem abecedy uvádějící původní tvar příjmení.

Dobový pravopis psaní cizích slov je ponechán dle originálu (př. *ethický*, *illuse*, *korrektura*, *chikanování*, *illoyalní*, *ballotage* – zde se v edici vyskytují dvě varianty: francouzská *ballotage* a počeštělá *balotáž*). Zachován je i původní pojmenování obce Potštejn *Potštýn*.

Text je poměrně bohatý na zkratky. Jedná se hlavně o zkrácení slov v důsledku nedostatku místa či pro rychlejší psaní. Vzhledem k častému výskytu a snadné identifikaci, byly takové zkratky rozváděny automaticky bez grafického vyznačení doplněné části (např.: *řed.* > *ředitel*, *jugosl.* > *jugoslávský*, *ul.* > *ulice*, *něm.* > *německý*, *pí.* > *paní*, *sl.* > *slečna*, *br.* > *bratr*, *čsl.* > *československý*, *knih.* > *knihovní/knihovnický*, *slov.* > *slovanský*, *Nár.* > *Národní*). Ustálené, všeobecně známé a používané zkratky, jako např. *a.p.* = *a podobně*, *atd.* = *a tak dále*, *aj.* = *a jiní*, *tj.* = *to je*, *Dr.* = *doktor*, byly ponechány bez rozvedení. K jejich rozklíčování slouží seznam použitých zkratek na konci edice. Nerozvedené jsou i zkracované názvy, které se často v textu opakují. Jsou to: *ČČH* = *Český časopis historický*, v poznámkách pod čarou: *KNM* = *Knihovna Národního muzea*, *UK* = *Univerzita Karlova*, *ČAVU* = *Česká akademie věd a umění* (příp. *ČSAV* = *Československá akademie věd*), *KČSN* = *Královská česká společnost nauk*, *ČVUT* = *České vysoké učení technické*, *LOH* = *Letní olympijské hry*, *ČR* = *Česká republika*, *ČSR* = *Československá republika*, *NSDAP* = *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*.

Text edice je doplněn obsáhlým vědecko-kritickým aparátem, který vysvětluje a přibližuje zmíněné obsahové záležitosti a objasňuje užité pojmy. Aby poznámkový aparát nebyl příliš rozsáhlý na úkor textu a aby nebyl přehlčen jmény a daty bylo v edici použito rozšířeného jmenného rejstříku, ve kterém jsou uvedena abecedně všechna vyskytující se

jména zmíněných osobností s uvedením životních dat a stručné charakteristiky. Bohužel všechna jména se nepovedla vždy dohledat a rovněž spousta narážek na určité události v zápisech nebylo možno rozklíčovat. Je to způsobeno přílišnou stručností zápisů, malou potřebou rozvádět načrtnuté kauzy, jelikož autor sám dobře věděl, o co se jedná, a tak tuto potřebu dál rozvádět neměl. U osob, u kterých se nepovedla dohledat léta narození a úmrtí, byla datace nahrazena otazníky v kulatých závorkách.

Deník Josefa Volfa

(4. I. 1925 – 24. XI. 1925)

4.I. Byl u mně[!] Thon, aby se informoval, mám-li někoho z obecních starších, u něhož bych v zájmu Lifkově mohl intervenovati. Neznaje nikoho mimo Hubku, slíbil jsem, že se u něho zastavím (Šmilovského 2¹¹⁶). Učinil jsem tak po 1h. Šlo o to, že dnes odpoledne je klubová porada českých socialistů na radnici, a aby nezaujal stanovisko proti Lifkovi. Hubka mi sdělil ledacos ze zákulisí: příbuznost dam Melicharových¹¹⁷ s paní Zenklovou (Zenkl je předseda klubu českých socialistů), o dopisech Thonových Lukavskému, že je spokojen s Melicharovou,¹¹⁸ a Štůlovi, taktéž, že je Melicharová dobrá, oba dopisy že má nyní Melichar a chodí s nimi po členech městské rady, že si obešel i klerikály (Tylínka a Holoubka), že ujišťoval Thon samého Hubku, že je Melicharová dobrá a podobně. Že argument, že by mohla Být ředitelkou, je směšný a podobně. Že však sám nebude jako člen knihovnické rady proti Lifkovi, že se odvolá na mě, Tobolku a Thona jako na odborníky, a že soudí, že městská rada nebude proti usnesení knihovnické komise.

Národní demokraté se usnesli hlasovat proti Thonovi, tj. pro Melicharovou; hlavní slovo Titěra. Vůbec prý je proti Thonovi opozice,^a ježto je také členem Demokratického středu,¹¹⁹ tj. nespokojenců. Thon je prý – podle vlastních slov – ideový národní demokrat. Titěra et consortes¹²⁰ vidí prý vůbec stavbu knihovny:¹²¹ spíše by byli uvítali stavbu nějaké průmyslové školy nebo podobně. S Kaprasem je nanejvýše nespokojen, ač to bratr vlastní lóže.¹²² Řekl jsem mu mezi jiným, že v článku Vojtíškově připravil napadení Kaprase; on na to, že to bylo horší, ale on že to uhladil. Ostatně prý chtějí historici podnikat něco proti Bretholzovi a potřebovali

¹¹⁶ Ulice v Praze na Vinohradech.

¹¹⁷ Spisovatelka a knihovnice Vlasta Melicharová a překladatelka Ludmila Voronovská-Melicharová. Obě v bližším nežjištěném příbuzenském vztahu.

¹¹⁸ Nadále se bude jednat pravděpodobně o Vlastu Melicharovou.

^a V originálu psáno „opposice.“

¹¹⁹ Politické uskupení vzniklé v polovině 20. let 20. stol. odštěpením od Národní demokracie, sdružené okolo stejnojmenného listu. Stavělo se proti tehdejší vládě a preferovalo cestu vyrovnání zájmů všech politických stran. Patřili sem např.: Zdeněk Chytil, František Fousek, Jan Hochmann, Jan Dvořáček, Kamil Krofta, Karel Hoch či Jaroslav Preiss. Srov. <http://www.demokratickystred.cz/nebyli-jsme-prvni-demokraticky-stred-za-i-republiky/> (citováno 13. 3. 2016).

¹²⁰ Titěra a spol.

¹²¹ Patrně se jedná o výstavbu nové budovy pro Knihovnu Národního muzea, jejíž tehdejší prostory v Národním muzeu už začaly být těsné a nevyhovující. V r. 1927 podal Josef Volf, jako ředitel knihovny, návrh na stavbu pro knihovni sbírky a již získal příslib zafinancování, bylo vybráno místo na Letné, ovšem nakonec nebylo přiděleno a celý projekt ztroskotál. Srov. Luboš ANTONÍN a kol, *Knihovna Národního muzea*, Praha 1999, s. 6–7.

¹²² Titěra i Kapras navštěvovali oba zednářskou lóži Národ.

se o něco opřít. A aby Bretholz se nemohl odvolat na Českou revui,¹²³ bylo nutno to na počátku článku říci. Ostatně prý to „pomsta“ na Kaprasovi není. Dále si stěžoval na Politzera,^b že do knihovny rady nechodí a ani zástupce nepošle, což je skutečně zvláštní. Všechny strany jsou tam zastoupeny, jen Národní demokracie¹²⁴ nikoli. Thon že obešel všechny strany, i komunisty¹²⁵ i lidovce¹²⁶ – jen vládní strana je proti němu. On prý chce pouze toho dosáhnouti, aby „kulturní perioda Thonova“ v Národní demokracii znamenala jisté období. –

(Nikde klidu! Nikde upřímnosti! Ani mezi bratry! Jsme příliš lidmi i v zednářství!)

- 6.I. Byl u nás Beneš¹²⁷ z univerzity. Vyprávěl nám, co tropí Borecký. Dal si zavolat Vízka a potom Randého a žádal na nich, aby mu pověděli na služební přísahu, co se o něm mluví v popise. A když Randé odepřel, že to neučiní, prohlásil Borecký, že je mu známo, co kdo mluví, a že učiní při restrinkci[!] příslušné návrhy. Beneš se bojí, že také jeho dá k dispozici. Řekl jsem, aby to řekl otevřeně Tobolkovi. Jsou to poměry! Hrozné!
- 8.I. Mluvil jsem s Bartošem Josefem. Řekl mi, že to mínění u zemského výboru o Zíbrtovi není tak valné. Zíbrt na nás posílal stále Málka, aby rušil! Přítomni: Novotný,¹²⁸ řed. Šimek, Dr. František Páta, prof. Dr. Kameníček, arch. Dr. Tischer. Kameníček mě po schůzi vyprovázel až na Vinohrady. Přednáška vyjde ve Věstníku.
- 10.I. U mně[!] pí. Bráfová. Přivedl ji Zíbrt. Že prý se jde podívat na dokumenty, které dokazují pravost Rukopisů. Zíbrt ihned zmizel, já s ní – Dr. N.¹²⁹ a Dr. Kadeřávek byli přítomni – zůstal [jsem] sám. Řekl jsem jí, že o ničem nevím, a že Řezníček, jenž jest patrně pramenem, nic nenašel. Že říkal do své smrti: já netvrdím, že Rukopisy¹³⁰ jsou pravé, nýbrž důkazy popíračů Rukopisů mě nepřesvědčily.

¹²³ Měsíčník Národní strany svobodomyšlné vydávaný Zdeňkem V. Tobolkou v l. 1897–1930.

^b V originále psán jako „Pollicer.“

¹²⁴ Československá národní demokracie. Konzervativně-nacionální strana založená v r. 1919 jejím pozdějším předsedou Karlem Kramářem.

¹²⁵ Komunistická strana Československa; vznikla v r. 1921; pro období 1924–1926 byl předsedou Josef Haken.

¹²⁶ Československá strana lidová; od r. 1922 významná klerikální strana na československé politické scéně; v l. 1922–1938 předsedou Jan Šrámek.

¹²⁷ Karel Beneš.

¹²⁸ Miloslav Novotný.

¹²⁹ Patrně též Miloslav Novotný.

¹³⁰ Rukopis královédvorský a zelenohorský.

Vykládal jsem jí, jak jsem ho žádal, aby napsal historii nálezu, ale on že chtěl být k tomu výborem vyzván, jinak se bál, že by byl dán do penze. Náhledy jeho byly fantastické; kdyby byl něco věděl, byl by to dal do Matičky.¹³¹ A řekl jsem jí historiku o popěračích a svobodných zednářích. Kadeřávek vyložil jí historii filtrační fotografie; že je tam mnohokrát na sobě psáno a Hankou potom malováno. Dnes jsem to sdělil slečně Gebauerové. Ta se přiznala, že to ví již od loňského roku, od Vánoc. Že to vyšlo od pí. Bráfové, již prý Řezníček řekl, že jsou nalezeny doklady Pravosti Rukopisů, ale že se s nimi nemůže jít ven, až bude „starý pán“ mrtev. Ta to sdělila pí. Lauermanové-Votočkové, ta slečně Gebauerové, ta Gollovi atd. a Praha je toho plna. Goll prý řekl, že se zeptá výboru muzejního na to, a připojil, aby mně slečna Gebauerová ničeho neříkala. Ubezpečil jsem ji, že žádného dokumentu, ba ničeho vůbec se aspoň u nás, tj. ode mě a Novotného, nenašlo.

- 15.I. Byl jsem si pro pas. Na cestě potkal na Staroměstském náměstí Dr. Vybírala, jehož jsem informoval o knihovnických poměrech. Poslal jsem ho k Tobolkovi napřed, potom k ministru.¹³² Večer v divadle,¹³³ potom v N[árodním] D[omě]¹³⁴ se Šebestovými a Dr. Spáleným. Poslal do Prager Presse:¹³⁵ Deutsche Brüder in Böhmen.¹³⁶
- 17.I. Za prodloužení pasu 5 K, za německé vízum 6h. Součkovi poslal Apologii a Martyrologium bohemicum.¹³⁷ Tobolka mi vrátil opět popis. Chikanování!

¹³¹ Časopis Národního muzea, který do r. 1935 vydávalo nakladatelství Matice česká.

¹³² Záležitosti knihoven a knihovnictví mělo na starosti Ministerstvo školsví a národní osvěty. V období od 3. října 1924 do 9. prosince 1925 byl dočasným správcem rezortu sociální demokrat Ivan Markovič.

¹³³ Nejspíše Divadlo na Vinohradech (tehdy Městské divadlo na Královských Vinohradech) vybudované v l. 1905–1907 sídlící na Náměstí míru v secesní budově architekta Aloise Čenského. Podle programu navštívil Volf nejspíše představení Sen noci svatojánské (viz rubrika *Z kulturního života. Divadlo a hudba*, Národní listy 15, roč. 65, 15. 1. 1925, s. 5.)

¹³⁴ Národní dům na Vinohradech slouží od r. 1894 ke kulturním a společenským účelům. Ve třech velkých sálech a pěti saloncích se pořádají plesy, bankety, taneční lekce, koncerty, firemní večírky, přednášky a jiné společenské akce. Sídlí v neorenesanční budově na Náměstí míru.

¹³⁵ Německy psaný levicový deník vydávaný v ČSR v letech 1921–1938; zakladatelé Camill Hoffmann a T. G. Masaryk, šéfredaktor Arne Laurin.

¹³⁶ Josef VOLF, *Deutsche Brüder in Böhmen*, Prager Presse 51, 1935.

¹³⁷ Johann Theophilus ELSNER (Hrsg.), *Martyrologium Bohemicum oder die Böhmische Verfolgungs-Geschichte vom Jahr 894 bis 1632, darinnen die grosse List, Tücke, Bosheit und Gewaltthätigkeit der Feinde der Wahrheit geschildert wird, auf oft wiederholtes Begehren redlicher Seelen deutsch übersetz*, Berlin 1776.

- 25.I. V pondělí 19.I. vyjel jsem z Prahy do Vratislavi, kamž jsem dojel ve 3h odpoledne. 20. a 21. jsem byl v univerzitní knihovně¹³⁸, kde jsem si opsal *Disturbatio*; 22. Byl jsem v *Stadtbibliothek*,¹³⁹ kde jsem prohlédl dopisy Hájkovi zaslané a prohlédl si dále knihovnu za vedení vůdce, ředitele. 25.I. jsem se vrátil. Kořist značná. Pracoval jsem od 8 – 2 a od 4 – 9, tedy 11h denně bez přestávky.
- 27.I. Redaktor Parlamentu,¹⁴⁰ Sýkora, požádal mě o článek pro Parlament. – Krecar mě[!] vypravoval o výstupu úřednictva se Zíbrtem, jenž se osopil na slečnu Polívkovou, že nepíše do knihy statistiku své práce. Řekl prý jí, že se podle té statistiky řídí kvalifikace. Ta si stěžovala Krecarovi, a ten prohlásil, že v tom případě statistiku také psát nebude. Druhý den – někdo to Zíbrtovi dones – svolal Zíbrt úředníky – mimo Novotného¹⁴¹ – a vykládal tam, že slečna Polívková se vzpouzí psát; Krecar se do něho obořil a Zíbrt po dlouhém mluvení ještě Krecarovi poděkoval a odešel, že se tedy statistika psát nemusí.
- 28.I. Provedl korekturu a opravu článku¹⁴² Rudolfa Vonky pro Ročenku typografickou¹⁴³ na žádost redaktora Němečka od Grégrů.¹⁴⁴ Vpravil do něj základní věc, že byla tiskárna¹⁴⁵ založena Komenským r. 1660 z peněz církve anglické.
- 9.II. Niederle u mně[!], nechtěl-li bych se stát ředitelem knihovny Slovanského ústavu.¹⁴⁶ Večer vyžádal si Tobolka do pátku rozhodnutí v tom smyslu. Na přednášce Strakově jsme se utkali.

¹³⁸ Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu.

¹³⁹ Miejska *Biblioteka Publiczna* we Wrocławiu.

¹⁴⁰ Politická revue přinášející přehled činnosti poslanecké sněmovny a senátu Národního shromáždění ČSR. Vydávána v l. 1921–1936.

¹⁴¹ Miloslav.

¹⁴² Rudolf VONKA, *Komenský – knihtiskař v Nizozemí*, Ročenka československých knihtiskařů VIII, Praha 1925, s. 47–68.

¹⁴³ Pravděpodobně Ročenka československých knihtiskařů vydávaná v l. 1922–1949.

¹⁴⁴ Myšleno od Národních listů, jejichž zakladateli a hlavními redaktory byli bratři Eduard a Julius Grégrové.

¹⁴⁵ V r. 1660 založil Jan Amos Komenský tiskárnu v Amsterdamu. Viz Rudolf VONKA, *Komenský – knihtiskař*, s. 50.

¹⁴⁶ Instituce zabývající se vědeckým výzkumem v oblasti slovanských jazyků, jejich druhů a vývoje, slovanskou literaturou a vydavatelskou činností v tomto oboru. Vznikl r. 1922 z rozhodnutí parlamentu ČSR z iniciativy a za finančního přispění T. G. Masaryka. Dnes je samostatným ústavem spadajícím pod Akademií věd ČR. Sídli na Praze 1 ve Valentinské ulici. Více viz <http://www.slu.cas.cz/> (citováno 5. 3. 2016).

- 12.II. Na zahájení výstavy slezského umění,¹⁴⁷ se Sladkým. Potom prohlídka parlamentu. Večer jsem dal Thonovi rukopis o Jenském Passionalu.¹⁴⁸ Potom korekturu: Pro babylonské znamení.¹⁴⁹ – Odpoledne s Kazdou: dal jsem mu něco o Zvonařovi.
- 13.II. V pokrovém klubu Čížek:¹⁵⁰ Politický význam zednářstva ve válce.
- 24.II. Dnes jsem zvěděl od Calábka po schůzi knihovnické rady, že plán Národní knihovny ve formě Tobolkou navrhované 19.II. úplně padl. Byli prý proti tomu 2 ministři národně demokratičtí, hlavně ovšem <Tobolka> Bečka. Tobolka prý po tomto rozhodnutí velice vyčínil Plachtovi, že tento jako národní demokrat si tyto ministry neobešel, když on ostatní sám všechny zpracoval. Má prý z toho dnes kocovinu, a vykládá Dvořákovi i Soukupovi, že by nejraději se vším praštil, že nechce být ani při výstavě prvotisků v Muzeu,¹⁵¹ ať prý to odbude Stuna a podobně. Nastane pravý opak: Univerzitní knihovna bude Národní knihovna a podřízena Boreckému! A v ministerstvu prý mu půda hoří taktéž pod nohama. Úředníci si dělají, co chtějí, neberouce zřetel na jeho přání, a sekční šéfové (až na Matouše) se tomu smějí. Co mi Calábek napověděl, dopověděl Malý,¹⁵² jenž na mě čekal před Muzeem. V Kuttanově Ročence¹⁵³ (v Plzni) vychvaluje Koutník do nebe ohromný organizačtí talent Tobolkův, cituje jej neustále. Co jiní vykonali, není nic! V knihovnické radě vlastně Thon situaci prohrál: poslalo se usnesení knihovnické rady nahoru v původním znění. Slečna Melicharova¹⁵⁴ as z vítězí.

¹⁴⁷ Jedná se o výstavu slezského umění zahájenou 12. února 1925 pořádanou Krasoumnou Jednotou (Společností pro podporu umění existující v l. 1835–1940) v Domě umělců (dnešní Rudolfinum). Byla zde k vidění např. díla grafika Valentina Držkovice, malíře Adolfa Zdrázila nebo sochaře Engelberta Kapse.

¹⁴⁸ Volfův článek vyšel pod názvem *Tak zvaný Passionál Jenský*, Národní listy, Praha 1925, č. 52, s. 1 a další rok pod názvem *Tak zvaný Jenský Passionál*, Listy filologické 53, Praha 1926, s. 165–274. Článek pojednává o 16 listech přiložených k Pasionálu Jacoba de Voragine z r. 1495 uloženého v jenské knihovně, jejichž součástí jsou Husovy listy, popsání Husovy smrti a listy české šlechty zasláné do Kostnice.

¹⁴⁹ Josef VOLF, *Pro „Babylonské znamení“*, Časopis Společnosti přátel starožitností 33, 1925, s. 111–128.

¹⁵⁰ Vznikl v r. 1898 jako vzdělávací klub sdružující osobnosti politiky, kultury a umění napříč politickým spektrem, později se vyprofiloval v radikálně pokrokové hnutí. Pořádal přednášky, podporoval studentsvo a vydával časopisy Pokroková Revue a Časopis Pokrokového Studentstva. Je pojmenován po jeho zakladateli a vůdčí osobnosti, mladočechovi Antonínu Čížkovi. Srov. Ferdinand PELIKÁN, *Pokrokový klub Antonín Čížek jindy a nyní. Příspěvek k dějinám pokrokového hnutí v mladé generaci s jeho bibliografií*, Praha 1924.

¹⁵¹ Dne 7. března 1925 byla v Národním muzeu zahájena výstava prvotisků z 15. století. Zahájil ji Zdeněk V. Tobolka, přítomen byl i ministr Markovič jako prezidentův zástupce. Vystavena byla díla prvních českých tiskařů (Jan Kamp, Johann Alacraw, Martin z Tišnova, Mikuláš Bakalář a další), díla česky tištěná i cizojazyčně avšak na našem území a také díla vydaná v cizině odkazující na české země. K vidění byl např.: Jenský Pasionál, Kutnohorská Bible, Kronika Trojanská, Kronika Kostnického koncilu Ulricha von Richenthal, různé minuce či Gramatika Aelia Donata. Srov. *Výstava tištěných čechoslovenik XV. Věku*, Časopis československých knihovníků 4, Praha 1925, s. 30–39.

¹⁵² Jaromír Malý.

¹⁵³ Česká ročenka – populární encyklopedie praktického vědění. Vydával každoročně v Plzni Vena Kuttan v letech 1924–1929.

- 21.III. Zíbrt mi dnes ráno v 81/2h sdělil, že se koná v Klementinu velká porada ředitelů knihoven o praktickém luštění otázky Národní knihovny. Porada je prý svolána ministrem školství,¹⁵⁵ kde sedí: M[?]. M[?].!
3. svazek Politiky:¹⁵⁶ „co má věděti o ČSR každý občan“ je Tobolkova stat' o knihovnictví.
- 14.IV. Poslal Procházkovi do Zvonu:¹⁵⁷
- 1) Neposlušný děkan kapitoly vyšehradské.¹⁵⁸
 - 2) Jak Ludevít Štúr zval Amerlinga do Tater.¹⁵⁹
 - 3) Potíže pražských censorů r. 1789.¹⁶⁰
 - 4) Spory o svátky r. 1599.
 - 5) Malované listy o válce v Nizozemí 1585.¹⁶¹
- 15.IV. Svobodovi¹⁶² poslal dokončení knihtisku Znojemska.¹⁶³
- 23.IV. Včera odehrál se kolem 1h velký výstup mezi Bartošem a Zíbrtem v mé kanceláři. Bartoš mu v ostrých, nehledaných slovech řekl své mínění o jeho povaze a charakternosti a žádal zavedení disciplinárního řízení proti sobě. Svoje absence prý nijak hlásiti nebude, jen zanechá lístek na stole. Zíbrt vše přijal na vědomí, nevěda kudy kam. Pouze výtku charakternosti „nevzal“ na vědomí. Já mlčel. Pouze, když se mě ptal na to, jak nahlížím na poměr k našemu výboru, řekl jsem mu, že náš výbor má vědecké řízení muzea, jinak jsme úředníci zemští. Hned potom zavolał si Zíbrt Krecara na poradu. Není možná Zíbrtovi více říci. Ale maje máslo na hlavě, musí mlčet.
- Potom Malý u mně[!]. Vypravoval mi, jak se Tobolka vyjádřil o mém referátu v Národních listech o Soupisu.¹⁶⁴ Prý jsou to osobní účty se Strakou!, jež si

¹⁵⁴ Vlasta Melicharová.

¹⁵⁵ Ivan Markovič.

¹⁵⁶ Zdeněk V. Tobolka (red.), *Politika. Co má věděti o Československé republice každý občan II*, Praha 1925, s. 325–331.

¹⁵⁷ Beletristický literární týdeník vydávaný v l. 1901–1941 redaktorem Františkem Serafínským Procházkou.

¹⁵⁸ Josef VOLF, *Neposlušný děkan kapitoly vyšehradské*, Zvon 26, 1925/26, s. 44.

¹⁵⁹ TÝŽ, *Jak Ludevít Štúr zval Amerlinga do Tater*, Zvon 25, č. 36, 1924/25, s. 504.

¹⁶⁰ TÝŽ, *Potíže pražských censorů r. 1789*, Zvon 26, 1925/26, s. 224.

¹⁶¹ TÝŽ, *Malované listy o válce v Nizozemí*, Zvon 26, 1925/26, s. 644.

¹⁶² Josef František Svoboda.

¹⁶³ Josef VOLF, *K dějinám knihtisku v Louce a ve Znojmě I-V*, Od Horácka k Podvyjí. Vlastivědný sborník západní Moravy, 1924/25.

vyrovnávám. Chtěl by dostat časopis do rukou, aby tam, nebyly články oslavné, jako o něm nebo o Zíbrtovi od Straky.

- 25.IV. Veliká švanda! Zíbrt se nějak dozvěděl, že má přijít do muzea bývalý přisedící Ackermann, a to ke mně, a nařídil ihned sluhům, aby mu oznámili, kdyby přišel. Náhodou jsem odešel do archivu muzejního, když ke mně přišel bratr Kosnar. Sluha rozuměl, nebo myslel, že to Ackermann, a pádil s tím [k] Zíbrtovi, rozhlásiv to všem podřízeným i nadřízeným instancím, a Zíbrt přiběhl dozadu, kde seděl Kosnar a tázal se rozčileně, kde že jsem s Ackermannem. Novotný¹⁶⁵ mu řekl, že jsem as v knihovně. Zíbrt se zeptal Kosnara, není-li Ackermann a šel mě hledat. A sluhové mě šli také hledat. A Zíbrt přiběhl za chvíli zase zpět a znovu se tázal Kosnara, není-li Ackermann. Inu, Gogol, Revizor, Chlestakov! Já v tom přicházím, když Zíbrt odchází. Čeká Vás tam nějaký pán, který tvrdí, že není Ackermann! praví. Poděkoval jsem se mu a řekl mu, že mám s Ackermannem nějakou peněžní transakci, abych ho navnadil. Švanda!
- 13.V. Trnka mě přemlouval, abych vzal předsednictví v odboru knihovním Masarykova lidov ýchovného ústavu.¹⁶⁶ Stýblo prý je dětinský, nehodí se do nového ústavu, Thon je zaměstnán stavbou knihovny a Tobolkovi by to nic neneslo. Vzal jsem si čas na rozmyšlenou.
- 14.V. Byl jsem volenými členy knihovně rady města Prahy hospitován za člena knihovně rady.
- 19.V. Revize klidné. S Horákem promlouval. Šimák ruky nepodal.
- 24.V. Poslal Procházkovi do Zvonu:
- 1) Poznámání o knihovně Jednoty bratrské.
 - 2) Jak zacházeli vojáci s knihami Jednoty.¹⁶⁷
 - 3) Tomek a cenzura.¹⁶⁸

¹⁶⁴ TÝŽ, *Soupis nekatolíků uprchlých z Čech z r. 1735*, Praha 1907.

¹⁶⁵ Miloslav Novotný.

¹⁶⁶ Vznikl v r. 1925 přejmenováním dosavadního Osvětového svazu (*1906). Ústav pro lidov ýchovnou a kulturní činnost, podporu a rozvoj tvůrčích aktivit, rovněž i výzkumnou činnost. Dnes existuje pod názvem Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

¹⁶⁷ Josef VOLF, *Jak zacházeli vojáci s knihami Jednoty bratrské*, Zvon 26, 1925/26, s. 183.

- 26.V. Dnes podával informaci respektive dobrozdání ve věci Lešehradově. Bavit jsem se dlouho se Sekaninou a jeho paní. Vyzval mě k přednáškám v rádiu.
- 27.V.* Poslal Josefu Tůmovi [na] Břevnov, *Náš domov 575*, rukopisnou črtu: „Vyšetřování vydavatelství Posla z Budče r. 1847.“ Od Krecara jsem zvěděl, že koupil Dolenský – Zíbrt od [?] fotografickou reprodukcí 64 kašen[?] pražských za 270 Kč a fotografickou reprodukcí *Hodkových Písní slovenských*. Ztrácí patrně rozum. Knihovní rada: obsazení místa v městské knihovně pražské slečnou Dr. Melicharovou viz *Kritika II*,¹⁶⁹ sešit 5, 1925, str. 193/4: *Konkursy a veřejná morálka. Nesprávné. Ve prospěch Lifky*.
- 28.V. Byl jsem u Živného, který si mi stěžoval na nedůstojné, sobecké jednání „kollegy“ Tobolky.
- 4.VI. Nabídl Sekaninovi přednášku: „Český národ nezahyne“ pro Bio[?].
- 8.VI. Korekturu Koepenových a Šafaříkových dopisů pro Franceva. – Klidná valná hromada. – Bartoš mě žádal o korekturu rukopisného katalogu.¹⁷⁰ –
- 9.VI. Calábek mi telefonoval, abych převzal vedení dvou knihovnických kursů, v Košicích a v Báňské Bystřici, v červenci a v srpnu, s Dr. Františkem Krausem, náměstkem starosty¹⁷¹ v Bratislavě. V krátkosti si stěžoval i na „generála.“ Dolenský se podle sdělení Calábka dotazoval ministra,¹⁷² jdu-li na kurs! Drzost! – Kvačala se na mě rozčiluje v *Archivu VIII*,¹⁷³ 1925, str. 32, neprávem. Krausova adresa: Bratislava, Školní referát, Török.

¹⁶⁸ Josef VOLF, *Tomek a cenzura*, *Zvon* 26, č. 19, 1925/26, s. 268.

* Následující deníkové záznamy pochází z druhé knihy, kterou si Volf zavedl pro záležitosti spojené s KNM. Úryvek končí datem 27.VI.

¹⁶⁹ Časopis vycházející v l. 1924–1928 s podtitulem *List skupiny kulturních pracovníků*. Šlo o kulturně vzdělávací časopis s příspěvky z oblastí humanitních věd, referáty o umělecké tvorbě, recenzemi i krátkými prózami. V prvních dvou letech ho redigoval R. I. Malý.

¹⁷⁰ F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze*, 2sv., Praha 1926–1927.

¹⁷¹ V té době jím byl Ludovít Okánik.

¹⁷² Ivan Markovič.

¹⁷³ *Archiv pro bádání o životě a spisech Jana Amose Komenského*. Periodikum vydávané v Brně Ústředním spolkem jednot učitelských na Moravě. Vycházelo v l. 1910–1940. V VIII. čísle z r. 1925 na s. 32 Ján Kvačala poněkud dotčeně komentuje jazykové opravy, které provedli Josef Volf a Ludvík Souček u Kvačalova článku v *Časopise Matice moravské* z r. 1924, ironicky nazývá Volfa „výborným znalcom a bystrým kritikom.“

- 16.VI. Včera byla valná hromada Spolku československých knihovníků. Zvláštní volební komise (předseda Malý) mě o výboru nenavrhl a nově zvolený výbor si vyhradil Tobolkovými ústy právo jmenovat nového redaktora. Ptal jsem se, co proti mně, nebo časopisu mají. Nedovedli jiného říci, než že pozdě vychází. Poněvadž návrh, aby redakční rada sama rozhodla, neprošel, vzdal jsem se redakce veřejně, nechtěje být Tobolkou popraven. Na mou obranu se nezvedl nikdo, ani „bratr“. Thon, jemuž jsem před několika dny sháněl zvýšení funkčního přídatku po národních socialistech! Pouze Živný chtěl mluvit, pak toho ale nechal. Odešel jsem velice roztrpčen a Tobolkovi jsem to vmetl [v] tvář. Ač Koutník věděl, že se časopis zdržel kvůli jeho polemice, nešpetl ani slovem. Jedni mlčí, poněvadž se Tobolky bojí, druzí, poněvadž jsou koupeni. Snad ta jediná Kleinschnitzová se mnou cítila. Ostatní chabá cháska.
- 27.VI. Dnes přišel ke mně Koutník jako parlamentář.¹⁷⁵ Dlouho jsme vykládali o Tobolkovi. Dozvěděl jsem se od něho, jak mnoho Tobolkovi záleželo na tom, aby mně bylo redaktorství vzato. Chtěl, aby Koutník se stal redaktorem. Ten to odmítl. I ve výborové schůzi 25.VII. stál na tom. Koutník prý prohlásil, že by se raději vzdal. Nebylo tedy ve výboru ničeho [?], poněvadž i Živný se mě živě zastal. Nakonec tedy vstoupil K[outník] na místo Stuny^c a bude prý mít úkol, o to dbát, aby časopis vycházel správně. Tobolka prý se velice naň čertí, že mi psal dopis o Kom[enském]. Několikrát prý se rozešli a Tobolka zas přišel. Potřebuje ho. Nemylí prý se v něm, ale [?] mu jít proti němu. Já prý sem[!] mladé knihovníky z 1. ročníku zklamal, že jsem nechtěl být jejich vůdce. Neměli pak, o koho by se opřeli. Nevzdát se, hledět mu na prsty. Abych uveřejnil [?] prvotisků. Není vědec, neumí vědecky pracovat. Masarykův slovník¹⁷⁶ se dělá v knihovně Národního muzea od jednotlivců a není možno žádat, aby se kdo veřejně postavil proti Tobolkovi. – A on, ten mizera, se mnou zdánlivě mluvil přátelsky v době, kdy výslovně přemlouval K[outníka], aby mě vystrnadil. A rozhlásil v Univerzitní knihovně, že jsem se vzdal!

¹⁷⁴ František nebo Hubert Nerad.

¹⁷⁵ Vyjednávač, prostředník.

^c V originále píše autor „Stůna.“

¹⁷⁶ Emanuel RÁDL – Z. V. TOBOLKA a kol., *Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*, 7 sv., Praha 1925–1933.

27.VIII. • Dostali jsme vysokoškolský přídavek za 1. pololetí r. 1925. U mně[!] (1. stupeň 5. třídy) to činilo 2118 Kč. Podle výplatního archu dostal jsem se do 1. stupnice 5. hodnostní třídy. Zíbrt a Vávra jsou v 3. stupnici 5. hodnostní třídy a brali o 700 Kč více.

29.VIII. ° Navštívil mě Dr. Stuchlík, primář z Košic,¹⁷⁷ a žádal mě o sdělení, mohl-li by se obrátit na nás, kdyby se dostal s ministerstvem zdravotnictví do sporu. Jde tu hlavně o odborového radu Dr. Vebra. Přislíbil jsem mu, že bratři udělají prostřednictvím Syllaby,^d co bude možno. Dále mi doporučil učitele Vlasáka z Roztok, knihovníka Ústředního svazu československého učitelstva,¹⁷⁸ jako hledajícího,¹⁷⁹ a označil ho jako velikého idealistu; je prý zároveň v redakci Národního osvobození.¹⁸⁰ Navrhl jsem mu, aby jej navrhl Mistrovi¹⁸¹ osobním přípisem a bratra Tůmu označil jako muže, jenž ho zná.¹⁸² Já sám jsem ho zas požádal, aby uspišil Ulrichovi^e v Košicích vstup do lóže,¹⁸³ a sice prostřednictvím Prahy, poněvadž zasílají košičtí dobrého člověka a on podporu již potřebuje. Dále mě navštívil Dr. Kadeřávek,¹⁸⁴ ukázal mě[!] emblémy pro hodnostáře bratislavské lóže¹⁸⁵ jím navržené – vkusné, pěkné! A zval mě do techniky¹⁸⁶ na 30.VIII na čas dopolední. {Mimo to jsme mluvili o Surovém a o založení lóže¹⁸⁷ za každé ceny letos na podzim.} Dále mi telefonoval inženýr Syrovátka z Ministerstva veřejných prací, že by jeho sestra, učitelka Zdenka, chtěla do knihovnické školy.¹⁸⁸ Poslal ji pak ke mně. Chtěla

• V pořadí čtvrtá (poslední) kniha deníku 1925 věnovaná záležitostem knihovny. Až do konce tohoto dílu se zápisy prolínají s knihou třetí, v edici označenou prázdným kroužkem °.

° Zde začínají zápisy z další knihy, kterou si Volf vedl výhradně pro záležitosti zednářské. Úsek končí 30.VIII.

¹⁷⁷ Ve Státní nemocnici v Košicích. Postavena r. 1921.

^d Původně napsáno s jedním „l.“

¹⁷⁸ Založen v r. 1925 vedle již stávající Československé obce učitelské.

¹⁷⁹ Označení pro člověka hodlajícího vstoupit do zednářského řádu. Ve významu hledající „světlo poznání“, kterého se mu má dostat po vstupu do lóže.

¹⁸⁰ Český deník vydávaný legionářskou obcí v l. 1924–1938 a 1945–1948. Redigoval ho Lev Sychrava.

¹⁸¹ Mistr lóže Jan Amos Komenský. V této době jí byl František Richter. Mistr (nebo také Ctihodný Mistr) je nejvyšším představeným v lóži. Předsedá jí a reprezentuje, řídí všechny obřady a lóžové práce. Bývá volen zpravidla na 1–3 roky.

¹⁸² Při vstupu do lóže bylo potřeba, aby uchazeč měl někoho, kdo na něj podá členům lóže dobré reference a zároveň kdo je sám zednář a je ostatními bratry považován za důvěryhodného.

^e V originále psáno „Ulrych.“

¹⁸³ Lóže Pavel Josef Šafařík v Košicích (* 1926).

¹⁸⁴ Opraveno z původního „Kadeřábek.“

¹⁸⁵ 31. října byla v Bratislavě založena lóže Ján Kollár.

¹⁸⁶ České vysoké učení technické, kde byl František Kadeřávek pedagogem.

¹⁸⁷ Mělo by se jednat o lóži Most založenou právě na podzim 1925.

¹⁸⁸ Státní knihovnická škola. Vznikla v r. 1920 pro studenty s ukončeným středoškolským vzděláním. Vyučovaly se zde dějiny knihoven, knihovní zákon a současný stav knihovnictví. Jednalo se spíše o jednoletý nástavbový kurz. Prvním ředitelem byl Zdeněk Václav Tobolka. O rok později byla založena také německá Státní

by do knihovny, zanechajíc učitelství, při čemž by chodila do školy. Řekl jsem jí, aby to zkusila prostřednictvím Klofáče – Buřivala do knihovny poslanecké. Schůzku na 5h do Hlavovky¹⁸⁹ si objednal inženýr a továrník Podhajský z Hostivaře. Jde o to, že se chce zařídit na železné regály do knihoven. Chtěl adresy knihovníků a vhodný způsob reklamy. Sdělil jsem mu Spolek¹⁹⁰ a Časopis¹⁹¹ pro reklamu, eventuelně pro přílohy, a slíbil jsem mu pomoc pérem. Ovšem jsem se netajil obavou, bude-li tolik knihoven, které by tyto regály potřebovalo. Podhajský míní, že ano. Oferta¹⁹² pro Univerzitní knihovnu¹⁹³ je prý už vypsána.

30.VIII. Na schůzce u Kadeřávka.^f Svoboda a Kadeřávek^g vypravovali různé příhody hašteřivosti univerzitních a technických profesorů, Pavel pak své zážitky ze zájezdu do Polska. Mimo jiné: Nušl u papeže¹⁹⁴ při kongresu hvězdářů v Římě,¹⁹⁵ jak neklekl a jak farář v Lánech odepřel pí. Masarykové pohřeb na hřbitově, poněvadž byla bez vyznání.¹⁹⁶ Dále o rozpadu Volné myšlenky,¹⁹⁷ z níž vystupují Weingärtner, Motyčka, Myslík a v níž zvítězil směr Bartošek – Aaron – Kunstovný.

knihovnická škola v Ústí nad Labem. Mezi lety 1932-33 byla dočasně uzavřena kvůli nedostatku financí a opět z téhož důvodu r. 1935.

¹⁸⁹ Budova Chemického ústavu Karlovy Univerzity. Sídíl v ul. Hlavova 8, Praha 2.

¹⁹⁰ Spolek československých knihovníků – založen v r. 1919 z podnětu Zdeňka Václava Tobolky (1. předsedou byl Josef Volf); spolek se zasloužil o zřízení Státní knihovnické školy, konání knihovnických kurzů na venkově a uskutečnění knihovnického zákona (Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. z 22. července 1919). Od r. 1922 vydával Časopis československých knihovníků. V r. 1935 došlo ke sloučení rozštěpeného spolku do Ústředního spolku československých knihovníků.

¹⁹¹ Časopis československých knihovníků.

¹⁹² Nabídka, návrh.

¹⁹³ Veřejná a univerzitní knihovna. Začala se budovat krátce po založení pražské Karlovy Univerzity pro potřeby profesorů a studentů. Během 17. a 18. stol. byla pod správou jezuitů s trvalým sídlem v klementinské koleji. V r. 1777 prohlásila Marie Terezie zdejší knihovni sbírky za veřejnou c. k. Univerzitní knihovnu, později existovala pod názvem c. k. Veřejná a univerzitní, po vzniku Československa pouze Veřejná a univerzitní. Od r. 1990 až do dneška je známá jako Národní knihovna České republiky. Srov. Zdeněk V. TOBOLKA, *Národní a univerzitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj I. Počátky knihovny až do roku 1777. Praha 1959.*

^f Opraveno z původního „Kadeřábka.“

^g Viz poznámka f.

¹⁹⁴ V období od 12. února 1922 do 10. února 1939 byl v úřadě Pius XI.

¹⁹⁵ V r. 1922 se v Římě uskutečnil první kongres Mezinárodní astronomické unie zřízené v r. 1919.

¹⁹⁶ Charlotta Garrigue-Masaryková zemřela na zámku v Lánech 13. května 1923. Pochována byla 15. května na lánském obecním hřbitově na vybraném místě. Po smrti prezidenta Masaryka byly její ostatky přeneseny do hrobky u zdi hřbitova, kde je pochován i Masaryk. Charlottu, stejně jako všechny členy Masarykovy rodiny, pohřbíval a smuteční kázání pronášel evangelický farář František Urbánek, učitel Masarykových dětí a blízký přítel rodiny. Zpráva o údajném odmítnutí pohřbit paní Masarykovou na katolickém hřbitově byla fáma, roznášena nejspíše představiteli duchovenstva, či klerikály, nesouhlasícími s nekatolickým vyznáním celé rodiny.

¹⁹⁷ Antiklerikální ateistické hnutí na konci a v první polovině 20. prosazující úplnou odluku státu od církve a hlásající rovnost občanů s vyznáním i bez. Volnomyšlenkářství se zrodilo ve Francii, u nás začalo hnutí existovat od r. 1904. Od následujícího roku vycházel i časopis Volná myšlenka. Prvním předsedou byl básník Josef Svatopluk Machar. Srov. Otakar KUNSTOVNÝ, *Co jsme a co chceme? Zásady a cíle Volné myšlenky československé, Praha 1920.*

Svoboda prohlásil, že vystoupne též. Pavel o Masarykových Pamětech:¹⁹⁸ že je nespravedlivý k Štefánikovi, a že straní Benešovi.¹⁹⁹

2.IX. Včera mi telefonoval Dr. Thon, že z našeho návrhu na zvýšení jeho měsíční remunerace²⁰⁰ z 250 na 500 Kč udělal osobní reformu 50 Kč měsíčně. Byl celý rozhořčený, že se nedá urážet, že by mohl jít, že se mu nabízí vedení nakladatelství a podobně. Pomyslíl jsem si, že Pán Bůh peče oplatky: jak se zachoval ke mně ve spolku 26.VI. a na výborových schůzích, kde šel za Tobolkou a proti mně! A já za něj prosil! A hle, dnes je mu také bídně! Slíbil jsem, že promluví s Hubkou. Brzo na to telefonoval mi Koutník, že je usnesení výboru o redakci²⁰¹ (vrchní byl návrh Tobolkův, k němuž výbor prostě kývnul). Sám prý se postaví proti názorům Tobolkovým ohledně 3/měsíčního vycházení. O mě[!] prý povídají, že bych se mohl státi předsedou sjezdového výboru pro r. 1926. Aby se vyhnul kritice, napíše Tobolka o svých věcech, o prvotiscích a vědecké části knihovnictví, autoreferáty. Z lidových knihoven to udělá Mahen. Koutník hraje dvojakou úlohu: jednak vidí povahu Tobolkovu a zná jeho nevědeckost, jednak ho blaží, že ho Tobolka bere na porady, a že jeho prostřednictvím se dostane dál. A trochu té upřímnosti ze starší doby svádí ho občas k různým sdělením se mnou. Dnes byl u mně[!] organizátor²⁰² ruského zemědělského dělnictva z Hradce, prosit {viz další}²⁰³ o podporu pro své letáčky. Pošle mi program.

16.IX. Mluvil proti uspořádání sjezdu v r. 1926.²⁰⁴ Pro něj hovořili Thon a Malý. Trnka proti. Koutník moudře mlčel.

20.IX. Thonovi do Národních listů:²⁰⁵ Pilsensia.²⁰⁶ –

¹⁹⁸ T. G. MASARYK, *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914–1918*, Praha 1925.

¹⁹⁹ Edvard Beneš.

²⁰⁰ Peněžitá odměna k platu.

²⁰¹ Časopisu Národního muzea. Jedná se o nejstarší český vědecký časopis vycházející už od r. 1827.

²⁰² J. A. Vladislavlev.

²⁰³ Pod zápisem je na stránce vlepený výstřížek z novin s názvem *Ruští sedláci na Královéhradecku*. Píše se zde o ruských zemědělcích-emigrantech zdržujících se na Královéhradecku, kteří si založili politickou skupinu s názvem „Seredňak“, což znamená střední rolnický stav, s nímž propagují obnovu Ruska spojením sil rolníků a inteligence a obrací zájem veřejnosti k rolnickému hnutí v Rusku. Skupina vydává i svůj týdeník „Královéhradecký seredňak“, jenž rediguje J. A. Vladislavlev.

²⁰⁴ V r. 1926 ve dnech 28. června – 3. července se v Praze konal Mezinárodní kongres knihovníků a přátel knihy. Přípravy se zúčastnily takřka všechny knihovnické a bibliofilské spolky v Československu, hlavní záštitu převzal Z. V. Tobolka. Účastníci se na kongresu dohodli na vytvoření Mezinárodního knihovnického výboru.

²⁰⁵ České noviny vycházející v l. 1861–1941. Byly založeny a dlouho vedeny Juliem Grégrem. V r. 1925 je šéfredaktorem Karel Hoch.

- 21.IX. Poznal bývalou knihovnici českého oddělení knihovny Novojorské,²⁰⁷ Čapkovou, choť manžela Norberta Čapka. Dnes je tam knihovnicí Machulková, choť malíře Machulka.
- 22.IX. V Prager Presse článek: Die erste č[!]echische Zeitung Wiens.²⁰⁸ – Hýsek mě navštívil. Hovořili jsme o Sabinovi a jeho článku v Lumíru.²⁰⁹ Chce hájit Jakuba Malého. Herben odešel ze strany Národní demokracie.²¹⁰ Hajnovci²¹¹ prý se trhnou. Demokratický střed²¹² je na skoku.
- ° Předporada o volbách.²¹³ Viděl jsem, že od počátku má Thein své plány. Sám jsem navrhl, aby se volba Mistra vyloučila z předporady, poněvadž se to rozumí samo sebou, že ho budem volit. Řekl, že by rád byl tento rok ještě Mistrem, aby mohl 50. dát světlo.²¹⁴ Já prohlásil, že přijmu funkci, jakou mi dají. Thein za řečníka²¹⁵ Navrhl Nessla, Stretti mě. Já se bránil, že nemám kvalifikaci, Nessel, že by rád Přijmul. Thein navrhoval mě za 2. dozorce²¹⁶ zas; kdosi mě navrhnul za 1. dozorce, tu Thein vyslovil jméno Kvapilovo. Já za druhého dozorce navrhl Tůmu a sebe za zástupce. Thein to zvrátil atd. Myslík byl úplně odstaven: myšlenka kapitalistická zvítězila. Po konferenci jsem s Myslíkem a Weingärtnerem mluvil o Velkém Mistrovi.²¹⁷ Vypravovali mi o nebratrském, hrubém, sprostém jednání bratra Dr. Aarona a Dr. Bartoška ve V[olné] m[yšlence],²¹⁸ kde se přičinili o vyhození bratrů

²⁰⁶ Josef VOLF, *Pilsnensia*, Národní listy 65, 23.9.1925, č. 261, s. 5.

²⁰⁷ Veřejná knihovna v New Yorku (New York Public Library) sídlí na Manhattanu na křižovatce ulic 42nd Street a Fifth Avenue. Založil ji v r. 1911 americký bibliofil a filantrop James Lenox. Její budova se v době založení chlubila prvenstvím největší mramorové stavby v USA. Ve sbírkách uchovává více než 52 milionů knih a její součástí je i muzeum. Jedná se o jednu z největších vědeckých knihoven na světě. Z literatury např.: Phillis DAIN, *The New York Public Library. A Universe of Knowledge*, New York 2000.

²⁰⁸ Začaly vycházet ve Vídni v r. 1761 a jmenovaly se „C.k. privilegované české vídeňské poštovní noviny (K.k. Privilegierte Wiener tschechische Postzeitung)“.

²⁰⁹ Časopis pro literaturu a umění vydávaný v l. 1850–1940. V poslední třetině 19. století se kolem časopisu soustředila skupina umělců známých jako „lumírovci.“

²¹⁰ Československá národní demokracie. Konzervativně-nacionální strana. Zakladatelem a předsedou byl Karel Kramář.

²¹¹ Skupina kolem národního demokrata a pokrokového politika Antonína Hajna.

²¹² Vznikl odštěpením od Národní demokracie.

²¹³ Volba „Mistra“ – představeného zednářské lóže (v tomto případě lóže Jan Amos Komenský).

²¹⁴ Vněst světlo do nové lóže. Znamená rituál při příležitosti zahájení její činnosti.

²¹⁵ Jedna z hodnostářských funkcí v zednářské lóži. Stará se dodržování zákonů a pravidel, může na zasedání kdykoliv promluvit bez vyzvání, formuluje problémy, o kterých se diskutuje a hlasuje, v zednářských sporech zastupuje žalující stranu.

²¹⁶ Zednářský činovník. V každé lóži jsou vždy dva dozorcí, kteří pomáhají Mistrovi a dohlíží na dodržování povinností.

²¹⁷ Velký mistr, též Velmistr nebo Nejjasnější, je představený Národní Veliké Lóže, hlava zednářstva v dané zemi. V období 1924–1925 jím byl Bohumil Němec.

²¹⁸ V polovině 20. let došlo k rozštěpení oddělením radikálního komunistického křídla, které dál fungovalo pod názvem Svaz proletářských bezvěrců. Ten vedl právě předseda hnutí a redaktor časopisu, Theodor Bartošek. Kvůli členství v KSČ byl z Volné myšlenky vyloučen.

Mildeho a Motyčky, Myslíka a podobně. Bartošek chce od komunistů mandát a za to jim chce přivést Velkého Mistra.

Myslík + Weingärtner vznesli svou věc na Mistra, aby zakročil proti Aronovi, ale ten odmítl, že se do toho nechce a nesmí míchat. A Mistr byl smutně naladěný: prožívá z[ednářství] .: vnitřně, a ejhle jaké bratrství! Přizvukoval jsem: nemám skoro bratrů .:. Ti staří páni drží dohromady a tvoří lóži v lóži. Myslík + Weingärtner míní, že případně budou krytí,²¹⁹ poněvadž nemohou v řetězu²²⁰ s nebratrem .: Aronem být pohromadě.

Pozoroval jsem opět jako dříve, že Thein mi zcela nedůvěřuje.

Mluvil jsem, aby měl Tichý některou z vyšších funkcí, poněvadž se u něho většina bratrů učila.

Hovořil se mnou dlouho bratr Wiesner, že by chtěl být přijat H[irame]m²²¹ do svazku, chtěl by dát 10.000 Kč hned.²²² Sprostředkoval[!] by styk s Anglií. Thein prý však nechce slyšet.

23.IX. Navštívil mě tajemník Fénixu²²³ Richard Nettel z Hiramu, aby mě upozornil na 34letého náměstka ředitele Jana Myšíka, náměstka ředitele Fénixu. Pošle ho ke mně.²²⁴

24.IX. • Dnes mě navštívil Malý.²²⁵ Vykládal mi dlouze o komedii Tobolkově, jak rezignoval kvůli dopisům Fridrichovým a Calábkovým, kteří vystoupili ze spolku [československých knihovníků] s prohlášením, že nemohou tam býti, kde je předsedou Dr. Tobolka. Na výborové schůzi Thon chtěl prosadit, aby spolek vyslovil Tobolkovi zvláštní důvěru v Časopise [čsl. knihovníků]. To prý Malý zmařil. Malý

²¹⁹ Čestné krytí, nebo také jen krytí, je označení pro odchod člena z lóže po vyrovnání všech svých závazků.

²²⁰ V přeneseném významu se myslí zednářské společenství. Existuje však také zednářský ritál zvaný řetěz, který se odehrává na závěr sezení, kdy bratři povstanou a spojí se za ruce s ostatními. Toto gesto má zdůrazňovat rovnost mezi všemi a zároveň posilovat bratrskou sounáležitost.

²²¹ Hiram u tří hvězd - první lóže na našem území. Vznikla v Bratislavě v r. 1909. Národnostně byla lóže německá, ovšem navštěvovali ji i někteří čeští členové, kteří pak působili zároveň i v Praze ve spolku jménem Charitas (posléze přejmenován na Hiram a veden jako lóže) a kteří po první světové válce stáli u zrodu dalších pražských lóží.

²²² Při přijetí do lóže platí uchazeč určitou částku za vstup a je také vyzván, aby přispěl na dobročinné cíle.

²²³ Životní pojišťovna Fénix v Praze.

²²⁴ Běžná praxe nábory nových členů k zednářům. Nejčastěji se dělo právě vyhlédnutím vhodného kandidáta a jeho pozváním do lóže. Jeden z bratrů, který kandidáta zároveň znal, referoval o něm podrobně své spolubratry, zaručil se za něj a prosazoval jeho přijetí. Josef Volf zde často figuroval jako informátor budoucích členů. V kruzích, ve kterých se pohyboval se vědělo, že se zajímá o zednářství (že je sám zednář, byloveřejným tajemstvím), a proto se na něj často obraceli zájemci o vstup do lóže, aby získali radu, co by měli v té věci učinit.

• Čtvrtá kniha.

²²⁵ Jaromír Malý.

sám je dnes ve vleku Tobolkově. Stále chtěl, abych se vyslovil pro sjezd. Bude pro tu komedii svolaná valná hromada, jež má Tobolku znovu zvolit.

Berounské muzeum²²⁶ mě pozvalo na otevření.

°Byl u mně[!] pan místoředitel Jan Myšík jako hledající. Smluvil jsem s ním postup pro příští týden.

25.IX. • Dnes mě navštívil ředitel škol²²⁷ ve Staré Pace, Hartl,²²⁸ knihovník. Vypravoval mi o nesnázech[!] Osvětového sboru novopackého,²²⁹ jak vysokoškoláci vyhodili staré, zdiskreditovali jejich práci, sami nic nesvedli, a tak Věstník²³⁰ zabili. Vyslovil se vůbec skepticky o osvětové práci na venkově vůbec: i o okresní knihovně,²³¹ z níž se málo půjčuje, i o přednáškové činnosti, jsou-li peníze, na ni věnované, dobře uloženy. Sešedivěl[!] a sestaral[!]. – Tklivě jsme se rozešli. Zval mě do kraje...

26.IX. Dotaz docenta Jankówa o výpisky z N. Z. 1545 jsem ihned zodpověděl.

°Velký Orient.²³² Předporada volební. Jsem navržen Theinem za 1. dozorce. Proti velmistrovství Němcově²³³ mluvil Dvorský a ostatní se pak připojili. Za velmistra navržen Germář, za zástupce Tichý a Svoboda.²³⁴ Tajemník²³⁵ Thein, řečník Pavel.²³⁶

²²⁶ Muzeum Českého krasu v Berouně. Svou činnost zahájilo v r. 1888 z iniciativy spolku „Museum a veřejná knihovna pro lid v Berouně“. Základem pro sbírky zbytek archivu městské rady a stará městská registra. V r. 1895 se sbírka významně obohatila předměty věnovanými z národopisné výstavy v Praze. Během války spolek provozující muzeum zanikl a muzeum a knihovnou a archivem bylo převzato do městské správy. V r. 1924 se muzeum přestěhovalo do nového objektu a rok nato bylo znovu slavnostně otevřeno. Převzato z: <http://muzeum-beroun.cz/historie/> (citováno 10. 3. 2016).

° Třetí kniha.

• Čtvrtá kniha

²²⁷ Obecná a měšťanská škola ve Staré Pace.

²²⁸ Karel Jiří Hartl.

²²⁹ Husův okresní osvětový sbor v Nové Pace. Pečoval o vzdělání, kulturu a osvětu. Spolupracoval přitom s Církví československou husitskou v Nové Pace.

²³⁰ Lidovýchovní věstník. Tiskový orgán osvětového sboru v Nové Pace. Vycházel od r. 1923.

²³¹ V r. 1895 založená Veřejná lidová knihovna Akademické čtenářské jednoty, poté Městské veřejné knihovny v Jičíně. Dnes Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně.

° Třetí kniha

²³² Národní Veliká Lóže Československá, říká se také Velký Orient, byla založena 1923, vrchní zednářské sdružení pro československé zednáře, dále jen zkratka N. V. L., nebo V. L. N.

²³³ Bohumil Němec.

²³⁴ Emanuel Svoboda.

²³⁵ Zednářská hodnost. Člověk mající na starosti administrativní činnosti, korespondenci, archivaci dokumentů apod.

²³⁶ Antonín Pavel.

27.IX. • Při otevření muzea v Berouně. Mluvil tu s Macháčkem o dopisu, který jsem mu ohledně Plzně²³⁷ zaslal. Bránil se, že prý knihtisk nebyl tak důležitý, aby zasluhoval zvláštní kapitolu: prý takových věcí, které by potřebovaly být zachyceny, je vícero a důležitějších. Také se bránil proti mé výtce, vyslovené kdysi v Plzeňsku,²³⁸ že prý Rybovi bylo věnováno na výstavě příliš málo místa: prý tam vlastně vůbec nepatří, žije daleko od Plzně a nemá pro Plzeň jiný význam, než že dostával honorář za své skladby! Vidím, že nečetl z mých věcí ničeho.²³⁹ Poznámky k článkům v Plzni připojil prý sám podle paměti v prázdninách. To je omluva!

Po otevření vyšel jsem si v průvodu Pochově na Děd.²⁴⁰ Mnoho mi povídal, z čehož poznávám, že nesouhlasí se spolkem [čsl. knihovníků]. Podobně to činí Piazza. I s Thonem²⁴¹ jsou nespokojeni: nevidí, co by celá ta městská knihovna dělala.

28.IX. Psal Kazbundovi o spisy jednání arcivévodý Štěpána se Sedlnitzkým a o Krásově Času.²⁴²

30.IX. °Byli jsme v zastoupení □ [Jan Amos Komenský] já a Risinger, z 28. října²⁴³ pak Gintl a Kadeřávek na pohřbu bývalého bratra .: Ondřeje Růžičky, zemřelého jako soukromník v 78. roce a pochovaného na Vyšehradě, blízko pomníku Purkyňově. Přítel jeho byl i Figulus. Hodili jsme po akátové větvi do hrobu. Byl truhlářem a pracoval po léta v Anglii, ve Francii, v Německu a jinde. Členem lóže byl snad v Londýně. Pozůstalé dokumenty vzal od Figula v uschování Moučka. Zemřel rakovinou střev. Bezdětný, 3x ženatý, choť zemřela před 3 roky. Důvěrní přátelé, pánové Herynk a Červinka, mající mnoho starých knih.

• Čtvrtá kniha.

²³⁷ Bude se týkat zřejmě Sborníku Městského historického muzea v Plzni vydávaného mezi l. 1919–1934.

²³⁸ Ladislav LÁBEK – Fridolín MACHÁČEK (red.), *Plzeňsko. List pro vlastivědu západních Čech*, Plzeň 1922–1936.

²³⁹ Josef VOLF, *Hudební vztahy J. J. Ryby k Plzni*, Plzeňsko 7, Plzeň 1925, s. 12–15; TÝŽ, *Plzeňský knihtiskař Josef Jan Morgensäuler*, Plzeňsko 2, Plzeň 1920, s. 39; TÝŽ, *Spor plzeňského knihtiskaře J. J. Morgensäulera s klatovským knihařem Hiršpergrem*, Plzeňsko 2, Plzeň 1920, s. 2–6; TÝŽ, *Dodatky k činnosti knihtiskárny J. J. Morgensäulera v Plzni*, Plzeňsko 4, Plzeň 1922, s. 74.

²⁴⁰ Kopec, vysoký 340 m. n. m., na severozápadě od města Beroun u vesnice Zdejcina. Na vrcholku se nachází kaple Panny Marie z 18. století a rozhledna z r. 1893.

²⁴¹ Jan Thon byl v l. 1920–1942 a 1945–1948 ředitele Městské knihovny v Praze. Podílel se mimojiné na výstavbě nové budovy centrální pobočky knihovny na Mariánském náměstí, která byla stavěna mezi l. 1925–1929.

²⁴² Český nacionálně laděný deník vydávaný od r. 1860 Aloisem Krásou. List vycházel pouze do r. 1863.

° Třetí kniha.

²⁴³ Lóže 28. října. Založena v r. 1920.

- 5.X. Lipský slavista Meyer se zmínil pochvalně o mém lužickém katalogu.²⁴⁴ – Tobolka vítá mou spolupráci. – Novotný²⁴⁵ se vrátil po nemoci. – Vídeňský Heyer²⁴⁶ mě cituje.
- 6.X. Navštívil mě poslanec Ulrich;^g promlouvali jsme dlouho o poměrech košických a i o . . . Myslím, že ho lekali finanční poměry. Sdělil jsem mu poměry.
Thon mi píše, že stůně. Jak by byla Nemesis!
Schůze Velkého Orientu. Projednávány za předsednictví Němce volby. Dále otázka přátelštějšího poměru k Němcům. Němec vyprávěl o své schůzce s redaktorem Reichenberger Zeitung²⁴⁷ Luxem a Kvapilem. Lux chtěl bližší styky. A aby se sešla zvolená komise z obou stran. Členové Velkého Orientu byli proti, zvláště Mistr Thein. Oponoval jsem, přimlouval jsme se za navázání, ale byl jsem bez ohlasu. Zdá se mi, že chtějí být naši jen mezi sebou!
- 11.X. Tak konečně došlo k volbě Velkého Mistra. Němec nemohl být zvolen, poněvadž ničeho nedělal. Germář odmítl, poněvadž má mnoho práce, a poněvadž by se mohl zkalit jeho poměr k rodině Ringhoffrů. Syllaba, jehož měl Mucha přemluvit, odřekl též. Zůstal tedy Emanuel Svoboda, Velký Mistr, zastupující asi 250 českých zednářů. Velký Mistr Němec se choval ke mně stále chladně a studeně. Když odchází z lóže, jde okolo mě, aniž si mě všimne.
Fungoval jsem jako 2. dozorce při práci, poněvadž se nikdo z dozorců nedostavil. Bratr Kutvirt^h mi sdělil, že je Muchovo Svobodné zednářství²⁴⁸ větším dílem doslova přeloženo z Augusta Horneffra, *Der Bund der Freimaurer*, Eugen Diederichs, Jena, 1913.²⁴⁹ Přesvědčil jsme se, že tomu tak. Působí to v Plzni, kde na to němečtí bratři přišli, trochu trapně.
Vyzval sem[!] bratry, aby šli na pohřeb Bačkovského. Velký Mistr²⁵⁰ mu věnoval 21/2 věty! Mistr mu věnuje posmrtnou práci.²⁵¹ Gintl hovořil zoufale o situaci městské knihovny. Mluvil o zhroutení přímo!

²⁴⁴ Josef VOLF, *Lužické oddělení v knihovně Národního musea v Praze*, Praha 1923.

²⁴⁵ Miloslav Novotný.

²⁴⁶ Jan Heyer.

^g V originále psáno „Ulrych.“

²⁴⁷ Německy psaný liberecký deník orientovaný na Německou lidovou stranu. Vycházel v l. 1860–1938.

^h Opraveno z původního „Kutwirt.“

²⁴⁸ Alfons MUČHA, *Svobodné zednářství*, Praha 1924.

²⁴⁹ August HORNEFFER, *Der Bund der Freimaurer*, Jena 1913.

²⁵⁰ Nově zvolený Emanuel Svoboda.

²⁵¹ Rozumí se schůzi zednářů, přednášku.

Na pohřbu mluvil Myslík úplně po našem způsobu, prozrazuje celý rituál bez potřeby. Zároveň to byla apologie zednářstva.

- 17.X. • V neděli psal Jakubcovi stran lektorátu.²⁵² V úterý mě v té věci navštívil, souhlasil, ba k docentu radil. Neobyčejně radostně vítal mou žádost. Zda se neodkloní?
- 30.X. V pátek referoval v Národních listech²⁵³ krátce rm (Jaroslav Malý) o mé přednášce v Uč[eném] spolku.²⁵⁴
Výnosem ministra vyučování²⁵⁵ č. 128002 přednášky na učitelském ústavu v Panské ulici²⁵⁶ dle dohody. Dopsal ministru a řediteli²⁵⁷ 1.XI.1925.
31. X. ° Výlohy se zájezdem²⁵⁸ mě stály 250 Kč. Podpora měla být rozdána na cestě do Bratislavi[!] bratrem Rösslerem, což se nestalo.
- 1.XI. Po vnosu světla. Vnesl ho Thein, aniž by si mě jakožto jediného zástupce Velkého Mistra – Svoboda, Velký Mistr, a 1. zástupce jeho nebyli přítomni – on, nebo kdos jiný, všimnul. V chrámu²⁵⁹ bylo na 150 bratří: Řečí mnoho. Čekal jsem podle přání Theina až na bílou tabuli.²⁶⁰ Nedali mě vůbec na program. Když jsem po vyčerpání přípitků to sdělil Theinovi, mínil, že se bude dále ještě řečnit, abych to zameškání dohonil a na obě lóže, maďarskou a německou, promluvil. Odmítl jsem být ocáskem. Thein se zlobil a pronesl potom netaktní řeč střízlivého nazírání, založenou na rozdílu slov: Verständigung²⁶¹ a Verständnis.²⁶² Prvé může nechat, až tu bude druhé.

• Čtvrtá kniha.

²⁵² Pravděpodobně vyučování na učitelském ústavu v Panské ulici.

²⁵³ Josef VOLF, *Tomkův všeobecný dějepis a censura*, Národní listy 65, 30. 10. 1925, s. 5.

²⁵⁴ Královská česká společnost nauk. Nejstarší česká vědecká společnost fungující od r. 1784.

²⁵⁵ Ivan Markovič.

²⁵⁶ Nejstarší učitelský ústav v Čechách, známý jako Amerlingův mužský ústav učitelský, pro budoucí české učitele obecných a měšťanských škol vznikl v r. 1848 rozhodnutím císaře Ferdinanda v r. 1848. Prvním ředitelem se stal Karel Slavoj Amerling. Škola sídlila v Praze v Panské ulici v domě čp. 856. Vyučování bylo čtyřleté, doplněné praxí na vedlejší cvičné škole, a zakončené maturitní zkouškou. Ústav fungoval přesně sto let, než byl v r. 1948 uzavřen. Srov. Zora DAMOVÁ – Aleš NOVOTNÝ – Jaroslava ROHOVÁ, *Inventář k fondu Amerlingův státní mužský ústav učitelský Praha II. (1841)1848–1948 (1951)*, č. pomůcky 550, Archiv hl. m. Prahy, Praha 2014, s. 1–7.

²⁵⁷ František Švadlenka.

° Třetí kniha

²⁵⁸ Josef Volf s dalšími bratry zednáři podnikl cestu do Bratislavy, aby zde oficiálně založili novou lóži – Ján Kollár.

²⁵⁹ Místo konání schůzek zednářů. Budovy, kde se schůze konají, obvykle zvenčí ničím nevynikají, aby působili co nejnenápadněji.

²⁶⁰ Společná večeře na závěr rituální práce v lóži.

²⁶¹ Dohoda, dorozumění.

To druhé tu v minulosti nebylo na straně německé a maďarské. Český zednář je tím nejlepším člověkem na světě. Zahrnul německé a {maďarské} bratry výčitkami. Odpověď byla francouzská řeč mistra z maďarské lóže k Muchovi a Stuchlíku z Košic německy proti Theinovu Verständnis je Gefühlsuche,²⁶³ Verständigung, Vernunftsuche.²⁶⁴ I my musíme mít Verständnis pro německé a maďarské bratry. Theinovi se skoro netleskalo, Stuchlíkovi zuřivě. Thein byl velice rozčilen a tázal se mě, s kým souhlasím. Řekl jsem, že se Stuchlíkem.

Ráno jsem odjel do Prahy sám v 7.30. Ostatní pojedou ve 2 odpoledne.

Bavil jsem se hlavně s košickými bratry Vodrážkou, Stuchlíkem, Hlavinkou a pak neofytem²⁶⁵ Emlerem. Byli jsme pak i v baru v Redutě.²⁶⁶

Vidím, že buď Thein zapomíná stářím, nebo že mě ignoruje. Zdá se, že oboje je pravdou. Viz i záměna slov při smuteční práci. Při jízdě do Bratislavi[!] bavil jsem se hlavně s bratry plzeňskými²⁶⁷ a bratrem Bílkem, malířem.

Celkem jsem se vrátil trochu neuspokojen.

Roudnický továrník²⁶⁸ na hospodářské stroje, Čech Becher z Hiramu, jehož otec²⁶⁹ zakládal Sokola v Curychu, seděl vedle mě. Dobře jsme se shodli o hospodářských otázkách.

Generál Sarrail v Sýrii

byl odvolán ze Sýrie.²⁷⁰ Jak Lidové noviny 1.XI.1925 píší,²⁷¹ udržoval se tam přes své politické chyby proto tak dlouho, že je vynikajícím svobodným zednářem.

14.XI. Duceⁱ u mne stran pozůstalosti Bačkovského. Prohlédnutí stanoveno na 16.XI. večer v 7h v jeho kanceláři.

²⁶² Porozumění.

²⁶³ Volně přeloženo jako: hledej cit.

²⁶⁴ Hledej rozum.

²⁶⁵ Čerstvě přijatý bratr, nováček.

²⁶⁶ Kulturní a společenský dům v Bratislavě sídlící v neoklasicistní budově z l. 1913–1919. Dnes sídlo Slovenské filharmonie.

²⁶⁷ Z plzeňské lóže Josef Dobrovský (*1922).

²⁶⁸ Jiří, Karel nebo Pavel Bächer.

²⁶⁹ Rudolf Bächer.

²⁷⁰ Francouzský generál Maurice Sarrail se v Sýrii a Libanonu r. 1925 účastnil potlačení drúzského povstání proti francouzské nadvládě. Ta byla ustanovena Společností národů po první světové válce v r. 1920, kdy si Francie a Británie rozdělily sféry vlivu v bývalé Osmanské říši. Ozbrojený konflikt mezi syrskými povstanci, jež vedl sultán al-Atraš, a francouzskou armádou trval dva roky (1925–1927) a skončil porážkou povstalců. Z literatury např.: Ondřej KRÁTKÝ, *Blízkovýchodní internacionála. Milníky šíitské aktivizace ve 20. století*, Brno 2013, s. 229nn.

²⁷¹ *Vážný stav věcí v Sýrii*, Lidové noviny 33, 1.11.1925, s. 3–4.

ⁱ V originálu napsáno jako „Duke.“

- 18.XI. Schůze Masarykova lidov ýchovného ústavu.²⁷² Mluvil jsem proti Thonovi (hájení myšlenky sjezdu knihovníků 1926).
- 19.XI. Myslík u mě stran zednářského časopisu.²⁷³
Schránil mě informoval o konferenci včerejší. Schieszl^j líčil situaci jako velice obtížnou.
- 24.XI. Výborná deska²⁷⁴ bratra Tůmy o Komenském jako tvůrci moderní školy. Vyžádal jsem si ji pro náš Časopis [Národního muzea]. Pak podal Mistrovi .: přehled pronásledování zednářů v Itálii ve světle zednářských novinových informací do 15.X. Navrhl jsem tichou salvu bratří .:, ale Mistr .: mě žádal, abych od návrhu ustoupil, poněvadž bude tomu věnována zvláštní práce.²⁷⁵
Čtena žádost hledajícího luftona²⁷⁶ Gustava Schmause (*1902), a přikázána k jednání. Dále zповěď Dr. V. Škorpila o jeho vztazích k lóži Bohemia²⁷⁷ a k Maštalířovi, respektive k L. Dankovi a přikázána k dalšímu jednání. – Vzhledem k přítomnosti hostů odložena zpráva o konferenci pokladníků všech lóží. Příští práce v příští úterý.
Téma: Veřejnost a svobodný zednář, diskuse Mistrova .:..
Před prací zajímavý hovor bratra Tichého s Theinem proti komunistům a proti plzeňské lóži. Mistr .: brání Bartoška, méně Mathesiusa. Tichý chce jasno a nejraději, aby byli vyzváni ke krytí, poněvadž by nám to mohlo škodit. Mistr .: míní, že si musí V. O.²⁷⁸ tuto otázku napřed sám ujasnit a pak bratry .: o tom zpravit. Pokud se týče Plzně, míní, že je to lóže sui generis, že jsou tam živly rakušácké (Poláček, Glaser, př.[?] Petřík, Juránek), a že Kutvi[r]t je slabý. Odchodem Dol[?]kovým lóže neobyčejně utrpěla. Ptal jsem se na něj. Mistr odpověděl, že nebude s Kabešem, ten že si svůj poměr liboval, odchod od nás nelitoval. Potřeboval však pro své děti protekci: tu prý mu Thein v plné míře zaopatřil, aby ukázal, jak se chová zednář proti tomu, kdo je mu vlastně nepřítelem. – Domů s Havlenou. O volbách, způsob boje.

²⁷² Osvětový ústav pro podporu a rozvoj kultury a regionálních aktivit. Působí od r. 1905.

²⁷³ V tomto roce vzniká časopis Svobodný zednář, který redigují právě Julius Myslík, Josef Volf a Jan Kapras.

^j Opraveno z původního tvaru „Schießl.“

²⁷⁴ Deska (také kresba) je zednářské označení pro přednášku.

²⁷⁵ Obecně činnost v lóži.

²⁷⁶ Označení pro syna zednáře.

²⁷⁷ Založena r. 1910 Janem Křtitelem Maštalířem, patřila pod Velkou národní rumunskou lóži a brzy zanikla (1915), jelikož zednářství bylo v té době zakázáno.

²⁷⁸ Velký Orient. Jinými slovy Národní Veliká Lóže Československá.

Deník Josefa Volfa

(8.I.1933 – 18. XI.1933)

- 8.I. Teprve dnes dostala se mi do rukou práce Dr. Novotného,²⁷⁹ Dějepisectví za 10 let republiky.²⁸⁰ Jsou tu časté zmínky o mé práci.
Byl u mně[!] Dr. Černý, který mi vyprávěl o fingovaných účtech v knihovně Slovanské zemědělské akademie²⁸¹ (na 350. [?]) za svazky nedodané a v Archivu zemědělském²⁸² na 1200 Kč. Jsou tam namočení Krejčík, který účet fingoval na desky, ale který prý tak učinil z milosrdenství se svými druhy, aby jim mohl dát vánoční remuneraci. V knihovně to byl hlavně Novotný,²⁸³ který byl prozatím přeložen. Ovšem Krejčík měl doklad. A účetní je v tom také. A sám hlavní tajemník Reichel, který prodával prostřednictvím téhož knihaře, který předkládal falešné účty, tajně knihy ze skladu (dá se dokázat asi za 19.000 Kč). Věc přišla před disciplinární komisi, ale byla taká, že se dostala na Pankrác. Tam však sedí blízko vyšetřovacího soudce bratr (soudce) Novotného, který to bude chtít ututlat. – Je to pro mně[!] zadostiučinění po tom všem, co mi Krejčík – náhončí Tobolkův udělal.
- 18.I. Pohřeb Edův.²⁸⁴ Promluvil za přátele. Viz Národní politika 19.I.²⁸⁵
- 19.I. Výbor Spolku českých bibliofilů.²⁸⁶
- 20.I. Sezení propagační komise, Sedmík, Hartl, Vonka, Schwarz.
I.) Propagace: lóže přenechají sobě bratry v určitých územích.
2) Čechy se rozdělí: nejprve přijde na řadu Hradec (Komenský)

²⁷⁹ Václav Novotný.

²⁸⁰ Václav NOVOTNÝ, *České dějepisectví v prvním desetiletí republiky*, Praha 1929.

²⁸¹ Ústřední slovanská zemědělská knihovna a čítárna ČAZ. Třetí největší zemědělská knihovna na světě. Patří pod Českou akademii zemědělskou. Vznikla v r. 1924 z podnětu archiváře a historika, Adolfa Ludvíka Krejčíka. Její sbírky se nacházely nejdříve ve Strahovském klášteře a od r. 1926 v Domě zemědělské osvěty na Vinohradech, kde sídlí dodnes.

²⁸² Založen v r. 1919 jako Československý státní archiv zemědělský. Hlavním tvůrcem byl A. L. Krejčík, budovatel i přidružené knihovny. Od r. 1952 změnil název na Ústřední zemědělsko-lesnický archiv, který byl čtyři roky poté včleněn do Státního ústředního archivu, potažmo dnešního Národního archivu.

²⁸³ Miloslav Novotný.

²⁸⁴ Eduarda Šebesty.

²⁸⁵ *Pohřeb vrch. archivního rady dra Ed. Šebesty*, Národní politika 51, 19. 1. 1933, č. 19, s. 4.

²⁸⁶ Spolek českých bibliofilů byl založen v r. 1908 a je činný dodne. Sdružuje všechny příznivce knih, jejich tvůrce, bibliofily, sběratele, knižní grafiky a ilustrátory. Jeho cílem je propagace knižní kultury, vyvíjení ediční činnosti, jakož i osvětové a výchovné. V l. 1908–1945 vydával spolek své periodikum Český bibliofil, v současnosti vychází Zprávy spolku českých bibliofilů v Praze.

potom Vary a (Národ)

za třetí Tábor (Pravda [vítězí])

Další etapy Jičín (Český ráj), zněmčelé území, střední Čechy, Budějovice, Litoměřice.

3) Vybrat si úseky, podporovat je a říci, to dělají zednáři.

(V Hradci: Fňouk, Arnolt továrník, Fryček v Náchodě). V Živnostenské komoře v Hradci²⁸⁷ Návd[?]. Poděbrady, pro lóžové hosty. Liberec, inženýr Kühn.

- 22.I. Jsem měl poznámku v Československé Pr[?]. N[?]. o zemské čítárně v Třebíči.²⁸⁸ Poslední slovo bylo o nepochopení parlamentu pro kulturní věci knihovny. Náhodou vypadlo jméno mé pod tímto článkem. Redaktor, Dr. Antonín Veselý, jenž rediguje tuto rubriku, dostal prý vynadáno volů od předsedy sněmovny Staňka. Slovo „parlament“ je prý tabu. Do všeho se smí rejpnout, i do vlády, jen ne do parlamentu. – Čichám v tom toboolkovštinu. Upozornil na to předsednictví, aby mi rubriku zničil. Zosobněná zlost. –
(Telefonoval 27.I. Veselý)
- 27.I. Byl u mně[!] Morávek.²⁸⁹ Vykládal nejnovější fasi Mikulova. Bude vyjmuto 40 bohemik, 250 inkunabulí, pokud v Československu nejsou, a rukopisy. Je na to asi 500.000. Oceněno na 700.000 Univerzitní knihovnou.²⁹⁰
- 29.I. U Jahody na zabíjačce. Pospolu s arch[?]. V. Rejdlem a notářem Paprsteinem^j z Hradce. Mluvil, že učitelé a profesori málo upozorňují na knihy.
- 2.II. Kulturní komise Republikánské strany²⁹¹ o otázce nového školského zákona²⁹²

²⁸⁷ Obchodní a živnostenská komora v Hradci Králové. Působila v l. 1910 – 1949.

²⁸⁸ Veřejná čítárna založená v r. 1927 Okresním osvětovým sborem při Husově veřejné knihovně v Třebíči.

²⁸⁹ Antonín nebo Jan Morávek.

²⁹⁰ Veřejná a univerzitní knihovna v Praze (dnešní Národní knihovna České republiky) vzniklá ze sbírek Klementinské koleje. Z literatury např.: Zdeněk V. TOBOLKA, *Národní a univerzitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj I. Počátky knihovny až do roku 1777, Praha 1959.*

^j Opraveno z původního tvaru „Paperštejnem.“

²⁹¹ Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, zkráceně též „agrárníci“, založená v r. 1899 byla jednou ze stran československé politické scény. Kladla důraz především na podporu zemědělství a zájmů venkovského lidu. Od r. 1909 až do své smrti v r. 1933 stál v čele Antonín Švehla, po něm Rudolf Beran. Srov. Vladimír V. DOSTÁL, *Agrární strana, Její rozmach a zánik*, Brno 1998.

²⁹² Pravděpodobně se jedná o Zákon 233/1935 Sb. z. a n. ze dne 20. prosince 1935, kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a udržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě. Na něm se pracovalo již na začátku 30. let. Znění dostupné na: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asi/?Id=6371&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> (citováno 5.6.2016).

(referent Senátu Smrtka) a o kulturních věcech. Já jsem přivedl k řeči zrušení Knihovnické školy.²⁹³ Dnes 3.II. mi v té věci telefonoval Matula, že prý za nic nemůže. Řekl jsem, že je škandál, že nemáme instruktorů a Němci ano.

- 26.II. Byl jsem jmenován čestným členem Freilicht zur Eintracht,²⁹⁴ za [?] Mistra Engla, v přítomnosti Velmistra, Dr. Katze.
- 2.III. Sesterský večer Sibi et posteris²⁹⁵ v Autoklubu.²⁹⁶ – Královcovi dopis Sedmíkův. – Zeyer o úmyslu založit v Podmoklech. Nový Mistr Risinger, zároveň Velký pokladník. On sám Ex a tajemník, aby ulehčil Mistru. Chtěl by se dožít nového štěpení, které by se dalo podle vůle Mistra a ne podle vůle členstva: aby zůstal, aby šel, aby zůstal atd. Čistě mechanický princip. – Na tryzně Kiesewettrově^k u Rusů v zastoupení Sl[?]. líst[?].
- 3.III. Bibliofilský výbor v Prager Presse.
- 5.III. Ze soboty 4.III. na neděli v Plzni²⁹⁷ na recepci bratrů Švába a Tykvarta. Domů s Muchou, Srbem, Kysilkem a Vonkou. Glaser vítal Vonku a mě současně. Vonka přijel v nádheře shakespearovské. Pobavil se s Němci velmi dobře. Dnes ospalost. –
Korrekturu: Kdy byla založena první zednářská lóže v Praze.²⁹⁸
- 16.III. Večer na přednášce Slavíkově v Slovanském ústavě: Ruská věda. Slabé.
- 17.III. Zahraniční komise Velké Rady.²⁹⁹ Zúčastnil se mnoho debaty o polském a jugoslávském zednářství. – Domů s Horákem Jiřím, jehož jsem informoval o Muzeu.

²⁹³ Mezi lety 1932–1933 byla Státní knihovnická škola dočasně uzavřena kvůli nedostatku financí. V r. 1935 byla uzavřena zcela.

²⁹⁴ Pražská německá zednářská lóže.

²⁹⁵ Pravicově zaměřená lóže založená v r. 1930 z podnětu členů lóží Dílo a Jan Amos Komenský.

²⁹⁶ Místo pro neformální setkávání zednářských bratří.

^k Původně psáno jako „Kiesevetr.“

²⁹⁷ V plzeňské lóži Josef Dobrovský.

²⁹⁸ Josef VOLF, *Kdy byla v Čechách založena první zednářská lóže?*, Český časopis historický 39, Praha 1933, s. 120–124.

²⁹⁹ Užší předsednictvo řídicího orgánu všech lóží dané země (Národní Veliké Lóže/Velkého orientu).

- 18.III. Mírová manifestace Zednářské ligy.³⁰⁰ Řečníci: německy Seidl, česky Vonka a německy předseda ligy. Vonka žvanil, všeobecný dojem, bez obsahu a dlouho, bez přípravy, páté přes deváté. Bylo nás tam z Komenského asi 10, z 28. října Lesný. Němci v plném počtu. Tristní dojem celkový. Domů s Kamilem,³⁰¹ jenž mi vypravoval o svém sujetu dramatickém: Válka válce. Řekl jsem mu, že je to hodně romantické. Odpoledne na zahájení výstavy holandské knihy.³⁰² V pracovním výboru je Novák³⁰³ a Zink, aniž by mi byli něco řekli. Mě dali do čestného jako předsedu Spolku bibliofilů, bez titulu ředitele. I v tom neupřímnost. – K zítřejšímu svátku v Muzeu nikdo ne gratuloval mimo Novotného.³⁰⁴
- 24.III. U Aroseva.
- 25.III. 18. recepce.³⁰⁵
- 26.III. V 10h na přednášce p. Slívově v Univerzitní knihovně při výstavě holandské knihy.
- 31.III. Výstup s Dolenským, který obvinil Novotného,³⁰⁶ že žaloval na asistenta pro nepořádek v protokole. Sbírá Dolenský jen klepy, kde je jen může sebrat, a staví se jako ochránce všech, jimž pro nepořádek vyčiním.
- I.IV. „Mírové hnutí v minulosti a v přítomnosti.“ V Jugendbund Amicitia.³⁰⁷ Mládež česká i německá ve velikém počtu. Z německých starších bratří pouze Klatscher s paní,³⁰⁸ z českých pouze Schöbl a Wellek; pak dva nebratří a paní. Vonka se dal omluvit. Jak vidět, netáhne má přednáška, ač byla, myslím, dobrá, a ač byla v oznámená. Po

³⁰⁰ Československá odbočka Všeobecné zednářské ligy, tj. mezinárodní organizace vzniklá v r. 1913 v Basileji, sdružující zednáře-jedotlivce z různých zemí a pěstující přátelské vztahy a vzájemnou komunikaci mezi lóžemi po celém světě. Od konce 20. let se kongresů účastnili i představitelé československého zednářství. Česká sekce byla ustanovena v r. 1932, zároveň si zvolila svého předsedu a výbor, do kterého byl jmenován i Josef Volf. Skupina si kladla za úkol prosadit unifikaci českého školství, zabývat se ochranou lidských práv a také vstupovat do mírových organizací. Srov. Jan RYS, *Židozednářství metla světa*, Praha 1938, s. 67–68; Jarmila PRERADOVÁ, *Vzájemné vztahy československých a francouzských zednářů, 1918–1938*, Praha 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav světových dějin.

³⁰¹ Kamil Krofta.

³⁰² Ve dnech 18.–31. března se v pražské Veřejné a universitní knihovně konala výstava holandské knihy pořádaná Ústavem skandinávským a nizozemským v Praze a Holandsko-československou společností v Haagu.

³⁰³ Pravděpodobně Svatopluk Novák.

³⁰⁴ Miloslav Novotný.

³⁰⁵ Rituální přijímání nových bratří do lóže.

³⁰⁶ Miloslav Novotný.

³⁰⁷ Spolek Amicitia pro výchovu a vzdělávání mládeže v duchu zednářských hodnot.

³⁰⁸ Emma Klatscherová.

přednášce debata. Mládež komunisticky naladěna. Na konci přišel i bratr Janoušek.³⁰⁹ Ten šel s německou mládeží někam tančit, kde se notně servali. A já měl k nim takovou jímavou řeč!

8.IV. Schůzka se sestrami³¹⁰ v Obecním domě. Večeře 25 Kč, to bylo drahé. Jinak rušno a veselo. – S Helfertem o budoucích Mistrech: chtěl by Tichého, myslí, že by Danko také chtěl.

9.IV. Rodina odjela do Říma s ústředím katolického studentstva³¹¹ v poledne. Na nástupišti setkal jsem se s opatem Zavoralem, jemuž jsem představil rodinu. Zval nás k sobě na Strahov. Mimoděk mu uklouzlo: Bože, jak je to divné, katolíci – karbonáři³¹² – a všichni dobří Čechové. A podívejte se, pane řediteli, jak ti katolíci mají republiku rádi! Co mohla ta republika se sv. Václavem udělat! Podívejte se, co dělá Řím! Co se tam sjíždí lidstva! A v Nitře? To nejsme již my Čechové.” A kýval hlavou. Pobavili jsme se ještě chvíli, on s dcerkou,³¹³ aby se za něj pomodlila v Římě. Nedaleko stál arcibiskup Kašpar. Zavoral pospíchal k němu, řekl mu něco a arcibiskup přišel, opat nás představil a arcibiskup pravil: To musím dát vaší rodině zvláštní požehnání. A učinil tak a pronesl: Pomodlete se v Římě za český národ. Uklonil se a odešel. – O mém zednářství, o kterém ví Zavoral, patrně nic neví.

12.IV. Zpopelněn kollega Dr. O[takar] Fortin, jenž testamentárně žádal, aby smrt jeho Muzeu byla ohlášena 1h po zpopelnění. Podivín ve všem.

13.IV. Proti složení Národní rady a proti Kvapilovi, Weignerovi a Lánymu píše dnes Lidové

³⁰⁹ Ferdinand, Jan nebo Ladislav Janoušek.

³¹⁰ Sestry Josefa Volfa. Z osobních materiálů lze vyčíst pouze údaj, že měl jednoho bratra a blíže neurčený počet sester. Srov. Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Osobní spisy, Josef Volf, Úmrtní oznámení Josefa Volfa, nečíslováno.

³¹¹ Organizace sdružující československé katolické spolky studentů. Mimo hmotnou pomoc, zajištění ubytování, či zaměstnání, zprostředkovávala středoškolským i vysokoškolským studentům také společenské vyžití i třeba zájezdy do zahraničí, jako v tomto případě. V tomto roce bylo navíc papežem Piem XI. vyhlášeno tzv. milostivé léto, tzn. rok, ve kterém věřící podnikali poutě do Říma, aby se zde v bazilice sv. Petra očistili od svých hříchů. Ve dnech 3.–12. září uspořádala katolická sportovní organizace Orel právě takovouto pouť.

³¹² Název tajných revolučních spolků zakládaných v Itálii a Francii 19. století. Jejich cílem byl boj za osvobození italských území pod nadvládou rakouské monarchie a sjednocení Itálie. Hlavním podporovatelem jim byli svobodní zednáři, kteří mají zásluhu i na jejich vzniku. V l. 1820 a 1821 se italská karbonáři účastnili revolučních bojů v Neapoli a Piemontu, francouzští zase měli podíl na spiknutí proti Bourbonům. V obou zemích se karbonáři posléze rozptýlili do nových nacionálně orientovaných spolků. O hnutí pojednává např. Eugen LENNHOF, *Tajné politické společnosti sv. 1. Illumináti, karbonáři, děkabristé*, Praha 1997.

³¹³ Dcera Josefa Volfa, Věra Volfová, v té době čtrnáctiletá.

listy.³¹⁴ V nové úpravě je aspoň 25 našinců, jak sdělil Velký Mistr.³¹⁵ Domníval jsem se, že tam budu též, ale moje jméno prý ani nepadlo. Řekl jsem v odpověď na prohlášení Velkého Mistra: „To však zavazuje.“ Se mnou souhlasil bratr Pierre.

- 21.IV. Redaktor večerníku České slovo,³¹⁶ Meloun, a redaktor Altschul Světozoru³¹⁷ požádali mě a Muchu o obrázky k současnému životu zednářstva v Čechách. Poukázal jsem je na muzeum Lessinga,³¹⁸ rozmluvil fotografování domů „zednářských“ v Praze a podobně. Pak jsem jim dal několik obrázků, z nichž upotřebili pouze 1 (historický) článek. „Herbe[?]“ napsal Meloun – řekl jsem mu, aby to opsal z Lennhoffa;³¹⁹ jen jsem mu něco opravil, respektive přidal. Jméno Vonkovo je tam s jeho vědomím.
- Otevření výstavy obrázkových časopisů Jednoty slovanských žen.³²⁰ Mluvil jsem za Knihovnickou radu a Slovanský ústav. V Pondělním listě³²¹ zpráva o valném shromáždění Národní Veliké Lóže i s kandidátní listinou. Já a několik bratří bylo vynecháno. Proč?
- 22.IV. Dnes Valné shromáždění. Byl jsem zvolen Strážcem.³²² Malé nedorozumění s Nejvyšším³²³ (o sv. Grálu). Vonka nebyl přítomen; bratr Helfert trochu dotčen; snad tam chtěl také býti.
- 26.IV. Dostal jsem od ministerstva školství příložený přípis. Za to, že jsem zdarma přednášel, a že jsem přičinil poznámku o nezákonně zrušené knihovnické škole!³²⁴

³¹⁴ Katolický deník vycházející v l. 1922–1945. Tiskový orgán Československé strany lidové.

³¹⁵ Mezi l. 1931–1937 byl ve funkci Karel Weigner.

³¹⁶ Národně-socialistický deník vycházející od r. 1907, ústřední tiskový orgán národně sociální strany, od r. 1945 Svobodné slovo.

³¹⁷ Český týdeník vycházející s přestávkami od r. 1834. Založil ho Pavel Josef Šafařík nejprve jako humoristický plátek, který se ale příliš neujal. V r. 1867 jej začal vydávat František Skrejšovský a časopis vycházel každý týden. V r. 1899 převzalo vydávání nakladatelství Otto. Ve sledovaném období byl šéfredaktorem Pavel Altschul. Týdeník se věnoval kulturním, společenským a politickým událostem.

³¹⁸ Pravděpodobně muzeum německého básníka, spisovatele, osvícenského myslitele a zednáře G. E. Lessinga v jeho rodném domě v saském Kamenci.

³¹⁹ Eugen LENNHOFF, *Die Freimaurer*, Zürich – Leipzig – Wien 1929, nebo také Eugen LENNHOFF – Oskar POSNER, *Internationales Freimaurerlexikon*, Zürich – Leipzig – Wien 1932.

³²⁰ Emancipační hnutí českých žen. Dobročinný, podpůrný a vzdělávací spolek. Mezi l. 1932–1939 vydával své periodikum Věstník Jednoty slovanských žen.

³²¹ Bulvární noviny vydávané Jiřím Stříbrným od r. 1928. Obdobné jako Nedělní a Polední list.

³²² Zednářský hodnostář, jenž má za úkol střežit vchod do lóže, aby do ní nepronikla nepovolaná osoba. Jedna z nejnižších pozic v hierarchii.

³²³ Jiné označení pro Velmistra řádu.

³²⁴ Dočasně zrušena v r. 1926. Od následujícího roku započal knihovnický kurz při Filozofické fakultě UK. Již v r. 1928 byla škola opět obnovena.

- 27.IV. O Dietrichsteinské knihovně³²⁵ přednášel ve Spolku českých bibliofilů.
- 28.IV. Dopis Pekařovi a Kroftovi ohledně mimořádného členství v Akademii.
Odpověď 2.V.
- 5.V. Včera 4.V. byla valná hromada Slovanského ústavu. Slibovala být po rezignaci <Kroftově> Weingartově bouřlivou, ale průběh byl nadmíru klidný. Slavík se na vyšší rozkaz (Kroftův) nedostavil. Po Polívkovi zvolen předsedou 1. odboru Bidlo, jenž byl v předsednictvu dosud; a na jeho místo jsem byl předsednictvem, aniž bych co tušil, navržen já a potleskem zvolen. Byl jsem tím nadmíru překvapen.
Večer ztracený: na „Lásce v přístavě“ od Božo Lovriče ve Vinohradském divadle.
Odpoledne s rozbolestněným Vonkou: stěžoval si do potíží Mistrových, určitý nevděk, že by chtěl sedět dole v řadách, na bratry vlastních i cizích řad a podobně. Je to zjev, který jsem zakusil na sobě a na celé řadě Mistrů, když se jim vedení vymyká z rukou a kdy podléhají při neúspěchu sentimentalitě.
- 9.V. Dlouhá rozprava, vedena Weignerem, ve Velké radě, že se časopis³²⁶ nelíbí. Že tam není nic hodnotného. Mlčel jsem, poněvadž se to týkalo i mě. Navrhl jsem, aby referentem pro časopis byl Hartl.³²⁷ Nakonec prohlásil Richter, že polovičku nákladu platí z vlastní kapsy jeden bratr. Weigner dal návrh, aby Sedmík s Hartlem, Kadeřávkem a mecenášem promluvili s Vonkou a žádali nápravu. Že není nic reálného v časopise, říkal Glaser. – Referentem propagační komise jsem zůstal, tj. někteří bratři řekli, aby to zůstalo při starém; Weigner mlčel.
Mělo se mluvit o tom, že prý Miloš³²⁸ v neděli byl v turistickém obleku v Lánech s chlebníkem, to prý bylo nevhodné, když šlo o pana prezidenta. Vidím, že se tu něco kácí, čemu jsem dosud věřil. Sděлил mi to Schöbl.

³²⁵ Zámecká knihovna v Mikulově patříci rodu Dietrichsteinů. Jedná se zde vlastně o dvě knihovny, tzv. Starou a Novou. Starou tvořila sbírka Adama z Dietrichsteina, prvního majitele zámku z tohoto rodu, významně rozšířená za jeho syna kardinála, Františka Dietrichsteina. V době vpádu švédských vojs však byla sbírka uloupena a odvezena do Švédska. Nová knihovna má základ ve sbírce Ferdinanda Josefa z Dietrichsteina a knihovně mikulovského probošta Vincence Weintridta. Ve 30. letech 20. stol. byla nejcennější část vydražena. Stát tehdy zakoupil 117 rukopisů 208 prvotisků, jež přešly do Moravské zemské knihovny v Brně, Knihovny NM, Vědecké knihovny v Olomouci a něco zůstalo na mikulovském zámku. Srov. Stanislav PETR, *Rodové knihovny Ditrichštejnů v Mikulově, jejich osudy a nálezy ditrichštejnských rukopisů v Národní knihovně v Praze* in: Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.–12. října 2006, Brno 2007, s. 239–258.

³²⁶ Časopis Svobodný zednář. Zednářské periodikum vydávané od r. 1925. Redaktory byli Jan Kapras, Julius Myslík a Josef Volf.

³²⁷ Antonín Hartl.

³²⁸ Miloš Volf, syn J. Volfa.

- 10.V. Lennhoff nepřijel dnes do Adoniramu,³²⁹ poněvadž prý očekává se ve Vídni Vypuknutí občanské války;³³⁰ bojí se, že by se z Československa nedostal zpět. –
- 18.V. Na Meštrovičově výstavě;³³¹ bylo nás tam, bratrů, plno. Kose mi zase – učinil to již několikrát, proč? – říkal, jak je ten můj článek o zednářích v Bulletinu krásný. – S Kvapilem o dopisech Nerudových. Stýskal si na poměry v Národním divadle, že tak stojí mimo, bez vlivu, spíše trpěný; těší se, že je pozván k Dérerovi. Zítra jsou volby v Akademii [věd]. Jak dopadnou? Nečinil jsem žádnou agitaci.
- 19.V. Slavnostně jsem to v Akademii projel. Místo 16 dostal jsem jen 14 hlasů. Krofta a 3 právníci odešli po první volbě, a tak jsem to projel: Myslím, že umřu jako dopisující, poněvadž tak vhodné příležitosti již nikdy nebude.³³² Musím se s tím smířit, třeba to mrzí. Je to zásluha profesora Fridricha.³³³ Jen tajemník Novák³³⁴ mi sliboval podporu, Pekař, Šimák, Niederle a 0.
- 31.V. Konference Státní knihovnické školy; večer porada o všeslovanské výstavě.
- 1.VI. Pohřeb Peizlerův. Setkal jsem se s generálním tajemníkem Novákem,³³⁵ s prof. Šimákem a prof. Pekařem. Všichni se omlouvali jednáním Wirthovým, jenž proti úmluvě navrhl Žákovce.³³⁶ Pekař mi sděloval, že agitace pro Vojtíška byla ohromná. Novák mě odkazoval na podzim. Řekl jsem, že je mi to dnes jedno, a že to prostě na podzim nepůjde. Mluvil jsem za knihovnu po Pekařovi a před Krejčíkem.

³²⁹ Pražská zednářská lóže Adoniram zur Weltkugel sdružující německy hovořící zednáře.

³³⁰ Důvodem byla zostřená politická situace v Rakousku způsobená krachem Vídeňské banky, spolu s tím prohlubující se hospodářskou krizí, nárůstem nezaměstnanosti a významným zvýšením vlivu rakouských fašistů. Vláda nového kancléře Engelberta Dollfusse ukončila rakouský parlamentarismus, parlament byl rozpuštěn, všechny politické stany nahrazeny hnutím Vlastenecká fronta a kancléř Dollfuss tak nastolil režim autoritativního austrofašismu. Reakcí na to byly na 12.–15. února 1934 krvavé střety nacistů a socialistů se zastánci konzervativní vlády. Nepokoje a teroristické útoky v rakouských městech podporované z Německa Hitlerem si vyžádaly desítky mrtvých a raněných. 25. června 1934 se nacisté pokusili o puč, při kterém byl zavražděn kancléř Dollfuss. Puč byl však potlačen, zvolen nový kancléř Kurt von Schuschnigg, který řídil politiku až do připojení Rakouska k Německu v r. 1938. Srov. Erika WEINZIERL, *Der Februar 1934 und die Folgen für Österreich*, Wien 1994.

³³¹ Výstava děl chorvatského sochaře Ivana Meštroviće, která se uskutečnila v r. 1933 v Praze v Letohrádku královny Anny na Pražském hradě. Viz František TÁBORSKÝ, *Katalog k výstavě děl Ivana Meštroviće*, Praha 1933.

³³² V r. 1935 se Josef Volf dočkal zvolení mimořádným členem Akademie věd (viz zápis z 19. 3. 1935).

³³³ Gustav Fridrich.

³³⁴ Jan Bedřich Novák.

³³⁵ Janem Bedřichem Novákem.

³³⁶ Týká se Volfova nezvolení do členstva České akademie věd.

- 15.VI. Dnes valná hromada Spolku československých knihovníků. Včera u mě byl Dr. Soukup,³³⁷ tázati se mě, chci-li místo ve výboru. Řekl jsem, že se spokojím s nejmenším místem, ale ve výboru že bych chtěl být. Dnes mě zvolili prvním náhradníkem.
- 22.VIII. Dnes v Lidových listech nezřízený útok dvou anonymů proti Koutníkovi, který napsal článkuček do Činu³³⁸ V., 3, o nutnosti knihovnické školy. Článek je plný zloby a zatahuje vše na pole osobní. Napsal jsem to Koutníkovi.
- 24.VIII. Navštívil mě Jiří Horák; přijel právě z Proseče, kde byl u Arne Nováka a zašel naponejprv ke mně. Promluvili jsme spolu srdečně o nových plánech. Místnosti archivní byly mi přikázány. – S Kefrem o článku v Lidových novinách. Prý to as osobní věc hlavního redaktora Scheinosty. Píseň, drobnosti a referáty.
- 25.VIII. Potkal jsem Richtra. Sdělil mi, že včera byla porada Z[?]. K[?]. ohledně AMI³³⁹, a že mě pohřešovali. Že na mě při schůzce počítají; načrtl mi povšechně program, jehož provedení má Pravda V[itězí].³⁴⁰ Z toho jsme přešli na Vladyku, který prý, jak si Helfert stěžuje, v Berlíně stále proti němu nestoudně brojí. Má být svolána rada bratří v té věci, jak si Helfert přeje. Řekl jsem, že se musí svolat také porada ohledně volby Mistra, a mínil jsem, že bych navrhl Richtra samého. Helfert už byl, já že mám jiné práce. Jde o to, pozdvihnout zas prestiž lóže. Pro oslavu Kvapila vynechal Lesný lóži Komenského, podle Richtra, že ji nepovažuje již za vedoucí. Já v tom vidím ovšem minulost: lóže nebude oslavovat toho, který jí ublížil. Navštívil mě Koutník na základě dopisu z 22.VIII. Ukazoval mi odpověď, jež vyjde v Činu. Domnívá se, že anonym je Svatopluk Novák. „Bibliothecarius“ v Národní osvětě³⁴¹ je prý Lifka.

³³⁷ František Karel Soukup.

³³⁸ Československý kulturní a společenský týdeník vycházející v l. 1929–1939. Šéfredaktorkou byla Marie Majerová. V redakci působil i Bohuslav Koutník.

³³⁹ AMI = Association Maçonnique Internationale. Mezinárodní zednářská organizace sdružující národní obediencie. Byla založena v r. 1921 ve Švýcarsku. Československá obediencie se přidružila v r. 1926. Každé tři roky pořádala AMI mezinárodní konference. V r. 1933 se v Praze konal třídní sjezd francouzských degátů výkonného výboru, jehož organizaci zajišťovala lóže Pravda vítězí.

³⁴⁰ Česká lóže existující od r. 1928.

³⁴¹ Časopis věnovaný otázkám knihovnictví a lidovýchovy. V r. 1908 ho založil L. J. Živný. Časopis pak vycházel do r. 1948.

Promluvili jsme o různých otázkách knihovnických. Zdravotně vypadá bídně. I o časopisu jsme mluvili, přislíbil jsme příspěvky. – Marek z Typografie [?] článek.

- 26.VIII. Navštívil mě Dr. Trautmann a Dr. Padalík z univerzitní knihovny brněnské.³⁴² Vyprávěli mi o knihovně a o personálu, od ředitele,³⁴³ který jen administruje, a o knihovnictví nic neví. Přesto mají z něho respekt, jak tón jejich řeči prozrazoval. Padalík tu byl hlavně jako jednatel společnosti pro evidenci periodik a vědecké literatury v Brně. O Kratochvílovi se vyjádřil pochvalně. – Urgoval u Novotného³⁴⁴ Bibliofila;³⁴⁵ mínil, že během září bude hotov. Poněvadž prý Štech se neozývá, žádal mě o něco. Já mu řekl, že bych mu dal něco o vzniku novoročenek 1827/33.
- 30.VIII. Chtěl jsem gratulovat tetince v Klánovicích, ale jel jsem marně; byla ve Čkyni u matky štábního kapitána Vesky, ženicha zl[?]. neteře Lojzy. Anna si mi na ni lehce stěžovala.
- 5.IX. Dnes schůze činovníků. Mistr.: předčítal „svoji zповěď“, v jakém duchu chce řídití □. Byla to slovo za slovem polemika s Velikou Radou a Nejvyšším o ohlášení boje. Upozornil jsem na to, že je v tom mnoho roztrpčenosti. Postavil se proti hlasům: zednářství není řád (ale bratrstvo); nezná slepé poslušnosti (jak se žádá v Nové Konstituci³⁴⁶); Velký Mistr není diktátor, (ale vůdce); lóže je suverenní; jednání Veliké Rady nemůže být důvěrné pro □. Myslím, že si tímto proslovem jen uškodil. – Kose byl chladný. – Sedmík chtěl rukopis. – Hartl odevzdával materiál pro číslo Juránkovi. – Vonka horlil proti Hartlovi.

³⁴² Univerzitní knihovna Masarykovy univerzity v Brně, od počátku spjatá se vznikem Moravského zemského muzea, v r. 1923 postátněná, po r. 1958 přejmenována na Státní vědeckou knihovnu a teprve od r. 1993 působí opět pod historickým názvem Moravská zemská knihovna. V současnosti je to druhá největší knihovna v České republice. Srov. Jaromír KUBÍČEK, *Moravská zemská knihovna v Brně*, Brno 2001.

³⁴³ Jaroslav Sutnar. Ve funkci ředitele působil v období let 1923–1935.

³⁴⁴ Miloslav Novotný.

³⁴⁵ Časopis českých bibliofilů.

³⁴⁶ De facto zednářská ústava shrnující zednářské zásady a předpisy. Pojednává o tom, co je smyslem zednářstva, k čemu má směřovat, stanovuje, jaké mají jeho řadoví členové i vyšší hodnostáři práva a povinnosti, jak se mají chovat v lóžích a mimo ně apod. Pravidla shromáždil a sepsal skotský zednář James Anderson v r. 1723. Společně s „novelou“ tzv. Novou konstitucí vzniklou o patnáct let později platí v zednářství dodnes.

- 6.IX. Dr. Stloukal mi dnes vyprávěl o historickém sjezdu ve Varšavě.³⁴⁷ Výsledek jeho bude založení historické společnosti, t. j. společnosti všech historiků v Čechách, zcela neutrální. Bidlo položil utvoření do rukou Stloukalových.
- 18.IX. Ve 4h odpoledne schůze Jednoty slovanských žen s novináři o výstavě slovanských časopisů. Přišly dámy, ze žurnalistů pouze redaktor Müller z Národních listů a inženýr ředitel Poštík. Probrány podrobnosti.
- 25.IX. Poradní schůze o výstavě bulharské knihy. Zvolen na bulharské vyslanectví předsedou, Bakardžiev jednatelem.
- 26.IX. Kvapil jako zednář, v lóži na přání Vonky.
- 7.X. S Bidlem o Varšavě a Niederlovi: s Murkem, který je proti výstavě slovanských časopisů a podobným diletantským podnikům; hájil jsem ji, že je lepší něco než nic.
- 11.X. Pekař mě žádal za článek Českého časopisu historického. Bartoš do Reform[áčního] sborníku.³⁴⁸ Dolenský do Slovníku o zednářství. Meloun do Světozora.³⁴⁹
- 20.X. Dnes mi přinesl Hruška svůj „Dar Muzeu“ a řekl mi, že se chce odstříhnout z tohoto světa. Že na něj přicházejí sebevražedné myšlenky, jimž asi podlehne. Ozývá se v něm krev předků, kteří skončili také sebevraždou. Nemá tu co pohledávat více: nemá zájem o svět a svět o něj. Klidně odejde. Snažil jsem se ho přivést na jiné myšlenky, ale usmíval se, jako bych nemluvil. No dobře, dobře, já vím... opakoval stále.
- 29.X. Otevření výstavy v Univerzitní knihovně: Elseviery,¹ Plantin, Bodoni, Stals, bibliofilie české.

³⁴⁷ V r. 1933 ve dnech 21.–28. srpna se konal mezinárodní sjezd historiků ve Varšavě. Zprávu o něm podal jeden z účastníků za Československo, Karel STLOUKAL, *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě 1933*, Český časopis historický 39, č. 1, Praha 1933, s. 220.

³⁴⁸ Sborník vycházející v l. 1921–1946 pro práce z církevních dějin.

³⁴⁹ Český obrázkový časopis vycházející od r. 1834.

¹ Opraveno z „Elzeviry.“

- 13.XI. Zahajoval otevření výstavy Jana Konůpka.³⁵⁰
- 14.XI. Navržen garantem pro Jugoslávii, na místě bratra Fajnora, který z řádu vystoupil. Navrhl mě bratr Lev Schwarz.
- 16.XI. Arend mi telefonoval, že připravil pro 3 Ringe³⁵¹ výtah z mých článků³⁵² o vzniku zednářství z Českého časopisu historického. Poslal jsem mu Kiniglovu knihovnu.³⁵³
- 17.XI. Na slavnosti Lotyšské republiky.³⁵⁴
- 18.XI. Přednášku v instr[?]. kurzu: Dějepis československého zednářství. – Telefonoval s Hartlem. Stěžoval si na bídu, že nemůže zaplatit dluh ve spolku bibliofilském. Bratr Sedmík mi sdělil, že je to vina jeho paní.

³⁵⁰ Výstava obrazů a grafiky malíře Jana Konůpka pod názvem *Jan Konůpek: Zeichnungen – Graphik – Gemälde 1913–1933* byla otevřena v pražské Galerii Hollar od listopadu 1933 do března 1934.

³⁵¹ Zednářský měsíčník vydávaný lóží Lessing zu den Drei Ringe pro německy mluvící zednáře v Československu. Vycházel v l. 1925–1938, redaktorem byl Johannes Urzidil.

³⁵² Josef VOLF, *Kdy byla v Čechách založena první zednářská lóže?*, Český časopis historický 39, Praha 1933, s. 120–124.

³⁵³ TÝŽ, *Küniglové a jejich knihovna*, Český bibliofil 5, Praha 1933, s. 5–14.

³⁵⁴ V tomto roce uplynulo 15 let od prohlášení nezávislosti na Německu po první světové válce (18. listopadu 1918) a vzniku samostatné Lotyšské republiky.

Deník Josefa Volfa

(1. I. 1935 – 14. XII. 1935)

1. I. Psal Mazonovi o Dobrovském. –
3. I. Polak z Gravenhagenu³⁵⁵ odpověděl kladně (Broodecketter).
4. I. Psal dlouhé psaní Eugenu Winterbergovi do Vídně o Jahrbuch der Weltfreimaurerei³⁵⁶ a jiné věci. – Navštívil mě Kadeřávek, vydavatel ročenky, jejíž text jsme spáchali při posledním sedění v Černém pivovaru³⁵⁷ po Velké Lóži – Arne Novák mi na dlouhý dopis o mém stanovisku k zednářství v 18. stol. neodpověděl; podobně ani Krofta ve věci husitské komise.³⁵⁸ –
Večer na Kroupovi.
6. I. V Hlaholu.³⁵⁹ – Jiránek mi přitom říkal o akci profesorů univerzity, která prý ztroskotala, a kterou jsem na žádost Horákovu podepsal. Byla patrně tištěna v Legiografii.³⁶⁰ Hlavní zásluhu o ztroskotání že má malíř Blažiček.
7. I. Telefonoval mi dlouho Pukl o poměrech masonských³⁶¹ v Jugoslávii. – Žlábková, ředitelka škol v Hlinsku, oznámila mi osobně své zasnoubení s ředitelem Heftnerem (?). – Se senátorem Hrubým na výstavě Omladiny,³⁶² který vypravoval o slavnosti v Chebu v r. 1920.³⁶³ – Šimák se mě tázal na titul

³⁵⁵ Jiný název nizozemského města Haag.

³⁵⁶ Paul NETTL, *Das Jahrbuch der Weltfreimaurerei*, Wien 1935. Kniha věnující se zednářskému hnutí. Autorem Paul Nettel (1889–1972) – americký muzikolog a vysokoškolský pedagog německo-židovského původu, člen pražské lóže Quatuor Coronati Coetus Pragensis.

³⁵⁷ Pivovar s pivnicí založený a fungující již od 14. století, dnes restaurace na Karlově náměstí

³⁵⁸ Komise připravující červnové oslavy 510. výročí upálení Mistra Jana Husa, kterých se ten rok účastnily významné osobnosti Československé republiky včetně prezidenta Masaryka a které vedly k diplomatické roztržce s Vatikánem, tzv. Marmaggiho aféře. Srov. Marek ŠMÍD, *Marmaggiho aféra. Největší diplomatická roztržka mezi ČSR a Svatým stolcem v meziválečném období*, Církevní dějiny 7, č. 14, Praha 2014, s. 40–49.

³⁵⁹ Pražský zpěvácký spolek (smíšený sbor) s dlouhou tradicí, založen 1861.

³⁶⁰ Tiskárna, založená v r. 1921.

³⁶¹ Tj. zednářských.

³⁶² Hnutí studentů a dělníků z 80. let 19. stol. Požadujících státoprávní, nacionální a sociální reformy, 1893 zahájen soudní proces a zároveň vypuknutí politické aféry. Od 2. prosince 1934 probíhala výstava týkající se právě pokrokového hnutí Omladina a procesu s ním.

³⁶³ Mohlo by se jednat o tradiční Valdštejnské slavnosti pořádané jako vzpomínka na slavného vojévůdce Albrechta z Valdštejna, který v Chebu několikrát pobýval a nakonec zde byl 25. února 1634 zavražděn. Pořádají se od r. 1908.

mé poslední práce o Dobrovském; poslal jsem mu ji; snad dělá návrh pro Akademii,³⁶⁴ ale říkám si s Monseem: videbimus.³⁶⁵

9. I. Včera celé odpoledne s Puklem o neutěšených poměrech v Záhřebě. Zednářstvo je rozděleno na 2 tábory: jedni chtějí konstituční režim, druhý stojí úplně za Bělehradem. Vrhovac³⁶⁶ a Pravednost³⁶⁷ pro zmírnění poměrů, Perna a Drasković³⁶⁸ jsou proti zatahování politiky do lůží. Rozhořčenost stoupá. Pukl je na straně těch, kdož by přáli Chorvatům více svobody. – Poznal plukovníka Kloučka. – Večer Velká Lóže. Sedmík to celkem projel se svou odpovědí na otázky Národní Velké Rady,³⁶⁹ je-li zednářstvo ohroženo a jaké jsou toho příčiny a jak je odstranit. Zejména proti Stieber,³⁷⁰ Thein (tiše) a Danko, Kostar.
10. I. Dostal separát ze Slavische Rundschau.³⁷¹
11. I. Škola,³⁷² večer výborová schůze Spolku českých bibliofilů³⁷³ – Čestným členem Masarykovy výstavy³⁷⁴ v Bratislavě, pořádány[!] bibliofily slovenskými.
12. I. Od 4h – 8h večer v sanatoriu podolském³⁷⁵ u J[osefa] Jahody v č. 111. Rozmlouvali [jsme] o literárních plánech a o bratrství. – Potom v Ambassadoru³⁷⁶ se sestrami. Blažiček mi

³⁶⁴ Česká akademie věd a umění – instituce pro podporu výzkumu a rozvoje věd a umění, založena 1890, od r. 1952 Československá akademie věd a umění a od r. 1992 Akademie věd ČR.

³⁶⁵ V překl.: uvidíme; z lat. slovesa videre – vidět.

³⁶⁶ Chorvatská zednářská lóže Maksimilijan Vrhovac, vzniklá r. 1913 a pojmenovaná po záhřebském biskupovi Maksimilijanu Vrhovacovi (1752–1827), osobnosti chorvatského národního obrození.

³⁶⁷ Taktéž chorvatská lóže. Založena 1921 v Záhřebu.

³⁶⁸ Chorvatská lóže Ivan grof Drašković, založena 1919. Ivan III. Drašković (1595–1648) – chorvatsko-uherský vládce a vojvoda, uherský palatin.

³⁶⁹ Užší předsednictví Veliké Lóže, tzv. Nejvyšší Rada.

³⁷⁰ Václav nebo Vladimír Stieber.

³⁷¹ Zpravodajské a kritické periodikum vydávané Německou společností pro slovanský výzkum v Praze. Vycházelo mezi l. 1929–1940.

³⁷² Myslí se Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, na které Volf učil.

³⁷³ Sdružení sběratelů, příznivců a tvůrců vzácných knih. Založeno r. 1908.

³⁷⁴ Výstava o osobnosti Tomáše Garrigua Masaryka, kterou pořádal Spolek bibliofilů v Bratislavě v březnu 1935.

³⁷⁵ Moderní léčebný ústav, založený r. 1910 z podnětu prof. Rudolfa Jedličky. Dnes Ústav pro péči o matku a dítě.

vypravoval celou historii nevydaného manifestu univerzitních profesorů.³⁷⁷

Stříbrného Polední list³⁷⁸ prý přinesl podrobnou zprávu (v pondělí minulé {Polední list 1934, č. 10, 10. I. ve čtvrtek pod nadpisem: „7 universitních profesorů chystá novou provokaci.“³⁷⁹ Je tu řečeno, že tento manifest vyšel z lóží zednářských.}

České slovo to prý ve čtvrtek přetisklo {Tu není nic}, dnes 13. I. Národní listy má všeobecnou zprávu o zásahu Velké Rady, resp. Weignera do tohoto zamýšleného svolání. Richter včera prohlásil, že se diví, že Weigner přes všechny útoky s energií jemu vlastní trvá ve svém úřadu, aniž by se úřadu vzdal. Za to Blažiček mi řekl, že je Weigner v cizích službách, čili že již to není ten starý poctivý pracovník, jenž za ten nějaký čaj neb recepci zapomíná na svou lepší minulost národně demokratickou.

13. a V sanatoriu u Jos. Jahody: o [zednářském] řádu a Dobrovském; z bratří ho
14.I. nenavštívil nikdo, a on tolik v řád věří! Ani nynější ještě Mistr Helfert; ani zítřejší Mistr Richter. Se Svatoborem³⁸⁰ to as vyhraje a je hodně vyhojen z dobročinného a přátelského idealismu, kdy ho přátelé staří opustili.
Dlouhý telefonický rozhovor s Puklem o Jugoslávii.
14. I. Instalace přeslavná, sám Nejjasnější³⁸¹ přítomen. Mnoho řečí, často jen slova, za nimiž nejsou skutky jako u Glasera v Plzni. Týž se mi omlouval, že mi nepsali k 30. činnosti. Že prý to nevěděli. Řekl jsem, že [je] to smutné, že nechtou Svobodného zednáře.

³⁷⁶ Hotel Ambassador – postaven r. 1920 v Praze na Václavském náměstí, od r. 1964 spojen s hotelem Zlatá Husa.

³⁷⁷ Záležitost souvisí s tzv. insigniádou – sporem o držbu univerzitních insignií mezi českou a německou pražskou univerzitou. Po dlouhých dohadech mělo 24. listopadu 1934 dojít k oficiálnímu předání insignií německou univerzitou, která je měla dosud v držbě. Během dne vypukly mezi českým a německým studentstvem šarvátky, které přešly až k výtržnictví protižidovského rázu. Incident měl dohru v podobě manifestu českých a slovenských spisovatelů, kteří jednání českých studentů tvrdě odsoudili. Naopak na jejich stranu se přidali někteří pravicově orientovaní spisovatelé, kteří sepsali manifest na jejich obranu. Několik levicových českých univerzitních profesorů hodlalo před Vánoci téhož roku vydat promluvu k českému studentsku, v němž chtěli apelovat na zachování klidu a vstřícnosti vůči německým kolegům. K vydání onoho manifestu nakonec nedošlo. Otiskují ho až Národní listy z 13. ledna 1935 na s. 2.

³⁷⁸ Československý ultrapravicový deník bulvárního charakteru založený v r. 1926 Jiřím Stříbrným.

³⁷⁹ Anonym, *7 universitních profesorů chystá novou provokaci*, Polední list 08/10, 10.1.1934, s. 4.

³⁸⁰ Spolek založený v r. 1862 k podpoře českých spisovatelů a jejich rodin. V čele stál zakladatel František Palacký.

³⁸¹ Nejjasnější Velký Mistr, někdy jen Velký Mistr či Velmistr, t. j. předseda Velké Lóže, organizace zastřešující všechny lóže v Československu. V této době jím byl Karel Weigner.

V Ambassadoru do 1h. František Richter se držel, Velký Mistr držel na něj a na Zdenka³⁸² velice pochvalnou řeč. Domů s Vonkou.

15. I. U Šebestů na návštěvě.

18. I. Quatuor Coronati.³⁸³

Psal dopis Pekařovi, proč neotiskl v Č.Č.H. můj článek. Dnes 21. I. mi Pekař telefonoval, že ho to bolí, co jsem mu psal. Že musil věci starší otisknout, které tam už dlouho ležely, ač velice nerad, poněvadž takové genealogické věci jako Linhartové nemá rád. A Flajšhans už měl být v 2. čísle atd. Že si mých prací váží, a že dá článek na vynikající místo v příštím ročníku atd.

Včera 20. I. u Jahody s Richtrem, Rejchlem a Paprsteinem.^m

21. I. Výstava jugoslávské knihy³⁸⁴ v 6h večer. Zítra dopoledne v 11h v Mostecké ul. u jihoslovanského vyslance.³⁸⁵ Večer lóže.

22. I. Připravuji výstavu Kde domov můj.³⁸⁶ – Večer lóže.

23. I. Přednáška Emlera o knihovnách ve Varšavě.

26. I. Uspořádal výstavu „Kde domov můj” a dal zprávu do novin, v níž jsem jenom sebe nejmenoval, viz dnešní noviny.³⁸⁷ Zítra 27. I. otevírám prostě bez veškeré okázalosti.

Večer komise Dobrovského.³⁸⁸ Zavázal se k vydání letos konceptu a případně i drobností a tiskový večírek.

³⁸² Zdeněk Gintl nebo Zdeněk Helfert.

³⁸³ Jedna z českých lóží.

^m Opraveno z původního „Papršteinem.“

³⁸⁴ Výstava jihoslovanské literatury proběhla od 3. 3.–31. 3. 1935 pod záštitou Československo-jihoslovanské ligy, hospodářsky nejsilnějšího a nejvýznamnějšího slovanského spolku své doby.

³⁸⁵ Prvislav Grizogono (?–?) – od 19. listopadu 1935 vyslanec Jugoslávie.

³⁸⁶ Výstava památek vážících se ke vzniku národní hymny. Otevřena 26. ledna 1935 v Národním muzeu.

³⁸⁷ Článek *Výstava památek na státní hymnu* v Národní politice z 26. ledna 1935, č. 26, ranní vydání, s. 4.

³⁸⁸ Lóže Josef Dobrovský byla založena v Plzni v r. 1922.

1. II. Od 26. I. rozšiřuji výstavu. Stále noví účastníci, kteří chtějí, aby byly jejich památky vystaveny.
Pražák mi sděluje, že na přání Beera píše referát o Dobrovském do Naší vědy.³⁸⁹ Bruža u mě ohledně neplacení smének Tůmových. Sdělil jsem, že s R.³⁹⁰ promluvím. Zink stýská si na Lifku, že beze slova vzdal se děláním katalogu a přešel k Hořejšímu.³⁹¹ Skoro plakal nad nevděčností. Promluvím s Lifkou. Zdenkovič mi psal, chce fotografii pro Šestar.³⁹²
Herain chce fotografii pro Umělecko-průmyslové muzeum.
3. II. Psal Zdenkovičovi. – V Muzejníku drobnosti. –
S Koutníkem ve věci Tobiáškové.
7. II. Návštěva pí. Rodovské: stále opakovala, abychom se všichni zednáři spojili ku sociální ochraně a záchraně slabých, opuštěných, chátrajících. Souhlasil jsem. A hned jsem ji[!] připomenul Fidlovačku Minaříkovu. –
8. II. S Hálou o spolku bibliofilů, se Soukupem o spolku knihovnickém, s Novotným,³⁹³ uraženým, o Českém bibliofilu. –
9. II. Poznal prof. Cysarzeⁿ z něm. univerzity.
V Prager Presse č. 63 z 5. III. 1935 je snímek ze zahájení jihoslovanské výstavy. Já vedu.
9. III. Byl jsem na návrh Šimákův, podepřený Bidlem a hlavně Kaprasem, zvolen ze 27 přítomných 21 hlasy mimořádným členem Akademie.³⁹⁴
Stloukal dostal o hlas více. Guth padl. Pro mně[!] svorně 12 právníků a 9 historiků, mezi nimiž Pekař i Šusta. Proti byla strana Fridrich³⁹⁵ –Vojtíšek.

³⁸⁹ Brněnský časopis redigovaný Antonínem Beerem. Byl založen v r. 1914 nejdříve pod názvem Česká věda. Shrnoval poznatky ze všech vědních oborů. Od r. 1950 již nevychází. Článek vyšel pod názvem *Josef Dobrovský*, Naše věda XVI/7, s. 202–204.

³⁹⁰ Snad František Richter.

³⁹¹ Jan nebo Jindřich Hořejší.

³⁹² Bývalý jugoslávský časopis se zednářskou tematikou (v překl. šestar = kružítka, jeden ze zednářských symbolů), redigoval Arnošt Zdenkovič.

³⁹³ Miloslav Novotný.

ⁿ V originálu „Cysarze.“

³⁹⁴ Československé akademie věd.

³⁹⁵ Gustav Fridrich.

– Šimák po schůzi sobotní přišel mi to zvěstovat do bytu – já však nebyl doma.
Dnes mi to sdělil i s podrobnostmi Kapras. – Poděkování Bidlovi.

Ležel jsem s bolestí zubů od 13. III. – 16. III.

16. III. Byl u mně[!] dlouho Pepánek Plzenský; stěžoval si do Thona. –
Preiss mi gratuloval do Akademie. Z Muzea jen Dolanský (!), Novotný³⁹⁶
a Grund.
Dr. Čejchan napsal nepříznivý referát do Slovanského přehledu.³⁹⁷
Volán k zodpovědnosti i Dr. Slavík od Dr. Šebesty. Kritika je
nepřípustná. 10. IV. 1935.
24. III. Byl na slavnostní schůzi Hiram,³⁹⁸ který dnes konal slavnost 25. let založení.
Byly k ní vydány Dějiny, jichž 1. část je psána od Dr. Arthura Gätzla (1909
1921), druhá od Dr. Julia Katze (1922/34).
V první je res Červinka³⁹⁹ dokumentárně vylíčena. Vrhá podivné
světlo na české bratry, kteří Červinku opustili, kdežto němečtí bratři
se ho ujali. I Thein je tu v podivném světle. O mně je tu zmínka,
že jsem 18. X. 1927 oficiálně poprvé v Hiramu se objevil a měl tu
přednášku (str. 56). Způsobí to as velmi zlou krev u řady bratří!
Ostatně jsou to historické dokumenty! A je to jen potvrzení mého stanoviska,
že se čeští bratři udatně před válkou, a ani v ní, nechovali!
Kadeřávek mi sděloval cos o útocích <Venkova> „Večera“⁴⁰⁰ na zednáře.

³⁹⁶ Miloslav.

³⁹⁷ Měsíčník, založený v r. 1898 jako pokračování Slovanského sborníku, redaktorem Adolf Černý. Referát vyšel pod názvem *Slovanská knihovna Ministerstva zahraničních věcí v Praze v prvním svém desetiletí*, Slovanský přehled XXVII., 1935, s. 91–97.

³⁹⁸ Pražská zednářská lóže Hiram u tří hvězd (Hiram zu dem drei Sternen), založena v Bratislavě 1909, kolébka českého i německého zednářství v Praze.

³⁹⁹ Vincenc Červinka (1877–1942) – novinář, publicista, překladatel, redaktor Národních listů, literární a divadelní kritik. V r. 1915 byl společně s Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem obžalován z vlastizrady kvůli účasti v I. odboji a byl odsouzen k trestu smrti. Dostal však od císaře Karla I. milost, pouze žalář a v r. 1917 byl omilostněn úplně a propuštěn. Krátce po jeho zatčení r. 1915 se v lóži Hiram, jejíž byl členem, hlasovalo o jeho vyškrtnutí z obav před kompromitováním. Tehdy se měli bratři víceméně jednohlasně shodnout na jeho vyškrtnutí, přestože někteří navrhovali počkat, jak to s ním dopadne, a až potom o něm rozhodnout. Tehdejší Mistr lóže, Leopold Pick, však třikrát písemně vyzval zatčeného Červinku k účasti v lóži, což ten samozřejmě nemohl splnit, čímž se tak sám podle zednářských pravidel odsoudil k vyškrtnutí z řad členů. Jednání nahrává domněnce, že roli ani tak nehrály obavy z rakouských úřadů jako to, že Červinka se zřejmě stal v lóži nepohodlným a jeho zatčením se naskytlá příležitost, jak se ho elegantně zbavit. O kauze se zmiňuje Jana ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři ve XX. Století*, Praha 2002, s. 72–73.

⁴⁰⁰ Lidový deník Večer – pražský deník vycházející v l. 1914–1944.

Velice se rozčiloval na agrárníky.⁴⁰¹

Dělám „Duchovní pohádky.“

25. III. Mluvil s Dankem o Zdeňkovi.⁴⁰² Vyprávěl mi o jeho peněžních obtížích. – Telefonoval mi Koutník, že Tobolkovi po volbách hodina odbila. Drží prý ho Tomášek, který však nebude kandidovat, a tak Tobolka musí jít. Nevěřím.
26. III. Objevily se první předzvěsti bouře proti Hiram. Zahájil je Hurt vehementním proslovem.
27. III. Dnes Quatuor Coronati. Zmínil jsem se Klatscherovi a Poppovi o nemilém dojmu z brožurky a nadhodil jsem možnost důsledků. Klatscher se hájil poukazem na článek Sísův, co si pod zednářstvím představoval. Tůma mi pak sděloval o akci Bruža – Grossman, kterou podniknou proti Hiram u představenstva. Chtějí přerušeni styků až do vyjasnění věci. S Krecarem rozhovor: stejně jako vždy.
28. III. Dlouho s Dr. Chocholou z Budějovic o našich věcech. V sobotu recepce⁴⁰³ 3 bratří. V pondělí přednáška Arne Nováka: periodizace české literární historie. Slabá.
2. IV. Dnes v úterý: Kysilka, Augustin Smetana.
5. IV. Komité pro oslavu 200 letého trvání gymnázia v Brodě⁴⁰⁴ schůzi u Otakara Štáfla: Pražák, Klofáč, Zahradník Brodský a j. Rozumná rozprava o nacionalismu. Dnes Germář mi telefonoval ohledně sdružení masonského { Společnost ta jmenuje se „The Philalethes Society,“⁴⁰⁵ an international body

⁴⁰¹ Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, zkráceně agrárníci, byla československá politická strana, založená v r. 1899 a zaniklá v r. 1938.

⁴⁰² Z. Helfert nebo Z. Gintl.

⁴⁰³ Slavnostní rituální obřad přijetí uchazečů do lóže.

⁴⁰⁴ Ve dnech 29.–30.6. proběhly oslavy 200 let od založení gymnázia v Havlíčkově Brodě. Jednalo se o událost celorepublikového charakteru, oslav se účastnily některé významné politické a kulturní osobnosti, rovněž prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Součástí oslav byla i výstava o Karlu Havlíčku Borovském.

⁴⁰⁵ Nejstarší nezávislá výzkumná zednářská společnost založená v Severní Americe v r. 1928. Zakladateli byla skupina zednářských spisovatelů Clegg, Willard a další. Od r. 1946 vydávali vlastní časopis.

of masonic writers, California, 621 West Ivy Street, San Diego. Sekretář je Cyrus Field Willard, v San Diagu; president Robert I. Clegg, Chicago, Illinois.

Povstala r. 1928, 1. X. došlo v červenci 1931 na Dvorského; na mě dnes 8. IV.

1935 došlo od Theina jako velvyslance kanceláře generálního tajemníka z usnesení Nejvyšší Rady 33. ze 4. IV.} které psalo r. 1931 <velké> Nejvyšší Radě, aby jí určila pro Československo dopisovatele, který by jí[!] psal, když by toho žádala. Nyní prý se Nejvyšší Rada usnesla, abych byl dotázán, chtěl-li bych toho zastoupení převzít. Řekl jsem, že ano.

Nettl mi poslal k nahlédnutí korekturu pro ročenku.

Grund vydal svého Erbena.⁴⁰⁶ Ovšem mé jméno v předmluvě neuvedl, ač by práce bez mé blahovůle nebyla možná, poněvadž v úřadě mi nedělal než Erbena. Radil jsem mu, věci z ciziny objednával: ale ani mé věci o Erbenovi, jako knihovníkovi, neuvedl.

8. IV. Český směr⁴⁰⁷ 1935, 6. IV. přináší fotografii⁴⁰⁸ přípravného výboru jubilejních oslav gymn. německo brodského u malíře Štáfla.

9. IV. Včera byl u mě[!] Bedřich Nostitz, kvůli Dobrovskému; dnes Zdeněk Kolovrat kvůli Dobrovskému. Poděkoval se za zaslané knihy. – Večer Velká Rada. Vzdal jsem se předsednictví Propagace. – Dnes u Dr. Šebesty a Krofity kvůli Čejchanovi; patrně bude přeložen buď k Slávkovi⁴⁰⁹ nebo k Opočenskému. – Dnes Spolek čsl. knihovníků. –

10. IV. Přednáška Dr. Flajshanse o administrativních knihovnách ve Spolku [československých knihovníků]. Pěkně.

11. IV. Dnes mi poslal bratr Zdenkovič trojčíslo Šestara XIV, 1935, č. 1/3, kde nepodepsaný napsal na str. 54/5 o mně několik příjemných vět, zmíniv se též o výstavě jihoslovenské knihy. –

Thon mi telefonoval, že Národní listy, Večerník, jej 10. IV. zas napadly, že prý se úřaduje v něm. veřejné knihovně⁴¹⁰ více německy než československy. Poznává, co

⁴⁰⁶ Monografie Antonína Grunda o Karlovi Jaromírovi Erbenovi vydaná nakladatelstvím Melantrich v Praze 1935.

⁴⁰⁷ Regionální noviny vycházející v letech 1918–1943 pro Plzeňsko. Tiskový orgán České strany socialistické.

⁴⁰⁸ Fotografie se nachází ve vydání Českého směru z 6. dubna 1935 na s. 1. Mezi jinými je na ní i J. Volf.

⁴⁰⁹ Může se jednat o Bohuslava Koutníka nebo Miloslava Novotného.

to je, nemít časopis k dispozici, jako když býval redaktor Národních listů.

13. IV. V Hradci se zakládal kroužek.⁴¹¹ {Poněvadž nikdo ze zakladatelů na svou činnost zde nevzpomněl, promluvil jsem o tom sám.} Tichý vydal „Oreb.“⁴¹² Návštěva pražských členů velká. Alt v Grandhotelu⁴¹³ a to v části Autoklubu.⁴¹⁴ Sedělo se až do rána skorem. Dopoledne v neděli u Jahody. Odpoledne v Kuksu,⁴¹⁵ vykládal Dr. Bach. Většina přijela autem; mně[!] z pražských nepozval nikdo: pouze Šlemr mě vybídl, abych jel v Nobelově autě. Z Hradu mě chtěl vzít [s] sebou Grossmann. Někteří měli svá auta ne zcela obsazena: moje osoba již netáhne.
15. IV. Důstojnická schůze. Domů s Kaprasem, který mi sděloval, že po včerejším prohlášení Národní sjednocení⁴¹⁶ <vystupuje> nevstupuje do nového klubu, čímž nemusí ani vystoupit ze strany,⁴¹⁷ kterou zakládal. Je mu strany nadmíru líto. –
16. IV. Výstava Jiroutů – Žikeš. {Promluvil jsem k zahájení.} Na cestě do Komenského⁴¹⁸ setkal jsem se s Nettlem. V Komenském Misař; v Saxu⁴¹⁹ do 1h skorem. Misař jen částečně slyšel o zednářích ve Švýcarsku a jejich pokusech učiniti smír s veřejností; soukromě o poměrech ve Vídni: kdyby prý Velký Mistr zakročil včas u vlády, nebylo by došlo tak daleko, jak se to stalo. Ale Schlesinger se bál... Výstup zahájil primář Dr. Smetana poukazem, že by byl jinak as propouštěn a jeho následovalo as 50 bratří, hlavně lékařů. A Dr. Smetana byl přece propuštěn a z rozrušení brzo na to zemřel. Jakoby to byl trest vyšší moci. Velký Mistr, t.j. syn

⁴¹⁰ Myslí se Ústřední knihovna, nynější Městská knihovna v Praze. Článek pod názvem *Nadprávi Němců v pražské městské knihovně* vyšel ve večerním vydání Národních listů z 10. dubna 1935, č. 75, na s. 2.

⁴¹¹ Dne 13. dubna 1935 založen v Hradci Králové zednářský kroužek Oreb. K jeho přeměně v řádnou lóži ale nikdy nedošlo.

⁴¹² Kniha poezie katolického kněze a básníka Josefa Tichého (1801–1878), vydaná v Hradci Králové roku 1935.

⁴¹³ V období 1. republiky luxusní hradecký hotel tvořený starší budovou z r. 1897 od Viktora Weinhengsta, bývalým secesním Okresním domem z r. 1904 a nově postavenou budovou z r. 1911 od architekta Jana Kotěry. Nyní hotel Grand nacházející se na nároží ulic Československé armády a Palackého.

⁴¹⁴ Místo pro neformální setkávání zednářských bratří.

⁴¹⁵ Barokní areál lázní, hospitalu, zámku a panského hostince, který na začátku 18. stol. nechal postavit hrabě František Antonín Špork. Nachází se ve stejnojmenné obci nedaleko Jaroměře ve východních Čechách.

⁴¹⁶ Národní sjednocení – nacionalisticky orientovaná politická strana, založená 27. října 1934 sloučením Československé národní demokracie, Národní ligy a Národní fronty; předseda Karel Kramář. Existovala do r. 1938, kdy se stala součástí Strany národní jednoty.

⁴¹⁷ Československá národní demokracie.

⁴¹⁸ Zednářská lóže Jan Amos Komenský; první česká lóže, vznikla v květnu 1919, prvním velmistrem byl Jaroslav Kvapil, mezi členy patřili např. J. Hurt, malíř A. Mucha či V. Stretti. Velmistrem se stal i Josef Volf.

⁴¹⁹ Dnešní čtyřhvězdičkový hotel Vintage Hotel Sax v Praze na Malé Straně.

starého Schlesingra, se stává neoblíbeným; je totiž zároveň Mistrem v Zukunftu,⁴²⁰ kterou fedruje⁴²¹ na 1. lóži; co ta činí, to je „tonangebend.“⁴²²

17. IV Social Science⁴²³ X, 1935, str. 100 zmínka o mém zvolení do Pi Gamma Mu.⁴²⁴ Je přitom zajímavé, že osoby skutečně zvolené jsou jiné, než jak byly uveřejněny v našich novinách.

19. IV Včera mi přinesla sl. Růžena Klimakovská vzpomínky na Podlahu: Sváteční člověk⁴²⁵ a dlouho hovořila o Podlahovi a o jeho nevzdělaném nepříteli arcibiskupovi Kašparovi. Proti vzpomínkám prý se ostře hned v zárodku postavil, poněvadž to „dává dohromady jeho hospodyně.“

25. IV. Byl u mě Dr. Tobiášek, který mi vyložil svůj postup v knihovní radě a zároveň mě upozornil na to, jak si Thon ze mně[!] „batušky“ tropí posměch, a jak na mě štve telefonicky (Horáka), aby upozornil na mě prezidium (nevěděl ovšem, čeho se to týká).

26. IV. Byla knihovní rada. Thon přišel a oslovil vrchního radu Dr. Josefa Soukupa z kontrolního úřadu.⁴²⁶ Moriturus vos salutat.⁴²⁷ Sdělil, že oznámil městské radě, že se 1. vydání Máje⁴²⁸ ztratilo, že prý ho někomu kdysi půjčil, a že neví komu. Co dále psal, nevím. Měl to psát skrze knih. radu, ale jednal zas samostatně.

29. IV. Herma⁴²⁹ jela do Potštýna.⁴³⁰ Šel jsem s ní na nádraží k vlaku 7.³³ Vycházej

⁴²⁰ Vídeňská zednářská lóže.

⁴²¹ Podporuje.

⁴²² Rozhodující, směrodatné.

⁴²³ Periodikum mezinárodní společnosti Pi Gamma Mu pro podporu a propagaci sociálních věd založenou ve Spojených státech v r. 1924.

⁴²⁴ Viz předchozí poznámka.

⁴²⁵ Růžena KLIMAKOVSKÁ, *Sváteční člověk. Vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu o třetím výročí jeho smrti*, Praha 1935.

⁴²⁶ Kontrolní úřad hl. města Prahy.

⁴²⁷ „Jdoucí na smrt vás zdraví.“ Parafraze latinské výroky „Morituri te salutant“, kterým gladiátoři vstupující do arény vždy zdravili přítomného císaře.

⁴²⁸ Vydání z dubna 1836 z tiskárny Jana Spurného. Vyšlo ještě za Máchova života v nákladu 600 kusů. Dodnes je dochováno zhruba 70–80 kusů.

⁴²⁹ Volfova manželka Hermína roz. Tobiaschová.

⁴³⁰ Potštejn. Obec v Královéhradeckém kraji 4,5 km jihovýchodně od Vamberka. Již od 18. století vyhledávané letovisko známých osobností.

z Wilsonova⁴³¹ [nádraží] setkal jsem se s vrchním radou Krčmou a chodili jsme spolu do 8.³⁰ Vyklopil jsem mu své srdce. Sdělil [jsem mu] vše, jak snaží se Zemek oklešťovat v Muzeu moji pravomoc.

Dělám Honzu kolohnáta.⁴³²

30. IV. Včera s Kaprasem o svém členství v kuratoriu Náprstkova muzea. Prý to není podle Krčmy akutní. Krčma mi neřekl v té věci nic! Ředitel Vrzka prý zpronevěřil velké peníze jako ředitel i jako pokladník spolku vysokoškoláků. –
6. V. Likvidace jihoslovanské výstavy. – Quatuor Coronati: Koncert 11. V. projednán a budoucí volby, jež odloženy do června spolu s Bundesversammlung; potom o Jahrbuchu,⁴³³ jenž byl doručen včera přímo z Vídně. Potom: Popper, Pachner⁴³⁴ a já: tu mně[!] informoval Popper o incidentu Sedmíkově, jak psal do Brat[?] náčelníku Sokola Kropáčkovi, jenž je zároveň členem Z. A. S.,⁴³⁵ aby se připojili regulérně k V. N. L., že je to lépe než k Lessingu,⁴³⁶ kde jsou občas protistátní záchvaty. Toho se dozvěděli v Lessingu, opatřili si originál, Steiner šel k Weignerovi, Weigner slíbil vše vyšetřit; po 2 dnech poslal dopis, že ta věc Sedmíkova, aby si to sami vyřídili, že V. N. L. nemá s tím co dělat. To zarazilo. Němci ustoupili: zvolili Katze a Klatschra jako vyjednávače, Sedmík si přivedl Poppra: podrobný protokol sepsán; Sedmík neodvolal, ale šel ještě dále: kdo čte Prager Tagblatt⁴³⁷ a Bohemii⁴³⁸ je illoyální a jmenoval 4 bratry: Fritze Weila, Bacha, Urzidila a Biehala, illumináta.⁴³⁹ Protokol předložen Bundesratu, ten neakceptoval a odeslal N. V. L. ultimátum, jestliže do 12. V. Sedmík se neomluví, přerušují Němci s ním styky a vyhrazují si jednotlivci, zvláště Biehal,^o Sedmíkovi žalovat. Zároveň mi vyprávěl o tom, jak nedávno Pierre, Sedmík a 7 bratří v plném

⁴³¹ Dnešní Hlavní nádraží v Praze.

⁴³² Honza kolohnát z Přelouče – zpěvohra z r. 1799 od Václava Tháma a Jana N. Štěpánka, na motivy lidové pověsti o přeloučské postavě hloupého a neohraného syna bohatého sedláka z Přelouče.

⁴³³ Paul NETTL, *Das Jahrbuch der Weltfreimaurerei. Im Auftrage und unter Mitwirkung des Quatuor Coronati Coetus Pragensis herausgegeben von Paul Nettel*, Wien 1935.

⁴³⁴ František nebo Jaroslav Pachner.

⁴³⁵ Tuto zkratku se nepodařilo rozluštit, vzhledem ke kontextu by se však mohlo jednat o jakýsi zednářský spolek.

⁴³⁶ Velká lóže Lessing zu den drei Ringen působící na území Československa od r. 1920 do r. 1938, sdružující členy německé národnosti.

⁴³⁷ Německojazyčný pražský liberálně-demokratický deník vycházející v Československu v letech 1877–1939.

⁴³⁸ Německy psaný deník vycházející v Praze od r. 1830 do r. 1938. Tiskový orgán německého liberálního proudu.

⁴³⁹ Příslušník tajného spolku iluminátů podobného zednářům.

^o Opraveno z původního „Běhal.“

ornátu navštívili Most,⁴⁴⁰ pozdravili Mostaře jako bratry a následkem toho přerušili tito dosavadní jednání s Lessingem. Zlobí je i Košice⁴⁴¹ a řada jiných věcí. Nepovažují to za důvěrné, když Sedmík, zednář, nezednáři věci zednářské sdělil. V Social Science, Avril, 1935, vyd. Pi. Gamma. Mu., str. 203 vzpomínka podle Prager Presse na mou 30. bibliofilskou činnost.

7. V. Čížek [měl] přednášku. Richtrovi jsem se zmínil o afěře Sedmíkově a důsledcích, ohradil se, že má pro soud Sedmík materiál. – Pierre mi potvrdil, že byli v Brücke⁴⁴² a chválil nadmíru vážnost práce. Neptal jsem se, jak tam mohli jít v plném ornátu. K bílé⁴⁴³ jsem nešel. Věje jiný vzduch.
12. V. 11. koncert Quatuor [Coronati]. 80 návštěvníků. Z českých lóží jen 20 osob z Komenského. Průběh pěkný.
14. V. 13. V. byla 18.⁴⁴⁴ Šlo to všem, i Dankovi, mizerně.
15. V. Velká Rada. V řádném sezení se o věci Sedmíkově vůbec nejednalo. Prý v předporadě se dlouho o ní jednalo.
19. V. Volby.⁴⁴⁵ Agitaci takovou jsem ještě nezažil. Spojila se koalice proti Nár. sjednocení svorně. Účast voličů u nás na Vinohradech překvapující. Henlein vyhrál – nejvíce hlasů dostal v Československu. 21.V. otvíral jsem výstavu památek na královnu Dagmar; odpo. jsem prováděl knihovnické kurzy za účasti Vojtíška a večer byla dvojka⁴⁴⁶ s přednáškou Fryčkovou o obřadech.

⁴⁴⁰ Jazykově smíšená zednářská lóže založená r. 1925.

⁴⁴¹ Pravděpodobně košická lóže Pavel Josef Šafařík existující od r. 1926.

⁴⁴² Lóže Most.

⁴⁴³ Označení společenské večere, která následovala po rituálních pracích v lóži.

⁴⁴⁴ Lóže 18. stupně.

⁴⁴⁵ Volby do Národního shromáždění Československé republiky 19. května 1935. Celostátním vítězem voleb do dolní i horní komory se stala Sudetoněmecká strana Konrada Henleina s 15,18% hlasů, na druhém místě agrárníci s 14,29% hlasů a na třetím místě Československá sociálně demokratická strana dělnická s 12,55% hlasů. Národní sjednocení v čele s Karlem Kramářem získalo 5,57% hlasů. V reakci na výsledky voleb se zformovala třetí vláda Jana Malypetra trvající od 4. června do 5. listopadu 1935.

⁴⁴⁶ Lóže 2. stupně.

24. V. V Časopise československých knihovníků XIII, 1934, st. 142⁴⁴⁷
všimnul si Koutník mé 30leté knih. činnosti.
Dnešní Lidové listy referují vřele o Dagmařině výstavě.
V Prager Tagblatt obsah „Jahrbuch der Weltfreimaurerei 1935.“
Dr. Popper se telefonicky na to velice zlobil, že se to děje právě v tomto
týdnu; míní, že si tím Nettl dělá reklamu. Je to spíše knih. reklama; není to
ale právě nyní vhodná doba pro takové oznámení.
26. V. Byl u mně[!] Dr. Popper, aby se mi omluvil jménem Velkého Mistra za věc
s Prager Tagblattem. Že prý slíbil V[elký] M[istr] potrestání bratra, vyjde-li
najevo, že to udělal (Nettl, Wertheimer). Bylo dopsáno redaktoru, bratrovi
Blauovi, aby sdělil viníka. Tagblatt prý už není židovským listem, ale z 50%
henleinovským.
Volby do zemského zastupitelstva.⁴⁴⁸ Slabá účast. Výlet do Krče, kapitálně
[jsem] zmokl.

Ve čtvrtek 29. V. přednášel jsem Československé jednotě⁴⁴⁹ při výstavě památek na
královnu Dagmar.
V pátek na promoci mladého Kaprase.
1. VI. Na schůzi Slovanského ústavu.⁴⁵⁰ Krofta: Jasinskij.
2. VI. Při zpěvu Bakulova Sboru zpěváků:⁴⁵¹ písně o Dagmar ve výstavě památek
královny Dagmar.
Potom při otevření výstavy ruských umělců.⁴⁵²
Odpoledne doma psal zprávy⁴⁵³ pro Časopis československých
knihovníků.

⁴⁴⁷ Bohuslav KOUTNÍK, *Dr. Josef Volf*, Časopis československých knihovníků XIII, Praha 1934, s. 142.

⁴⁴⁸ Volby do zemských zastupitelstev, v pořadí druhé zemské volby.

⁴⁴⁹ Český spolek národní obrany založený v r. 1896. Na začátku první světové války byl rozpuštěn, ale po vzniku ČSR opět obnoven na podporu česko-slovenské vzájemnosti.

⁴⁵⁰ Slovanský ústav Akademie věd České republiky. Byl založen v r. 1922 a zabývá se studiem slovanských jazyků a literatur.

⁴⁵¹ Světoznámý pěvecký sbor založený Františkem Bakulem, v němž vystupovaly tělesně postižené děti.

⁴⁵² Retrospektivní výstava ruského malířství 18. – 20. století konaná v Praze ve Slovanském ústavu.

⁴⁵³ Josef VOLF, *Výstava bulharské knihy v Nár. muzeu v Praze 17. II.–25. III. 1935*, Časopis československých knihovníků XIV, 1935, s.16.

3. VI. Odpoledne na Sukovu pohřbu, večer na přednáškách o Purkyňovi.
4. VI. Včera se za sezení Helferta odbývalo pokračování antisemitské otázky. Vyplynulo z ní druhé nepříjemné jednání: otázka indiskrece minulé schůze Mistrů vůči Tůmovi a Brůžovi. Sdělil jsem, co jsem já v té věci učinil a Blažíček se též přiznal, ač trochu pozdě. Poněvadž jsem cítil, že to ostatní odsuzují, byl jsem u bílé tabule a nikdo si mne nevšiml – napsal jsem po probdělé noci, že se odsuzuji k nenávštěvě lóže do konce letního období. A chce-li Mistr, i na dále. Nelíbí se mi vyšetřující duch – není to láska, ale světské vyšetřování, který nám naši drahou harmonii porušilo a ještě dále rozruší. Škoda těch krásných harmonických chvil! Všichni se postavili proti obviněným P[?]. a B[?]., nikdo až na Boučka se jich neujal. Berou všechno za bernou minci, věří, že Br.⁴⁵⁴ psal dopis anonymní, pak zas, že ne atd. Tak se mi zdá, že je u nás někdo perverzní, neboť aféra Helfert – a další je také plna anonymních dopisů.
6. VI. Valná hromada Slovanského ústavu. Horáka, kterého jsem se chtěl pozeptat na můj návrh ohledně čestného doktorátu pro Muchu, mě prostě odbyl, že to nejde, že jsou proti němu a nechal mě stát. Zavěsil se do Emlera a málem mě odstrčil pryč. Nevím, proč a odkud <[?]> vane vítr. Buď od Grunda nebo ještě spíše od Thona.
- Byl referentem spisu Szyjkowského. Při referátu mě upozornil, že tam chybí poukaz na moji stať o legionistu[!] Brodzińskiego[!]
- Kniha⁴⁵⁵ vyšla a moje stať v ní neuvedena: je to nepochopitelné.
7. VI. Byli [v] Quatuor [Coronati]. Já, Popper, Pachner. Stanovil se užší i širší výbor. Po dlouhém zdráhání jsem přijal místo – předsednictví (magister adjuvans⁴⁵⁶), a navrhl za předsedy sekcí Lešehrada a Tůma.
- Týž den mě potkal Lešehrad, jenž mi sdělil, že svolal [v] Hiramu ve věci jubilejního spisu⁴⁵⁷ Hiramu schůzku bratří (kterých?), ale že mu Jiránek řekl, že z toho nebylo nic. Jen prý na německé straně se škrtila výtka o toužení po vyznamenání rakouském za války, což prý se týkalo Strettiho.

⁴⁵⁴ Patrně Jaromír Bruža.

⁴⁵⁵ Marian SZYJKOWSKI, *Polská účast v českém národním obrození. Svazek druhý*. Praha, 1935.

⁴⁵⁶ Pomocný Mistr.

⁴⁵⁷ *Festschrift der Gerechten und Volkommenen Johannesloge Hiram zu den drei Sternen im Oriente Prag aus Anlass ihres 25jährigen Bestehens*, Praha 1934.

Naši buď hřešili, nebo jsou bačkoráři.

Sedmíkovi jsem domluvil, aby Němcům nějak povolil nebo vyhověl.

8. VI. Čekal jsem, že mi Zdeněk Helfert, sám kdysi obviněný ze psaní anonymních dopisů, odpoví nějak na můj dopis. Neuznal to za vhodné. Také jednání bratrské. Kdysi se vloudil za kancléře 18.,⁴⁵⁸ ač mně to patřilo; nyní jedná zas nebratrsky: a co všechno se za něho dalo, když skládal předsednictví, protože prý ho bratři příliš obtěžují o informace a přímluvy! A přec je to bratrská láska!
- Nad rovem Jana Dotřela, sběratele a příznivce Národního muzea, promluvil jsem několik slov za knihovnu muzejní, Páta za Společnost přátel starožitností.⁴⁵⁹
9. VI. Šejdovi 20 Kč vdoví groš pro 3 práce červnové.
10. VI. Helfert mi poslal pozvání na schůzi Rady na 11. VI., která nastupuje na místo povýšení. Opět se něco děje, o čemž nevím. Hned jsem se omluvil.
11. VI. Dnes mě navštívil Helfert. Omlouval se, že neodpověděl na můj dopis, poněvadž byl na cestách v Brně a v Bratislavě (kvůli Mostu, dodal). Já se dále neptal, ale vidím, že se splynutí zbytečně forcíruje⁴⁶⁰). Přichází prý, abych přišel dnes do Rady. Opět prý se stala indiskrece: Goetzovi bylo prý sděleno, že jeho povýšení je odloženo na podzim. To se stalo v poslední schůzi: někdo mu to zatepla 2. den sdělil. Proto prý svolává novou Radu. Řekl jsem mu, aby to nečinil, ale zavolal si Goetzeho a žádal ho, aby mu sdělil jméno bratra, který mu to sdělil, s ubezpečením, že se tomuto nic nestane. Nezdálo se mu to vhodné. Blažiček prý žádá o krytí.⁴⁶¹ Židé prý chtějí vystoupit. Nedůvěra prý je veliká. Snad prý se i přehání: Havlena prý míní, že je tu *conjuratio*⁴⁶² na vyrábění zla. Houpe se to. Vytknul jsem opětovně jednání, Richtrovu nemoudrost <[?]> a odsoudil jsem podezřívání Br.⁴⁶³ ze psaní anonymního dopisu.

⁴⁵⁸ Lóže 18. stupně.

⁴⁵⁹ Založena v r. 1888 na poznávání a ochranu národního kulturního dědictví; jeden z nejstarších českých spolků. Od r. 1893 vydává Časopis Společnosti přátel starožitností.

⁴⁶⁰ Správně *forsírovat*, t. j. nepřiměřeně podporovat.

⁴⁶¹ Čestné krytí, nebo také jen krytí, je označení pro odchod člena z lóže po vyrovnání všech svých závazků.

⁴⁶² Společná přísaha.

⁴⁶³ Asi Jaromír Bruža (?-?) – člen lóže Jan Amos Komenský.

12. VI. Krecar prý napadl v Poledním listu opět bibliofily, vině je ze zednářství a z nečinnosti a volá na ně policii, aby je rozpustila. Jeho nenávist nezná mezí. – V úterý Spolek československých knihovníků. Dolenský měl podat zprávu o přípravě sjezdu ve Varšavě r. 1936, ale ovšem zůstal v Paříži a nepřišel na schůzi.
13. VI. S Tůmou telefonoval. Odmítl jsem mluvit s .⁴⁶⁴ Průšův dotaz všeobecný jsem taktéž odmítl.
16. VI. Včera 15. VI. valné shromáždění Quatuor Coronati – Poněvadž jsem ve volební předporadě odmítl předsednictví s odůvodněním, že neznám psychologii bratří Němců – usnesli jsme se na Popprovi, jemuž stojím po ruce jako magister adjuvans. Přitáhl jsem k tomu: Lešehrada, Danka, Tůmu a Seydla. Budou-li chtít, Popper mi řekl, že mě navrhl za čestného člena velelóže Lessinga. –
17. VI. Popper mi telefonoval, že jsem byl včera v slavnostním sezení německé velelóže jmenován čestným členem. pro Krecara si přišli dnes ráno 2 policisté a 3 detektivové. Proč, nevím. Lešehrad mi dal náčrt „Trojlistu.“
21. VI. Státní knihovnická škola⁴⁶⁵ skončila. Nejlepší úspěch neměla. I já jsem se svým předmětem nebyl spokojen. Bude-li příštím rokem zase škola otevřena, nevíme. Miloš odjíždí do Francie. Kéž se ve zdraví vrátí!
Jsem unaven a těším se na zotavenou v Potštýně.
Lešehrad není nijak upřímný. Stále něco tají, při čemž stále opakuje, že je upřímný, že už nic nemá, co by z historie zednářů uveřejnil, že mně nechce překážet ap.; jako bych mu v tom chtěl bránit! Právě naopak, čím více příspěvků, tím lépe!
26. VI. Včera {25.} [V.] veliká oslava 75letých narozenin A. Muchy. A při té příležitosti mi odevzdal br. Katz odznak čestného členství Velké Lóže Lessing

⁴⁶⁴ Volfovo grafické označení pro slovo lóže.

⁴⁶⁵ Vznikla v r. 1920 pro studenty s ukončeným středoškolským vzděláním. Vyučovaly se dějiny knihoven, knihovní zákon a současný stav knihovnictví. Jednalo se spíše o jednoletý nástavbový kurz. Prvním ředitelem byl Zdeněk Václav Tobolka. O rok později byla založena také německá Státní knihovnická škola v Ústí nad Labem. Mezi lety 1932–33 byla dočasně uzavřena kvůli nedostatku financí a v r. 1935 byla uzavřena zcela.

slavnostně před všemi shromážděnými bratry u oltáře. Většina bratrů mi gratulovala, jiní mlčeli. Večer s br. Foustkou z Brna; delší rozpravu s br. Kubínem o jeho poměru k otci. –

27. a Dělal výstavu Dobrovského v <Uh> Německém Brodě. Jsou tam vystavena
28. VI. všechna díla Dobrovského. Oproti výstavě <D> Havlíčkově⁴⁶⁶ je to ovšem výstava chudá. Jinak jsem se tam stýkal hlavně s Františkem Soukupem a Chalupným. Byl jsem překvapen, že mě do čestného výboru nezvolili, ač bez mé blahovůle by polovičku věcí nebyli měli. Výlohy s dráhou a pobytem přes 200 Kč. Platil jsem jen ze svého.
26. VIII. Letošní prázdniny v Potštýně, odkud výlet do Králového Hradce a do Solnice do matrik (za Dobrovským a Tučkem). V Potštýně byl ke konci i Weigner, jenž se divil, že vím tolik o jeho zájezdu na Balkán a zastávce v {Bělehradě} Záhřebě.
20. IX. Prohlédl jsem, opravil a doplnil Karla Lányho brožurku: „Námietky proti sľobodnému murárstvu. Napísal Milovník pravdy,“ m. 12°, str. 26, vydáno v Legiografii. Weigner. Ovšemže se o tom „milovník pravdy“ nezmínil. V sobotu v Čisté u Arnsteinů na hostině. V neděli při odhalení desky Strnadovy v Chržíně u Velvar. V úterý na pohřbu br. Ervína Nápravníka v Hradci Králové a v Pardubicích; promluvil [jsem] několik slov při žehu. Dnes ve středu jednal s Obrátem o koupi knihovny jeho; s Odstrčilem o koupení knihovny po Hirschovi v Plzni.
26. IX. Dnes u ředitele Obrátla se Zemkem a Novotným⁴⁶⁷ prohlíželi knihovnu; má zvláště vzácná erotika. Chtěl 320.000, potom pod mou radou rozhodl se na 200.000, ale půjde jistě ještě dolů. Sukennikov posílá z Dánska zprávy novinářské. I o mně.
4. X. Schůze výboru Spolku českých bibliofilů.

⁴⁶⁶ 29. června–15. srpna 1935 se konala výstava Karel Havlíček Borovský – výstava památek a dokumentů při příležitosti oslav 200letého trvání gymnázia v Německém (dnešním Havlíčkově) Brodě.

⁴⁶⁷ Miloslavem Novotným.

5. X. Schůze komise Dobrovského. Bidlo se divil, jak Dobrovského znám po všech stránkách.
6. X. Ve Žherách u Klučova, resp. u Skramníku, na odhalení desky na rodném domě bývalého ředitele kanceláře muzejní, básníka Františka Kvapila. Lilo. Vyzdvihl jsem v krátké řeči význam Kvapilův jako manžela, otce a dobrého člověka. Sklidil jsem největší potlesk. Řečnili jednatel O[?]. O[?]. Sb[?]. v Českém Brodě Zahradníček, za Akademii Klášterský, za Máj Berndorf, za Muzeum já a slavnostní řečník Karel Krejčí. Svačina u Frantů, večer u br. Bedřicha Klímy, kom[unisty], ing. v Českém Brodě.
7. X. Schůze českých bibliofilů. Přednášku: Hugo Steiner Prag: Výchova knižního umělce.
- Včera V ⁴⁶⁸ přišel ke mně br. Kamil Holý s tímto výstřížkem⁴⁶⁹ a dušoval se, že to
8. X. nepsal. Že prý mi to původně nechtěl dát, ale konečně se k tomu odhodlal. Že prý jsem přes to hodný člověk. Pisatel je prý Bohuslav Koutník (v tiskárně četli B jako H). Týž telefonoval mi v nejpřátelštější formě 7. X. a rozmlouval se mnou důvěrně o knihovnických otázkách. Krecar s Dolenským se toho někde dopídili a otiskli to v Nedělních listech 9. I. 1936.⁴⁷⁰
9. X. Včera bouřlivá . Měl se balotovati⁴⁷¹ žid, advokát Dr. Friedländer. Po přečtení ručitelova doporučení z 5 informátorů bylo v urně 6 černých kuliček. Bylo to veliké překvapení čili útok na Mistra. Po řeči Helfertově, mé, Pierrově – rozdělit Komenského – Vlasákově opakována ballotage a

⁴⁶⁸ Volfův symbol pro slovo „lůže.“

⁴⁶⁹ Na stránce vlepený výstřížek z periodika Volná myšlenka XXVI, č. 40, s. 3/4 z 8. října 1935 podepsaný iniciálami K. H. Článek poukazuje na sborník Sváteční člověk, v němž mezi jinými Josef Volf vzpomíná na zemřelého biskupa Antonína Podlahu. Autor kritizuje Volfovo „protichůdné stanovisko v základní otázce víry“ kvůli jeho účasti na biřmování a na druhé straně velkému zájmu o nekatolíky v Čechách a exulanty.

⁴⁷⁰ Anonym, *Katolický kněz a svobodný zednář*, Nedělní list X/5, II. vydání, 5. 1. 1936, s. 4.

⁴⁷¹ Ballotage, česky balotáž, je tajné hlasování pomocí bílých a černých kuliček, kterým zednáři hlasují pro přijetí či nepřijetí konkrétního nového člena do lůže. Navržený uchazeč má vždy nějakého ručitele, který na něj napíše posudek a snaží se mu zajistit cestu do lůže. Uchazeč je také před přijetím důkladně prověřen, jednak pomocí dotazníku, který sám vyplní, a jednak dotazováním se na něj u spolehlivých informátorů, tj. lidí kteří uchazeče dobře znají a zároveň jsou sami zednáři. Hlasováním pak bratři posuzují kvality uchazeče. Pouze všechny bílé kuličky zajišťují uchazeči přijetí. Jedna a více černých kuliček znamenají nesouhlas a další kolo hlasování. Provádí se nejvýše tři kola.

zas tam 3 černé kuličky. Mistr Richter byl zničen. Třetí ballotage neprovedl. Všichni vidí v tom projev antisemitismu. Helfert mi řekl, že jeden z nich je Lány. Soudilo se na Bružu, ale ten nebyl přítomen. Danko mě navštívil a nabízel mi mistrovství. Odmítl jsem, uváděje za příčinu svou nedodělanou práci.

13. X. Včera 12. X. přednášel jsem v Quatuor [Coronati] o konferenčních protokolech
U tří korunovaných hvězd. Z českých bratrů jen Tůma. Lešehrad se omluvil, Seydl šel na procházku a ostatní ani muk.

16. X. Včera v Purkyňově společnosti⁴⁷² jsem měl přednášku o výzkumech Purkyňových v německých knihovnách, hlavně v Lešně. Byl jsem zvolen do výboru.

Večer od 8h byl jsem ve Velké Radě, kde prý došlo před tím bojovným řečem proti Mostu hlavně ze strany Stiebra.⁴⁷³

Potom v Kotvě.⁴⁷⁴ Jak pozoruji, stále ještě není klid: hádá se, kdo dal ony 3 černé kuličky. Richter to sdělil Nejjasnějšímu a ten držel drsnou řeč proti balotáži = popravčímu způsobu tradičnímu: chce, aby se rukou hlasovalo. Myslí, že se budou pak jistí bratři báti. Vůbec se zavádějí zvláštní mravy: vláda a autonomie lóží se oklešťuje. Ethický podklad mizí a politika a autoritářství se vkrádá do lóží. Jejich posvátná čistota býti dobrým člověkem stále více upadá: jen poslouchat! Nelíbí se mi to.

17. X. Včera večer [jsem byl v] knihovnickém spolku. Přednášel Kubíček a Emler o svých dojmech sjezdových z Madridu.⁴⁷⁵ Krásně mluvil Kubíček, Emler méně, Dolenský jako třetí nevěděl nic, jako obyčejně. Prý si to založil. – Po schůzi přišel ke mně Koutník, přinesl mi korekturu článku⁴⁷⁶ jeho pí.: J. L. Živný a desetinné třídění⁴⁷⁷ u nás, abych to historicky doplnil.

⁴⁷² Purkyňova komise, později společnost; založena pro studium osobnosti a díla Jana Evangelisty Purkyně; působila v letech 1935–1958; její fond nyní uložen v Památníku národního písemnictví.

⁴⁷³ Václav nebo Vladimír Stieber.

⁴⁷⁴ Mohlo by se jednat o Restauraci u Kotvy v Praze ve Spálené ulici, která je v provozu od začátku 20. století.

⁴⁷⁵ V roce 1935 se v Madridu a Barceloně konal sjezd Mezinárodní federace knihovnických spolků (IFLA), jež byla založena v Edinburghu v r. 1927 z iniciativy sedmi evropských zemí (Československo zastupoval Zdeněk Václav Tobolka, v tomto roce se ale sjezdu nezúčastnil).

⁴⁷⁶ Lidmila KOUTNÍKOVÁ, *J. L. Živný a desetinné třídění u nás*, Časopis československých knihovníků XIV, 1935, s. 143–206.

Ač se tam dotýká nešetřně i mé osoby! Doplnky jsem přec udělal. Český člověk!

Zlá setba nese ovoce. Zednářská přísaha nic neplatí, tajemství se nešetří. Nemělo k tomu dojít, stačilo nám pečovat o mravní povznesení sebe, bratrů, svého národa a lidstva. Mocenské postavení, bažení povede ke skáze.

I co se v lóži děje, postrádá lásky. Ne napomenout, jen trest a sankce se žádají. Upadáme. Jestliže někdo chybuje, má býti poučen. Teprve když neposlechne, ať se proti němu vystoupí. Povede to k rozvratu! Kde je ta víra, že zednář je muž, který po nejlepším baží? Illuse, bolestná... Kam se poděla bratrská láska? A nyní i prozrazování z mim[o]řádné valné hromady! Kam to spějeme? Vždyť v Poledním listě sedí naši největší nepřátelé!

9. a Sněmování bibliofilů. Zdůraznil jsem v proslovu 9. XI. význam bibliofilie

10. XI. proti různým sejčkům (Žižka⁴⁷⁸ v Knihkupeckém oznamovateli⁴⁷⁹ a Kulturní revue) a v neděli jsem se obrátil proti Pol. listu, jenž psal, že jsme škrtli ze seznamu členů Medka, Ježe a p. Sdělil jsem veřejně, že 3 leta neplatí a na žádné upomínání nic nedali.

V neděli jsem mluvil při odhalení desky Kvapilově.⁴⁸⁰

20. XI. Zvítězil jsem v včera: v Radě, ve 3. stupni i prvé. Dal jsem klid , jasnou balotáž a Mistra Richtra. Mám a cítím v sobě radost nad tím skutkem.

6. XII. Schůze na radnici: jednotná oslava K. H. Máchy. – {zvolen do čestného předsednictva}.

Vyšla „Bibliografie vědecké práce o české minulosti za posl. 40 let,“⁴⁸¹

kde je v rejstříku odkaz na 40 řádek čísel; více má jen Šimák. V nepodepsané předmluvě se toho dotýká Pekař.

⁴⁷⁷ Jedná se o univerzální, mezinárodně srozumitelnou bibliografickou a knihovnickou klasifikaci (zkratka MDT). Je inspirována desetinným systémem tématického třídění knih navrženým americkým knihovníkem Melvilem Deweym v 70. letech 19. století. U nás byl prvním propagátorem tohoto systému L. J. Živný.

⁴⁷⁸ Leoš Karel Žižka (1866–1969) – knihkupec, nakladatel, bibliograf, odborný spisovatel, pedagog, kulturní publicista.

⁴⁷⁹ Periodikum Svazu českých knihkupců a nakladatelů.

⁴⁸⁰ Františka Kvapila.

⁴⁸¹ Josef KLIK, *Bibliografie vědecké práce o české minulosti za posledních čtyřicet let. Rejstřík ČČH 1895–1934*. Praha, 1935.

Napsal: O domnělém pr[v]otisku z r. 1414.⁴⁸²

S Koutníkem po Knihovědné společnosti⁴⁸³ v Národní kavárně⁴⁸⁴ do 12h.

O všem možném: o knihovnách a o dětech.

9. XII. Po útoku Chorvatově v zemském zastupitelstvu přišel dnes Zemek zcela rozechvělý ke mně, aby si tu stěžoval. Když hartusili na mě, smál se tomu; když se bije do něho, hraje jinou.

14. XII. Prezident odstoupil.⁴⁸⁵ Slza se dere mimoděk do oka...

Poprvé v České akademii; celkem si mě skoro nikdo nevšimnul. Rozhodují Kapras, Šusta, Bidlo. Mimořádní mlčeli a co namítli, padlo.

⁴⁸² Josef VOLF, *Domnělý prvotisk z roku 1414*. Praha, 1936.

⁴⁸³ Československá společnost knihovědná. Založil ji z. V. Tobolka a fungovala mezi lety 1930–1945 pro studium knižní kultury.

⁴⁸⁴ Známa kavárna v Praze na Národní třídě existující dodnes, kde se často scházely tehdejší osobnosti kulturní i politické.

⁴⁸⁵ Prezident Tomáš Garrigue Masaryk dne 14. prosince 1935 na zámku v Lánech oficiálně oznámil, že se vzdává svého úřadu. Jako nástupce navrhl Dr. Edvarda Beneše.

Závěr

Volfovy deníky jsou unikátní tím, že zabírají dlouhé období cca 30 let v životě jednoho člověka. Navíc jejich autor byla veřejně známá a uznávaná osobnost

Deníky si Josef Volf začal psát někdy na začátku 20. stol. ještě v dobách svého mládí. Byla v tom zřejmě potřeba svěřit se svými myšlenkami, trápeními i radostmi, svobodně si postěžovat a ulevit své mysli, zároveň snad i pro sebe zaznamenat pro něj důležité události a informace. To především v pozdějších letech. Zpočátku se v jeho záznamech objevují obvyklé starosti mladého člověka. Ve sledovaném období se autor plnou silou obrací k práci. Záznamy se tak plní každodenními pracovními záležitostmi a hlavně lidmi, kteří Volfa obklopují a jeho vztahy k nim. Deník tak dostává poněkud suchopárně znějící přehled vždy jen zběžně nakousnutých témat, událostí, které Volfova práce přinášela a které řešil. Není proto vždy lehké rozklíčovat zmiňované záležitosti, z nichž některé zřejmě zůstanou utajeny.

Přesto jsou jeho zápisky jedinečné v autentickém zobrazení

Časový rozmezí všech tří dílů čítá dohromady deset let. V prvním díle v r. 1925 vystupuje Volf v roli náměstka ředitele KNM, kterou ještě vedl Čeněk Zíbrt. Další dva díly už jsou z období, kdy byl Volf ředitelem. Z tohoto hlediska ovšem není v zápiscích žádný rozdíl. Lze říci, že autor se věnuje svým pracovním povinnostem stejně intenzivně po celou dobu. Není ani patrné, zda po nástupu na vedoucí místo přibylo Volfovi práce a stal se tak zaneprázdněn, neboť se zdá, že ať už působil na jakékoliv pracovní pozici, vyznačoval se obdivuhodnou pilností. O vztahu k práci v knihovně se Volf přímo nevyjadřuje, je však zřejmé, že ji bral důsledně a že ho naplňovala. Potvrzuje to i přiložený rozhovor s jeho odpověďmi na otázky týkající se služeb KNM veřejnosti, jejich problémů i plánů do budoucna. Je nesporné, že Volf za každých okolností upřednostňoval zájmy knihovny a snažil se pro ni získat vždy to nejlepší, i když ne vždy se mu to podařilo. Státní byrokracie a omezené finanční prostředky zhatily plány na postavení nové budovy, rozšíření knihovny a též spolu s celým muzeem její zestátnění, jež by zajistilo lepší financování a spolu s tím větší možnosti nákupu knih. Náhled do diplomatického materiálu dokládá neúnavnou snahu obou ředitelů po rozmnožování přírůstků cestou darů, přijímání pozůstalostí a nákupů. Ze zmíněných finančních důvodů však musely být některé nabídky odmítnuty. To však nemělo zas tak podstatný vliv na to, že se z KNM podařilo vybudovat významnou a dobře vedenou instituci plnou knižního bohatství. Množství literárních výstav, přednášek a jiných akcí pro veřejnost zajišťovalo knihovně patřičnou publicitu nejen doma, ale i v zahraničí. Hybnou silou byl přitom Volf, který měl toto vše na starosti.

Nezajímavé nejsou ani vztahy s ostatními spolupracovníky a kolegy z Volfova okruhu. Deníky odráží běžný pracovní styk a vše co s sebou přináší, tzn. nejen přátelské poměry, ale občas i drobnou hašteřivost a osobní antipatie. Vzájemné neshody se pak často řešily prostřednictvím kritických článků v denním tisku, čehož si zvláště Volf velmi všímá a pečlivě sleduje, co o něm ostatní píší. Mezilidské vztahy vůbec tvoří v denících podstatnou část obsahu. Zdá se, že na to kladl Volf velký důraz, a to jak na pracovišti, tak v zednářské lóži.

Volfovy deníky jsou unikátní tím, že přináší přímý vhled do záležitostí známého tajného společenstva, které je však obecně veřejnosti nepřístupné a střeží si svá tajemství. Zde se vzácně nabízí informace „z první ruky“ od člověka, který byl přímo zednářem a nadto ještě poměrně vysoce postaveným v rámci zednářské hierarchie. I on však zůstává v poznámkách stručný, nelíčí zdaleka všechno a rozhodně nezachází do detailů. Přesto je možné udělat si obrázek o tom, jak vypadala pravidelná setkání v lóžích, jak spolu zednáři komunikovali, čemu se na schůzích věnovali atd. Částečně tedy dává nahlédnout do záležitostí, rituálů a složité hierarchie výhradně mužského společenství, které mělo pro některé členy zásadní význam. Pro osoby, jako byl Volf, představovalo členství téměř druhé zaměstnání, kterému se plně věnovaly. To je ostatně patrné už jen na vyrovnaném poměru počtu zápisů věnovaných knihovně a zednářství. Díky bádání a následnému publikování množství článků a též pořádání přednášek na zednářskou tematiku vydobyl si Volf postavení veřejně uznávaného odborníka na zednářskou historii, což snad alespoň částečně uspokojilo jeho snahu vyniknout.

Práce se vedle edice soustředila na tři hlavní tematické okruhy, které se prolínají všemi díly. Kapitola věnující se kanceláři KNM umožňuje vhled do běžné každodenní činnosti ředitele knihovny. Hlavním poznatkem je vedle zmapování úřední produkce celková rekonstrukce spisové služby v kanceláři a nahlédnutí do fungování byrokratického aparátu v rámci jedné kulturní instituce.

Výklad o tvorbě první oficiální knihovnické legislativy zase ukazuje nesnadnou cestu k přijetí zákona vroubenou prvními návrhy českých poslanců a kulturních pracovníků, které se přes veškerou snahu nepodařilo prosadit. Teprve nezdolné úsilí L. J. Živného a vědeckého kroužku včetně Volfa vedlo ke kýženému cíli vypracovat konečné znění zákona a prosadit jeho projednávání v parlamentu, kde byl většinově odhlasován. Období první republiky se neslo jednak ve jméno rychlého rozvoje knihoven, jednak v odstraňování a zefektivnění zákona. K vypracování novely ale už do začátku druhé světové války nedošlo a otázka nového knihovnického zákona přišla na řadu až ke konci 50. let.

Předkládaná práce (především tedy ediční část) by mohla posloužit jako základ pro pozdější kompletní edici dělů Volfova deníku. Zároveň načrtnutá tři dílčí témata, která, ať už z hlediska diplomatického exkurzu do kanceláře KNM, zkoumání vývoje knihovnické legislativy nebo poodhalení života svobodných zednářů, mají potenciál pro samostatné rozpracování. A snad se časem Josef Volf dočká i vydání vlastní monografie.

Rejstřík jmenný

ACKERMANN Josef (1867–1935) – tajemník textilního závodu ve Střešovicích, meziválečná senátor Národního shromáždění za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou. 56

ALACRAW Johann (2. pol. 15. stol.) – pasovský knihtiskař na čas usazený ve Vimperku. 54

ALT Louis (?–?) – obchodník s železem, svobodný zednář v lóžích Most a Baruch Spinoza. 90

ALTSCHUL Pavel (1900–1944) – český novinář, vydavatel týdeníku Světozor, fotograf. 75

AMERLING Karel Slavoj (1807–1884) – český pedagog, spisovatel, filosof, lékař, polyhistor, zakladatel novátorského vzdělávacího ústavu Budeč. 55, 67

ANDERSON James (1680–1739) – skotský spisovatel, duchovní skotské církve, svobodný zednář, tvůrce zednářských Konstitučních knih. 41, 79

ANNA (?–?) – příbuzná J. Volfa. 79

ANTONÍN Luboš (*1952) – historik, knihovník, správce oddělení zámeckých knihoven v Knihovně Národního muzea. 8, 15, 50

ARON Richard (1880–?) – advokát, publicista. 60, 62–63

ARBES Jakub (1840–1914) – český spisovatel, novinář. 156

ARCIVÉVODA Štěpán viz Štěpán Habsbursko-Lotrinský.

AREND Oskar (1886–1941) – velkoobchodník s kůží, svobodný zednář.
ARNOLT (?–?) – továrník, svobodný zednář. 71, 81

ARNSTEIN Bedřich (1901–?) – spolumajitel mlýnů v Čisté u Rakovníka a v Unhošti, člen lóže Jan Amos Komenský. 98

ARNSTEINOVÉ – rodina Bedřicha Arnsteina 98

AROSEV Alexandr Jakovlevič (1890–1938) – ruský spisovatel, politik, diplomat. 73

AUERHAN Jan (1880–1942) – český právník, ministerský rada, prezident Státního statistického úřadu, autor odborných prací o knihovnách a muzeích a o českých menšinách v zahraničí. 28–29

BAČKOVSKÝ Alexander (1880–1925) – inženýr, technik, překladatel, literární kritik, člen Kruhu českých spisovatelů, svobodný zednář. 66, 68

BACH Hugo (?–?) – právník, úředník hospodářské komory v Liberci, autor publikací o ekonomii. 90, 92

BAKALÁŘ Mikuláš (2. pol. 15. stol.) – český knihtiskař. 54

BAKARDŽIEV (?–?) – jednatel bulharského velvyslanectví. 80

BAKULE František (1877–1957) – 1. ředitel Jedličkova ústavu, pedagog, vychovatel tělesně postižených dětí, zakladatel sboru Bakulovi zpěváčci. 94

BALAŠ Robert (1881–1942) – knihovník, publicista. 36

BALBÍN Bohuslav (1621–1688) – český historik, jezuitský kněz, zeměpisec, dějepisec, vlastenec. 25

BARTSCH Josef (1731–1803) – římskokatolický kněz, sběratel knih. 154

- BARTOŠ Josef (1887–1952) – středoškolský profesor, redaktor časopisů Smetana a Prager Presse, hudební kritik. 9, 51, 55, 57–58, 80
- BARTOŠEK Theodor (1877–1954) – právník, politik, poslanec Národního shromáždění, člen Československé socialistické strany, stoupenec anarchismu. 60, 62–63, 69
- BARVITIUS Antonín Viktor (1823–1901) – český architekt, představitel novorenesance, archeolog, návrhář užitého umění, restaurátor stavebních památek. 155
- BEČKA Bohdan (1863–1940) – československý politik, poslanec Národního shromáždění, 8. ministr financí, národní demokrat. 54
- BECHER/BÄCHER – jeden ze tří synů (Jiří, Karel, Pavel) továrníka Rudolfa Bächera (1856–1915), spolumajitele továrny na výrobu pluhů a secích strojů v Roudnici nad Labem. 68
- BEER Antonín (1881–1950) – germanista, profesor na UK, redaktor časopisu Naše věda. 86
- BENEŠ Edvard (1884–1948) – druhý československý prezident, představitel prvního a druhého československého odboje, tvůrce československé zahraniční politiky. 61, 102
- BENEŠ Karel (1896–1969) – český spisovatel, scénárista, asistent Univerzitní knihovny v Praze. 51
- BERAN Rudolf (1887–1954) – československý politik, předseda agrární strany, druhorepublikový ministerský předseda. 71
- BERNDORF viz Nepomucký Alexandr Berndorf
- BEZRUČ Petr (1867–1958) – levicově zaměřený český básník. 156
- BIDLO Jaroslav (1868–1937) – historik, profesor východoevropských dějin na UK, představitel Gollovy školy. 76, 80, 86–87, 99, 102
- BIEHAL Arthur (1878–1941) – pražský advokát židovského původu. 92
- BÍLEK Alois (1887–1961) – malíř, grafik, ilustrátor, svoodný zednář. 68
- BLAU Sigmund (?–?) – šéfredaktor Prager Tagblatt. 94
- BLAŽÍČEK Oldřich (1887–1953) – český akademický malíř, krajinář. 82–83, 95–96
- BLŮML Josef (*?) – docent českých dějin na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. 15–16
- BLŮMLOVÁ Dagmar (*1949) – česká historička, docentka na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. 15–16
- BODONI Giambattista (1740–1813) – italský typograf a knihtiskař, editor. 80
- BOHUSLAV Josef Václav (1863–1952) – právník, soudce, kulturní a osvětový pracovník, propagátor turismu, zakladatel Klubu československých turistů, překladatel. 29
- BORECKÝ Jaromír (1869–1951) – český básník, překladatel, hudební kritik, knihovník. 51, 54
- BOROVSKÝ HAVLÍČEK Karel (1821–1856) – český básník, novinář, žurnalista, satirik, zakladatel a redaktor Národních novin. 88, 98
- BOUČEK Josef (?–?) – vládní rada zemského úřadu Praha, v lóži Jan Amos Komenský. 95

- BOURBONI – francouzský původně šlechtický, od 2. pol. 16. stol. panovnický rod, vedlejší větev Kapetovců. 74
- BRÁFOVÁ-RIEGROVÁ Libuše (1860–1930) – dcera Františka Ladislava Riegra, manželka národohospodářského politika Albína Bráfa. 51–52
- BRETHOLZ Bertold (?–?) – německočeský historik, editor, historiograf, moravský zemský archivář. 50–51
- BRODZIŃSKI Kazimierz (1791–1835) – polský básník, historik, literární kritik a teoretik, publicista, armádní důstojník, účastník bitvy u Lipska. 95
- BRŮŽA Eduard (?–?) – knihovník v Roudnici. 86 95
- BRUŽA Jaromír (?–?) – člen lóže Jan Amos Komenský. 88, 95–96, 100
- BUDÍNSKÝ Jaroslav (1865–1935) – poslanec moravského zemského sněmu, člen Revolučního národního shromáždění, právník, účastník I. odboje. 29
- BUŘÍVAL František (1868–1929) – poslanec Říšské rady a Národního shromáždění, člen Československé strany národně socialistické, ústřední tajemník Jednoty zaměstnanců československých státních drah, redaktor. 60
- CALÁBEK Leopold (1892–1944) – pedagog, osvětový pracovník, redaktor, autor knihovnické literatury. 10, 34, 54, 57, 63
- CEJPEK Jiří (1928–2005) – český knihovník, publicista, informační vědec, vysokoškolský profesor. 8, 10, 28, 33–34, 36
- CLEGG Robert I. (?–?) – americký publicista, spisovatel, autor literatury o zednářství. 88
- CYSARZ Herbert (1896–1985) – německý germanista, profesor na německé univerzitě v Praze a na univerzitě v Mnichově, člen NSDAP a Sudetendeutsche Partei. 86
- ČAPEK Norbert Fabián (1870 – 1942) – redaktor, novinář, psycholog, zakladatel hnutí Svobodné bratrství, unitář, náboženský myslitel. 62
- ČAPEK-CHOD Karel Matěj (1860–1927) – prozaik, dramatik, novinář. 156
- ČAPKOVÁ Marie (1888–1966) – manželka Norberta F. Čapka, unitářská duchovní, knihovnice v New Yorku, překladatelka do angličtiny. 62
- ČECHUROVÁ Jana (*1969) – česká historička, bohemistka, publicistka, editorka, specialistka na dějiny společenských elit a spolků za první republiky, docentka na FF UK. 12, 39, 42, 87
- ČEJCHAN Václav (1904–1973) – český historik a knihovník. 87, 89
- ČENSKÝ Alois (1868–1954) – český architekt, profesor na České technice, představitel neorenesance a secese, redaktor časopisu Architektonický obzor. 52
- ČERNÝ Václav (1894–1962) – agrární historik, redaktor Časopisu pro dějiny venkova, druhý ředitel Zemědělského archivu ministerstva zemědělství. 70
- ČERVINKA Vincenc (1877–1942) – novinář, publicista, překladatel, redaktor Národních listů, literární a divadelní kritik. 65, 87
- ČÍŽEK Antonín (1833–1883) – český právník a politik, poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady, mladočech. 54
- ČÍŽEK (?–?) – svobodný zednář. 93

- ČTVRTEK Václav (1911–1976) – vl. jménem Václav Cafourek, spisovatel, autor pohádek a knih pro děti a mládež. 64
- DAGMAR viz Dánská Dagmar.
- DAIN Phyllis (1956–2001) – americká knihovnice, historička knihovnictví, profesorka na Columbia University v New Yorku, publicistka. 62
- DAMOVÁ Zora (?–?) – archivářka. 67
- DANKO Ladislav (1877–?) – český publicista, úředník státních drah, spoluzakladatel martinistické lóže. 69, 74, 83, 88, 93, 97, 100
- DÁNSKÁ Dagmar (asi 1186–1213) – česká pincezna Markéta Přemyslovna, dcera krále Přemysla Otakara I. a Adléty Míšeňské, 1205 provdána za dánského krále Valdemara II., čímž se stala královnou a přijala jméno Dagmar. 93–94
- DÉRER Ivan (1884–1973) – slovenský adokát, politik, poslanec Národního shromáždění, předseda Československé sociálně demokratické strany dělnické, postupně ministr pro správu Slovenska, ministr unifikací, školství a národní osvěty, spravedlnosti a veřejného zdraví a tělesné výchovy Československa. 77
- DEWEY Melvil (1851–1931) – americký knihovník, vynálezce desetinného systému třídění knih, tvůrce moderního anglického pravopisu. 101
- DIEDERICH Eugen (1867–1930) – významný německý nakladatel působící ve Florencii, Lipsku a Jeně. 66
- DIETRICHSTEINOVÉ – šlechtický rod původem z Korutan. 18, 76
- DIETRICHSTEIN Adam (1527–1590) – rakouský šlechtic a diplomat, nejvyšší komoří císaře Maxmiliána II. 76
- DIETRICHSTEIN Ferdinand Josef (1636–1698) – rakouský šlechtic, vrchní hofmistr a rada císaře Leopolda I. 76
- DIETRICHSTEIN František Seraf (1570–1636) – český kardinál, olomoucký biskup, papežský komoří, císařský tajný rada, nejvyšší hofmistr, moravský gubernátor. 76
- DOBROVSKÝ Josef (1753–1829) – jezuitský kněz, filolog, historik, zakladatel slavistiky, význ. postava českého národního obrození. 82–84, 86, 89, 98–99, 156
- DOLANSKÝ Julius (1903–1075) – vl. jménem Julius Heidenreich, český literární historik, člen Československé sociální demokracie a později Komunistické strany, poslanec Národního shromáždění ČSR. 87
- DOLENSKÝ Antonín (1884–1956) – vrchní knihovník Knihovny Národního muzea, bibliograf, historik umění. 29, 57, 73, 80, 97, 99–100
- DOLLFUSS Engelbert (1892–1934) – rakouský kancléř, křesťanský socialista, představitel rakouského austrofašismu. 77
- DONATUS Aelius (4. stol. n. l.) – římský rétor, gramatik, učitel. 54
- DOTŘEL Jan (1858–1935) – spisovatel, publicista. 96
- DOSTÁL Vladimír V. (?–?) – historik, publicista. 71
- DRAŠKOVIĆ Ivan III. (1595–1648) – chorvatsko-uherský vládce a vojvoda, uherský palatin. 83
- DRŽKOVIC Valentin (1888–1969) – slezský malíř a grafik, původně vystudovaný kněz, významný umělec 20. století na Ostravsku. 54

- DUCKE Emanuel (?-?) – advokát, starosta Dvora Králové, člen Společenského klubu v Praze, svobodný zednář. 68
- DVORSKÝ Viktor (1882–1960) – profesor na UK, děkan Filosofické fakulty UK, geograf, Velký tajemník lóže Národ. 64, 89
- DVOŘÁČEK Jan (1887–1956) – advokát, ministr průmyslu obchodu a živnosti. 50
- DVOŘÁK František (*1892) – středoškolský profesor, knihovník v knihovně Národního shromáždění, publicista. 54
- ELSEVIEROVÉ – nizozemská rodina provozující nakladatelství od r. 1580, odtud pojmenování pro nakladatelství odborné, zejména lékařské, literatury Elsevier vzniklé r. 1880. 80
- ELSNER Johann Theophilus (1717–1782) – německo-český duchovní, člen Jednoty bratrské, pedagog, spisovatel, vydavatel. 52
- EMLER Jan (1877–1951) – knihovník Univerzitní knihovny v Bratislavě a v pražské Veřejné a univerzitní knihovně, syn archiváře a historika Josefa Emlera. 19, 29, 68, 85, 95, 100
- ENGEL Antonín (1879–1958) – český inženýr, architekt, urbanista, profesor novověké architektury, rektor ČVUT, odborný publicista. 72
- ERBEN Karel Jaromír (1811–1870) – český básník, spisovatel, historik, archivář, sběratel a vydavatel folklorních textů. 89
- FAJNOR Vladimír (1875–1952) – slovenský a československý právník, pedagog, ministr unifikací a spravedlnosti, předseda Nejvyššího soudu. 81
- FIGULUS Jiří Viktor (1858–1927) – původem slezský obchodník, podnikatel, strojník, voják, účastník Búrské války, konzul Ministerstva obchodu v Československu, potomek J. A. Komenského. 65
- FLAJŠHANS Václav (1866–1950) – český filolog, literární historik, vydavatel. 85, 89
- FŇOUK Josef (?-?) – východočeský inženýr, architekt, zednář. 71
- FOLPRECHT Josef (?-?) – ministerský rada na Ministerstvu školství a národní osvěty. 29
- FORTIN Otakar (?–1933) – bibliotékař Národního muzea, člen Jednoty českých filologů. 74
- FOUSEK František (1899–?) – právník, národohospodář, redaktor, publicista. 50
- FOUSTKA Břetislav (1862–1947) – sociolog, filosof, 1. profesor sociologie na UK. 98
- FRANCEV Vladimír Andrejevič (1867–1942) – původem ruský slavista, univerzitní profesor, filolog, editor korespondence J. Dobrovského a P. J. Šafaříka. 57, 155
- FRANTOVI 99
- FRIDRICH František (1879–?) – český knihovník. 10, 27–29, 33–37
- FRIDRICH Gustav (1871–1943) – český archivář, historik, pedagog, editor, profesor na Filosofické fakultě UK a Státní archivní škole. 77, 86
- FRIEDLÄNDER Otto (?-?) – právník, publicista, zednář. 99
- FRYČEK Václav (1897–1969) – knihovník, básník, prozaik, dramatik, autor literatury pro mládež, svobodný zednář. 71, 93
- GÄTZL Arthur (?-?) – německý autor zednářské literatury. 87

- GEBAUEROVÁ Helena (?–1963) – dcera jazykovědky Jana Gebauera. 52
- GERMÁŘ Rudolf (1862–1939) – český prozaik, autor románů a povídek, spoluzakladatel československé církve, kněz, úředník na ministerstvu školství, člen agrární strany. 64, 66
- GINTL Zdeněk (1878–1936) – knihovník, překladatel, spisovatel, básník, ředitel literárního oddělení pražské městské knihovny, úředník pražského magistrátu, svobodný zednář. 65–66, 85, 88
- GLASER Ervín (?–?) – lékař, gynekolog, primář plzeňské porodnice, člen plzeňské lóže Josef Dobrovský. 69, 72, 76, 84
- GOETZ Václav (?–?) – bankovní ředitel. 96
- GOGOL Nikolaj Vasiljevič (1809–1852) – vl. jménem Mykola Hohol, ruský spisovatel a dramatik ukrajinského původu, jeden z prvních představitelů kritického realismu. 56
- GOLL Jaroslav (1846–1929) – historik, profesor všeobecných dějin na a pozdější rektor UK, zakladatel pozitivistické historické školy, překladatel, básník. 17, 52
- GRÉGR Eduard (1827–1907) – český novinář a politik, spolu s bratrem Juliem hlavní postava Národních listů, představitel radikálně liberálního proudu české politiky, příslušník mladočechů, poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady. 53
- GRÉGR Julius (1831–1896) – český politik a novinář, redaktor Národních listů, spoluzakladatel Národní strany svobodomyšlné, poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady. 53, 61
- GRIZOGONO Prvislav (?–?) – od 19. listopadu 1935 vyslanec Jugoslávie. 85
- GROSSMANN Arnošt (?–?) – ředitel Akciové společnosti pro výrobu kyseliny uhličité a kyslíku, člen lóže Jan Amos Komenský. 48, 88–89
- GRUND Antonín (1904–1952) – literární historik, profesor dějin české literatury na UK a brněnské univerzity, knihovník Národní knihovny. 87, 89, 95
- GUTH Karel (1883–?) – předseda historicko-archeologického oddělení Národního muzea, archeolog, člen Klubu Za starou Prahu. 86
- GUTH-JARKOVSKÝ Jiří Stanislav (1861–1943) – pedagog, ceremoniář prezidenta Masaryka, redaktor, propagátor sportu a turismu, zakládající člen Mezinárodního olympijského výboru, člen literární skupiny Máj, autor příruček společenského chování. 156
- HABRMAN Gustav (1864–1932) – český novinář, politik, senátor, člen Čsl. sociálně demokratické strany dělnické, ministr školství a sociální péče. 30
- HABSBURSKÁ Marie Terezie (1717–1780) – rakouská osvícenská panovnice z rodu Habsburků, uherská a česká královna, manželka císaře Františka Štěpána Lotrinského. 60
- HABSBURSKO-LOTRINSKÝ Štěpán (1817–1867) – rakouský arcivévoda, uherský palatin, v l. 1843–1847 místodržící v Čechách. 65
- HÁJEK Zdeněk (1894–1958) – pedagog, historik, ruský legionář, archivář, knihovník. 53
- HAJN Antonín (1868–1949) – poslanec Národního shromáždění za národní demokracii, poslanec Říšské rady, zakladatel České strany radikálně pokrokové, nakladatel. 62
- HAKEN Josef (1880–1949) – československý politik, poslanec

Národního shromáždění, člen
komunistické strany. 51

HÁLA Rudolf (1892–1968) – grafik,
typograf, zabýval se tvorbou exlibris,
redaktor časopisu Typografie. 86

HANKA Václav (1791–1861) – český
spisovatel, básník, národní buditel,
jazykovědec, slavista, historik, knihovník,
archivář, editor, překladatel, publicista,
pedagog, knihovník Národního muzea. 52

HARTL Antonín (1885–1944) – knihovník
v Univerzitní knihovně v Praze, redaktor,
literární historik a kritik. 70, 76, 79, 81

HARTL Karel Jiří (1890–1944) – učitel,
dramatik, kronikář, osvětový pracovník ve
Staré Pace. 64

HAVLENA Jan (?–?) – ředitelský rada. 69,
96

HEFTNER (?–?) – ředitel. 82

HELPERT Zdeněk (?–?) – ředitel, delegát
Asociace producentů chilského ledku,
svobodný zednář. 74–75, 78, 84–85, 88,
95–96, 99–100

HELLICH Bohuslav (1851–1918) – český
lékař, antropolog, zoolog, primář ústavu
pro choromyslné v Dobřanech a
Bohnicích. 20

HENLEIN Konrad (1898–1945) –
sudetoněmecký politik, předseda
Sudetoněmecké strany a správce
sudetoněmecké oblasti, nacist. 93

HERAIN Karel Vladimír (1890–1953) –
historik umění, knihovník a později ředitel
Umělecko-průmyslového muzea,
publicista. 86

HERBEN Jan (1857–1936) – historik,
prozaik, žurnalista, redaktor Národních
listů a Lidových novin, politik, senátor za
sociální demokraty. 62, 75

HERMA viz Volfová Hermína.

HERYNK Antonín (1884–1944) – učitel,
redaktor učitelského časopisu, publicista.
65

HEYER Jan (1883–1942) – pedagog,
menšinový pracovník ve Vídni, literární
historik, publicista. 66

HIRSCH Rudolf (1880–1934) – filozof,
žák a sekretář Franze Brentana, bibliofil,
sběratel knih. 98

HIRŠPERGER Josef (?–?) – klatovský
knihař a knihkupec. 65

HITLER Adolf (1889–1945) – německý
politik rakouského původu, říšský kancléř,
nacistický diktátor v době německé Třetí
říše. 77

HLAVÁČEK Ivan (*1931) –
vysokoškolský profesor, historik, archivář,
publicista. 10 28, 33–34, 36

HLAVINKA Karel (?–?) – ředitel
gymnázia, člen lóže Jan Amos Komenský.
68

HODEK Josef st. (1856–1927) – rakouský
a český malíř, grafik, pedagog, politik,
poslanec Českého zemského sněmu,
agrárník, okresní starosta v Blovicích. 57

HOFFMANN Camill (1878–1944) –
německý žurnalista a spisovatel
židovského původu žijící
v Československu, překladatel. 52

HOCH Karel (1884–1962) – novinář,
redaktor, publicista, spisovatel, překladatel,
pedagog. 50, 61

HOCHMANN Jan (?–?) – advokát. 50

HOLOUBEK 50

HOLÝ Kamil (1873–1952) – divizní
generál československé armády, spisovatel,

- dramatik, ředitel vojenského archivu, vojenský historik. 99
- HORÁK Jiří (1884–1975) – etnograf, profesor slovanských literatur. 56, 72, 78, 82, 91
- HORNEFFER August (1875–1955) – německý filolog, filozof, překladatel, autor zednářské literatury. 66
- HOŘEJŠÍ Jan (1885–1957) – učitel, spisovatel, překladatel, průkopník skautingu. 86
- HOŘEJŠÍ Jindřich (1886–1941) – spisovatel, redaktor, básník, překladatel. 86
- HROCH Miroslav (*1932) – český historik, pedagog, publicista. 9, 12
- HRUBÝ Emanuel (1865–1943) – československý politik, senátor Národního shromáždění, člen České agrární strany. 82
- HRUŠKA Emmerich Alois (1895–1957) – básník, dramatik, spisovatel, novinář, kulturní redaktor, překladatel, malíř, grafik. 80
- HUBKA Alois Josef (1859–1933) – středoškolský profesor, historiograf. 50, 61
- HÜNDL Karel (?–?) – literární historik, publicista. 18
- HURT Jaroslav (1877–1959) – herec, režisér, profesor pražské konzervatoře a pedagog na Právnické fakultě UK. 90
- HUS Jan (1369 – 1415) – český kněz, kazatel, reformátor, myslitel, pedagog, rektor UK. 82
- HÝSEK Miloslav (1885–1957) – profesor dějin české literatury, literární kritik, vědec, publicista. 17, 62
- CHABOUD Jack (*1943) – francouzský spisovatel. 11
- CHALUPA Aleš (1924–1993) – historik, archivář. 16
- CHALUPNÝ Emanuel (1879–1958) – český sociolog, pedagog, právník, spisovatel, spoluzakladatel Sociologického ústavu. 98
- CHANOVŠTÍ – český vladycký rod působící na panstvích Chanovice a Dlouhá Ves na Klatovsku. 156
- CHLESTAKOV Ivan Alexandrovič – hlavní postava ze hry N. V. Gogola Revizor, petrohradský úředník přijíždějící do malého ruského města a využívající záměny se skutečným revizorem. 56
- CHOCHOLA Karel (1893–1942) – jihočeský architekt, představitel funkcionalismu a konstruktivismu. 88
- CHYTIL Zdeněk (1889–1945) – advokát, národně demokratický politik, vydavatel časopisu Demokratický střed. 50
- JAHODA Josef (?–?) – učitel, novinář, spisovatel. 42, 71, 83–85, 90
- JAKUBEC Jan (1862–1936) – literární historik, profesor dějin české literatury na Filosofické fakultě UK, publicista. 67
- JANKÓW (?–?) – docent. 64
- JANOTA Otakar (?–?) – student Filozofické fakulty. 154
- JANOUSEK Ferdinand (?–?) – pražský lékař, svobodný zednář, v lóži Jan Amos Komenský. 74
- JANOUSEK Jan (?–?) – advokát z Tábora, v lóži Pravda vítězí. 74
- JANOUSEK Ladislav (?–?) – velkoobchodník v Terstu, v lóži Jan Amos Komenský. 74

- JASINSKIJ Anton Nikitič (1864–1933) – ruský historik, odborník na české dějiny. 94
- JAVOR Martin (*1977) – slovenský historik. 11
- JEDLIČKA Rudolf (1869–1926) – český lékař, profesor chirurgie a rentgenologie, zakladatel Pražského sanatoria v Podolí a Ústavu pro tělesně postižené děti. 83
- JELÍNEK Hanuš (1878–1944) – pedagog, literární historik, překladatel, redaktor časopisu Lumír, básník, esejista. 156
- JEŽ Štěpán (1885–1970) – literární a výtvarný kritik, editor, překladatel, redaktor, pedagog. 101
- JIRÁNEK Jaromír (?–?) – redaktor žurnálu Volnyje Gorcy pro kavkazskou menšinu žijící v Československu, prokurista, vydavatel v tiskárně Legiografie. 82, 95
- JIREČEK Josef (1825–1888) – etnograf, literární historik, ministr kultu a vyučování, redaktor, člen KČSN, poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady. 156
- JIREČEK Konstantin (1854–1918) – diplomat, historik, balkanolog a byzantolog, univerzitní profesor, bulharský ministr osvěty a ředitel Národní knihovny v Sofii. 156
- JIROUTOVI (manželé Alois a Ludmila) – grafici, tvůrci knižních vazeb. 90
- JIRUŠ Bohuslav (1841–1901) – český lékař a botanik, pocházel ze šlechtického z rodu Jirušů sídlících na Křivoklátsku. 156
- JURÁNEK Arnošt (?–?) – majitel továrny na výrobu měděných strojních komponent v Plzni, člen lóží Josef Dobrovský a Jan Amos Komenský. 69, 79
- KABEŠ Emil (?–?) – vrchní inženýr ministerstva železnic, spoluautor českého železničního názvosloví, svobodný zednář, člen lóže Jan Amos Komenský. 69
- KADERÁVEK František (1885–1961) – český matematik, geometr a pedagog na ČVUT, autor několika učebnic geometrie. 52, 59–60, 65, 76, 82, 87
- KALOUSEK Josef (1838–1915) – český historik, publicista, editor, žurnalista, překladatel. 17, 156
- KALOUSKOVÁ Kristýna (*1991) – studentka archivnictví a pomocných věd historických na Filozofické fakultě UK. 8–9, 15, 21–22
- KAMENÍČEK František (1856–1930) – moravský historik a editor pramenů k dějinám Moravy, profesor českých a kulturních dějin na brněnské technice, redaktor, publicista, člen České akademie. 51
- KAMP Jan (2. pol. 15. stol.) – český knihtiskař, typograf. 54
- KAŇKA-PRŮHONICKÝ Václav (1896–1963) – novinář, tajemník české osady v Chicagu. 156
- KAPRAS Jan (1880–1947) – český historik, právník, politik, pedagog. 42, 50–51, 69, 76, 86, 90, 102
- KAPRAS Jan ml. (1910–1971) – syn docenta právnické fakulty UK, Jana Kaprase, právník, správce Továrny cihlářských výrobků v Novém Bydžově, odbojář. 42, 92, 94
- KAPS Engelbert (1888–1975) – slezský akademický sochař německého původu, autor válečných památníků a hrobek. 54
- KAŠPAR Karel (1870–1941) – teolog, v letech 1931 – 1941 arcibiskup pražský, od r. 1935 kardinál. 74, 91

- KATZ Julius (?–?) – právník, svobodný zednář. 72, 87, 92, 97
- KAZBUNDA Karel (1888–1982) – historik, archivář, pedagog na Filosofické fakultě UK, badatel v oblasti historie katedry dějin na pražské univerzitě, publicista. 65
- KAZDA Karel (1889–1947) – středoškolský profesor, historik Berounska a Slánska, publicista. 54
- KEFER Jan (1906–1941) – český astrolog, hermetik, publicista, knihovník Národního muzea, předseda Společnosti československých hermetiků Universalie, redaktor časopisu Logos, překladatel. 78
- KELNER (?–?) – oficiant Veřejné a univerzitní knihovny. 155
- KIESEWETTER Wilhelm (1853–1925) – český novinář a sociálnědemokratický politik německého původu, poslanec Říšské rady, senátor Národního shromáždění, redaktor trutnovských novin Trautenuer Echo. 72
- KINIGL Kašpar Heřman (1745–1824) – hrabě, rada apelačního soudu Českého království, velmistr zednářské lóže, filantrop, mecenáš. 81
- KINNEY Jay (?–?) – americký spisovatel, editor. 11
- KLÁŠTERSKÝ Antonín (1866–1938) – básník, překladatel, člen ČAVU. 99
- KLATSCHER Ernst (?–?) – svobodný zednář. 73, 88, 92
- KLATSCHEROVÁ Emma (?–?) – manželka Ernsta Klatschera. 73
- KLAZAR Antonín (?–?) – továrník, majitel továrny na jutový a lněný průmysl ve Dvoře Královém. 18, 156
- KLEBELSBERKOVÉ – česká větev původně tyrolského rodu, povýšení do šlechtického stavu 1530, nejvýznamnější z rodu – František Josef z Klebelsberku, spoluzakladatel Národního muzea. 156
- KLEINSCHNIZTOVÁ Flora (1891–1946) – knihovnice, literární historička, překladatelka, pracovnice nynější Národní knihovny, členka Ústředního spolku československých knihovníků. 58
- KLENKA z Vlastimilu Richard (1873–1954) – český architekt, žák J. Schulze aj. Kouly, profesor Umělecko-průmyslové školy v Praze, rytíř. 156
- KLIK Josef (1896 – 1965) – český historik, publicista. 101
- KLÍMA Bedřich (?–?) – inženýr, člen lóže Národ. 99
- KLIMAKOVSKÁ Růžena (?–?) – vydavatelka, knihovnice. 91
- KLOFÁČ Václav (1868–1942) – novinář, politik, vůdčí osobnost českých národních sociálů. 60, 88
- KLOUČEK (?–?) – plukovník. 83
- KNEIDL Pravoslav (1927–2003) – český knihovník, literární historik, bibliograf, odborník na knižní kulturu. 10, 28, 33–34, 36
- KOEPPEN Wolfgang (1906–1996) – německý spisovatel, novelista, jeden z nejznámějších autorů německé poválečné prózy. 57
- KOLLÁR Ján (1793–1852) – slovenský evangelický kněz, básník národního obrození, jazykovědec, historik, slavjanofil.
- KOLOWRAT Krakovský Liebsteinský Zdeněk (1881–1941) – člen šlechtického rodu Kolowrat Krakovských, genealog. 89

- KOLOVRATOVÉ/KOLOWRATOVÉ – starý český významný šlechtický rod pocházející z panství Kolovraty u Řičan, dělil se na několik větví (dodnes zůstala pouze krakovská). 156
- KOMENSKÝ Jan Amos (1592–1670) – moravský teolog, filosof, biskup Jednoty bratrské, spisovatel, vědec, pedagog, pobělohorský exulant. 40, 53, 69
- KONÚPEK Jan (1883–1950) – český grafik, malíř, ilustrátor, rytec, tvůrce ex libris, člen Sdružení českých umělců grafiků Hollar a Spolku výtvarných umělců Mánes. 81
- KOSE Jaroslav (?–?) – náměstek generálního ředitele Exportního ústavu, svobodný zednář. 77, 79
- KOSNAR Vojtěch J. (1890–1963) – redaktor, prozaik, překladatel z polštiny a rumunštiny. 56
- KOSTAR Otto (1873–?) – ředitel Pojišťovny kvasného průmyslu. 83
- KOTĚRA Jan (1871–1923) – český architekt, urbanista, teorezik architektury, nábytkový návrhář. 90
- KOUTNÍK Bohuslav (1891–1965) – středoškolský profesor, knihovník pražské univerzitní knihovny a tiskového odboru prezidia ministerské rady, redaktor Časopisu československých knihovníků. 54, 58, 61, 78, 86, 88, 94, 89, 99–100, 102
- KOUTNÍKOVÁ Ludmila (?–?) – knihovnice, manželka Bohuslava Koutníka. 100
- KRÁLOVEC Jaroslav (?–?) – továrník, svobodný zednář, zřejmě příbuzný domažlického továrníka Jiřího Královce (1863 – 1944), majitele textilního závodu na tkanice, šňůry a pentle. 72
- KRAMÁŘ Karel (1860–1937) – československý politik, mladočech, ministerský předseda československé vlády, zakladatel a předseda Československé národní demokracie. 51, 87, 90, 93,
- KRÁSA Alois (1828–1900) – český novinář, vydavatel deníku Čas, poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady. 65
- KRÁTKÝ Ondřej (?–?) – historik, orientalista, arabista, majitel konzultační firmy. 68
- KRATOCHVÍL Josef (1882–1940) – vrchní knihovník a pozdější ředitel Zemské univerzitní knihovny v Brně, pedagog, publicista, redaktor, filozof, člen Československé strany lidové, předseda Spolku katolických profesorů a předseda Ligy proti antisemitismu. 79
- KRAUS František (1889–?) – knihovník, publicista, komunální politik. 57
- KRČMA (?–?) – vrchní rada. 92
- KRECAR Jarmil (1884–1959) – český dekadentní básník, spisovatel, dramatik, literární kritik. 25, 53, 55, 57, 88, 97, 99
- KREJČÍ Karel (1904–1979) – spisovatel, slavista, polonista, literární historik, publicista, pedagog. 99
- KREJČÍK Adolf Ludvík (1877–1958) – český archivář, historik, knihovník, zakladatel a první ředitel Československého státního archivu zemědělského, zakladatel Ústřední slovanské zemědělské knihovny a čítárny ČAZ. 70, 77
- KROFTA Kamil (1876–1945) – historik, univerzitní profesor, politik, diplomat. 50, 73, 76–77, 81–82, 89, 94
- KROPÁČEK (?–?) – náčelník Sokola. 92

- KROUPA František (1890 – 1972) – knihovník, archivář, bibliofil, ředitel táborského muzea, publicista. 82
- KRTIČKA-POLICKÝ Antonín (1879–1952) – prozaik, dramatik, knihkupec, historik. 156
- KUBÍČEK Jaromír (*1938) – knihovník, bibliograf, v l. 1986–2010 ředitel Moravské zemské knihovny, zakladatel Sdružení knihoven ČR, člen Muzejní a vlastivědné společnosti. 79, 100
- KUBÍČEK Jindřich (?–?) – předseda komise pro mezinárodní styky Ústředního spolku československých knihovníků, vrchní knihovní inspektor při Ministerstvu školství a národní osvěty. 79, 100
- KUBÍN Alexandr (?–?) – inženýr, zástupce firmy J. Schicht. 98
- KÜHN Ferdinand (?–?) – chemický inženýr, obchodník, člen lóže Národ. 71
- KUNSTOVNÝ Otakar (1884–1945) – spisovatel, novinář, pedagog, překladatel, filosof, jazykovědec, člen ateistického hnutí Volná myšlenka. 60
- KUTNAR František (1903–1983) – středoškolský profesor, historik, publicista, představitel strukturalistického přístupu v historickém bádání. 16
- KUTTAN Vena (1896–?) – plzeňský nakladatel a redaktor, básník, dramatik, píšící pod pseudonymem Ivan Živič. 54
- KUTVIRT Jaroslav (?–?) – účetní rada plzeňské spořitelny, svobodný zednář. 48, 66, 69
- KVAČALA Ján (1862–1934) – slovenský vysokoškolský pedagog, církevní historik, komeniolog, evangelický kazatel. 57
- KVAPIL Jaroslav (1868–1950) – básník, dramatik, překladatel, libretista, šéf činohry Národního divadla, přednosta Ministerstva školství a národní osvěty, svobodný zednář. 62, 66, 74, 77–78, 80, 90
- KVAPIL František (1855–1925) – český básník, překladatel, publicista. 99, 101
- KYSILKA Rudolf (?–?) – vrchní odborový rada, zástupce knihovníka. 72, 88
- LÁBEK Ladislav (1882–1970) – historik, muzeolog, etnograf, redaktor sborníku Plzeňsko. 65
- LÁCHA Václav (?–?) – tajemník Československé strany lidové, jednatel Sdružení českých katolických zemědělců a domkářů, redaktor. 25
- LÁNY Karel (?–?) – vysokoškolský profesor. 74, 98, 100
- LAUERMANOVÁ-VOTOČKOVÁ Olga (1880–1964) – prozaička, dcera Anny Lauermannové, pravnučka Josefa Jungmanna. 52
- LAURIN Arne (1889–1945) – pražský novinář, šéfredaktor časopisu Tribuna a listu Prager Presse, člen Penklubu a skupiny „Pátečníci.“ 52
- LENNHOFF Eugen (1891–1944) – rakouský spisovatel, autor literatury o tajných společnostech, především svobodných zednářích, zednářský historik. 74–75, 77
- LENOX James (1800–1880) – americký bibliofil, filantrop, sběratel obrazů a knih, mecenáš, iniciátor založení Veřejné knihovny v New Yorku. 62
- LERANDO-ZELENKA viz ZELENKA-LERANDO
- LESNÝ Vincenc (1882–1953) – český indolog, orientalista, překladatel, univerzitní profesor, člen zednářské lóže 28. října. 73, 78

- LESSING Gotthold Ephraim (1729–1781) – německý filozof, spisovatel, dramatik, publicista, literární kritik. 75
- LEŠEHRAD Emanuel (1877–1955) – český básník, prozaik, dramatik, kritik, překladatel, sběratel, propagátor okultismu a svobodného zednářství. 57, 95, 97, 100
- LIFKA Bohumír (1900–1987) – knihovník Knihovny Náprstkova muzea, Národního muzea a Základní knihovny Akademie věd. 50, 78, 86
- LINHARTOVÉ – česká erbovní rodina s přízviskem z Neyenperka, příbuzná s Betengly z Neyenperka. Vlastnila statky na Rychnovsku. Vymřela r. 1664 Adamem Linhartem z Neyenperka. 85
- LOJZA (?–?) – příbuzný Josefa Volfa. 79
- LOVRIČ Božo (1881–1953) – chorvatský beletrista, dramatik, publicista, knihovník, právník, úředník. 76
- LUKAVSKÝ František (1874–1937) – středoškolský profesor, národně demokratický politik, publicista. 30
- LÜTZOW František (1846–1916) – rakouský šlechtic, historik, překladatel, diplomat, poslanec Říšské rady, propagátor anglo-českých vztahů, majitel zámku v Žampachu. 156
- LUX Adalbert (?–?) – zakladatel spedičního obchodu, žurnalista, redaktor Reichenberger Zeitung. 66
- MACNULTY W. Kirk (?–?) – anglický spisovatel, zednářský historik. 11
- MAHEN Jiří (1882–1939) – knihovník, kulturní pracovník, řediel městské brněnské knihovny, redaktor, dramaturg, básník, beletrista. 61
- MÁCHA Karel Hynek (1810–1836) – český romantický básník, prozaik. 101
- MACHÁČEK Fridolín (1884–1954) – plzeňský muzeolog, archivář, historik, předseda Svazu československých muzeí. 65
- MACHAR Josef Svatopluk (1864–1942) – český básník, prozaik, satirik, představitel kritického realismu. 60, 156
- MACHULEK (?–?) – malíř. 62
- MACHULKOVÁ (?–?) – knihovnice ve Veřejné knihovně v New Yorku, choť malíře Machulka. 62
- MAJEROVÁ Marie (1882–1967) – česká prozaička, novinářka, redaktorka týdeníku Čin, národní umělkyně. 78
- MÁLEK Antonín (1874–1953) – středoškolský pedagog, klasický filolog, publicista, překladatel. 51
- MALÝ Jakub (1811–1885) – národní buditel, novinář, překladatel, editor, redaktor, vydavatel historických a politických spisů. 62–63
- MALÝ Jaromír (1885–1955) – novinář, redaktor, knihovník Knihovny Národního shromáždění, regionální osvětový pracovník, člen Spolku sběratelů a přátel exlibris a grafiky. 54–55, 58, 61
- MALÝ Rudolf Ina (1889–1965) – pedagog, filozof, diplomat, redaktor, publicista. 57
- MALYPETR Jan (1873–1947) – český politik, agrárník, v l. 1932–1935 předseda československé vlády. 93
- MAREK Jaroslav (1926–2011) – český historik, profesor obecných dějin na Masarykově univerzitě v Brně. 16
- MAREK František (?–?) – redaktor odborného listu československých knihtiskařů Typografia. 79

- MARIE TEREZIE viz HABSBUŘSKÁ Marie Terezie
- MARKOVIČ Ivan (1888–1944) – československý politik slovenského původu, právník, ministr národní obrany, unifikací a jako správce ministerstva školství a národní osvěty. 52, 54–55, 57, 67
- MARMAGGI Francesco (1870–1949) – římskokatolický duchovní, vatikánský diplomat, kardinál, apoštolský nuncius v Československu. 82
- MASARYK Tomáš Garrigue (1850–1937) – český pedagog, filozof, spisovatel, redaktor, politik, první prezident Československé republiky. 30, 52, 53, 58, 60–61, 76, 82–83, 88, 102
- MASARYKOVÁ-GARRIGUE Charlotta (1850–1923) – manželka prvního československého prezidenta T. G. Masaryka, publicistka, bojovnice za ženské volební právo, členka Amerického klubu dam, Československé sociálně demokratické strany dělnické, sociálně a kulturně činná pracovnice. 60
- MAŠTALÍŘ Jan Křtitel (?–1988) – archivář Státní konzervatoře, účetní, korepetitor, pedagog, klavírista, člen státní tajné policie, martinista, přírodní lékař, zakladatel zednářské lóže Bohemia. 69
- MATHESIUS Bohumil (1888–1952) – překladatel, básník, literární kritik, redaktor, překladatel ruské literatury. 69
- MATOUŠ-MALBOHAN František (1877–?) – český právník, sekční šéf na Ministerstvu školství a národní osvěty. 54
- MATULA Antonín (1885–1953) – středoškolský profesor, lidovýchovní pracovník, zakladatel ruralismu, filozof, publicista, prozaik. 72
- MAZON André (1881–1967) – francouzský slavista, filolog, literární historik, profesor na Collège de France. 82
- MEDEK Rudolf (1890–1940) – československý legionář, spisovatel, básník. 101
- MELICHAR Václav (1885–1973) – středoškolský profesor, autor publikací o T. G. Masarykovi a slovanství. 50
- MELICHAROVÁ Vlasta (1899 – 1950) – knihovnice, spisovatelka, publicistka. 50, 54–55, 57
- MELOUN František (1907–1994) – novinář, redaktor Českého slova, rozhlasový redaktor ve Svobodné Evropě, ředitel Amerického fondu pro pomoc československým uprchlíkům, držitel madaile za zásluhy II. stupně. 75, 80
- MEŠTROVIČ Ivan (1883–1962) – chorvatský sochař, architekt, spisovatel. 77
- MEYER Karl Heinrich (1890–1945) – německý filolog, indogermanista, slavista, pedagog na univerzitách v Münsteru, Königsbergu a Lipsku, publicista. 66
- MILDE Lubomír (1896–?) – filolog, publicista, redaktor, církevní historik, kulturní pracovník, překladatel, tajemník Volné myšlenky, člen lóže Dílna lidskosti. 63
- MILOŠ viz VOLF Miloš
- MINAŘÍK Jan (1862–1937) – malíř především pražských zákoutí, autor obrazu Fidlovačka v Nuselském údolí. 86
- MISAŘ Vladimír (?–?) – doktor, zednář, zajišťoval styky s Velkou lóží ve Vídni. 90
- MÍŠEŇSKÝ Arnold (13. století) – písař, autor iluminovaného lekcionáře. 153
- MONSEE 83

- MORÁVEK Antonín (1884–1958) – inženýr, vládní rada, autor vlastivědných prací z Jičínska, publicista. 71
- MORÁVEK Jan (1887–1960) – kulturní historik, archivář pražského Hradu, publicista. 71
- MORAWETZ Oskar (1917–2000) – český hudební skladatel působící v Kanadě. 17
- MORGENSÄULER Josef Jan (1748–1816) – pražský a plzeňský tiskař. 65
- MOTYČKA Jaroslav (1886–1960) – československý politik, poslanec Národního shromáždění, příslušník Československé strany národně socialistické, redaktor, novinář, publicista, antiklerikál. 60, 63
- MOUČKA Ladislav (?–?) – inženýr, člen lóže Jan Amos Komenský. 65
- MUCHA Alfons (1860–1939) – český malíř a dekorativní umělec období secese. 41–42, 66, 68, 72, 90, 95, 97
- MÜLLER Vladimír (1904–1977) – český spisovatel, publicista, novinář, redaktor časopisu Jas, pracovník Československého rozhlasu, autor historických románů. 80
- MURKO Matija (1861–1952) – slovinský literární historik, slavista, etnolog, redaktor, jeden ze zakladatelů Slovanského ústavu, profesor jihoslovenských jazyků a literatury na UK. 80
- MYSLÍK Julius (1877–1938) – novinář, prozaik, básník, představitel ateistického hnutí, spoluzakladatel a propagátor Volné myšlenky. 60, 62–63, 67, 69, 76
- MYŠÍK Jan (?–?) – ředitel pojišťovny Fénix, zednář lóže Jan Amos Komenský. 63–64
- NÁPRAVNÍK Ervín (1884–1945) – elektrotechnik, průmyslový manažer, průkopník elektrizace ve východních Čechách, ředitel Průmyslových podniků města Hradec Králové. 98
- NĚMEC Bohumil (1873–1966) – český botanik, doktor přírodních věd, člen ČSAV, rektor UK, politik, národní demokrat, svobodný zednář. 62, 64, 66
- NĚMEC Václav (1845–1924) – poslanec Říšské rady a Českého zemského sněmu, podnikatel, zlatník. 53, 158
- NĚMEČEK Jaroslav František (1901–1967) – nezávislý novinář pro různé noviny a časopisy, prozaik, autor reportáží z pražského podsvětí.
- NEPOMUCKÝ Berndorf Alexander (1889–1969) – regionální spisovatel z Nepomucka a Strakonicka, kulturní historik. 99
- NERAD František (1865–1956) – středoškolský profesor, historik, geograf, autor prací ze zeměpisu a dějepisu. 58
- NERAD Hubert (1889–?) – česko-německý spisovatel, sekretář německého kulturního spolku, autor činoher a loutkových her. 58
- NERUDA Jan (1834–1891) – český básník, prozaik, fejetonista, novinář, představitel májovců, literární a divadelní kritik, dramatik. 77
- NESSSEL Vilém (?–?) – právník, mistr lóže sibi et posteris a člen lóže Jan Amos Komenský. 62
- NETTL Paul (1889–1972) – americký muzikolog a vysokoškolský pedagog německo-židovského původu, člen pražské lóže Quattuor Coronati Coetus Pragensis. 63, 82, 89–90
- NETTEL Richard (1874–1943) – úředník a pozdější místoředitel pojišťovny Fénix, svobodný zednář. 92, 94

- NEUMANN Stanislav Kostka (1875–1947) – český básník, překladatel, publicista, literární kritik, poslanec Revolučního národního shromáždění. 30
- NIEDERLE Lubor (1865–1944) – český slavista, antropolog, etnolog, archeolog, muzejník, historik, ilustrátor, profesor prehistorické archeologie na UK, rektor UK. 53, 77, 80
- NOBEL 90
- NOSTITZ Bedřich (1891–1973) – šlechtic, příslušník rodu Nostitz – Rieneck, manžel Žofie, dcery Františka Ferdinanda d'Este. 89
- NOVÁK Arne (1880–1939) – český literární historik, kritik, bohemista, esejista a publicista. 25, 78, 82, 88
- NOVÁK Svatopluk (1910–1944) – knihovník v Ústřední knihovně hl. m. Prahy, účastník protifašistického odboje. 73, 78
- NOVÁK Jan Bedřich (1872–1933) – český historik, archivář, ředitel Českého zemského archivu a Státního historického ústavu, generální tajemník Akademie věd. 77
- NOVOTNÝ Aleš (?–?) – historik.
- NOVOTNÝ František (1919–1984) – knihovník, publicista. 10, 28
- NOVOTNÝ Miloslav (1894–1966) – prozaik, literární historik, bibliograf, překladatel, kunsthistorik, knihovník a ředitel Knihovny Národního muzea, spolu s J. Volfem zakladatel Literárního archivu, vědecký pracovník ČSAV. 17, 51–53, 56, 66–67, 70, 73, 79, 86–87, 89, 98
- NOVOTNÝ Václav (1869–1932) – historik, profesor na UK, publicista, editor, člen ČAVU, pedagog na Státní archivní škole. 70
- NUŠL František (1867–1951) – český astronom, předseda České astronomické společnosti, profesor astronomie na UK, spoluzakladatel hvězdárny v Ondřejově a Štefánikovy hvězdárny v Praze, ředitel Státní hvězdárny. 60
- OBRÁTIL Karel Jaroslav (1866–1945) – učitel, kulturní pracovník, člen Sokola, novinář, bibliofil, spisovatel, překladatel, básník. 98
- ODSTRČIL Oskar Josef (1891–1951) – vedoucí knihovník a zástupce ředitele v Ústavu Tomáše Garrigue Masaryka (po r. 1945 jeho ředitel), soukromý knihovník TGM, archivář, literární tajemník, editor spisů TGM, evangelický duchovní, spisovatel. 98
- OKÁNIK Ludovít (1869–1944) – slovenský kněz, starosta Bratislavy, člen Slovenské ľudové strany, senátor Národního shromáždění. 57
- OPOČENSKÝ Jan (1885–1961) – československý diplomat generální konzul v Paříži, historik, archivář, ředitel Archivu ministerstva zahraničních věcí. 12, 89
- OTTO Jan (1841–1916) – pražský nakladatel, knihkupec, vydavatel nejrozsáhlejší české encyklopedie Ottova slovníku naučného, člen mnoha spolků a výborů, mecenáš. 12
- PACHNER František (1882–1964) – gynekolog, porodník. 92, 95
- PACHNER Jaroslav (1914–?) – český astronom. 92, 95
- PADALÍK (?–?) – knihovník brněnské univerzity. 79
- PALACKÝ František (1798–1876) – český historik a dějepisec, politik, spisovatel, poslanec říšského sněmu, významná osobnost vědeckého a kulturního života. 84, 156

PAPRSTEIN Vladimír (?–?) – notář
v Hradci Králové, člen lože Jan Amos
Komenský. 48, 71, 85

PÁTA František (1885–1942) – knihovník
Národního muzea, literární historik,
spisovatel, překladatel, vydavatel, redaktor,
pedagog. 51

PATERA Adolf (1836–1912) – český
historik, filolog, knihovník Národního
muzea. 16, 19

PAVEL Antonín (?–?) – odborový rada
ministerstva zemědělství, svobodný
zednář. 60–61, 64

PEIZLER (?–1933)

PEKAŘ Josef (1870–1937) – český
historik, žák Gollovy školy, profesor dějin
na UK. 17, 76–77, 85–86, 101

PELIKÁN Ferdinand (1885–1952) –
středoškolský profesor, redaktor, filozof,
spisovatel. 54

PERNA František (?–?) – inženýr,
technický správce plynárny, svobodný
zednář. 83

PETR Stanislav (*1944) – historik
v Masarykově ústavu AV ČR, specialista
na pozdě středověké a raně novověké
dějiny a dějiny knihoven a knihovnictví,
odborný publicista, tajemník Komise pro
soupis a studium rukopisů. 76

PETŘÍK Antonín (?–?) – inženýr, ředitel
firmy Plzeňská továrna na stroje a vagony
a. s., člen loží Josef Dobrovský a Jan Amos
Komenský. 69

PICK Leopold (?–?) – vídeňský
bankéřsvobodný zednář, zakladatel a první
mistr první moderní lože v Praze. 87
PÍČ Josef Ladislav (1847–1911) – přední
český historik, archeolog, slavjanofil,
publicista, člen ČAVU, ředitel
prehistorických sbírek Národního muzea.
155

PIERRE Constant (?–?) – belgický
podnikatel působící na Plzeňsku, belgický
konzul. 75, 92, 99

PILÁT Maxmilian (1861–1928) – poslanec
Revolučního národního shromáždění, člen
agrární strany. 30

PINSKER Čeněk (1846–1913) – český
právník a právní historik. 156

PIPPICH Karel (1849–1921) – advokát,
mladočeský politik, poslanec českého
zemského sněmu sokolský
funkcionář, kulturní pracovník dramatik,
básník. 28

PITEHART 156

PIUS XI. (1857–1939) – vl. jménem
Ambrogio Damiano Achille Ratti,
milánský arcibiskup a od r. 1922 papež
katolické církve. 60, 74

PLACHTA 54

PLANTIN Christophere (1520–1589) –
původem francouzský renesanční
humanista, tiskař, nakladatel. 80

PLZENSKÝ Josef (1886–1941) –
knihovník v hudebním oddělení Městské
knihovny v Praze. 87

PODHAJSKÝ Otakar (1876–1940) –
inženýr, majitel závodu na výrobu
vzduchotechniky, kancelářského nábytku a
brudek v Praze Hostivaři (dnešní TOS
Hostivař), svobodný zednář. 60

PODLAHA Antonín (1865–1932) –
katolický kněz, biskup, teolog, historik,
archeolog, publicista, redaktor, editor,
docent na UK. 91

PODŠKUBKA Jan (?–?) – autor knihy o
svobodném zednářství. 11

POCH Josef (1899–1964) – knihovník a
kulturní pracovník Podbrdsko, knihovník,
kronikář, spisovatel. 10, 29, 34–36, 65

- POLÁČEK Šalamoun (?–?) – plzeňský obchodník, člen lóže Josef Dobrovský. 69
- POLAK Josef (1886–1945) – právník, muzeolog, historik umění. 82
- POLÍVKA Jiří (1858–1933) – profesor slovanské filologie, etnograf, folklorista, dialektolog, paleograf, vysokoškolský pedagog, člen ČAVU a KČSN. 76, 156
- POLÍVKOVÁ Božena (1898–?) – knihovnice Národního muzea, překladatelka, publicistka. 53
- POLITZER Rudolf (1879–1931) – český právník, politik, člen Československé národní demokracie, viceprezident Zemské školní rady, spoluvydavatel České revue. 51
- POPP (?–?) – svobodný zednář. 88
- POPPER (?–?) – svobodný zednář. 92
- POSNER Oskar (1878–1932) – německý lékař, svobodný zednář, zednářský historik a spisovatel. 75
- PRAŽÁK Albert (1880–1956) – literární vědec, politik, pedagog, spisovatel, publicista. 86, 88
- PREISS Jaroslav (1870–1946) – český bankéř, národohospodář, ředitel Živnostenské banky. 17, 50, 87, 151
- PRERADOVÁ Jarmila (?–?) – studentka historie na FF UK. 73
- PROCHÁZKA František Serafinský (1861–1939) – český redaktor, básník, spisovatel, ředitel městské knihovny na Vinohradech, redaktor časopisu Zvon, osvětový pracovník, člen ČAVU. 156
- PROCHÁZKA Jan Svatopluk (1891–1933) – přírodovědec, botanik, vysokoškolský pedagog. 56
- PUKL Ondřej (1878–1936) – český chemik, atlet, účastník LOH 1900. 82–84
- PURKYNĚ Jan Evangelista (1787–1869) – fyziolog, anatom, biolog, filozof, básník, spoluzakladatel cytologie, člen Londýnské královské společnosti nauk, překladatel. 65, 95, 100
- PUŠKIN Alexandr Sergejevič (1799–1837) – ruský spisovatel, básník, dramatik, šlechtic. 159
- RÁDL Emanuel (1873–1942) – český biolog, filozof, náboženský mslitel, stoupenec kritického realismu, autor filozofických spisů. 58
- RAMBOUSEK Antonín (1872–1931) – pedagog, redaktor, kulturní a osvětový pracovník. 29
- RANDĚ Karel (1880–1942) – vrchní knihovní rada ve Veřejné a univerzitní knihovně v Praze, ředitel Zemské univerzitní knihovny v Brně, překladatel. 51
- RAŠÍN Alois (1867–1923) – československý politik, národní demokrat, ekonom, za první republiky ministr financí, tvůrce měnové reformy. 87
- REJCHL Václav (1884–1964) – inženýr, architekt, člen lóže Jan Amos Komenský. 85
- REICHEL Karel (1895–1970) – teolog, biskup Jednoty bratrské, knihkupec, nakladatel, překladatel, redaktor. 70
- REJDL V. 71
- REZEK Antonín (1853–1909) – český historik, pedagog, politik, spisovatel. 156
- RIDLEY Jasper (1920–2004) – britský spisovatel, autor historických biografii. 11

- RICHTAL Ulrich von (1360–1437) – kostnický měšťan, kronikář, autor kroniky Kostnického koncilu. 54
- RICHTER František (1889–1944) – redaktor, žurnalista, ředitel knihtiskárny Legiografie, typograf, publicista, kapitán československých legií. 59, 76, 78, 84, 86, 93, 96, 100–101
- RINGHOFFEROVÉ – původem rakouská rodina podnikatelů a průmyslníků, majitelů Ringhofferových závodů v Praze na Smíchově na výrobu železničních a tramvajových vozů. 66
- RISINGER Karel (?–?) – ředitel firmy František Křížík, člen Společenského klubu v Praze, svobodný zednář. 65, 72
- RODOVSKÁ (?–?) – manželka poslance, Bohuše Rodovského. 86
- RODOVSKÝ Bohuš (1874–1962) poslanec Národního shromáždění za Československou živnostnicko-obchodnickou stranu středostavovskou. 86
- ROHOVÁ Jaroslava (?–?) – historička. 67
- RÖSSLER Karel (?–1942) – český velkoobchodník židovského původu, člen výboru Golf Club Praha, v lóži Jan Amos Komenský. 67
- RÜFFER Eduard (?–?) – původem saský publicista, spisovatel, vojenský teoretik, autor knihy *Válka slovansko-turecká, vyd. v Praze 1877*. 151
- RŮŽIČKA Ondřej (?–?) – truhlář, svobodný zednář. 65
- RYANTOVÁ Marie (*1964) – historička, vysokoškolská pedagožka, publicistka, ředitelka Ústavu archivnictví a pomocných věd na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. 15
- RYBA Jakub Jan (1765–1815) – český hudební skladatel na přelomu klasicismu a romantismu, sběratel lidových písní, učitel v Rožmitále pod Třemšínem, autor České mše vánoční. 65
- RYS Jan (1901–1946) – český politik, stoupenec fašismu, novinář, člen hnutí Vlajka, pronacistický kolaborant. 11, 44, 73
- ŘEZNÍČEK Václav (1861–1924) – český spisovatel, novinář, ředitel Knihovny Národního muzea, odpůrce pravosti Rukopisů, spisovatel historicko-prozaické a biografické literatury. 51–52
- SABINA Karel (1813–1877) – český radikální demokrat, literární kritik, spisovatel, básník, dramatik, filozof, novinář, redaktor, politik, zakladatel tajného demokratického spolku Repeal. 62
- SARRAIL Maurice (1856–1929) – francouzský generál v první světové válce, účastník potlačování syrské revoluce. 68
- SEDLÁČEK August (1843–1926) – český historik, sfragistik, heraldik a genealog, kastelolog, publicista. 156
- SEDLNITZKY Josef (1778–1855) – hrabě pocházející z moravského rodu Sedlnických z Choltic u Přelouče, rakouský správní úředník, v době Metternichovského absolutismu prezident C. k. dvorního nejvyššího policejního a cenzurního úřadu. 65
- SEDMÍK Jiří (1893–1942) – český legionář, politik, diplomat, tajemník Edvarda Beneše, účastník protinacistického odboje. 44, 70, 72, 76, 79, 81, 83, 92–93, 96
- SEIDL Antonín (?–?) – pražský úředník, svobodný zednář. 73
- SEKANINA František (1875–1978) – středoškolský profesor, redaktor, vydavatel, literární historik, básník, překladatel, publicista. 57

- SEKANINOVÁ-VRLOVÁ Milada (1880–1932) – manželka Františka Sekaniny, matka právníka a protifašistického bojovníka Ivana Sekaniny. 57
- SEYDL Otto (1884–1959) – astronom, doktor přírodních věd, pedagog, rada a pozdější ředitel Státní hvězdárny Praha, překladatel. 87, 100
- SCHEINOST Jan (1896–1964) – český novinář, politik, šéfredaktor deníku Národní politika. 78
- SCHIESZL Josef (1876–1970) – československý právník, politik, národně demokratický poslanec, ministr sociální péče a zdravotnictví, sekční šéf v Kanceláři prezidenta republiky, autor právnických publikací, svobodný zednář. 69
- SCHLESINGER Alfred (?–?) – generální rada anglo-rakouské banky Rudolfa Schlesingra, žák a přítel Tomáše Garrigua Masaryka. 90–91
- SCHMAUS Gustav (1901/1902–?) – syn Gustava Schmause, zakladatele zednářské lóže Jan Amos Komenský, vnuk Františka Křížíka. 69
- SCHÖBL Otto (1878–1938) – lékař, profesor bakteriologie, etiolog, autor statí o tropických nemocech. 73, 76
- SCHRÁNIL Josef (1883–1940) – český archeolog, antropolog, profesor a ředitel prehistorického oddělení Archeologického ústavu Filosofické fakulty UK, publicista, zednář. 69
- SCHUSCHNIGG Kurt (1897–1977) – rakouský kancléř v l. 1934–1938. 77
- SCHWARZ Lev (?–?) – přednosta kanceláře Ringhofferových závodů, svobodný zednář, v lóži Dílo. 81
- SÍS František (1878–1938) – novinář, šéfredaktor Národních listů, politik, poslanec Národního shromáždění. 88
- SKLENÁŘ Karel (*1938) – český historik, muzeolog, archeolog. 8, 15
- SKREJŠOVSKÝ František (1837–1902) – český poslanec za staročechy na Českém zemském sněmu a Říšské radě, právník, podnikatel, novinář. 75
- SLADKÝ Václav (1879–1940) – český pedagog, politik, meziválečný poslanec a senátor národního shromáždění za Československou stranu národně socialistickou, osvětový pracovník. 54
- SLÁVEK viz Bohuslav Koutník/Miloslav Novotný.
- SLAVÍK Jan (1885–1922) – historik, archivář, ředitel Ruského zahraničního archivu při Ministerstvu zahraničních věcí. 72, 76, 87
- SLÍVA Miloš (1887–?) – inženýr, novinář, publicista. 73
- SMETANA Augustin (1814–1851) – český filosof, katolický kněz, člen řádu křižovníků, redaktor listu Union, autor filosofických spisů. 88
- SMETANA (?–?) – primář. 90
- SMRTKA Josef (1858–1935) – pedagog, pedagogický teoretik, politik, senátor Národního shromáždění, člen Republikánské strany československého venkova, pozdějších agrárníků. 34, 72
- SOUČEK Ludvík (1880–?) – český knihkupec, nakladatel, knihovník. 57
- SOUKUP Josef (?–?) – vrchní rada Kontrolního úřadu hl. m. Prahy. 54, 91
- SOUKUP František Karel (1887–1947) – knihovník Městské knihovny v Praze,

- spisovatel, předseda Spolku československých knihovníků. 78, 86, 98
- SPÁLENÝ Josef (1878–1934) – úředník, básník, doktor filosofie, autor prací o pedagogice. 52
- SPURNÝ Jan (?–?) – pražský tiskař, písmolijec, nakladatel. 91
- SRB Miloš (?–?) – inženýr, svobodný zednář. 72
- SRB Tomáš (?–?) – publicista, zednářský historik. 11
- STALS 80
- STANĚK František (1867–1936) – český politik, agrárník, předseda poslanecké sněmovny, československý ministr veřejných prací, pošt a telegrafů a zemědělství. 71
- STEINER Hugo (1880–1945) – německý židovský grafik, ilustrátor, pedagog, člen uměleckých spolků. 92, 99
- STERNBERKOVÉ/ ŠTERNBERKOVÉ – starý český šlechtický rod se zmínkami již z 12. Století, vlastnil panství v Čechách a na Moravě, hl. sídlo – hrad Český Šternberk, mezi členy byla řada významných osobností s tituly zemských i duchovních hodnostářů. 156
- STIEBER Václav (?–?) – inženýr, šéf stavební firmy Matěj Blecha. 83, 100
- STIEBER Vladimír (?–?) – inženýr, generální rada Škodových závodů. 83, 100
- STLOUKAL Karel (1887–1957) – historik, archivář, redaktor, profesor na UK, člen ČAVU. 79–80, 86
- STRAKA Josef (1876–1953) – středoškolský profesor, filolog, literární historik, editor, publicista. 53, 55–56
- STRETTI Viktor (1878–1957) – grafik, malíř, kreslíř, portrétista některých známých osobností, zakladatel moderní grafiky. 62, 90, 95
- STRNAD Antonín (1746–1799) – geograf, meteorolog, profesor a rektor UK, ředitel hvězdárny v Klemetinu. 98
- STŘÍBRNÝ Jiří (1880–1955) – politik, novinář, redaktor Poledního listu, člen Národního shromáždění, ministr železnic a národní obrany, člen Národní ligy. 75, 84
- STUHLÍK Jaroslav (1890–1867) – český lékař, neurolog, psychiatr, primář nervového a psychiatrického oddělení Státní nemocnice v Košicích, ministerský publicista. 44, 59, 68
- STUNA Stanislav (1881–?) – odborný rada na ministerstvu spravedlnosti, vrchní rada zemského soudu, člen Spolku československých knihovníků, konzervátor památkové péče. 54, 58
- STUPECKÝ Josef (1848–1907) – právník, profesor na právnické fakultě, rektor České univerzity Karlo-Ferdinandovy, redaktor časopisu Právník. 156
- STÝBLO Maxmilian Bedřich (1892–1972) – herec, prozaik, básník, dramatik, redaktor divadelních časopisů.
- SUK Josef (1874–1935) – skladatel, houslista, pedagog, žák a zeť Antonína Dvořáka. 95
- SUKKENIKOW Michail Alexandrovič (1890–?) – ruský spisovatel a redaktor. 98
- SUTNAR Jaroslav (1873–1947) – knihovník, literární historik, překladatel, básník, ředitel Zemské a univerzitní knihovny v Brně. 79

- SVOBODA Emanuel (?-?) – svobodný zednář, velmistr Národní Velké Lóže. 64, 66–67
- SVOBODA Josef František (1874–1946) – vlastivědný pracovník, národopisec, historik, archivář, muzeolog, folklorista, publicista. 55, 60–61
- SYCHRAVA Lev (1887–1958) – právník, novinář, diplomat, představitel československé obce legionářské, účastník 1. odboje, spisovatel. 59
- SÝKORA Hanuš (1883–1944) – zpravodaj Národní politiky, redaktor revue Parlament a Národní hospodář, publicista, překladatel. 53
- SYLLABA Ladislav (1868–1930) – poslanec Revolučního národního shromáždění, národní demokrat, lékař, profesor na lékařské fakultě UK, svobodný zednář. 59, 66
- SYROVÁTKA Evžen (1883–?) – inženýr, státní úředník, šéfredaktor časopisu Zprávy veřejné služby technické, publicista, svobodný zednář. 59
- SYROVÁTKOVÁ Zdena (?-?) – učitelka, sestra inženýra Evžena Syrovátky. 59
- SZYJKOWSKÝ Marian (1883–1952) – profesor polštiny a polské literatury na Filosofické fakultě UK, literární historik. 95
- ŠAFAŘÍK Pavel Josef (1795–1861) – obrozenecký jazykovědec, historik slavista, národní buditel. 57, 75, 156
- ŠEBESTA Eduard (1879–1933) – publicista, vrchní archivní rada, představený staré spisovny hl. m. Prahy, spoluzakladatel Rodopisné společnosti československé. 70, 87, 89
- ŠEBESTOVI – rodina Eduarda Šebesty. 52, 84
- ŠEDIVÝ Emil (1872–1923) – lékárník působící ve Dvoře Králové, historik farmacie, sběratel. 155
- ŠEJDA Jaroslav (?-?) – ředitel Městské spořitelny pražské. 96
- ŠIMÁK Josef Vítězslav (1870–1941) – český historik, univerzitní profesor, člen České akademie věd, mimořádný člen Společnosti nauk, zakladatel turnovského muzea. 56, 77, 82, 86, 101
- ŠIMEK Emil (1882–1957) – národně socialistický politik, diplomat, redaktor. 51
- ŠKARDA Václav (1861–1912) – rakouský a český právník, poslanec Českého zemského sněmu. 158
- ŠKORPIL Václav (1891–1966) – historik vojenství, správce Vojenského muzea, v lóži Jan Amos Komenský. 69
- ŠLEMR František (?-?) – rada okresního úřadu v Mostě, předseda správní rady a v letech 1936 – 1938 starosta Mostu, svobodný zednář. 90
- ŠMÍD Marek (*1979) – historik a pedagog na FF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, specialista na církevní dějiny 19. a 20. století. 82
- ŠMILOVSKÝ Alois Vojtěch (1837–1883) – vl. jménem Alois Schmillauer, český básník a spisovatel historických povídek, gymnazijní profesor. 50
- ŠPORK František Antonín (1662–1738) – český hrabě, mecenáš, majitel tiskárny. 19, 39, 90
- ŠRÁMEK Ferdinand (1864–1936) – politik, poslanec Říšské rady. 29
- ŠTÁFL Otakar (1884–1945) – český malíř, ilustrátor. 88–89

- ŠTECH Václav (1859–1947) – učitel, spisovatel, dramatik, novinář, ředitel Národního divadla v Brně. 10, 28, 79
- ŠTEFÁNIK Milan Rastislav (1880–1919) – slovenský politik, astronom, vojenský letec, generál francouzské armády, diplomat, člen Národní rady, první československý ministr obrany, spolu s T. G. Masarykem a E. Benešem zakladatel Československa. 61
- ŠTĚPÁN viz HABSBUROSKO-LOTRINSKÝ Štěpán.
- ŠTĚPÁNEK Jan Nepomuk (1783–1944) – divadelník, herec, režisér, dramatik, redaktor, publicista. 92
- ŠTŮR Ľudovít (1815–1856) – slovenský politik, novinář, publicista, jazykovědec, básník, spisovatel, učitel, vedoucí osobnost slovenského národního obrození. 55
- ŠUSTA Josef (1874–1945) – politik, spisovatel, historik, profesor všeobecných dějin na UK, prezident ČAVU, ministr školství a národní osvěty 1920 - 1921, člen Pátečníků. 86, 102
- ŠVÁB Adolf (?–?) – úředník plzeňské banky, svobodný zednář. 72
- ŠVADLENKA František (1878–1931) – středoškolský pedagog, učitelský teoretik, publicista, okresní školní inspektor, ředitel Českého státního učitelského ústavu. 67
- ŠVEHLA Antonín (1873–1933) – československý politik, účastník protirakouského odboje, předseda strany Agrárníků, ministerský předseda. 30, 71
- ŠVEHLA Karel (1911–1971) – knihovník, ředitel Knihovny Národního muzea, pedagog, redaktor Sborníku Národního muzea. 8, 15
- TÁBORSKÝ František (1858–1940) – básník, překladatel, spisovatel, sběratel umělecko-řemeslných předmětů, pedagog. 77
- THÁM Václav (1765–1816) – český básník, dramatik, režisér, překladatel, redaktor Schönfeldských pražských novin. 92
- THEER Otakar (1880–1917) – český básník, prozaik, překladatel, dramatik. 25
- THEIN Berthold (1861–1933) – advokát, představitel pardubické židovské obce. 62–64, 66–69, 83, 87, 89
- THON Jan (1886–1973) – literární historik, 2. ředitel Veřejné a univerzitní knihovny v Praze, vydavatel, knihovník, profesor na Státní knihovnické škole. 29, 50–51, 54, 58, 61, 63, 65–66, 69, 87, 89, 91, 95
- TICHÝ Josef (?–?) – právník, velkopřemyslník, snad potomek básníka Josefa Tichého. 63–64, 69, 74, 90
- TISCHER František (1872–1939) – katolický kněz, archivář, historik. 51
- TITĚRA František (1875–1931) – předseda správní rady obecních plynáren, vrchní zemský účetní, státní rada. 50
- TOBIÁŠEK František (?–?) – knihovník městské knihovny ve Smiřicích. 86, 91
- TOBOLKA Zdeněk Václav (1874 – 1951) – český historik, politik, knihovník, ředitel knihovních kurzů, publicista, externí ředitel Státní knihovnické školy. 15, 27, 29, 34, 50–55, 58–61, 63–64, 66, 70, 88, 97, 100, 102
- TOMÁŠEK Jaroslav (1896–1970) – knihovník, archivář, hudební skladatel. 88
- TOMEK Václav Vladivoj (1818–1905) – český historik, politik, pedagog, archivář, autor literatury o pražských dějinách a místopisu. 19, 56

- TRAUTMANN Rajmund (1894–1973) – knihovník, bibliograf, dlouholetý pracovník Státní vědecké knihovny v Brně. 79
- TRNKA Tomáš (1888–1961) – ředitel Masarykova lidovému ústavu, docent lidové výchovy, filozof, psycholog, publicista. 56, 61
- TUČEK Alois (1874–1916) – redaktor, prozaik, literární kritik, člen hnutí Omladina, překladatel. 98
- TŮMA Josef (1885–?) – politik, meziválečný poslanec Národního shromáždění, v České straně národně sociální. 40, 57, 59, 62, 69, 86, 88, 95, 97, 100
- TUSAR Vlastimil (1880–1924) – druhý československý předseda vlády, sociální demokrat, novinář. 30
- TYKVART Karel (?–?) – ústavní ředitel plzeňské věznice, svobodný zednář. 72
- TYLÍNEK Alois (1884–1965) – český politik, římskokatolický kněz, papežský komoří, náměstek pražského primátora. 50
- ULRICH Josef (1882–1950) – ředitel Nemocenské pojišťovny v Košicích, poslanec sociální demokracii, člen lóže Pavel Josef Šafařík v Košicích. 59, 66
- URBÁNEK František (1866–1948) – evangelický kněz, kazatel Jednoty českobratrské, odborný publicista, přítel rodiny prezidenta Masaryka. 60
- URZIDIL Johannes (1896–1970) – pražský německy píšící spisovatel, básník, esejista, historik umění. 81, 92
- VÁCLAV svatý (asi 907–935) – český kníže z rodu Přemyslovců, světec, národní patron. 74
- VALDŠTEJN Albrecht Václav Eusebius (1583–1634) – český vévoda, politik, vojevůdce, nejvyšší velitel císařských vojsk v třicetileté válce. 82
- VEBR Emanuel (1874–1946) – středoškolský profesor, historik, autor prací o antických dějinách, školní inspektor, vládní rada. 59
- VELESLAVÍN Daniel Adam (1546–1599) – nakladatel, spisovatel, tiskař, historik, překladatel, humanista. 25
- VESELÝ Antonín (1888–1945) – překladatel, novinář, redaktor Národních listů, pracovník Vilímkova a Ottova nakladatelství. 71
- VESKA 79
- VÍZEK 51
- VLADISLAVLEV J. A. (?–?) – ruský redaktor, člen selského hnutí v Rusku, emigrant. 61
- VLADYKA Vladimír (?–?) – inženýr, konzul v Chile, člen lóže Jan Amos Komenský. 78
- VLASÁK Emil (1891–1975) – učitel, člen Ústředního svazu československého učitelstva, regionální historik, překladatel, pedagogický teoretik. 59, 99
- VODRÁŽKA Václav (1883–1974) – historik, archivář, profesor na UK, člen ČSAV, ředitel městského archivu. 68
- VOJTÍŠEK Václav (1883 – 1974) – český historik, archivář, pedagog. 50, 86, 93
- VOLF Josef (1878–1937) – historik, knihovník a ředitel Knihovny Národního muzea, publicista. 8–9, 11–12, 15–19, 23, 26, 29, 34, 36–37, 39–47, 50, 52, 54–56, 59–60, 62, 65, 67, 69–70, 72–74, 76–77, 81–82, 90, 94, 97, 102–105, 147–151, 158
- VOLF Miloš (1915–?) – syn Josefa Volfa a Hermíny Volfové. 19, 74, 76, 97

- VOLFOVÁ Hermína (1889–?) – rozená Tobiaschová, od 27. června 1914 manželka Josefa Volfa. 19, 74, 91
- VOLFOVÁ Věra (1919–?) – dcera Josefa Volfa a Hermíny Tobiaschové. 19, 74
- VONKA Rudolf Jordán (1877–1964) – tajemník československého zastupitelského úřadu v Haagu, tiskový mluvčí ministerstva zahraničí, vrchní odborový rada, pedagog, iniciátor vzniku muzea v Městci Králové, vydavatel, překladatel, regionální badatel, svobodný zednář. 53, 70, 72–73, 75–76, 79–80, 85
- VORONOVSKÁ-MELICHAROVÁ Ludmila (1891–1953) – překladatelka z ruštiny. 50
- VOTRUBA Vilém (1870–1939) – český politik, poslanec Revolučního národního shromáždění, národní demokrat. 29
- VRHOVAC Maksimilijan (1752–1827), osobnosti chorvatského národního obrození, zářebský biskup. 83
- VRCHOTKA, Jaroslav (*1926) – knihovník, historik knižní kultury, publicista. 8, 15
- VRŤÁTKO Antonín Jaroslav (1815–1892) – knihovník Národního muzea, spisovatel, překladatel. 19
- VRZKA (?–?) – ředitel a pokladník spolku vysokoškolačů. 92
- VYBÍRAL Bohuš (1887–1951) – překladatel, literární historik, slavista, vysokoškolský pedagog, publicista, knihovník. 52
- WALLACE-MURPHY Tim (?–?) – americký spisovatel. 11
- WEIGNER Karel (1874–1937) – český lékař, anatom, profesor na UK, svobodný zednář, 1931 – 1937 velmistr NVLČs. 44, 74–76, 84, 92, 98
- WEIL Friedrich (1894–?) – právník, vydavatel, publicista, autor publikací o E. Benešovi, svobodný zednář. 92
- WEINHENGST Viktor (1855–1903) – architekt a stavitel působící na Hradecku. 90
- WEINGART Miloš (1890–1939) – lingvista, slavista, profesor srovnávací jazykovědy a staroslověnštiny na UK, byzantolog, literární historik, publicista. 76
- WEINGÄRTNER Vilém (?–?) – komisař hlavního města Prahy, zednář v lóži Jan Amos Komenský. 60, 62–63
- WEINTRIDT Vincenc (1778–1849) – probošt mikulovské kapituly, katolický myslitel, sběratel knih. 76
- WEINZIERL Erika (1925–2014) – rakouská historička a publicistka, archivářka, profesorka na salzburšské univerzitě. 77
- WELC J. (?–?) – redaktor v Chicagu. 156
- WELLEK Bronislav (?–?) – právník, odborový přednosta na Ministerstvu sociální péče, v lóži Jan Amos Komenský. 73
- WERTHEIMER Ignác (?–?) – pardubický podnikatel židovského původu, majitel továrny na výrobu lihovin. 94
- WIESNER Adolf (1871–1942) – židovsko-český akademický malíř, žák V. Hynaise, člen Spolku výtvarných umělců Mánes a člen lóže Jan Amos Komenský. 63
- WILLARD Cyrus Field (1858–1942) – americký úředník, novinář, realitní agent, zakladatel zednářské společnosti Philaletes Society. 88
- WINTERBERG Eugen (1890–1967) – německý podnikatel židovského původu, společník firmy Dampfsägewerks Löwy &

- Winterberg, autor zenářské literatury a člen několika lóží (mimojiné i pražských). 82
- WIRTH Zdeněk (1878–1961) – historik umění, teoretik a organizátor památkové péče, předseda Národní kulturní komise, člen ČSAV. 77
- z TIŠNOVA Martin (1420–?) – katolický kněz, písař, tiskař. 54
- ZAHRADNÍČEK Jan (1905 – 1960) – básník, novinář, překladatel, spisovatel, představitel katolické poezie. 99
- ZAHRADNÍK – BRODSKÝ Bohumil (1862–1939) – český prozaik, autor románů a povídek, spoluzakladatel československé církve, kněz, úředník na ministerstvu školství, člen agrární strany. 88
- ZACHAR Otakar (1870–1921) – inženýr chemie, správce pivovaru v Kročehlavech, redaktor, spisovatel, sběratel, badatel v oboru dějin chemie. 155–156
- ZAVORAL Metoděj Jan (1862–1942) – český římskokatolický kněz, premonstrát, opat strahovského kláštera, senátor Národního shromáždění, člen Československé strany lidové, spoluzakladatel a předseda Československo-rumunské společnosti. 74
- ZDENEK viz Zdeněk Gintl/Zdeněk Helfert
- ZDENKOVIĆ Arnošt (?–?) – jugoslávský redaktor zednářského časopisu Šestar. 86, 89
- ZDRAZIL Adolf (1868–1942) – slezský malíř německého původu. 54
- ZELENKA-LERANDO Lev (1877–1954/55) – harfenista, redaktor českého tisku v USA, profesor španělštiny, publicista. 156
- ZEMEK Metoděj (1915–1996) – katolický kněz, historik, archivář, ředitel Okresního archivu v Mikulově. 92, 98, 102
- ZENKL Petr (1884–1975) – český politik, ministr bez portfeje, primátor města Prahy, předseda národně socialistické strany, místopředseda československé vlády, po r. 1948 exilový politik. 50
- ZENKLOVÁ Pavla (1887–1975) – roz. Ševcovicová, pocházela ze státu v Plánici u Klatov, od r. 1909 manželka Petra Zenkla. 50
- ZEYER Alexander (1882–?) – právník, autor právnických publikací, svobodný zednář. 72
- ZÍBRT Čeněk (1864–1932) – český kulturní historik, folklorista, národopisec, etnograf, profesor na UK, ředitel Knihovny Národního muzea. 9, 15, 19, 23, 26, 51, 53, 55–56, 103, 152
- ZINK Karel (1889–1975) - knihkupec, nakladatel, antikvář. 86
- ZUCKER Alois (1842–1901) – vysokoškolský profesor, poslanec Říšské rady, právník, kriminalista. 156
- ZVONARĚ Josef Leopold (1824–1965) – berounský hudební skladatel a teoretik, pedagog, spoluzakladatel spolku Hlahol. 54
- ŽÁKOVEC František (1878–1937) – historik umění, publicista, člen ČAVU. 77
- ŽIKEŠ Vladimír (1906–1980) – český nakladatel, účastník protinacistického odboje. 90
- ŽIVNÝ Ladislav Jan (1872–1949) – významný knihovník 20. století, knihovní teoretik, publicista, bibliofil, pedagog. 29–30, 32, 57–58, 78, 100, 103
- ŽIŽKA Leoš Karel (1866–1969) – knihkupec, nakladatel, bibliograf, odborný

spisovatel, pedagog, kulturní publicista.
101

ŽLÁBKOVÁ Marie (1883–1963) –
učitelka, prozaička, dramatička, ředitelka
měšťanské školy a hospodářské školy
v Hlinsku, členka Spolku českých
spisovatelů Máj a Svatoboru, učitelka
sólového zpěvu. 82

Rejstřík místní

- 42nd Street – Chicago, USA 62
Amsterdam – hl. město Nizozemska 53
Anglie 32, 63, 65, 68
Balkán 98
Báňská Bystřice – Slovensko 57
Barcelona – Španělsko 100
Basilej – Švýcarsko 15
Bělehrad – hl. město Srbska 83, 98
Berlín – hl. město Německa 52, 78
Beroun – Středočeský kraj 64–65
Bratislava – hl. město Slovenska 22, 43, 57, 67–68, 83, 87, 96
Brno – Jihomoravský kraj 10, 28, 57, 68, 71, 76, 78, 96, 98
Břevnov – městská čtvrť Prahy 6 57
Budeč – okres Kladno 57
Bulharsko 33
California viz Kalifornie
Curych – Švýcarsko 68, 75
Čechy 18, 27, 33, 39, 55–56, 65, 67, 70–71, 90, 99
Česká republika 14, 79–80, 94
České Budějovice – Jihočeský kraj 15, 71, 88
Československé armády (ul.) – ulice v Praze Dejvicích 90
Československo 10–12, 14, 24, 31–33, 34, 36, 80–82, 84, 92–93
Český Brod – okres Kolín 99
Český ráj – střední Pojizeří, severní Čechy 71
Čistá – okres Rakovník 98
Čkyně – okres Prachatice 79
Dánsko 98
Edinburgh – hl. město Skotska, Anglie 100
Fifth Avenue – ulice v New Yorku, USA 62
Francie 33, 60, 65, 74, 97
Gravenhagen viz Haag
Haag – Nizozemsko 73, 82
Havlíčkův Brod – okres Havlíčkův Brod, kraj Vysočina 88, 98
Hlinsko – okres Chrudim 82
Horácko – region na rozhraní Čech a Moravy 55
Horoměřice – okres Praha-západ 11
Hostivař – městská část Prahy 15 60
Hradec Králové – Královéhradecký kraj 61, 70–71, 90, 98
Cheb – Karlovarský kraj 82
Chicago – Illinois, USA 89
Chržín – okres Kladno 98
Illinois – stát na středovýchodě USA 89
Itálie 69, 74
Jaroměř – okres Náchod 90
Jena – Durynsko, SRN 54
Jičín – Královéhradecký kraj 64, 71
Jugoslávie – stát na břehu Jaderského moře existující v l. 1918 – 2003 81–82, 84
Kalifornie – stát na jihozápadě USA 88
Kamenec – Sasko, SRN 75
Kanada 33
Karlovo náměstí – Praha 2 42, 82
Karlovy Vary – Karlovarský kraj 71
Klánovice – Praha 9, 79
Klučov – okres Kolín 99
Kostelec nad Vltavou – okres Písek 15
Kostnice – Švýcarsko 54
Košice – Slovensko 57, 59, 68, 93
Kralupy nad Vltavou – okres Mělník 8–9
Krč – Praha 4 94
Kutná Hora – Středočeský kraj 18
Lány – okres Kladno 60, 76
Lešno – Polsko 100
Letná – Praha 7 50
Liberec – Liberecký kraj 71
Lipsko – Sasko, SRN 75
Litoměřice – Ústecký kraj 71
Litomyšl – okres Svitavy 8
Londýn – hl. město Velké Británie 11, 65
Lotyšsko 33, 81
Lysá nad Labem – okres Nymburk 18
Mariánské náměstí v Praze – Praha 2
Mikulov – okres Břeclav 18, 71, 76
Milevsko – okres Písek 15
Morava 29, 33, 35
Mostecká ulice – Praha 1 85
Náchod – Královéhradecký kraj 71
Náměstí míru – Praha 2 52
Národní třída – Praha 2
Neapol – Itálie 74
Německo 14–15, 65, 78, 81
Německý Brod viz Havlíčkův Brod
New York – New York, USA 62
Nizozemí 53, 55
Nová Paka – okres Jičín 64
Olomouc – Olomoucký kraj 9, 28

Osmanská říše – říše rozkládající se na území Malé Asie, Balkánu, Černomoří, Blízkého a Středního východu a Severní Afriky, existovala v l. 1299 – 1922 68
 Palackého ulice – Praha 1 90
 Panská ulice – Praha 1 57
 Pardubice – Pardubický kraj 98
 Paříž – hl. město Francie 15
 Pelhřimov – kraj Vysočina 15
 Piemont – kraj v Severozápadní Itálii 74
 Písek – okres Písek 15
 Plzeň – Plzeňský kraj 17, 64–66, 69, 84, 98
 Poděbrady – okres Nymburk 71
 Podmokly – okres Rokycany 72
 Podyjí – oblast kolem řeky Dyje na jižní Moravě 55
 Polsko 15, 33, 60
 Potštejn – okres Rychnov nad Kněžnou 91, 97–98
 Potštýn viz Potštejn
 Praha – hl. město ČR 8–12, 15–19, 21, 28, 33–36, 39, 46–47, 50, 52–54, 56, 68, 60–61, 64, 66–68, 70, 73–75, 77–78, 82, 84, 87, 89
 Přelouč – okres Pardubice 92
 Přeštice – okres Plzeň-jih 17
 Příchovice – okres Jablonec nad Nisou 17
 Radnice – okres Rokycany 27
 Rakousko 77
 Roztoky u Prahy – okres Praha-západ 59
 Rusko 15, 61
 Řím – hl. město Itálie 60, 74
 San Diego – Kalifornie, USA 88
 Skramníky – okres Kolín 99
 Slezsko 27, 33
 Slovensko 32–33, 35–36
 Solnice – Rychnov nad Kněžnou 98
 Spálená ulice – Praha 1 100
 Spojené státy americké 14, 62, 91
 Stará Paka – okres Jičín 64
 Sušice – okres Klatovy 25
 Sýrie 68
 Švédsko 76
 Švýcarsko 78, 90
 Tábor – Jihočeský kraj 158
 Tatry – pohorí na severu Slovenska a jihu Polska 55
 Třebíč – kraj Vysočina 71
 Ústí nad Labem – Ústecký kraj 54, 60, 97
 Václavské náměstí – Praha 1 84
 Vamberk – okres Rychnov nad Kněžnou 91
 Valentinská ulice – Praha 1 53
 Varšava – hl. město Polska 80, 85, 97
 Vatikán 82
 Velká Británie viz Anglie
 Velvary – okres Kladno 98
 Vídeň – hl. město Rakouska 62, 66, 75, 77, 82, 90, 92
 Vinohrady – městská část Prahy 19, 50–51, 70, 93
 Vratislav – Polsko 52
 Vyšehrad – městská část Prahy 65
 West Ivy Street – San Diego, Kalifornie, USA 88
 Wroclaw viz Vratislav
 Záhřeb – hl. město Chorvatska 83, 89
 Zlonice – okres Kladno 27
 Zdejcina – místní část města Berouna 65
 Znojensko – jihomoravský region
 Znojmo - Jihomoravský kraj 55
 Zürich viz Curych
 Žhery – okres Kolín 99

Rejstřík věcný

28. října (lůže) 73
Adoniram zu Weltkugel 77
Agrárníci viz Republikánská strana
zemědělského a malorolnického lidu
Akademie viz Česká akademie věd a umění
Ambassador 42, 83–85
Amerlingův mužský ústav učitelský 67
Amicitia 45, 73
Archiv hlavního města Prahy 67
Archiv Národního muzea 8, 12, 17–19, 23,
25, 46, 74, 148–152
Archiv pro bádání o životě a spisech Jana
Amose Komenského 57
Autoklub 90
Bakulův pěvecký sbor 94
Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu
53
Bohemia (deník) 92
Bohemia (lůže) 69
Brücke (lůže) viz Most
Církev československá husitská 64
Církevní dějiny (periodikum) 82
C.k. privilegované české vídeňské poštovní
noviny 62
C. k. veřejná a univerzitní knihovna
Čas (deník) 65
Časopis československých knihovníků 18,
54, 60, 94, 100
Časopis Matice moravské 57
Časopis Musea království českého viz
Časopis národního muzea
Časopis Národního muzea 16, 19, 40, 47,
52, 61, 69, 86
Časopis pokrokového studentstva 54
Časopis Společnosti přátel starožitností 54,
96
Černý pivovar 41, 82
Česká akademie věd a umění 14, 16, 48,
76–77, 83, 86–87, 99, 101
Česká akademie zemědělská 70
Česká revue 39, 51
Česká ročenka 54
Česká strana socialistická 89
Česká věda viz Naše věda
České slovo 75, 84
České vysoké učení technické 14, 48, 59
Československá jednota 94
Československá akademie věd viz Česlá
akademie věd a umění
Československá národní demokracie 51,
62, 90
Československá mezinárodní výměnná
služba 24
Československá obec učitelská 59
Československá sociálně demokratická
strana dělnická 93
Československá společnost knihovědná
101
Československá strana lidová 25, 75
Český bibliofil 19, 39, 79, 81
Český časopis historický 14, 39, 48, 80–
81, 85, 101
Český lid (sborník) 16
Český směr 89
Čin (deník) 78
Demokratický střed 62
Draškovič viz Ivan grof Draškovič
Dům umělců 54
Dům zemědělské osvěty 70
Elsevier 80
Fénix 63
Filozofická fakulta 8–9, 15, 17, 73, 75, 83
Freilicht zur Eintracht 43
Galerie Hollar 81
Grandhotel 42, 90
Hiram 43, 63, 68, 87–88, 95
Hlahol 82
Holandsko-československá společnost
v Haagu 73
Husův okresní osvětový sbor v Nové Pace
64
Chemický ústav Karlovy Univerzity 60
Ivan grof Draškovič (lůže) 83
Jan Amos Komenský (lůže) 38, 41, 45, 59,
65, 78, 90, 93, 96, 99
Ján Kollár (lůže) 43, 67
Jednota bratrská 56
Jednota slovanských žen 75
Josef Dobrovský (lůže) 68, 72, 85
K.k. privilegierte Wiener tschechische
Postzeitung viz C.k. privilegované české
 vídeňské poštovní noviny
Kancelář KNM 8–9, 15, 19, 22–23, 46
Klementinum 55
Knihkupecký oznamovatel 101
Knihovna Národního muzea 8–9, 12–13,
15–17, 19, 23–25, 27, 48, 50, 58, 66, 76,
103–105, 151–152

Knihovna Univerzity Komenského 22
 Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně 64
 Knihovna Vysoké školy technické 28
 Komunistická strana Československa 51, 62
 Kontrolní úřad hlavního města Prahy 91
 Královská česká společnost nauk 14, 18, 48, 67
 Krasoumná jednota Kritika (periodikum) 54
 Kuks 90
 Kulturní revue 101
 Le Droit Humain 40
 Legiografie 82, 98
 Lessing zu en Drei Ringen 43, 81, 92–93, 97
 Letní olympijské hry 14, 48
 Letohrádek královny Anny 77
 Lidové noviny 68, 78, 147
 Lidový deník Večer 87
 Lidovýchovný věstník 64
 Listy filologické 17, 54
 Literární archiv Památníku národního písemnictví 17, 19
 Lumír 62
 Maksimilijan Vrhovac (lůže) 83
 Masarykova univerzita v Brně
 Masarykův lidovýchovný ústav 10, 47, 56, 69
 Matice česká 47, 52
 Matice moravská 57
 Městská knihovna v Praze 65
 Městská veřejná knihovna v Jičíně 64
 Mezinárodní astronomická unie 60
 Mezinárodní federace knihovnických spolků 100
 Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu 53
 Ministerstvo školství a národní osvěty 10, 21, 24–25, 29–30, 32, 34, 36, 47, 52, 153
 Ministerstvo veřejných prací 59
 Ministerstvo zahraničních věcí 22
 Moravská zemská knihovna v Brně 76
 Moravský zemský sněm 29
 Most (lůže) 93, 96, 100
 Museum království českého viz Národní muzeum
 Muzejník viz Časopis Národního muzea
 Muzeum
 Muzeum Českého krasu v Berouně 64–65
 Náprstkovo muzeum 92
 Národ (lůže) 50
 Národní archiv 70
 Národní demokracie viz Československá národní demokracie
 Národní divadlo 47, 77
 Národní dům 52
 Národní fronta 90
 Národní kavárna 101
 Národní liga 90
 Národní listy 52, 54–55, 61–62, 67, 80, 84, 87, 89–90
 Národní knihovna ČR 34, 55, 60
 Národní muzeum 8 – 9, 15–19, 24, 47, 50, 54, 58, 66, 74, 80, 85, 92, 94, 96, 99
 Národní osvěta 78
 Národní osvobození (periodikum) 59
 Národní politika 47, 70, 85
 Národní rada 74
 Národní shromáždění Československé republiky 30, 93
 Národní sjednocení 90, 93
 Národní strana svobodomyslná 51
 Národní Velká Lůže Československá 14, 39, 64, 66, 69, 75, 82–83, 92, 138
 Naš domov 57
 Naše věda 86
 Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei 14, 48
 Nedělní list 75, 99
 Nejvyšší Rada 83, 89
 Německá lidová strana 66
 New York Public Library viz Veřejná knihovna v New Yorku
 Obchodní a živnostenská komora v Hradci Králové 71
 Obecní dům 74
 Okresní dům 90
 Omladina 82
 Oreb 99
 Orel 74
 Osvětový svaz 10, 28–29, 56
 Památník národního písemnictví 100
 Parlament (deník) 53
 Pavel Josef Šafařík (lůže) 93
 Pi Gamma Mu 91, 93
 Plzeňsko (periodikum) 65–66, 89
 Podolské sanatorium 42, 83–84
 Pokroková revue 54
 Pokrokový klub Antonín Čížek 54
 Polední list 47, 75, 84, 97, 101
 Pondělní list 75

Posel z Budče 57
 Prager Presse 18, 47, 52, 62, 86, 93
 Prager Tagblatt 92, 94
 Pravda Vítězí (lóže) 78
 Pravednost (lóže) 84
 Pražský hrad 90
 Purkyňova společnost 100
 Quatuor Coronati Coetus Pragensis 43–44,
 48, 82, 85, 88, 92–93, 95, 97, 100
 Reduta 68
 Registratura NM 8–9, 17–18, 23, 25, 74,
 148–152
 Reichenberger Zeitung 66
 Republikánská strana zemědělského a
 malorolnického lidu 93
 Restaurace U Kotvy 100
 Rukopis královédvorský 47, 51
 Rukopis zelenohorský 47, 51
 Sax 90
 Sereďňak 61
 Sibi et Posteris (lóže) 72
 Slavische Rundschau 83
 Slovanská zemědělská akademie 70
 Slovanský přehled viz Slovanský sborník
 Slovanský sborník 87
 Slovanský ústav 19, 53, 76, 94–95
 Slovenská filharmonie 68
 Social Science 91, 93
 Sokol 68
 Společnost Národního muzea 21–22, 24,
 157
 Společnost národů 68
 Společnost přátel starožitností 54, 96
 Spolek československých knihovníků 18,
 58, 60–61, 65, 78, 86, 97
 Spolek českých bibliofilů 47, 70, 73, 76,
 83, 98–99
 Správní výbor Národního muzea 21, 24,
 151, 154
 Státní knihovnická škola 34, 59–60, 75, 77,
 97
 Státní ústřední archiv viz Národní archiv
 Strahovský klášter 70, 74
 Strana národní jednoty 90
 Sudetoněmecká strana 93
 Svatobor 84
 Světozor 80
 Svobodný zednář 39, 69, 76, 84
 Šestar 86, 89
 The Philalethes Society 43, 88
 Typografie 19, 39, 79
 Umělecko-průmyslové muzeum 86
 Univerzita Karlova 8–9, 13, 15, 17–18, 34,
 48, 51, 60, 73, 75, 83
 Univerzitní knihovna viz Veřejná a
 univerzitní knihovna v Praze
 Univerzitní knihovna Masarykovy
 univerzity v Brně 79
 Univerzita Komenského v Bratislavě 22
 Ústav pro péči o matku a dítě 83
 Ústav skandinávský a nizozemský v Praze
 Ústřední knihovna v Praze
 Ústřední slovanská zemědělská knihovna a
 čítárna České akademie zemědělské 70
 Ústřední spolek československých
 knihovníků 60
 Ústřední spolek jednot učitelských na
 Moravě 57
 Ústřední svaz československého učitelstva
 59
 Ústřední zemědělsko-lesnický archiv 70
 Vědecká knihovna v Olomouci 76
 Velká Národní Lóže viz Národní Velká
 Lóže Československá
 Velká Národní Rada 76, 79, 83–84, 93, 96,
 100–101
 Velká Rada viz Velká Národní Rada
 Velký Orient viz Národní Velká Lóže Čsl.
 Veřejná a univerzitní knihovna v Praze 28,
 54, 58, 60, 80
 Veřejná knihovna v New Yorku 62
 Veřejná lidová knihovna Akademické
 čtenářské jednoty 64
 Věstník Jednoty slovanských žen 75
 Vinohradské divadlo 52, 76
 Vintage Hotel Sax
 Vitrinka 18, 25
 Vlastimil 156
 Volná myšlenka 60, 62, 99
 Vrhovac viz Maksimilijan Vrhovac (lóže)
 Všeobecná zednářská liga 73
 Wilsonovo nádraží 92
 Zednářská liga viz Všeobecná zednářská
 liga
 Zemský správní výbor 21, 23–24
 Zlatá Husa 84
 Zprávy spolku českých bibliofilů v Praze
 Zukunft 91
 Zur Humanität 40
 Zvon (periodikum) 19, 55, 56–57
 Živnostenská banka 17, 151

Slovníček pojmů

Balotáž /ballotage – způsob hlasování v lóži pomocí černých a bílých kuliček

Mistr – představený lóže

Velký Mistr/Velmistr – též Nejjasnější, předseda Národní Velké Lóže, hlava zednářské obce

Velká Rada – užší představenstvo Národní Velké Lóže

Nejjasnější – viz Velký Mistr

Lufton – syn zednáře

Řetěz – zednářský rituál, při kterém se všichni bratři v lóži uchopí vzájemně za ruce, má symbolizovat jednotu, sounáležitost, bratrství

Vnos světla – zahajovací rituál při otevření nové lóže, symbolizuje osvětlení

Bílá tabule – slavnostní hostina

Kresba – přednáška v lóži

Deska – viz kresba

Stupně – stupně zasvěcení

Strážce – zednářská funkce, má za úkol hlídat vstup do lóže

Neofyt – čerstvě přijatý zednář, nováček

Velký Orient – viz Národní Veliká Lóže Československá

Národní Veliká Lóže Československá – vrcholná zednářská organizace v zemi zastřešující a združující všechny lóže v Československu

Chrám – místo, kde se zednáři pravidelně schází

Krytí – vystoupení z lóže

Magister adiuvars – pomocný Mistr

Ornát – zednářské roucho skládající se ze zástěry, bílých rukavic a zednářských insignií

Bibliografie

Prameny

Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Deníky Josefa Volfa, díl 1925

Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Deníky Josefa Volfa, díl 1933

Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Deníky Josefa Volfa, díl 1935

Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Osobní spisy, Josef Volf, nečíslováno

Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1925, karton č. 24, nečíslováno

Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1928, karton č. 27, nečíslováno

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, roč. 1919, částka CXXIX, 22. listopadu 1919, s. 937 – 944

Nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919 č. 607 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních

Zora DAMOVÁ – Aleš NOVOTNÝ – Jaroslava ROHOVÁ, *Inventář k fondu Amerlingův státní mužský ústav učitelský Praha II. (1841)1848–1948 (1951)*, č. pomůcky 550, Archiv hl. m. Prahy, Praha 2014

Literatura a sborníky

Brus jazyka českého, který sestavila kommise širším sborem Matice české zřízená, Praha 1881

Festschrift der Gerechten und Volkommenen Johannisloge Hiram zu den drei Sternen im Oriente Prag aus Anlass ihres 25jährigen Bestehens, Praha 1934

Pravidla českého pravopisu, Praha 2014

Pravidla českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů. Jediné ministerstvem školství a národní osvěty schválené vydání, Praha 1924

Luboš ANTONÍN a kol, *Knihovna Národního muzea*, Praha 1999

F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze*, 2sv., Praha 1926–1927

Josef BARTOŠ, *Úvod do metodiky a techniky historické práce*, Olomouc 1992

Josef BLÜML, *Kulturní historik Čeněk Zíbrt*, Pelhřimov 2014

Leopold CALÁBEK, *Příručka pro lidovýchovné pracovníky. Sbírka zákonů, nařízení a předpisů lidovýchovných*, Brno 1924

- TÝŽ, *Administrativní příručka pro lidovýchovné pracovníky a knihovníky. Knihovna příruček Masarykova lidovýchovného ústavu (Svazu osvětového)*, sv. 5. Praha 1928
- Jiří CEJPEK a kol., *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002
- Jiří CEJPEK – Ivan HLAVÁČEK – Pravoslav KNEIDL, *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha 1996
- Jana ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři ve XX. Století*, Praha 2002
- TÁŽ a kol., *Válečné deníky Jana Opočenského*, Praha 2001
- Phyllis DAIN, *The New York Public Library. A Universe of Knowledge*, New York 2000
- Vladimír V. DOSTÁL, *Agrární strana, Její rozmach a zánik*, Brno 1998
- Johann Theophilus ELSNER (Hrsg.), *Martyrologium Bohemicum oder die Böhmische Verfolgungs=Geschichte vom Jahr 894 bis 1632, darinnen die grosse List, Tücke, Bosheit und Gewaltthätigkeit der Feinde der Wahrheit geschildert wird, auf oft wiederholtes Begehren redlicher Seelen deutsch übersetzt*, Berlin 1776
- František FRIDRICH, *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919–29. Knihovní zákon, jeho provádění a výsledky*, Praha 1931
- Antonín GRUND, *Karel Jaromír Erben*, Praha 1935
- August HORNEFFER, *Der Bund der Freimaurer*, Jena 1913
- Miroslav HROCH, *Úvod do studia dějepisu IV. Metody historikovy práce*, Praha 1983
- Karel HÜNDL, *Josef Volf a jeho význam pro cs. knihovnictví*, strojopis, Praha 1987
- Jack CHABOUD, *Svobodní zednáři*, Praha 2007
- Martin JAVOR, *Svobodné zednářství 18. století v českých zemích a v Uhrách*, Horoměřice 2011
- Kristýna KALOUSKOVÁ, *Knihovna Národního muzea v 1. polovině 20. století očima Josefa Volfa*, Kralupy nad Vltavou 2013. Bakalářská práce. Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd a archivního studia.
- TÁŽ, *Pisemnosti kanceláře Knihovny Národního muzea ve 20. letech 20. stol*, Kralupy nad Vltavou 2015. Seminární práce. Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd a archivního studia
- Jay KINNEY, *Svobodní zednáři. Mýtus a skutečnost. Odhalení pravdy o jejich historii, symbolech a tajných rituálech*, Praha 2010
- Josef KLIK, *Bibliografie vědecké práce o české minulosti za posledních čtyřicet let. Rejstřík ČČH 1895 – 1934*. Praha, 1935
- Růžena KLIMAKOVSKÁ, *Sváteční člověk. Vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu o třetím výročí jeho smrti*, Praha 1935

- Ondřej KRÁTKÝ, *Blízkovýchodní internacionála. Milníky šíitské aktivizace ve 20. století*, Brno 2013
- Jaromír KUBÍČEK, *Moravská zemská knihovna v Brně*, Brno 2001
- Otakar KUNSTOVNÝ, *Co jsme a co chceme? Zásady a cíle Volné myšlenky československé*, Praha 1920
- František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1999
- Ladislav LÁBEK – Fridolín MACHÁČEK (red.), *Plzeňsko. List pro vlastivědu západních Čech*, Plzeň 1922–1936
- Eugen LENNHOFF, *Tajné politické společnosti sv. 1. Ilumináti, karbonáři, děkabristé*, Praha 1997
- Eugen LENNHOFF, *Die Freimaurer*, Zürich – Leipzig – Wien 1929
- Eugen LENNHOFF – Oskar POSNER, *Internationales Freimaurerlexikon*, Zürich – Leipzig – Wien 1932
- W. Kirk MACNULTY, *Freemasonry. A Journey Through Ritual and Symbol*, London 1991
- T. G. MASARYK, *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914–1918*, Praha 1925
- Alfons MUCHA, *Svobodné zednářství*, Praha 1924
- Paul NETTL, *Das Jahrbuch der Weltfraumaurerei*, Wien 1935
- Paul NETTL, *Das Jahrbuch der Weltfreimaurerei. Im Auftrage und unter Mitwirkung des Quatuor Coronati Coetus Pragensis herausgegeben von Paul Nettel*, Wien 1935
- František NOVOTNÝ, *Československé knihovnické zákonodárství. Cesta k zákonu o jednotné soustavě knihoven a jeho uskutečňování*, Praha 1962
- Václav NOVOTNÝ, *České dějepisectví v prvním desetiletí republiky*, Praha 1929
- Ferdinand PELIKÁN, *Pokrokový klub Antonín Čížek jindy a nyní. Příspěvek k dějinám pokrokového hnutí v mladé generaci s jeho bibliografií*, Praha 1924
- Jan PODŠKUBKA, *České svobodné zednářství v průběhu XVIII. století*, Praha 2005
- Jarmila PRERADOVÁ, *Vzájemné vztahy československých a francouzských zednářů, 1918–1938*, Praha 2014 Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav světových dějin
- Emanuel RÁDL – Z. V. TOBOLKA a kol., *Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*, 7 sv., Praha 1925 – 1933
- Jasper RIDLEY, *The Freemasons. A History of the World's Most Powerfull Society*, London 2011
- Jan RYS, *Židozednářství metla světa*, Praha 1938

- Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*, Praha – Litomyšl 2001
- Tomáš SRB, *Řád svobodných zednářů 1. Individuální cesta k poznání skryté skutečnosti*, Praha 2001
- TÝŽ, *Řád svobodných zednářů 2. Symbolika jako prostředek hledání světla*, Praha 2003
- TÝŽ, *Řád svobodných zednářů 3. Iniciační cesta skotského ritu starého a přijatého*, Praha 2009
- Marian SZYJKOWSKI, *Polská účast v českém národním obrození. Svazek druhý*. Praha, 1935
- Václav ŠTECH, *O veřejných knihovnách*, Praha 1899
- Karel ŠVEHLA a kol., *Knihovna Národního musea*, Praha 1960
- TÝŽ, *Administrativní příručka pro lidovýchovné pracovníky a knihovníky. Knihovna příruček Masarykova lidovýchovného ústavu (Svazu osvětového)*, sv. 5. Praha 1928
- Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002
- František TÁBORSKÝ, *Katalog k výstavě děl Ivana Meštroviće*, Praha 1933
- Zdeněk V. TOBOLKA (red.), *Politika. Co má vědět o Československé republice každý občan I*, Praha 1925
- TÝŽ (red.), *Československé knihovnictví*, Praha 1925
- TÝŽ, *Národní a universitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj I. Počátky knihovny až do roku 1777*, Praha 1959
- Josef VOLF, *Lužické oddělení v knihovně Národního musea v Praze*, Praha 1923
- TÝŽ, *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*, Praha 1926
- TÝŽ, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930
- TÝŽ, *Dějiny veřejných půjčoven v Čechách do r. 1848*, Praha 1931
- TÝŽ, *Soupis nekatolíků uprchlých z Čech z roku 1735*, Praha 1907
- Jaroslav VRCHOTKA, *Dějiny Knihovny Národního muzea v Praze 1818–1892*, Praha 1967
- Tim WALLACE-MURPHY, *Svobodní zednáři, dějiny hnutí a souvislosti*, Praha 2007
- Erika WEINZIERL, *Der Februar 1934 und die Folgen für Österreich*, Wien 1994

Časopisecké studie, novinové a sborníkové články

- Anonym, *Vážný stav věcí v Syrii*, Lidové noviny 33, 1. 11. 1925, s. 3–4
- Anonym, *Z kulturního života. Divadlo a hudba*, Národní listy 15, roč. 65, 15. 1. 1925, s. 5
- Anonym, *Pohřeb vrch. archivního rady dra Ed. Šebesty*, Národní politika 51, 19. 1. 1933, č. 19, s. 4

- Anonym, *7 universitních profesorů chystá novou provokaci*, Polední list 08/10, 10. 1. 1934, s. 4
- Anonym, *Výstava památek na státní hymnu*, Národní politika z 26. ledna 1935, č. 26, ranní vydání, s. 4
- Anonym, *Josef Dobrovský*, Naše věda XVI/7, s. 202–204
- Anonym, *Slovanská knihovna Ministerstva zahraničních věcí v Praze v prvním svém desetiletí*, Slovanský přehled XXVII., 1935, s. 91–97
- Anonym, *Nadprávi Němců v pražské městské knihovně*, Národní listy, 10. dubna 1935, č. 75, večerní vydání, na s. 2
- Anonym, *Katolický kněz a svobodný zednář*, Nedělní list X/5, II. vydání, 5. 1. 1936, s. 4
- Anonym, *Výstava tištěných čechoslovenik XV. Věku*, Časopis československých knihovníků 4, Praha 1925, s. 30–39
- Archiv pro bádání o životě a spisech Jana Amose Komenského*, Brno 1925, VIII., s. 32
- K. H., *Sváteční člověk*, Volná myšlenka XXVI, č. 40, 8. října 1935, s. ¾
- Dagmar BLÜMLOVÁ - Josef BLÜML, *Život Čeněka Zibrta* in: Čeněk Zíbrt a kulturní historie. Studie a materiály, České Budějovice 2003, s. 9–10
- Jan EMLER, *Josef Volf*, Zvláštní otisk z Ročenky Slovanského ústavu sv. 1937, Praha 1938, s. 179–183
- Miloslav HÝSEK, *Josef Volf*, Listy filologické 64, Praha 1837, s. 219
- Aleš CHALUPA, *Zaměstnanci Národního muzea v letech 1818–1968*, Časopis Národního muzea 1968–70, s. 50–100.
- Bohuslav KOUTNÍK, *Dr. Josef Volf*, Časopis československých knihovníků XIII, 1934, s. 142
- Lidmila KOUTNÍKOVÁ, *J. L. Živný a desetinné třídění u nás*, Časopis československých knihovníků XIV, 1935, s. 143–206
- Stanislav PETR, *Rodové knihovny Ditrichštejnů v Mikulově, jejich osudy a nálezy ditrichštejnských rukopisů v Národní knihovně v Praze*, Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium, 11.–12. října 2006, Brno 2007, s. 239–258.
- Josef POCH, *K výročí zákona o veřejných obecních knihovnách*, Česká osvěta. Lidovýchovný obzor XXXVI, Praha 1939–1940, s. 110
- Marie RYANTOVÁ, *Čeněk Zíbrt jako ředitel knihovny Národního muzea* in: Čeněk Zíbrt a kulturní historie. Studie a materiály, České Budějovice 2003, s. 41–61
- Karel STLOUKAL, *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě 1933*, Český časopis historický 39, č. 1, Praha 1933, s. 220

- Marek ŠMÍD, *Marmaggiho aféra. Největší diplomatická roztržka mezi ČSR a Svatým stolcem v meziválečném období*, Církevní dějiny 7, č. 14, Praha 2014, s. 40–49
- Václav ŠTECH, *Žádáme o zemský zákon!*, Máj, č. 10, Praha 1903, s. 156–157
- Josef VOLF, *Pilsnensia*, Národní listy 65, 23. 9. 1925, č. 261, s. 5
- TÝŽ, *Tomkův všeobecný dějepis a censura*, Národní listy 65, 30. 10. 1925, s. 5
- TÝŽ, *Deutsche Brüder in Böhmen*, Prager Presse 51, 1935
- TÝŽ, *Výstava bulharské knihy v Nár. muzeu v Praze 17. II.–25. III. 1935*, Časopis československých knihovníků XIV, 1935, s. 16
- TÝŽ, *Tak zvaný Passionál Jenský*, Národní listy, Praha 1925, č. 52, s. 1
- TÝŽ, *Tak zvaný Jenský Passionál*, Listy filologické 53, Praha 1926, s. 165–274
- TÝŽ, *Pro „Babylónské znamení“*, Časopis Společnosti přátel starožitností 33, 1925, s. 111–128
- TÝŽ, *Neposlušný děkan kapitoly vyšehradské*, Zvon 26, 1925/26, s. 44
- TÝŽ, *Jak Ludevít Štúr zval Amerlinga do Tater*, Zvon 25, č. 36, 1924/25, s. 504
- TÝŽ, *Potíže pražských censorů r. 1789*, Zvon 26, 1925/26, s. 224
- TÝŽ, *Malované listy o válce v Nizozemí*, Zvon 26, 1925/26, s. 644
- TÝŽ, *K dějinám knihtisku v Louce a ve Znojmě I–V*, Od Horácka k Podyjí. Vlastivědný sborník západní Moravy, 1924/25
- TÝŽ, *Jak zacházeli vojáci s knihami Jednoty bratrské*, Zvon 26, 1925/26, s. 183
- TÝŽ, *Tomek a censura*, Zvon 26, č. 19, 1925/26, s. 268
- TÝŽ, *Hudební vztahy J. J. Ryby k Plzni*, Plzeňsko 7, Plzeň 1925, s. 12–15
- TÝŽ, *Plzeňský knihtiskař Josef Jan Morgensäuler*, Plzeňsko 2, Plzeň 1920, s. 39
- TÝŽ, *Spor plzeňského knihtiskaře J. J. Morgensäulera s klatovským knihařem Hiršpergrem*, Plzeňsko 2, Plzeň 1920, s. 2–6
- TÝŽ, *Kdy byla v Čechách založena první zednářská lóže?*, Český časopis historický 39, Praha 1933, s. 120–124
- TÝŽ, *Küniglové a jejich knihovna*, Český bibliofil 5, Praha 1933, s. 5–14
- TÝŽ, *Dodatky k činnosti knihtiskárny J. J. Morgensäulera v Plzni*, Plzeňsko 4, Plzeň 1922, s. 74
- TÝŽ, *Domnělý prvotisk z roku 1414*. Praha, 1936
- TÝŽ, *Zednářské tisky v Čechách v XVIII. a XX. století*, Typografia 36 (1929), s. 57–63
- TÝŽ, *Pokusy o obnovení svobodného zednářství v Čechách v letech 1848–1914*, Praha 1934, s. 1–6

- TÝŽ, *Přehled svob. zednářství v Čechách od roku 1848 až do převratu*, Česká revue XIV/1921, s. 292–297, 337–347
- TÝŽ, *Kdy byla v Čechách založena první zednářská lóže?*, Český časopis historický 39, Praha 1933, s. 120–124
- TÝŽ, *Příspěvek k dějinám knihtiskárny Sporckovy v Lysé n. L.*, Časopis československých knihovníků 11, 1932, s. 9–11
- TÝŽ, *Z dějin Rokosovy knihtiskárny*, Vitřinka 9, 1932, s. 209–212
- TÝŽ, *Vývoj knihkupectví v Čechách do r. 1848*, Venkov 25, 1930, 4. 10, s. 7
- TÝŽ, *Přehled vývoje knihkupectví a nakladatelství v Československu do převratu* in: Československá vlastivěda, sv. 7, Praha 1933, s. 565–580
- TÝŽ, *Knihovny v Kutné Hoře do roku 1850*, Časopis československých knihovníků 12, 1933, s. 167–169
- TÝŽ, *O knihovně Ditrichsteinské v Mikulově*, Vitřinka 10, 1933, s. 99–103
- TÝŽ, *Vznik a šíření našeho denního tisku*, Typografia 40, 1933, s. 195–197
- TÝŽ, *Jaké noviny odebírala královská česká kancelář v Praze v letech 1658–1691*, Časopis Národního musea 108, 1934, s. 240–243
- TÝŽ, *Noviny v kavárnách pražských na konci 18. století*, Duch novin, č. 2, 1928
- TÝŽ, *Censurní úřad proti obálkovému vydání knihy. Geheimniss, Gold, Silber und Edelsteine in Böhmen zu finden*, Český bibliofil 15, 1922, s. 448–449
- TÝŽ, *Tomek a censura*, Zvon 26, č. 19, 1926, s. 268
- Rudolf VONKA, *Komenský – knihtiskař v Nizozemí*, Ročenka československých knihtiskařů VIII, Praha 1925, s. 47–68

Internetové zdroje

- [Http://www.slu.cas.cz/](http://www.slu.cas.cz/) (citováno 5. 3. 2016)
- [Http://www.demokratickystred.cz/nebyli-jsme-prvni-demokraticky-stred-za-i-republiky/](http://www.demokratickystred.cz/nebyli-jsme-prvni-demokraticky-stred-za-i-republiky/) (citováno 13. 3. 2016)
- [Http://muzeum-beroun.cz/historie/](http://muzeum-beroun.cz/historie/) (citováno 13. 3. 2016)
- [Http://u3h.webnode.cz/o-nas/](http://u3h.webnode.cz/o-nas/) (citováno 20. 5. 2016)
- [Http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/2980-seznam-svobodnych-zednaru-csr-961-clenu-prvorepublikovych-lozi.aspx](http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/2980-seznam-svobodnych-zednaru-csr-961-clenu-prvorepublikovych-lozi.aspx) (citováno: 6. 5. 2016)
- [Http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/066schuz/s066006.htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/066schuz/s066006.htm) (citováno 6. 6. 2016)
- [Http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1233_00.htm) (citováno 28. 5. 2016)

[Http://opac.nm.cz/authorities/34034;jsessionid=030F7979600C52BD5E2FE92947268F2F#?id=V8yjtKmeR2KiV3ZE2cnWUw&pageSize=10&sorting=relevance](http://opac.nm.cz/authorities/34034;jsessionid=030F7979600C52BD5E2FE92947268F2F#?id=V8yjtKmeR2KiV3ZE2cnWUw&pageSize=10&sorting=relevance) (citováno 5. 5. 2016)

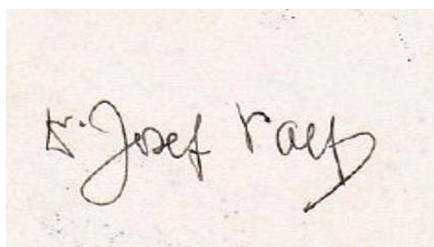
[Http://www.prijmeni.cz/](http://www.prijmeni.cz/) (citováno 5. 5. 2016)

[Http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=6371&Section=1&IdPara=1&ParaC=2](http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=6371&Section=1&IdPara=1&ParaC=2) (citováno 5. 6. 2016)

[Http://www.vlcr.cz/obedience/seznam-velmistru-vlcr-nvlcs/](http://www.vlcr.cz/obedience/seznam-velmistru-vlcr-nvlcs/) (citováno 25. 7. 2016)

Přílohy

Příloha č. 1 Portrét (fotka z Lidových novin z 2. června 1937) + autogram Josefa Volfa

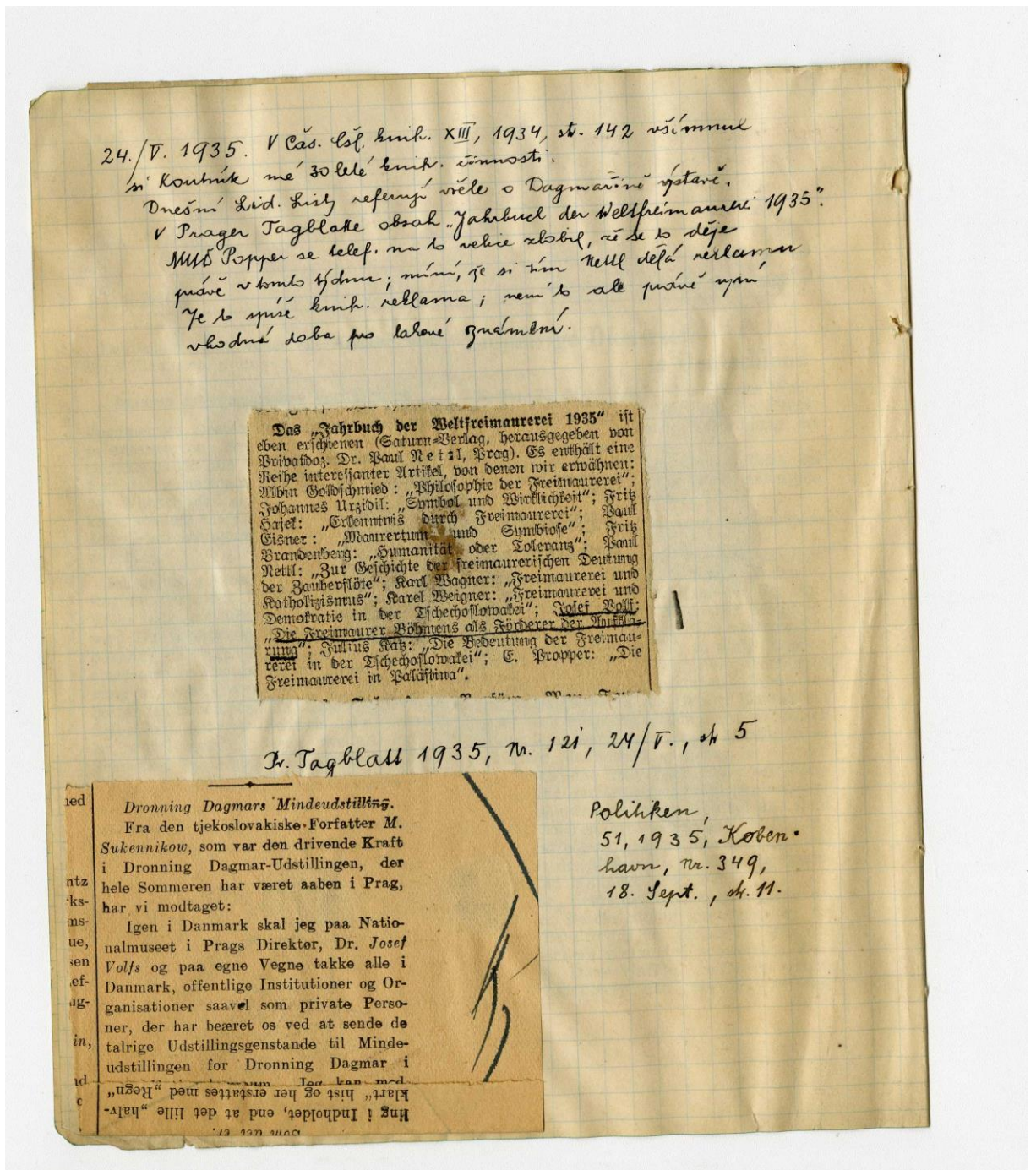

K. Josef Volf

Zdroj:

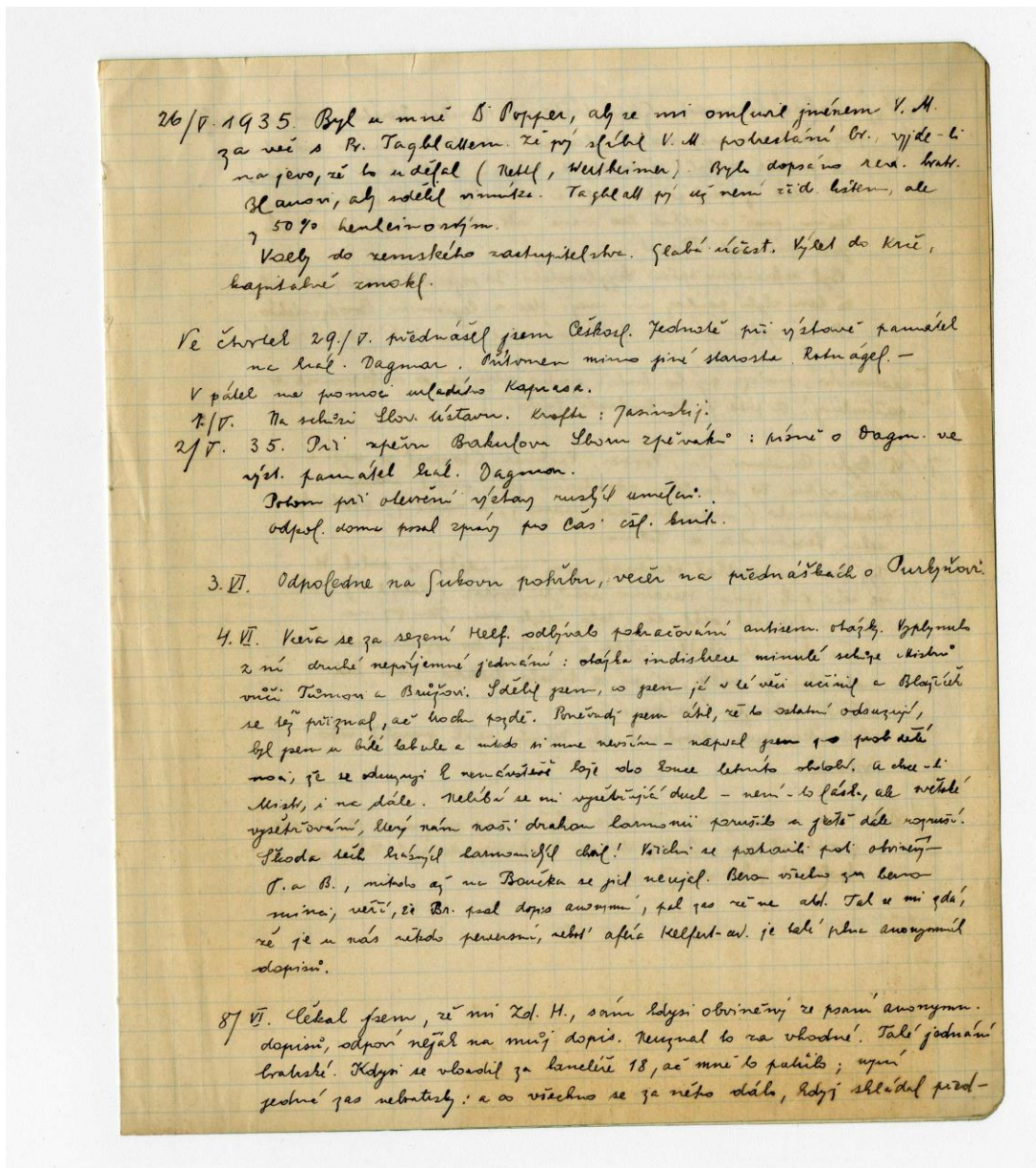
<http://opac.nm.cz/authorities/34034;jsessionid=030F7979600C52BD5E2FE92947268F2F#?id=V8yjtKmeR2KiV3ZE2cnWUw&pageSize=10&sorting=relevance> (citováno 5. 5. 2016)

Příloha č. 2 Ukázka stránky deníku s vlepenými výstřižky.

Zdroj: Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Deníky Josefa Volfa, díl 1935.

Příloha č. 3 Volfův rukopis

26/7. 1935. Byl u mne D. Popper, aby se mi omluvil jménem V. H. za věci s Pr. Tagblattem. Ze mý sdělení V. H. pochovaní Br. vylé-
na jevo, že to udělal (Nell, Weiskimmer). Byla dopisová zpráva. brat.
Blasov, aby sdělil novinky. Tagblatt mý už nemí zít. háten, ale
7 50% hemlein-ostřím.
Vše do zemského zastupitelstva. Glabí účíst. Vjel do kni,
kapitální zoskaf.

Ve čtvrtel 29/7. přednášal jsem Českou. Jednotě při výstavě památek
na kni. Dagnar. Outomen mimo jiné starosta. Ratu agel. -

V pátek na pomoc mladého Kapraza.

7/7. Na schůzi Slov. ústavu. Kropka: Janinskij.

27/7. 35. Při zpěvu Bakufova Slov. zpěvák: mne o Dagn. ve
zpěv. památek kni. Dagnar.

Potom při otevření zpěvu nuzil umělu.

odjel. domi posel zprávy pro Cas. čif. kni.

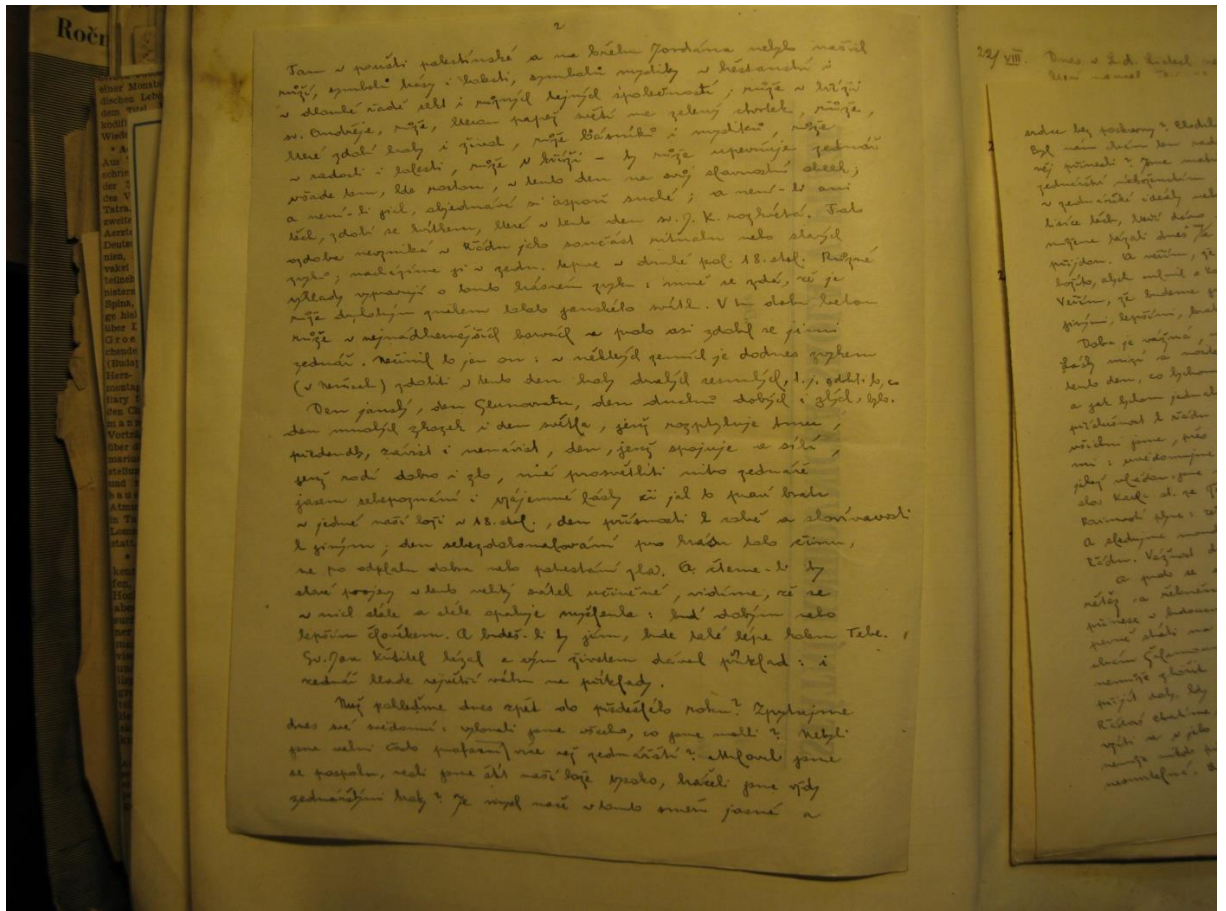
3. VII. Odpoledne na fukovu potůbr, večer na přednášcech o Turkyňovi.

4. VII. Kve se za rezemí Helf. sdlyval pohracování antieum. otážky. Vplynub
z ní druki nepřijemné jednání: otážka indiskrece minulé selže křistru
míu. Tarnon a Brifjovi. Sdělil jsem, co jsem jil s le' věci učení a Blajičů
se by přiznal, že hoch pozdě. Převněd jsem abt, že to ostatní odsuzují,
byl jsem u hle tabule a ukdo si mne nevím - napvil jsem q - post. ač
mno; že se domýjí k nen. čvstostí loje oba lence letnko otobol, a dce - l.
Mst, i ne dále. Nelbu se mi vyšetřují dcel - nem' - to fážé, ab většé
vyšetřování, kaly nám naš. drakon larmonii parosté a gřtá dle roquš.
Šhoda hle křibyl larmoničf daf! Křich se pochvul. post. otvřeny
T. a B., mřtob a, ne Boučka se pil neujil. Bera vřelob za laro
mimo; věti, že Ba. post. dopis avorim, pal qe re' ne abt. Tal se mi gda,
že je u nás něko poverim, nebt' afia Kelfst. av. je hle' plus anonymil
dopisim.

87 VII. Čekal jsem, že mi Zol. H., sám ldyji otvřemij ze psaní anonymu.
dopisim, odpor' negál na muij dopis. Neuznal to za vhodné. Také jednání
bratřské. Kdysi se vložil za kaneli 18, ač mne to palilo; upni
jednu pas sebatřky: a co všelob se za něko dala, ldyj shledal před-

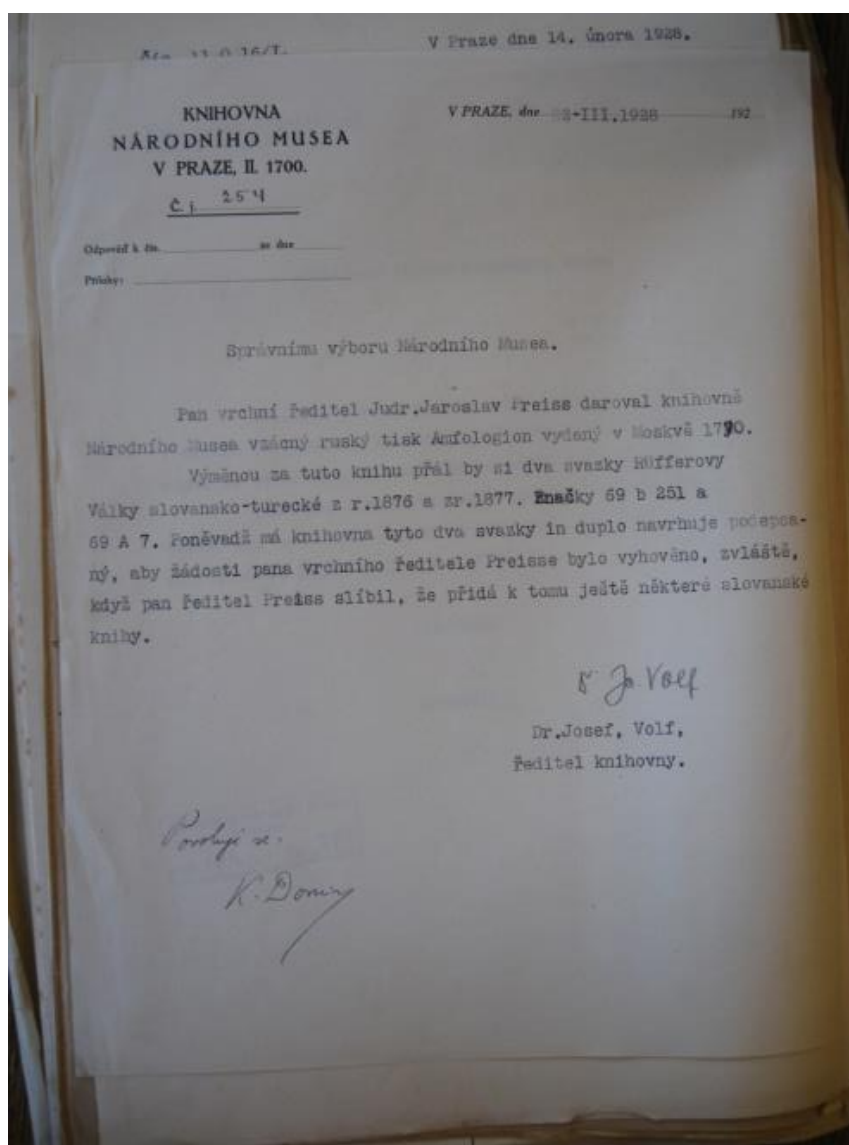
Zdroj: Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Deníky Josefa Volfa, díl 1935.

Příloha č. 4 Koncept přednášky pro zednářskou lóži

Zdroj: Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Deníky Josefa Volfa, díl 1933.

Příloha č. 5 Typologie vydávaných písemností v KNM – Oznámení J. Volfa

Regest: Ředitel Josef Volf oznamuje Správnímu výboru Národního muzea, že od ředitele Živnostenské banky, Jaroslava Preisse, obdržel darem pro knihovnu ruský tisk z roku 1770. Na oplátku navrhuje věnovat Preissovi jeden svazek Rufferovy Války slovansko-turecké.⁴⁸⁶ V Praze, 22. března 1928.⁴⁸⁷

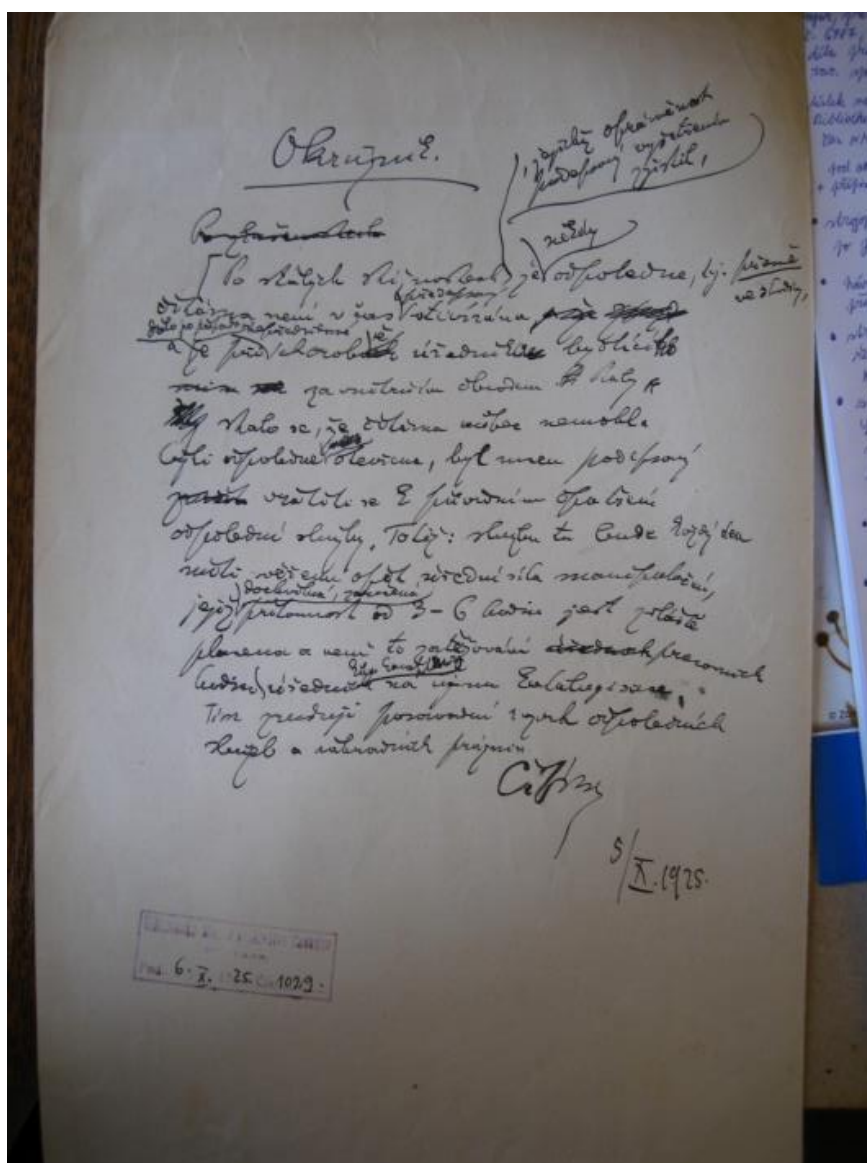
Forma: Originál, strojopis (1 strana) na hlavičkovém papíře knihovny.

Ověřovací prostředky: Podpisy ředitele knihovny a správního výboru.

⁴⁸⁶ Eduard RÜFFER, *Válka slovansko-turecká, Praha 1877.*

⁴⁸⁷ Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1928, karton č. 27, nečíslováno.

Příloha č. 6 Typologie vydávaných písemností – Okružník

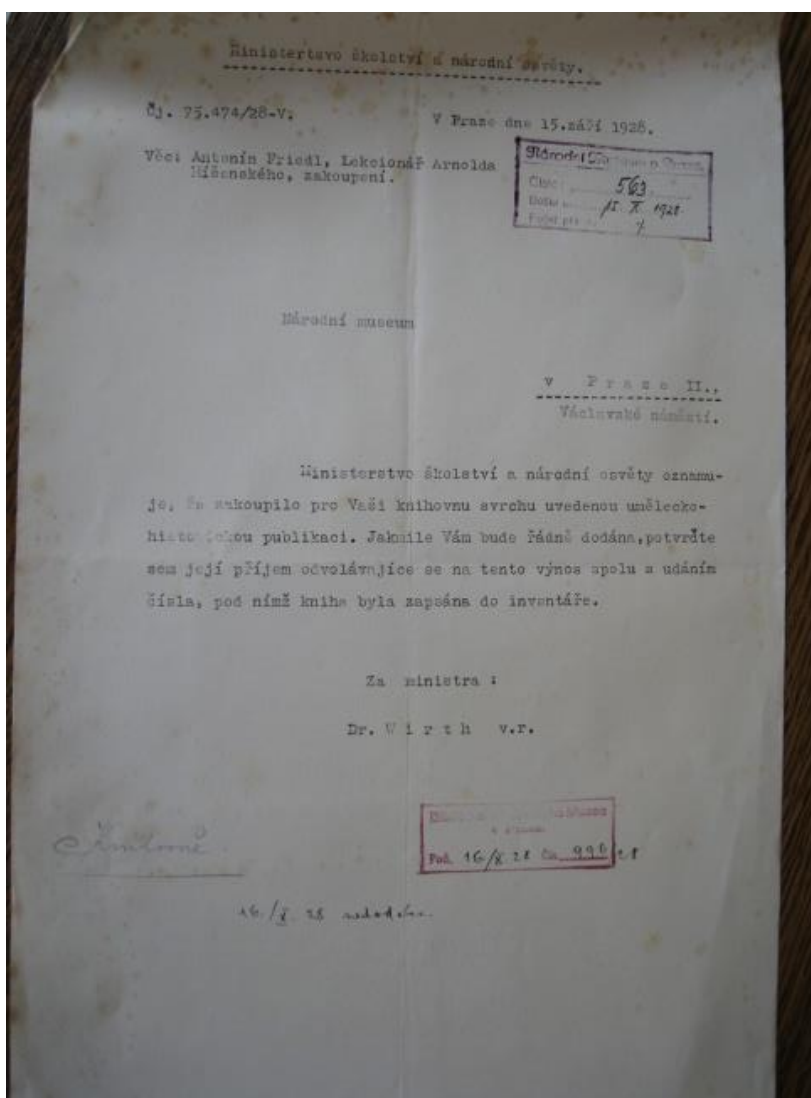
Regest: Ředitel Čeněk Zíbrt po předchozích stížnostech na pozdní otevírání čítárny nově ustanovuje otevírací dobu a pověřuje jejím přesným dodržováním odpovědné manipulační úředníky.⁴⁸⁸

Forma: Revidovaný koncept, rukopis (1 strana). V Praze, 5. října 1925.

Ověřovací prostředky: Podpis ředitele, razítko knihovny

⁴⁸⁸ Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1925, karton č. 24, nečíslováno.

Příloha č. 7 Typologie přijatých písemností – Oznámení.

Regest: Ministerstvo školství a národní osvěty oznamuje Národnímu muzeu, že zakoupilo pro knihovnu Lekcionář Arnolda Míšeňského⁴⁸⁹ a žádá potvrzení o přijetí spolu s uvedením inventárního čísla publikace. V Praze, 15. září 1928.⁴⁹⁰

Forma: Originál, strojopis (1 strana)

Ověřovací prostředky: Razítko knihovny a Národního muzea

⁴⁸⁹ Iluminovaný lekcionář z konce 13. století pojmenovaný po písaři Arnoldovi Míšeňském. Zhotoven pro cisterciácký klášter Marienstern. Nyní uložen v Národní knihovně.

⁴⁹⁰ Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1928, karton č. 27, nečíslováno.

Příloha č. 8 Typologie přijatých písemností – Žádost s osobní poznámkou J. Volfa, tehdy jako vrchního knihovníka

ŘEDITELSTVÍ KNIHOVNY NÁRODNÍHO MUSEA
V PRAZE.

Podepsaný žádá, aby mu podle Pravidel pro knihovnu § II. bylo uděleno na jeden rok právo přepsati a tiskem vydati rukopis, literární pozůstalost, ~~fotografovati a reprodukovati:~~

Bartschova písemná pozůstalost.

Zároveň zavazuje se podepsaný, že vyhoví veškerým podmínkám, stanoveným v „Pravidlech o navštěvování a užívání knihovny Národního musea“ a po vydání ředitelství knihovny odevdá dva výtisky svého díla (publikace s reprodukcí), v němž na titulním listě (při reprodukcí vedle podpisu) uvede: „Podle originalu (rukopisu) z majetku Knihovny Národního musea“.

V Praze, *1. prosince 1925.* Jméno: *Otakar Janota,*
Povolání: *studijní filozof,*
Byt: *Praha IV-571, Lelčova ul. č. 46*

*Není náhradek! Poněvadž
však tu jde o studijní vědecký
materiál, mímno sčítati při
studiu náležitě spolehlivost.*
3. XII. 1925. Kalf

*Doporučení.
Př. přít
ředitel.
Povolení.
K. Bonj*

Biblioteka Národního musea
9. XII. 25. 1347
1347

Tento formulář prodává se za 30 hal.

*Zapsal 16. XII. 1925
Lap*

Regest: Student filozofie, Otakar Janota, žádá kvůli své vědecké práci o zpřístupnění Bartschovy písemné pozůstalosti, uložené v Knihovně Národního muzea. V Praze, 1. prosince 1925.⁴⁹¹

Forma: Originál, tiskopis Knihovny Národního muzea s předtištěnými rubrikami (1 strana).

Ověřovací prostředky: Podpisy ředitele knihovny a ředitele Správního výboru Národního muzea, razítko knihovny.

⁴⁹¹ Archiv Národního muzea, fond RNM – Knihovna Národního muzea, Registratura KNM 1925, karton č. 24, nečíslováno.

Příloha č. 9 Rozhovor Josefa Volfa s redaktorem nejmenovaného deníku, 4 strany rukopisu volně vložených v deníku z r. 1933.

- 1) Jak vzpomínáte na svou knihovnickou dráhu? – Povím Vám to upřímně. Prošel jsem trpkou školou života studentského, přišed do Prahy, jsa jen sám na sebe odkázán. Našel jsem brzo zaměstnání v knihovně Umělecko-průmyslového muzea, kde jsem psával nápisy k předmětům při příležitostných výstavkách (2h za jeden nápis); později jsem katalogizoval knihovnu architekta Barvitiusa, přičemž mě uváděl do umění katalogizačního pozdější oficiant Kelner. Do Knihovny Národního muzea přetáhl mě Zíbrt, abych mu pomáhal při jeho Bibliografii české historie; zde jsem se prakticky cvičil v paleografii, opisuje alchymistické rukopisy pro sládka Zachara a lékařské pro lékárníka Šedivého. Po doktorátě r. 1904 jsem byl jmenován skutečným úředníkem, jemuž bylo odevzdáno do správy {všeobecné} slovanské oddělení a půjčování knih dopoledne a ve středu a v sobotu odpoledne. Zde jsem přišel do styku se slovanskými učenci, mezi nimi na prvním místě s příjemným a ušlechtilým prof. Dr. Vl. A. Francevem, kteří pečovali v první řadě o rozmnožení slovanského oddělení. Prof. Dr. Píč pokoušel se přemluvit mě, abych odešel z knihovny {do archeologického oddělení}, ale odolal jsem. Poněvadž byla knihovna vždy jakousi literární poradnou, jejíž řízení mi Zíbrt stále víc a víc přenechával, nestačil jsem se svým časem a musel jsem katalogizovat knihy v době mimořádní, přičemž večery mi zabírala práce na Bibliografii české historie. Bylo {tehdy} zavedeno zjednodušení v systému výpůjčním, zařízeno jednotnější katalogizování, pokud to poměry dovozovaly, provedeno rozdělení účelnější úředních místností, uskutečněn přiděl práce <apod.>, zařízena nová agitace pro získávání přírůstků, uspořádány četné nedělné vycházky do muzejní knihovny, pracováno na katalogizaci rukopisů apod. Válka přerušila mou práci v tomto směru. Po návratu r. 1918 převzal jsem dozor nad katalogizací a nad <vypůjčováním kn> půjčováním a po úmrtí Dr. Řezníčka dostal jsem jeho oddělení, tj. katalogizaci <kn> dopisů a literárních pozůstalostí (1924). Nazval jsem toto oddělení Literárním archivem a vybudoval jsem ho [s] pomocí Dr. Novotného⁴⁹² na pevných základech, takže čítá dnes na 1 000 000 kusů a těší se^a v nejširší veřejnosti největšímu zájmu. Po odchodu Zíbrtově převzal jsem v r. 1928 vedení knihovny. Moje hlavní snaha směřuje k rozmnožování sbírek a k jejich rychlému <použití!> používání.

⁴⁹² Miloslav Novotný.

^a Autor omylem napsal „se“ dvakrát za sebou.

2) Jak rozmnožujete knihovnu? – Knihovna Národního muzea vyrostla nejvíce z darů a tato láska všech vrstev českého národa neochabla dodnes: původně to byli šlechtici s velkolepými knihovnami, kteří kladli {celé knihovny} do vínku muzejní knihovně, jako Sternberkové, Kolovratové, Klebelsberkové, Chanovští, aj., {nejposledněji hrabě Lützow}, potom dlouhá řada vlastenců, {učenců} i měst, od nichž přicházely rukopisy i staré tisky, jako byli Sedláček, {Krtička}, Dobrovský, Palacký, Šafařík, Jelínek, Jiruš, Rezek, Kalousek, Zucker, Stupecký, Jireček,⁴⁹³ Zachar, Pinsker, Pitehart, Klenka z Vlastimilu,⁴⁹⁴ J. Sv. Procházka, Guth-Jarkovský, Jiří Polívka aj. V nejnovější době zahrnuje knihovnu svou přízní šéfredaktor Prager Presse, Arne Laurin, kterému bylo za to propůjčeno čestné členství muzejní. Ale i těch drobných darů v ročním přírůstku asi 8 000 – 10 000 čísel nutno si vážit, třeba přicházejí od prostého venkovana, výhybkáře elektrických drah nebo pouličního strážníka. Mnoho koná i učitelstvo a profesorstvo, jehož někteří členové sbírají ve svých působitích drobnější příležitostnou literaturu pro knihovnu. {Zvláště nutno se zmínit o našich nakladatelích a našich tiskárnách v Čechách a z části i na Moravě a na Slovensku, kteří na knihovnu vždycky pamatovali; i některé německé kraje, zvláště Liberec, věnují knihovně plnou pozornost. Jen obětavost těchto činitelů umožňuje knihovně pravidelný vzrůst a zabezpečuje jí možnost rozvoje. Proto nutno zásluhy jak Svazu nakladatelů, tak Kmene zvláště <?> vyzvednouti.} A tuto lásku nepřeruší^c ani moře: bývalý umělec na harfě, prof. Lerando-Zelenka, a několik redaktorů v Chicagu (J. Welc, V. Kaňka aj.) věnují ročně příležitostné tisky {americké}. Zvláštní pozornosti těší se Literární archiv, který je ročně rozmnožen o mnoho tisíc kusů: připomínám nejposlednější dary jako je celá literární pozůstalost Štolbova nebo archiv Umělecké besedy, muzeum básníka Lešehrada aj.

Mnoho je získáváno přispěním {peněžitým} mecenášů jako jsou vrchní ředitel Dr. J. Preiss, továrník Klazar, ministerstvo školství, ředitelé bank, spolky aj. tak přišla do knihovny celá knihovna a literární pozůstalost Macharova, Arbesova, Čapka-Choda, zbytky památek po Nerudovi aj. Největším dobrodincem knihovny jest však <?> ušlechtilý mecenáš Z., který daroval za mého ředitelství knihovně půl milionu Kč., jehož úroky jdou na zakupování starší české a bohemikální literatury. Litoval, že nemůže dát více, aby mohla knihovna zakoupiti celou lobkovickou knihovnu. Kolik

⁴⁹³ Josef, může být i Konstantin.

⁴⁹⁴ Čtenářsko-zpěvácký spolek Vlastimil. Založen v r. 1864.

^c V originále chybí háček nad „ř.“

vzácné literatury bylo tímto jeho velkorysým darem zachráněno! Budiž mu díky dnes i navěky za jeho čin!

Třetí způsob získávání knih tvoří výměna za Časopis Národního muzea, Památky archeologické, za spisy muzejní {a} za výroční zprávu; dříve byla to i výměna za Český lid. Jsou to ponejvíce časopisy, namnoze velice vzácné, které od let do knihovny přicházejí. Časopis Národního muzea nevydává sice Muzeum, nýbrž Matice česká; podobně jest vydavatelem Památek archeologických komise při České akademii a nikoli Muzeum. Stalo se však tradicí, že výměna za oba časopisy, jakož i knihy redakcím zasílané, byly dávány do knihovny muzejní, poněvadž redakce obou časopisů bývala v rukou úředníků muzejních. Tím získává knihovna velice mnoho vzácných přírůstků.

Na zakupování knih má knihovna položku 35 000 Kč. Pohltí ji zakupování odborných časopisů, periodických děl a příruček, jakož i odborné literatury. Nutno se ovšem omezovati na to nejnutnější, a tak leckterá odborná kniha musí býti knihkupci<ovi> vrácena s těžkým srdcem, poněvadž není <?> na její získání peněz. Doufám však, že pozemštění přinese zlepšení aspoň v tom smyslu, že by se dostalo {knihovně povinných výtisků z celých Čech. Knihovna podnikla od převratu již několik pokusů, aby se jí dostalo těchto výtisků a výbor muzejní společnosti ji v tom plně podporoval; působilo se v parlamentě i u ministerstva, ale soukromý ráz Společnosti Národního muzea tomu překážel, aby došlo k vyřešení této otázky, ač dobrá vůle nikde nescházela. Ani poslední tiskový zákon <?> s povinným výtiskem pro muzejní knihovnu nepočítá, ač se muzejní výbor v této věci velice exponoval. Knihovna doufá, že se zemskému ústavu nyní jistě toho, co se soukromému ústavu odpíralo}.

- 3) Co očekáváte od pozemštění? – Mnoho, velice mnoho, pro sbírky i pro úřednictvo. Jest to především odstranění katastrofálního nedostatku místa. Kdo čte výroční zprávy muzejní, setká se v nich každoročně se stesky na nedostatek místa. Tyto stesky se ozývají zvláště v knihovně, kde <knihovna putuje stále> knihy putují stále mezi skladištěm a čtenářem, čili kde knihy musí býti uloženy tak, aby mohly býti čtenáři co nejrychleji dány do ruky a po použití opět uloženy {rychle} ve skladišti; nedostatek místa nutí však k ukládání knih do dvou řad za sebou, což vyhledávání a ukládání jich velice ztěžuje. Po převratu vyskytly se sice plány <při> vtělití knihovny muzejní do veřejné a univerzitní knihovny v nově upravovaném Klementinu, ale pro závažné

námítky z toho sešlo. Potom se vynořila myšlenka novostavby na Letné,⁴⁹⁵ pod jejíž střechou <by byla bývala> měla býti i úplně samostatná Slovanská knihovna ministerstva zahraničí. Byly vypracovány plány {a} projednávány možnosti moderní<ho> výstavby knihovny, ale hospodářská tíseň zničila všechny naděje naše, že k uskutečnění novostavby dojde. Teprve pozemštění poskytuje záruky, že dojde buď k novostavbě knihovny nebo přírodovědeckého muzea, čímž by <se uvolnilo> nabyla knihovna místa pro <její> {své} sklady. Prozatím se jí uvolnilo aspoň trošku: byly jí totiž přenechány místnosti po bývalém zemském archivu, kde bude umístěn Literární archiv, Umělecká beseda, knihovna Polívkova, hudební oddělení, Lešehradeum a část oddělení novinářského. Ve sklepech archivu bude možno přikročiti k sepsání katalogu duplikátů, které neměly dosud žádné samostatné místnosti

Také úřednictvo očekává od pozemštění {zlepšení} svých poměrů. Provedená resystemizace^d ukazuje blahovůli zemského úřadu a zemského zastupitelstva vůči úřednictvu, které bylo hned po převratu pozemštěno. Jednalo se sice již o to před převratem za přisedícího Dr. Škardy, ale teprve přisedící Sokol provedl v dorozumění s prof. Dr. Němcem⁴⁹⁶ ihned po převratě převedení úřednictva ze služeb soukromé společnosti Národního muzea do služeb zemských. Poměry před převratem byly přímo neuvěřitelné: úředník vstupoval do služeb muzejních po podepsání reversu, že se mu bude vyplácet stanovený plat jen tehdy, budou-li ze strany státu a země obvyklé subvence Muzeu vypláceny. Za války dosáhly finanční obtíže Muzea svého vrcholku. Proto bylo pozemštění úřednictvu nutností.

To úřednictvo knihovny má nesnadnější práci {než v jiných knihovnách} pokud že musí při darech starší literatury stále zjišťovati, pokud darované knihy již v knihovně jsou a pokud snad nejsou zachovalejší než majetek knihovny; to vyžaduje mnohem více času a zodpovědnosti než pouhá katalogizace nových přírůstků. Nedostatek místa nutí pak úředníka, {aby} stále prohlížel regály, kde mu zbývá ještě trochu volného místa <v regálech>, čímž promarní také mnoho času. I s vazbou jsou potíže: knihovna používá sice muzejní knihařské dílny, ale ta nestačí na vazbu celého ročního přírůstku, takže nutno mnoho knih ponechatí nevázaných. To platí zvláště pro ukládání novin a časopisů.

⁴⁹⁵ Návrh na stavbu nové muzejní budovy určené je pro knihovnu podal v r. 1927 právě Josef Volf. Ten se však neuskutečnil. S chybějícím místem si knihovníci poradili řazením knih do dvou řad, jak Volf popisuje. Srov. kol. autorů, *Knihovna Národního muzea*, Praha 1959, s. 16.

^d Původně psáno s měkkým „i“ po s.

⁴⁹⁶ Václav Němec.

- 4) Působí knihovna vedle své stále obsazené čítárny – vidím ji stále plnou, kdykoli k Vám <zavítám> přijdu – ještě jinak výchovně? – Ano, a to dvojím způsobem. Od r. 1920 pořádá několikrát v roce ve své výstavní síni velké i menší výstavy, jež jsou buď upomínkami na historické události, nebo jež předvádějí literární činnost našich velikánů; uvedu např. výstavu J. A. Komenského, Fr. Palackého, J. Kollára, T. G. Masaryka, Puškina, Bezručů aj. Vystavuje také vzácnější přírůstky, knižní i rukopisné, jež pravidelně díky ochotě novinářů v novinách oznamuje. Svými knihami umožňuje také výstavy {pražské i} mimopražské, jak dokazují výstavy v Mladé Boleslavi, v Litomyšli, v Plzni, v Kutné Hoře, v Táboře a nejnověji v Hradci Králové (výstava památek na povstání polské r. 1863e); v Praze to byly výstavy památek na popravu českých pánů r. 1621, výstavy v knihovně města Prahy, v pražském městském muzeu aj. Knihovna vychází všem podobným žádostem, pokud stanovy jí to dovolují, ochotně vstříc. Zároveň jest knihovna poradnou při literárních dotazech, které se stále množí. Proto si zařizuje také archiv podobizen nebo vyobrazení spisovatelů, aby mohla četným přáním ihned vyhověti. Doufám, že bude knihovna i v budoucnu úkol na ni vložený se zdarem vykonávati, aby vnitřně rostla a sílila, stávajíc se <?> ústřednou památek kultury, z níž by mohli čerpati všichni národové Československé republiky k jejímu utužení a rozkvětu.

^e Přepsáno z původního letopočtu 1763.